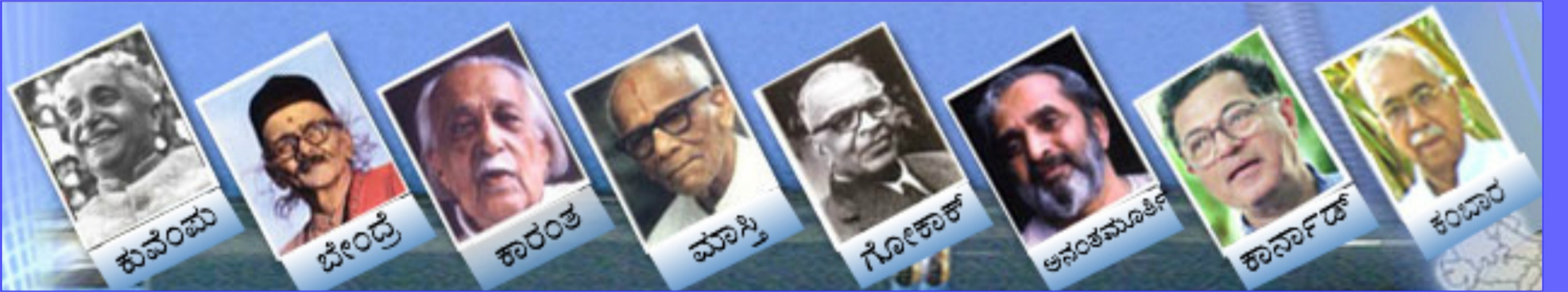

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ

ಡಾ.ಪಿ.ಕೆ.ರಾರೋಡ

2010-11ನೇ ಸಾಲಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ
ಫೆಲೋಷಿಪ್ ಸಂಪ್ರಬಂಧ

ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ

ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ರಾಜೋಡ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜಿ.ಪಿ.ರಸ್ತೆ

ಬೆಂಗಳೂರು-560 002.

ದೂರವಾಣಿ:080-22211730/22106460

www.karnatakasahityaacademy.org

Email: sahitya.academy@gmail.com

BANJARA SAMSKRITI KATHANA

Fellowship thesis by
Dr. P.K.Rathoda

Published by
C.H.Bhagya

Registrar

Karnataka Sahithya Academy
Kannada Bhavana

J.C.Road, Bengaluru-560 002.

© ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಪುಟಗಳು : x + ೨೭೨
ಬೆಲೆ : ₹೨೪೫/-
ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೧೫
ಪ್ರತಿಗಳು : ೫೦೦

Pages : x + 272
Price : ₹245/-
First impression : 2015
Copies : 500

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಸಿ.ಎಚ್.ಭಾಗ್ಯ

ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ.ರಸ್ತೆ

ಬೆಂಗಳೂರು-560 002.

ಮುದ್ರಕರು:

ಸರ್ಕಾರಿ ಕೇಂದ್ರ ಮುದ್ರಣಾಲಯ

ಆರ್.ವಿ.ಕಾಲೇಜ್ ಅಂಚೆ

8ನೇ ಮೈಲಿ, ಮುತ್ತುರಾಯನಗರ

ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ, ಮೈಸೂರು ರಸ್ತೆ

ಬೆಂಗಳೂರು-560 059.

080- 28483133 / 28484518

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ನುಡಿ

ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ವೇಷ-ಭೂಷಣ, ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಜನಾಂಗ-ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗ. ವ್ಯಾಪಾರದ ನಿಮಿತ್ತ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕ್ರೂರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಬಂಜಾರಿ ಜನಾಂಗದ ಗುಂಪುಗಳ ಊರ ಹೊರವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆ ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು 'ಕ್ರಿಮಿನಲ್' ಸಮುದಾಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಬಂಜಾರ ಸಮಾಜವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣ, ಕಾಯಿದೆ, ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಇತ್ತೀಚ್ಚಲಾಗಿ ಈ ಜನ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ನಾಗರಿಕರೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹಲವು ಜನ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳೊಂದಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡು, ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಬರೆದ ಈ ಸಂಪ್ರಬಂಧವು ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ರಾಥೋಡ್ ಅವರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಬೇಕು. ಸಂಪ್ರಬಂಧ ರಚನೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಈ ಹಿಂದಿನ ಅವಧಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಎಚ್.ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರನ್ನು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಕೃತಿಗಳ ಕೊರತೆ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯು ತಜ್ಞರಿಂದ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಪ್ರಬಂಧಗಳ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಿದ್ದರ ಫಲವೇ ಈ ಸರಣಿ ಸಂಪ್ರಬಂಧಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ. ಮುಂಬರುವ ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಇಂಥ ಹೊಸ ಹೊಸ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯು ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ನನಗೆ ಸಂತೋಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

2015

ಮಾಲತಿ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಅರಿಕೆ

ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಬಂಜಾರರು ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಪಲ್ಲಟಗಳಿಂದಾಗಿ ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಧೋಲಾನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಲಮಾಣಿ, ಲಂಬಾಣಿ ಲಬಾರಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಔರಂಗಜೇಬನ ವಜಿರನಾದ ಆಸಫ್‌ಖಾನನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಭೇದಾರರಾಗಿ, ಸೈನಿಕರಾಗಿ, ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿ ಹೊಂದಿದವರು. ಇಂಥ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬಂಜಾರ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು, ವೇಷ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತರೆ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದೆ ಕಡೆ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲದ ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾದ ಇವರು ದೇಶದ ನಾನಾ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿದವರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಆಗಮನದೊಂದಿಗೆ ಅವರ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಅವರು ವಿಧಿಸಿದ ಕ್ರೂರ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ 'ಕ್ರಿಮಿನಲ್' ಸಮುದಾಯವೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಇವರು ನಾಗರಿಕರಾಗಿಯೂ ಅನಾಗರಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ವುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರು ಯಾವುದೇ ಊರಿನಿಂದ ೫-೬ ಕಿ.ಮಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹಳ್ಳ-ಬೆಟ್ಟ-ನದಿಯ ದಡಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಮನೆ-ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಈ ವರ್ಣಮಯ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಬಂದ ನಾನು ನಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತ ಬಂದೆನು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯೊಂದು ರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೊಂಡಿರುವಾಗಲೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ “ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ”ಯವರು ೨೦೧೦ನೇ ಸಾಲಿನ ಫೆಲೋಶಿಪ್‌ಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿತು. ಅಕಾಡೆಮಿಯವರು ಕೊಟ್ಟ ಫೆಲೋಶಿಪ್‌ಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಚರ್ಚಿಸಲು ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ನಾಡೋಜ ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ,

ಮೊದಲಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಿ ನಂತರ “ನಿಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಕುರಿತು ಒಂದು ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗುವಂಥ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಲ್ಲದೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು”. ಅವರ ಆಶಯದಂತೆ ‘ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ’ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಈಗ ಅಕಾಡಮಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಈ ನಾಡಿನ ಓಜರಿಗೆ ಸದಾ ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದಾಗ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದ ಕನ್ನಡ ಜಗದ್ಗುರು ಪೂಜ್ಯ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ನಮನಗಳು. ಈ ಫೆಲೋಶಿಪ್‌ಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ವಸ್ತ್ರದ, ಡಾ. ಮೃತುಂಜಯ ರುಮಾಲೆ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣೀಕರ್ತರಾದ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಶಿವಾನಂದ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಅವರಿಗೆ, ನಾನು ಬರೆದ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಓದಿ ಅನೇಕ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ ದಕ್ಷ ಪೋಲಿಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಡಿ. ಡಿ. ಮಾಳಗಿಯವರಿಗೆ, ಸಲುಗೆಯ ಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ ಅಧಿಕಾರದ ಹಮ್ಮುಭಿಮ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಆಕರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ. ಅನೇಕ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ (ಡಿ.ಐ.ಜಿ) ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಡಾ.ನಂಜುಂಡ ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ, ಡಾ. ಕಾತಾ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನವರಿಗೆ, ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ, ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿಯ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಬಂಜಾರ ಇತಿಹಾಸ ಅಂತೆ ಕಂತೆಗಳ ಒಂದು ಗುಂತೆ ಆಗಬಾರದೆಂದು ಸದಾ ಹಸನ್ಮುಖದಿಂದ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ವಿ.ವಿಯ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್, ಡಾ.ಎಲ್.ಆರ್.ನಾಯಕರಿಗೆ, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಓದಿ ಕೆಲ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಬೆಳಗಾವಿ ರಾಣಿ ಚನ್ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್, ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ.ಶಾಂತಿನಾಥ ದಿಬ್ಬದ ಅವರಿಗೂ, ಕ.ವಿ.ವಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಡಾ.ಜೆ.ಎಂ.ನಾಗಯ್ಯ ಅವರಿಗೆ, ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ. ವಿ. ಬಿ. ರಾಜೂರ, ಡಾ. ಬಿ. ಬಿ. ಬಿರಾದಾರ ಅವರಿಗೂ, ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ನಾಯಕ, ಡಾ. ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕ, ಡಾ. ಸಣ್ಣರಾಮ, ಡಾ.ಖಂಡೋಬ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಡಾ. ಶಾಂತಾ ಇಮ್ಮಾಪುರ, ಡಾ. ಶಾಂತ ನಾಯಕ, ಡಾ. ಅನ್‌ಬನ್ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ಕುರಿತು ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ನನಗಾಗುವ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತಿಳಿಹೇಳಿದ ಪ್ರೊ. ಬಸವರಾಜ ಗಿರಿತಿಮ್ಮಣ್ಣನವರಿಗೆ, ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಇರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವಾಗ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದ ಮಿತ್ರ ಡಾ.ಎಸ್.ಎಮ್. ಮಠ ಅವರಿಗೆ, ಪ್ರೊ. ಮುಕುಂದ ಲಮಾಣಿ, ಡಾ. ಗಂಗಾನಾಯಕ, ಗೆಳೆಯ ಡಾ. ವೆಂಕಟಗಿರಿ ದಳವಾಯಿ, ಶರಣಬಸವ ಕೆಂಬಾವಿಯವರ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬರೆದ ‘ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್’ಗಳ ಕುರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉಪಕರಿಸಿದ ಬಿಜಾಪುರದ ಭವಾನಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಯುವರಾಜಕಾರಣಿಗಳಾದ ಡಾ. ದೇವಾನಂದ ಚವ್ವಾಣ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ನಾಗಾವಿ ತಾಂಡಾದ ದಕ್ಷ ಪೋಲೀಸರಾದ ಶ್ರೀ ವಿ.ಜಿ ಪವಾರ, ದಯಾನಂದ ಎಚ್. ಪವಾರ, ಡಾ. ಆನಂದ ಋಗ್ವೇದಿ, ಡಾ. ದೇವು ಪತ್ತಾರ, ಡಾ. ಕವಿತಾರೈ, ಡಾ.ನಿಂಗಪ್ಪ ಮುದೇನೂರು, ಶಶಿಧರ ತೋಡ್ಕರ್, ಡಾ. ಹನುಮಂತ ಮೇಲಿನಮನಿ, ಡಾ. ಎನ್. ವಾಯ್ ಮಟ್ಟಿಹಾಳ,

ಡಾ. ಶ್ರೀಶೈಲ ಚವ್ವಾಣ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೊಡ್ಡಮನಿ, ನಿಟ್ಟೂರ ಸೋಮ, ಬಂಜಾರ ವೀರರ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದ ನಾಗಾವಿ ತಾಂಡೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಟಿ. ಲಮಾಣಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಗುಡಿಮನಿ, ಡೋಣಿ ತಾಂಡೆಯ ಗಾಯಕ ದಿ.ಶಂಕರ ನಾಯಕ,ಪಾಂಡಪ್ಪ ಡಿ. ಲಮಾಣಿ, ರೂಪಸಿಂಗ್ ಟಿ. ಪೂಜಾರ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅನೇಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ ಮಾಡಿದ ಸುನೀಲಕುಮಾರ ಚಳಗೇರಿ, ಮತ್ತು ಹೇಳಿದಾಗೋಮ್ಮೆ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸಾಯಿಟಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಸಹಕರಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮಿತ್ರ ಪ್ರವೀಣ ಪ್ಯಾಟಿಗೆ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ರಚನೆಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುನೀತಾ, ಮತ್ತು ಮುದ್ದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸದಾ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಪಿ.ಕೆ. ರಾಠೋಡ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ನುಡಿ
ಅರಿಕೆ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು
ಪ್ರವೇಶ

೧-೯

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ

೧೦-೧೨೩

ಪೀಠಿಕೆ /ಬಂಜಾರರು ಎಂದರೆ ಯಾರು?/ಬಂಜಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮಾನದಂಡಗಳು /ಲಂಬಾಣಿ, ಲಮಾಣಿ ಪದಗಳ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ /ಬಂಜಾರ ಪದನಿಷ್ಪತ್ತಿ /ಬಂಜಾರರ ಉಪನಾಮಗಳು/ಬಂಜಾರ ಪ್ರಾಚೀನತೆ/ಬಂಜಾರರ ಹೇರಾಟ-ಅಲೆದಾಟ-ಮಾರಾಟ/ಗಣದಿಂದ ಕಣದೆಡೆಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯ /ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾರ್ಗಗಳು/ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು / ಸೀತಳ ಮಾತಾ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷ/ಮನ್ಯಾ ಝರಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಮಂಜಾಖೋಲಾರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷ/ಬೊಡಾವತ್ ರಾಮು ಮತ್ತು ರಾಠೋಡರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷ/ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್ ಮತ್ತು ಜೈರಾಮ ಒಡತ್ತಾರ ಸಂಘರ್ಷ/ರಾಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಜೂಜೂ ಕೊಡಾವತ್ ಸಂಘರ್ಷ/ ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಅಳಿಯ ಮನ್ಯಾಝರಪ್ಪಾರ ಸಂಘರ್ಷ/ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು/ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಕಳ್ಳತನ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆ /ದಾಮಾನಾಯ್ಕನ ತಂಡದಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳಗಡದ ಲೂಟಿ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ಬಂಜಾರರ ರಾಠೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ ಮನೆತನಗಳು

೧೨೪-೧೨೫

ಪೀಠಿಕೆ/೧. ರಾಠೋಡರು /ರಾಠೋಡರ ಆಳ್ವಿಕೆ /ರಾಠೋಡ > ರಾಠೋಡ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ/ರಾಠೋಡರ ಕುಲದೇವತೆ/ರಾಠೋಡರ ಮೂಲ/ರಾಠೋಡರ ಭಾಷೆ/ರಾಠೋಡರು ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದ ರಾಜ್ಯಗಳು / ರಾಠೋಡರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕತೆ/ ರಾಠೋಡರು ವಾಸಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ನೆಲೆಗಳು /ರಾವ್ ಪದದ ಹಿನ್ನೆಲೆ / ರಾಠೋಡ ರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿ/

೨. ಚವ್ವಾಣರು /ಚವ್ವಾಣರ ವಾಸದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ನೆಲೆಗಳು /

೩. ಪವಾರರು/ಬಂಜಾರರ ಜಾತ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾಗಳ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ಬಂಜಾರರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರು

೧೫೫-೧೯೬

ಐತಿಹಾಸಿಕ ವೀರ ನಾಯಕರುಗಳು/ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾ ಬಂಜಾರ / ಮಕ್ಕನಪಾ ಬಂಜಾರ / ಮಕ್ಕನಪಾನ ಕುಟುಂಬ/ ಇಂದ್ರಸಿಂಗ ರಾಣೋಡ/ ದುರ್ಗಾದಾಸ ರಾಣೋಡ್/ ಗುಗಾಜಿ ರಾಣೋಡ /ಅಲ್ಪಾ-ಊದಲ್/ಜೈಮಲ್-ಪಟ್ಟಾ/ಸುಸಂದರಾಜ/ ರಂಗೇರಾಯಸಲ್/ ಭಟಾವು /ದಾಸುಖೋಲಾ /ರಾಮದಾಸ ವಡತ್ಯಾ- ದಾಸುಖೋಲಾ/ ಗೋಪಿಚಂದ/ಸೋನಾಯಿರಾಜ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು

ಬಂಜಾರರ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

೧೯೭-೨೧೯

೧.ನಸಾಬ್, ಪಿರ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕರಣ-೧/೨.ಹಸಾಬ್-ಪಿರ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕರಣ-೧/ ೨.ಮೇಘಾಮಳಾವೋ/ಪಂಚಾಯತಿ ನಡೆದ ನೆಲೆಗಳು/ ಪಂಚಾಯತಿ ತಾರಾಗಳು/ ದಂಡ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ಬಂಜಾರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ

೨೨೧-೨೪೩

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ /ಬಂಜಾರ-ಮಾರವಾಡಿ ಭಾಷಾ ಸಂಬಂಧ/ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯ/ಹರಣಿಶಿಕಾರಿ ಬಂಜಾರ ಭಾಷಾ ಸಂಬಂಧ/ರೋಮಾ ಬಂಜಾರಿ ಮತ್ತು ಬಂಜಾರ ಭಾಷಾ ಸಂಬಂಧ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ಸಮಾರೋಪ

೨೪೫-೨೫೦

ಅನುಬಂಧಗಳು

೨೫೧-೨೬೨

೧. ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೨. ತಿಳಿಹೇಳಿದವರು

೩. ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು

ಪ್ರವೇಶ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಒಳಗಾದ ಹಲವು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರವೂ ಒಂದು. ಬಂಜಾರ ಪದ ಜಾತಿವಾಚಕ ಶಬ್ದವಲ್ಲ, ಅದು ವೃತ್ತಿವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಮಾಣಿ, ಲಂಬಾಣಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಸಮುದಾಯ ಒಂದು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗವಾಗಿದೆ. ಇವರು ಸದಾ ಕಾಡು ಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ಶಾಶ್ವತವಾದ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ದೇಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ತಿರುಗಾಡಿದ ಈ ಸಮುದಾಯ ಇತಿಹಾಸಕಾರರ ಗಮನವನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸೆಳೆಯದೇ ಇರುವುದು ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿ. ಆದರೂ ಹಲವು ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಇಂದಿಗೂ ಹಲವು ಬುಡಕಟ್ಟು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಿಸ್ತೃತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಸಮುದಾಯದ ಇತಿಹಾಸದ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

“ಶುದ್ಧಕ್ಷತ್ರಿಯ ‘ಮೂಲರಾಜ’ರು ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂತದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಯವತಮಾಳ, ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಆಳಿದರು. ಇವರು ಬಲಾಡ್ಯರಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರ ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಇವರು ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂಬಂತೆ ಅಲೆಯುತ್ತ ಹಿಮಾಲಯದ ಮರವಾ ಪ್ರಾಂತದ ಕಡೆಗೆ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದರು. ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ‘ಗೋಸಾವಿಗಳು’ ಹಾಗೂ ದಶನಾಮ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ

ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು(೮ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಮೂಲರಾಜನ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ರಾವುಗಡದ ರಾರೋಡ, ಚಾವುಗಡದ ಚವ್ವಾಣ, ಪಾವುಗಡದ ಪವಾರ ಈ ಮೂವರು ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಬೋಧನೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ವೈದಿಕ ಕುಲಸಂಜಾತರಾದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಚರಣಾ ಹೀನರಾದ ಈ ಮೂವರಿಗೂ “ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ದುರ್ದಿನಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಈಗಾಗಲೇ ನಿಮ್ಮ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆದು ಓಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಪುನಃ ಅವರ ಜೊತೆ ತಂಟಿ-ತಗಾದೆ ಮಾಡದೆ ನಿಮ್ಮ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು ಇತರೇ ಜನಸಮುದಾಯಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ನೀವು ಇನ್ನೇಲೆ ‘ಗೋರ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿರಿ’ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೂ ಇವರು ‘ಗೋರಭಾಯಿ’ಗಳೆಂದೂ ‘ಬಂಜಾರಿ’ಗಳೆಂದೂ ಲಂಬಾಣಿ, ಲಮಾಣಿಗಳೆಂದೂ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾಗಿದೆ. ೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು “ರಾಜಪುತ್ರ”ಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಏಕಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಾದ ಗುರ್ಜರರು, ಪಾರಮಾರರು, ಸೋಳಂಕಿಗಳು, ಬುಂದೇಲರು, ಕಳಚೂರರು ಮುಂತಾದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ರಾರೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ ಅರಸರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ: ರಜಪೂತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬಂಜಾರರು ಭಾರತ, ಭಾರತೇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೋಮವಂಶೀಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಚವ್ವಾಣ, ರಾರೋಡ, ಪವಾರರು ಇದ್ದಾರೆ. ಮರಾಠರಲ್ಲಿಯೂ ರಾರೋಡ-ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ-ಜಾಧವರಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರವಾಡಿ, ಗುಜ್ಜರಗಳಲ್ಲಿ ಚವ್ವಾಣ, ರಾರೋಡ, ಪಮ್ಮಾರ, ಪವಾರ ಹೆಸರಿನ ಕುಟುಂಬಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಹೆಸರುಗಳು ತಲೆ ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇವರ ಮೂಲ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ವಾಸದನೆಲೆಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಇವರ ರಕ್ತವು ಒಂದೇ

ಕುಲದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದು, ಇವರ ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳು ರೀತಿ-ರಿವಾಜುಗಳು, ಕುಲ-ದೈವಗಳು ಏಕೆ ಭಿನ್ನವಾದವು ಎಂಬುದೇ ಯಕ್ಷ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನ :

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಗ್ರಂಥ, ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇವರ ಮೂಲ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಚಿಕ್ಕಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯದ ಐ.ಎ.ಎಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಬಾಲಾನಾಯಕ ಮತ್ತು ರೂಪ್ಲಾ ನಾಯಕರುಗಳು. ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ರೂಪ್ಲಾನಾಯಕರ ‘ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಂಜಾರರು’ ಕೃತಿ ಬಂಜಾರ ಇತಿಹಾಸ ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಮುದಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದರೆ, ಆ ಸಮುದಾಯ ಬದುಕಿದ ರೀತಿ, ಆಚರಣಾ ಪದ್ಧತಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ಕ್ರಮ, ಅವರ ಜೀವನದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಡಾ. ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕ, ಡಾ.ಖಂಡೋಬಾ ನಾಯಕ, ಬಾಲನಾಯಕರ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ, ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ‘ಜಾತಿಭಾಸ್ಕರ’ ಮರಾಠಿ ಕೃತಿಯು ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮುಂಚೆ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವಿದೇಶೀ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಎಚ್. ಎಂ. ಇಲಿಯಟ್ ಅವರ “The Race of the North Western Province of India, vol-1ರಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಪದದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. Robert Gabriel Vradly, North Indian Banajars: Their Evolution as Transporters South Asia, Vol-2no,1,2ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಪಶು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜೊತೆ ಹೊಂದಿದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ವಿವರಣೆಯಿದೆ. W. Croocke & R.V. Énthovenರು ಬರೆದ ‘The Tribes and Castes, of bomby,vol-2’ದಲ್ಲಿ ‘ಲಾವಣಕಾ’ ಪದದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಮೇಗಾಸ್ತನಿಸ್‌ನ ‘ಇಂಡಿಕಾ’ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. ಎಚ್. ಎಂ ಇಲಿಯಟ್ ರವರ “Memories of the History, Folk-lore and Distribution of the Race s of the North Western Provinces of India (ed-john beames)ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಪದದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆರ್.ಫ್ರೀರಿಸ್‌ಲೆರು The Tribes and Castes, vol-2 ದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮಥುರಾ ಬಂಜಾರರು ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದರ ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. Bombay large Transection, Vol-1ದಲ್ಲಿ

ಬಹೂರೂಪ ಬಂಜಾರ ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ ಬಂಜಾರರ ಸಂಬಂಧದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಚ್.ಎಂ.ಇಲಿಯಟ್‌ರವರು 'ಲಿಂಗ್ವಿಸ್ಟಿಕ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ' ಬಂಜಾರರು ಫಿಲಿಭಿತ್‌ಕಾಂತದ ನೆರೆಹೊರೆಯಿಂದ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದುದರ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. A world Asia, Vol-1ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ನಾಯಕ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತು ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಕುಂಬರಲೇಜ್ ರವರು The Tribes and castes of central of India, vol-2ದಲ್ಲಿ 'ಥಾಡಿಭಾಟ'ರು ಹಲಾಲ(ಬಲಿಕೊಡುವುದು) ಹಾಕುವುದರ ಕುರಿತು, ಲಿಂಗ್ವಿಸ್ಟಿಕ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಜಿಪ್ಸಿಲಾಂಗ್ವೇಜ್‌ದಲ್ಲಿ 'ಅಲೆಮಾರಿ ಬಂಜಾರರು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ 'ಕಾರವಾನಿ'ಗಳೆಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. Cited in Habib, marchant Communitiesದಲ್ಲಿ ಶೇಖನಾಸಿದ್ಧಿನನು ಈ ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ನಾಯಕರೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. The Cikaligars of Panjab' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. Albdioni -muntakhabu-t- tawarika,ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಅದರಂತೆ ಸರ್. ಥಾಮಸ್ ರೋ ಎಂಬುವನು ಬಂಜಾರರಿಗೆ 'ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. M.K ferishta, 'History of the Race of the mahomedan Power in India till the year vol-11ದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ, ಮರಾಠ, ಮಹರ ಜಾತಿಗಳ ಸಂಕರ ಹೊಂದಿದ 'ಮಿಶ್ರ ಜನಾಂಗ'ದವರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. Malcolm ,Memoir of Central India Pravenes ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ಭೀಮಗೋರಿಯ ಬಂಜಾರ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. A History of Race of the mahomedan Fath Full In the country of the Hindu ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿಗೆ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರ ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. Brigs ,Accounts of the Origin ದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ತುಫಲಕ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಎಚ್.ಎಲ್.ನಾಗೇಗೌಡ ಅವರು ಅನುವಾದಿಸಿದ 'ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಪಿಟರ್ ಮಂಡಿ' ಬಂಜಾರರ ಎತ್ತುಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರ ಕುರಿತು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. Manuval of Administration of the madras Praveqnces ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ೧೮-೧೯ ಸಾವಿರ ಜನರು ಕಾಡಿನೆಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದರ ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮ್ಯಾಕ್ ವಿಲ್ಸನ್ 'ಹಿಸ್ಟಾರಿಕಲ್ ಸ್ಟೇಚಿಸ ಆಫ್ ದಿ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣದ

ನಂತರ ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಲಿಗ್ರಮಿ Historical discriptive scechisದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಅಸಫಖಾನ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕುರಿತು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹುಸೇನರು ಬರೆದ 'The castes and tribes' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ ನಿಜಾಮನು ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಇನಾಮಿನ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಿ.ಜೆ ಮಾರ್ಷಲ್ ಅವರು ಬಂಜಾರರ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಇಳಿದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸಿದ್ದಕಿಯವರು 'Trade and Finances'ದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಅರಸರಿಗೆ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದರ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ರೆಜಿನಾಲ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಬರಟನ್‌ರು, History of Hydrabad Cantintel ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ್ದರ ಕುರಿತು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. Bisep Hib ಅವರು 'ನ್ಯಾರೆಟಿವ್ಸ್ ಆಫ್ ಎ ಜರ್ನಿ ಆಂಧ್ರ ಅಪ್ಪರ ಪ್ರಾವಿನಸೆಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ'ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಮಕ್ಕಳು ಸದಾ ಆಯುಧ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. Anals of Rajastan Vol-೧ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಕಷ್ಟಕರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

'ಎಕನಾಮಿಕ್ ಪ್ರಾಬಲಮ್ಸ್ ಆಫ್ ಮಾರ್ಷಲ್ ಇಂಡಿಯಾ' ವ್ಯಾಲೂಮ್-೧ರಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ, ಹೋಲಸೇಲ್ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ 'ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ', 'ದಿ ಪ್ಯಾಸ್ಪಿವಲ್ ಆಫ್ ಬಂಜಾರಾ' ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. 'ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕಾ ಇತಿಹಾಸ', 'ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೀ ಜನ ಜಾತಿಯೋ', ಲೋಕಹಿತವಾದಿಯವರ 'ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಕಾ ಇತಿಹಾಸ', 'ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು', 'ರಾಜ ಘರಾಣೆ ಕಿ ಹಿಂದಿ ಕಿ ಸೇವಾ', 'ಬಾಬರನಾಮಾ', ನವಲಪುರಿಯವರ 'ಮಹಾವಂಶ', ಕೆ. ಎಂ ಶರೀಫರ 'ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ನಿವಾಸಿಯೊಂಕಾ ಜೀವನ ಔರ್ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ', 'ಏಕ ಸೋ ಎಕ್ವಾಸಿ' 'ಭೋಜಪುರಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾ ಅಧ್ಯಯನ', 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಭ್ಯತಾ ಔರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ,' ನಾನೂಲಾಲ ಪಾಠಕರ 'ಹಾಡೋತಿ ಕಹಾವತೆ,' 'ರಾಜಸ್ಥಾನ ಬಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಏಕ ಅಧ್ಯಯನ' 'ಗಹಡವಾಲಿ ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆ

ರಾಜಸ್ಥಾನಲೋಕಗೀತೆ', 'ಆದಿವಾಸಿಯೋಂ ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಜನಜಾತಿ', 'ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕಧಾ ಇತಿಹಾಸ', 'ವನ್ಯಖಂಡ ಏಕ ಅಂಕಚಾರ', ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ವಿನಃ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತೆ ಕಂತೆಗಳ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಪುಸ್ತಕ, ಬಿಡಿ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತ ಬಂದರು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಜಾರ ಸಮಗ್ರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೃತಿಗಳು ರಚನೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿದ್ದರೂ ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಕುರುಹುಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರು ಕ್ರಮಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಯ ಶೋಧ ಇನ್ನೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಇತಿಚೇಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ವಿಸ್ತೃತ ಹೊಂದಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಸ್ಥಿತ್ವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಜಾರರ ಹಾಡು ಕಥೆ, ಒಗಟು, ಕಥನಗೀತೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕುರಿತು ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬಂಜಾರ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅವರ ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ, ಅಹಾರ-ಪಾನೀಯ, ಅವರ ಆಚರಣಾ ಕ್ರಮಗಳ ಕುರಿತು ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯದ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಲಾವಣಿ, ಹಾಡು, ಗೀತೆ, ಆಚರಣೆಗಳಂಥ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಇಂದು ಬಂಜಾರರ ನೃತ್ಯ, ಹಾಡು, ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಜನಪದ ಆಚರಣೆಗಳು ಮಾಯವಾಗುವ ಸೂಚನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ.

ಹೀಗಾಗಿ ತಾಂಡಾ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇದರ ಜೋತೆ ವಿದೇಶಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಬರಹಗಳಿಂದ ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಾಸೋ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬಂಜಾರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ನೈಜ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನ್ ರಾಸೋ, ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ರಾಸೋ, ಬಿಸಲ್ ದೇವರಾಸೋ, ಹಮ್ಮಿರ ರಾಸೋ, ಅಕ್ಷರ ದಿ ಗ್ರೇಟ್, ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ವೀರಕಾವ್ಯ, ಜಗನಿಕನ ಅಲಾ-ಊದಲ್ ಚಾರಣಕಾವ್ಯ, ಜೇಮಲ್-ಫತೇಮಲ್ ಕುರಿತ ಲಾವಣಿ, ಸೋನಾಯಿರಾಜ

ಭಟಾವು. ಶಿವಪಲ ಪೂಜಿ, ಧರ್ಮಿಸಾದರ ಲಾವಣಿ, ಅಲಾ ಪೋಮಾರಂಧ ವೀರರ ಲಾವಣಿಗಳು, ಹಲವಾರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗೀತೆ, ಕಥೆಗಳು ಬಂಜಾರರ ವೀರರ ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತಹ ಆಧಾರಗಳು ಲಭ್ಯವಾದವು. ಹೀಗೆ ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ದೆಹಲಿ, ಆಂಧ್ರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಂತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸತತ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಸಿಕ್ಕ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯೊಂದು ರಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದುವರೆಗೂ ದಾಖಲಾಗಿರದ ಹಾಗೂ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲದ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯಾಂತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಬಂಜಾರರ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ನಾಮ, ಉಪನಾಮ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಜಾರ ಜನಸಮುದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಮೂಲ ಇತಿಹಾಸದ ಸತ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ತಗೆಯಲು ಕಳೆದ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಬಂದಿರುವೆನು. ಆದರೂ ಈ ಸಮುದಾಯ-ದವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಕಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ-ರೀತಿ-ರಿವಾಜುಗಳು, ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳು ಇತರೇ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಏಕೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿರಣಗೊಳ್ಳದೆ ಅರೆನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆರಳನ್ನು ತಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅವರಿಂದ ಐದಾರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳೆ ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳ ನಿಸರ್ಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಡೆಗೆ ನೆಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರ ಉದ್ದೇಶ ಏನಿರಬಹುದು? ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದವು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕ, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದೆನು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪರಿಶ್ರಮ ಬಯಸಿಕೊಂಡೇ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ವಿದೇಶೀ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳು, ಪುಸ್ತಕಗಳು ಬಂಜಾರರ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಿತು ಇರುವ ಲೇಖನಗಳು ನನ್ನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರ ನೀಡ ತೊಡಗಿದವು. ಆದರೂ ಅನೇಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳ ಜಾಡನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವೊಂದು ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ

ಕುರಿತು ಒಂದು 'ಡಾಕುಮೆಂಟರಿ' ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆ. ನಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಹೊರೆಯಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಗಳೇ ಆಕರಗಳನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಸಮುದಾಯದ ಕುರಿತು ಒಂದು ಸಂಶೋಧನಾ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಲು ಅಣಿಯಾದೇನು. ನಾನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಂದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಂಜಾರರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳು ಅಸ್ಥಿತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ನನಗೆ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಕಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಂತರದ ಆರು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಷಯವಾರು ಹಾಗೂ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದನ್ವಯ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಕೆಳಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶವನ್ನಾಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆನು.

೧. ಇದುವರೆಗೂ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರದ ಹಾಗೂ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲದ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
೨. ಬಂಜಾರ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ನಾಮ-ಉಪನಾಮಗಳು, ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ಉತ್ತರಭಾರತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಕಾರಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಹಿವಾಟಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲೆದಾಡಿದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರ ವಾಸದ ನೆಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರು ಮಾಡಿದ ದರೋಡೆ, ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕೊಟ್ಟ ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆಗಳು ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕ ಅನೇಕ ಪುರಾವೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದು.
೩. ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಶೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ ಮನೆತನಗಳ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರಾವೆಗಳೊಂದಿಗೆ ದಾಖಲಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿರುವ ಜಾತ-ಭುಕ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹೇಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದು.
೪. ಬಂಜಾರಾ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಕೆಲ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
೫. ಬಂಜಾರರು ತಲೆ ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನ್ಯಾಯ-ಪಂಚಾಯ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿವೇದಿಸುವುದು. ಇವರು ಮಾಡಿದ ನ್ಯಾಯ-ಪಂಚಾಯ್ತಿ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವುದು.
೬. ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ' ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವ ಗುರಿ ಹೊಂದಿದೆನು. ಬರವಣಿಗೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಲಿಖಿತ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರದ ಬಂಜಾರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕರನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಐತಿಹ್ಯ, ದಂತ, ಅಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಸಹಜವೆನ್ನಿಸುವ ಪವಾಡ ರೂಪದ ಘಟನಾವಳಿಗಳೂ ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಎಂದು ವೈಭವಿಕರಿಸದೇ ಆಯಾ ನಾಯಕರ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ದಂಥ, ಮೌಖಿಕ, ಐತಿಹ್ಯ, ಅಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

❖❖

ಕೊನೆ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ- ಪುಟ- ೨೨೨

❖❖

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ

ಪೀಠಿಕೆ :

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಭಾರತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ರಂಗುರಂಗಿನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಇತರೆ ಸಮಾಜದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಿದವರು. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಲವಾಣಿ, ಲಂಬಾಣಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಇವರು ಅಲೆಮಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇತರ ಅರಸರ ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಒಳಜಗಳಗಳಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಹೊರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿ ಹೋದರು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಬಂಜಾರರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಅರಸರಿಗೆ ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿರಿಸಲು ತಡೆಯೊಡ್ಡಿದ ವೀರರೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯೂ ಹೊಂದಿದವರು. ಕಾಲಾನಂತರ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತು, ಕೇವಲ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟಿಗೆ ನಿಂತಿದಲ್ಲದೆ ಮುಸ್ಲಿಂ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಅರಸರಿಗೆ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರತರಾದರು. ಇಂದು ಇವರು ಇಡೀ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ತಮ್ಮದೇ ಆಚರಣಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ೧೦೬ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ೫೮೭೮ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಇವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೦ ಕೋಟಿಗೂ

ಅಧಿಕ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಮೂಲತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಜಪೂತ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಲ್ಲದೆ, ರಾಜಮಾನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಕುರಿತ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳು ಸಿಗುವುದು ತುಂಬ ವಿರಳ.

ಹಲವು ಅರಸರ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಹೋದ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಇತಿಹಾಸ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಸರಿಯಾದ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಾಗ ಮಾತ್ರ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು.

ವೇದಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಮಾನವ ಜನಾಂಗವಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಇದ್ದುದಾದರೆ ಮಾತಾಡುವ ಭಾಷೆ ಇರಲೇಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದಾಗ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಂದು ವೇಳೆ ನಡೆದಿದ್ದಾದರೆ ಆ ರಚನಾತ್ಮಕ ಆಧಾರಗಳು ಏಕೆ ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ? ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಇತಿಹಾಸ ಬರೆಯುವ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಿಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತವೆ.

ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಶೋಧಕರು 'ಮಾನವನ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ವಿಕಸನ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಾಡುಪಾಪಗೋರಿಲ್ಲಾ' ಕವಿವಾನರುಗಳ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಮಾನವ ಜಾತಿಗೆ ರೂಪಾಂತರಿಸಿ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮನೆ-ಮಾರು, ಗವಿ, ಶಿಲಾಯುಧ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಾನವ ಈ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಂದಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಿಜವೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಡಾಗ, ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತಹ ಒಂದು ಆಧಾರ ಇಂತಿದೆ: 'ಆಕಾಶದೊಳಗಣ ಅದ್ಭುತ ಚಮತ್ಕಾರ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಹದಿನೈದನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಹುಟ್ಟು ಎರಡು ನೂರು ಕೋಟಿ ವರುಷಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನಂಬುವುದಾದರೆ, "ಈ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾನವ ಹುಟ್ಟಿ ಮೂರು ಲಕ್ಷವರುಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಹೇಳಿದಂತೆ ಗುಣಿಸಿ, ಕೂಡಿಸಿ ಕಳೆದರೂ ಮಾನವ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದು ಇಂದಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮನುಷ್ಯನ ಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಂಕಿತದ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ತಾಳೆಗರಿ, ಶಾಸನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ರಚಿಸುವ ಪರಿಕ್ರಮ ನಡೆದಿತ್ತು" ಎಂದು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ

ಹಿಂದೆಯೇ ಮಾನವ ಜನಾಂಗ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜನಾಂಗಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆಯಿದ್ದು ಬೆಳವಣಿಗೆಗೊಂಡ ಒಂದು ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜ. ಈ ಜನಾಂಗಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಇಂದು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಉಳಿಸಿ-ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯೂ ಬೇಡ. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದಿದ ಜನಾಂಗವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೂ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಅಲೆಮಾರಿತನ, ಸಾಹಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಯುದ್ಧ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮುಂತಾದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಸಮುದಾಯ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಬೆರೆತು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಅಗ್ರ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ವೈಕೃಕ್ಕೂ, ಫಲಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧ ಇದೆಯೋ ಆ ಸಂಬಂಧವೂ ಜನಾಂಗ-ಜನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವುದು. ಸಮುದಾಯವೆಂಬುದು ಅನೇಕ ಜನಾಂಗಗಳ ಐಕ್ಯಮತದ ಫಲ. ಜನಾಂಗವೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ, ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಡುತ್ತ, ಒಂದೇ ಮತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯರ ಒಂದು ಗುಂಪು. ಒಂದೇ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮನುಷ್ಯರ ಹುಟ್ಟು ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಐಕ್ಯಮತ ವಿಶೇಷವೇ ಜನಾಂಗ. ಈ 'ಜನಾಂಗ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಪೂರ್ವಿಕರ ನೆನಪು, ಅವರ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನ, ಅವರ ನಾಗರಿತೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆ ಇವುಗಳ ಧ್ವನಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಜನಾಂಗ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಅವರ ಪೂರ್ವಿಕರಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತಃಕರಣದ ಬಂಧಗಳು ಮಾನವನಿಗೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರದ್ದಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಕುರಿತು ಅಮೇರಿಕಾ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾದ 'ಹೇಸ್'ರವರು "ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಉಡುಪನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು, ತಾವು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮತ, ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು. ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ತನ್ನ ತಾತಂದಿರುಗಳನ್ನು

ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು".² ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಜನಾಂಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಒಂದೆಡೆ ವಾಸಿಸುವುದೂ ಸಹಜ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಆಸ್ತ್ರೀಯಾ, ಹಂಗೇರಿಯಾ ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಂಕರ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಮತ, ಭಾಷೆ, ಪದ್ಧತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಜನಾಂಗಗಳು ಒಂದೇ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದರೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಐಕ್ಯಮತವಾಗಲಿ ಇರಲೇಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಾಯಕವಿಲ್ಲ. ಹಲವು ಬಗೆಯ ಜನಾಂಗಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಐಕ್ಯಮತ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಐಕ್ಯಮತ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂಥ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದಾಗ ಆಕರಗಳೇ ಜೀವಾಳ. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಜೀವನಾಡಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಆಯಾ ಸಮುದಾಯಗಳ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವರ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲಗಣನೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಇಂಥ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಕರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತುಂಬಾ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು. ಬರವಣಿಗೆಯ ಒಂದು ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳು ನುಸುಳಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಸಂಭವವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಹೀಗೆ ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಇತಿಹಾಸವಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ಸತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅಸತ್ಯ ವಿಷಯಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಸೌಧ ಕಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಮೂಲ ಆಕರಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇತರ ಆಕರಗಳನ್ನು ಮೂಲ ವಿಷಯ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಯೇ? ಅವು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ? ಯಾವುದು ಸತ್ಯ? ಯಾವುದು ಅಸತ್ಯವೆಂಬ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿ ಸತ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯ ಹಿತಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವುದು ಒಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಇತಿಹಾಸ ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಹೋದರೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ವಿಷಯಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಒಂದು ವೃಥಾ ಕಂತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆಕರಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ, ಶುದ್ಧವಾದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಬೇಕು. 'ಕಾಳಿನೊಂದಿಗೆ ಜೊಳ್ಳೆಷ್ಟು ಬೆರೆತಿದ' ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಇರಬೇಕು. ಈ

ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ "ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ" ಎಂಬ "ಅಬ್ಜೆಕ್ಟ್‌ನ್ನು" "ಸಬ್ಜೆಕ್ಟ್‌ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಹುಡುಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮರಳಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತು, ತಾವು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರು ಎಂದು ಭಾಷನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಭಾರತೀಯರ ಮುಗ್ಧಮನವನ್ನು ಕದ್ದು ೧೬೦೩ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ಭಾರತದೇಶವನ್ನೇ ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ದೇಶದ ಜನರು ಆಚರಿಸುವ ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಕ್ಕಸಬೆರಗಾದರು. ಇವರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಬದುಕನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಲು ನಿಂತರು. ಇದರಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಭಾರತೀಯರ ಮನಗಳು ನೊಂದವು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಭಾರತೀಯರು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ: ಇವರು ನಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧವೇ ಆಂದೋಲನ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲವೆಂದು ಭಾರತೀಯರು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಉಂಟಾದೀತೆಂದು ಭಾರತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಭಾರತೀಯರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನ್, ಇಟಲಿ, ಸ್ವೀಡನ್, ಮೊರಾಕೋ, ತುರ್ಕಿ, ಪರ್ಷಿಯಾ ಈ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಿಂದ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಲಾಧಿಪತಿ, ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಕಂಪನಿ ನೌಕರ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಮಿಷನರಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ಇದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವು ಪ್ರವಾಸಿಗರು ದೇಶ ಸುತ್ತಲು ಬಂದರೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಪ್‌ತಿಷ್ಷ ಟಾವರನೈಯು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆರು ಬಾರಿ ಸಂದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ತುಂಬಾ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಪ್ರವಾಸಿಗರು ತಮ್ಮ ದಿನಚರಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟರೆ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಈ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರವಾಸಿಗರಂತೂ ತಮಗೆ ಭಾಷೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದಾಗ ತಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಬರೆಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಬರೆದಿಟ್ಟ

ದಿನಚರಿ, ಪ್ರವಾಸ ಕಥನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಚರಿತ್ರೆ ನಾನಾ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಇವರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು 'ಮೇಡ್ ಫಾರ್ ದಿ ಡಿಫಿಕಲ್ಟ್' ಆಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನವರು. ಇದು ತಿಳಿತಿಳಿದು ಯೋಜನಾಬದ್ಧವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿದ್ದು, ಬಹುದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು. ಅದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಥೆ.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವತೆಯ ಅರಿವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಊಹಾಪೋಹಗಳನ್ನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಯಥಾರ್ಥತೆಯ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡಿಸಿ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಕಲಸು ಮೇಲೋಗರ ಮಾಡಿ, ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಅಸ್ಥಿತೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಘನಕಾರ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷನವರದೆಂದೂ ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವದ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳ ದೃಢನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ರು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಇಲ್ಲ ಸಲ್ಲದಂತೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪಬಹುದಾರೂ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಜಕ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹಗಾರರು ಉಪಕಾರಿಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇವಲ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿದರು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಇಸ್ವ್‌ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೬೦೩) ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಶ್ರದ್ಧಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅದರ ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರೆಂದರೆ: ವಾರನ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್, ವಿಲಿಯಂ ಜೋನ್ಸ್, ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ವಿಲ್ಕಿನ್ಸ್, ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ, ಸಿ.ಪಿ. ಬ್ರೌನ್, ಮೆಕಂಜಿಗಳಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಆದರೆ ನಮಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ: ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆದರಾಭಿಮಾನ ಹೊಂದಿದ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿ ಕೊನೆಯ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. "೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಮೆಕಾಲೆಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಬೇಕು; ಅಣುಕಿಸಬೇಕೆಂಬ ದುರುದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿರದಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ಅಪವಾದ ಅವರ ಮೇಲಿದೆ.

೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಾವು ಆಳಿದ ದೇಶ, ಕಾಲದ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣದ ಗಾಜಿನ ಮೂಲಕವೇ ನೋಡಿದರೆ ವಿನ: ಭಾರತೀಯ ಗತಕಾಲದ ನೈಜತೆಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎದುರಿಗಿಲ್ಲದ ಸತ್ಯಗಳನ್ನೇ ಸತ್ಯವೆಂದು ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿಯಾಗಿ ತಿರುಚಿದರು. ಮಹಾಸಾಗರದಂತಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನಧಾರೆನ್ನು ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು. ಭಾರತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಿತನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಲೇ, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ಯ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಪರಿಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ಕೆಲ ಆಂಗ್ಲ ಮೇಧಾವಿಗಳಂತೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ, ಕೈ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಅಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು."೪ ಆದರೂ ಇಂತಹ ವಿದೇಶಿ ಬರಹಗಾರರು ಬರೆದ ಲೇಖನ, ಗ್ರಂಥ, ಪತ್ರಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಆಕರಗಳನ್ನು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕಥನ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ಅಥವಾ ಬಂಜಾರರು ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಇವರ ಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸವೇನಿರಬಹುದು? ಈಗ ಹೇಗಿದೆ? ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆಕರಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ನೋಡುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಾದರೂ ಅದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದದ್ದು, ೧೯೮೦ ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ. ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆಚಾರ ವಿಚಾರ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ರಚಿತ ಕೃತಿಗಳು ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಸರಳವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಆಕರಗಳನ್ನೇ ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಲು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಬಂಜಾರರು ಎಂದರೆ ಯಾರು? :

ಬಂಜಾರರು(ಲಂಬಾಣಿಗರು) ಅಂದರೆ, ರಕ್ತ ಬಣ್ಣದ ಕಡು ಕೆಂಪಾದ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಗಾಜು, ಕೋಡಿ ಸೇರಿಸಿ, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ದಾರಗಳಿಂದ

ಕಸೂತಿ ಹೆಣೆದು, ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಲಂಗ (ಫೇಟಿಯಾ) ಮೊಳಕಾಲದವರೆಗೆ ತೊಟ್ಟು, ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ, ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಕಸೂತಿ ಹಾಕಿದ ಕೆಂಪಾದ ಎದೆ ಮುಚ್ಚುವ (ಕಾಂಚಳಿ) ಕುಪ್ಪಸ, ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಸಿ ಜೋಡಿಸಿ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೈತುಂಬಾ ಹಿತ್ತಾಳಿ, ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು, ಐವತ್ತು ಪೈಸೆ ಗಾತ್ರದ ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಕನ್ನಡಿ, ಅದರ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ೨೫ ಪೈಸೆ ಅಥವಾ ೧ ರೂ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡಿಮಾಡಿ ಕಸೂತಿ ಹಾಕಿರುವ ಕೆಂಪಾದ ಮೇಲ್ಮೊದಿಕೆ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು, ಕಾಲಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಗೆಜ್ಜೆ, 'ಕಸೆ' ಅದರ ಮೇಲೊಂದು ವಾಂಕಡಿ,(ಕಾಲಿನ ಆಭರಣ) ಕಾಲಿನ ಬೆರಳುಗಳಿಗೆ ಬಿಜುವಾ, ಅಂಗುಟಿ, ಹೆಬ್ಬೆರಳಿಗೆ ಒಂದು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಉಂಗುರ, ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರ್ಧರ್ಧ ಕಾಣುವಂತೆ ತಲೆಗೂದಲ ಕಟ್ಟಿ, ಆ ಕೂದಲ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಹೇರ್‌ಪಿನ್, ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಭುರೈ(ನತ್ತು), ಕಿವಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ಟೋಪಲಿ,(ಇದೇ ಅವರ ಮಾಂಗಲ್ಯ) ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಮಣಿಸರ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರನ ಆಕಾರದಂತಿರುವ ಬೆಳ್ಳಿಯ ವಾಂಕ್ಯ(ಕೊರಳ ಆಭರಣ) ಅದರ ಮೇಲೊಂದು ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಾಸಲಿ(ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಆಭರಣ) ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಊರ ಸಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲೋ, ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನನಿಬಿಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಲೋ ಇರುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಓಹೋ, ಇವಳು ಬಂಜಾರ ಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ತಟ್ಟನೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇವರು ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳಗಳ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ, ಗಿಡಗಂಟೆಗಳಿಂದ ಆವೃತ್ತವಾದ ದುರ್ಗಮವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಜೋಪಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ನಾಗರಿಕ ಜನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೋಂಕಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕಾರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಲಂಬಾಣಿಗರು, ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕರಾಗಿಯೂ ಅನಾಗರಿಕರು. ಕಾಡಿನ ದುರ್ಗಮ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ಕೆಸರು, ಮುಳ್ಳು, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತುಳಿದು, ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಸರಸರನೆ ಏರಿ-ಇಳಿದು, ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವ ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳ-ನದಿಗಳಿಗೆ ಇಳಿದು ಮೀನು, ಏಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತ ತಮ್ಮ ಹಸಿವಿನ ದಾಹ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಮೇಕೆ-ದನ-ಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದು, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಂದೊದಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಬಂದವರು. ಇವರು ಸದಾ ನಿಸರ್ಗದೇವತೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತ, ನಿಸರ್ಗದ ಶುದ್ಧ-ಗಾಳಿ-ಬೆಳಕನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ

ಬಂಜಾರರು ತಮಗೆ ಆಹಾರ ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ, ಬೇಡಿ ತಿಂದವರಲ್ಲ. ಶ್ರಮವಹಿಸಿ ದುಡಿದು ತಮ್ಮ ತುತ್ತಿನಚೀಲವನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳಗಳ ನೀರನ್ನು ಅಮೃತವೆಂದು ಕುಡಿದು ಹಸಿವಿನ ದಾಹವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಹೀಗೆ ನಿಸರ್ಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ನಿಸರ್ಗದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳುತ್ತ ಬಂದವರೇ ಬಂಜಾರರು.

ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವೀರ ಪುತ್ರನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಇವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ನಡೆಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಂದಾಗಿ, ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕಾಲಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಮೊಗಲ ಅರಸರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ತಮ್ಮತನವನ್ನೇ ಕಳೆದು ಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಕೀಳು ದೃಷ್ಟಿ, ದೇಶೀಯ ಅರಸರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟೀಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಕ್ರ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲದೆ, ಒಂದು ಕಡೆ ಮನೆ-ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಶತ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಅಲೆವಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ನಿರಂತರ ತಿರುಗಿದರು.

ಇನ್ನೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಆಧಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕೆಲವು ಮಾನದಂಡಗಳು ಇಂತಿವೆ. ಸೂರದಾಸರ 'ಭ್ರಮರಗೀತೆ'ದಲ್ಲಿ "ಲದೇಣಿ ಹೇರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವ ಜನಾಂಗವೇ ಬಂಜಾರ"ರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರರ ವಂಶಶಾಸ್ತ್ರ ಶೋಧಿಸಿ ಇವರ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಹೀಗಿದೆ: "ಬಂಜಾರರ ಮುಖ, ತುಟಿ, ಕೆನ್ನೆ, ದವಡೆ, ತಲೆ ಸ್ವರೂಪ ೫೩೦.೪೫ ತಲೆಯ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣ ೭೨.೨೬, ಮೂಗಿನ ಎತ್ತರ ಪ್ರಮಾಣ ೧೪.೮," ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ವಿವಿಧ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು ಹೀಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮಾನದಂಡಗಳು :

೧. ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು.
೨. ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಮಾವಾಡಿ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆ.
೩. ಪಶು-ಪ್ರಾಣಿ, ನಿಸರ್ಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆ.^೨
೪. ಇಂದಿಗೂ ಇವರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.
೫. ತರ-ತಮವಿಲ್ಲದೆ, ಸಾಮೂಹಿಕ ನೃತ್ಯ-ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.
೬. ಮುಗ್ಧ ಭಕ್ತಿ, ಅಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದು, ಇಂದಿಗೂ ಇತರರಿಗಿಂತ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೭. ಯಾವುದೇ ಊರಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು-ಐದು ಕಿಮೀ. ದೂರ ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳ, ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.
 ೮. ಬಂಜಾರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತೊಡುವ ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳು ಅವರನ್ನು ಉಳಿದವರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿ, ಲಮಾಣಿ ಪದಗಳ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ :

ಮಾನವನ ಇತಿಹಾಸವು ಅವನ ಹಲವಾರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. ಇದು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಜನಾಂಗೀಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ, ಪ್ರಮುಖ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂಜಾರ, ಲಂಬಾಣಿ, ಲಮಾಣಿ, ಲವಾಣಿ ಪದಗಳ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಇವರು, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಲವಣ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಲಮಾಣಿ, ಲಂಬಾಡಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಪದಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಇತಿಹಾಸ ತುಂಬಾ ರೋಚಕವಾಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: “ಬಂಜಾರರು ಸೂರ್ಯವಂಶಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು, ಮೂಲತಃ ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಜಪೂತ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಾಗ ಶಿನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಆಳಿದ ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಬಂಜಾರರು, ಲಂಬಾಣಿ ಲಮಾಣಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಇವರ ಕುಲದೇವತೆ ‘ರತನದೇವಿ’ ರತನದೇವಿಯ ಲಾಂಛನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗಹಡವಾಲ ಮನೆತನದ ರಾಜರೊಡ ಅರಸು ರಾಜಾಜಯಚಂದ್ರನು ಕನೋಜನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಜೋಧಪುರವು ಈತನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ವಿಕ್ಷೀಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹಿಂಸೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವಿಕೃತ ರಾಜ. ಈತನ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನ ವಿರುದ್ಧ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಬಂಡೆದ್ದಾಗ, ರಾಜನ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಲೆಳ ಜನ ಜಹಗೀರದಾರರೂ ಸಹ ರಾಜನಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬಂಡೇಳಲು ನನ್ನ ಜಹಗೀರದಾರರೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅವರ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ಸಿಟ್ಟಾದ.

ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ಗತಿಗಾಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ೬ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಲೆಳ ಜನ ಜಹಗೀರದಾರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಫರ್ಮಾನು ಹೊರಡಿಸಿ, ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದ ಜಹಗೀರಿಕೆಯನ್ನು ಮರಳಿ ಕಸಿದುಕೊಂಡನು. ರಾಜನ ಈ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾದ ಸರದಾರರು ರಾಜಗುರುವಾಗಿದ್ದ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದುರ್ಗದತ್ತರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತಮಗೊದಗಿ ಬಂದ ಅಳಲನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡರು.

‘ಪೂಜ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ರಾಜರು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಉಪಟಳ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಹಿತ ನಾವು ರಾಜನಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಂಚು ಹೂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿರಿ’ ಎಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ದುರ್ಗದತ್ತರು ರಾಜರ ಬಳಿಗೆ ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ದಿನ ದುರ್ಗದತ್ತರು ಜಯಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸರದಾರರ ಮೇಲಿರುವ ಕೋಪವನ್ನು ಶಮನಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ದುರ್ಗದತ್ತರು ಸರದಾರರ ಹೆಸರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಲೇ ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾತಿಗೆ ಕವಡೆ ಕಿಮ್ಮತ್ತು ನೀಡದೆ ‘ಇನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆಂದು ಫರ್ಮಾನು ಹೊರಡಿಸಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ವಹಿಸಿದ ಜಹಗೀರಿಕೆಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಸಪ್ತಮುಖ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ದುರ್ಗದತ್ತರು ಸರದಾರರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ‘ಇನ್ನಾರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆಂಬ ಬಿಗಿಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ’ ಎಂದಾಗ, ಸರದಾರರು ಹೆದರಿ ಜೀವ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದಿನ ದೂಡಹತ್ತಿದರು. ಸರದಾರರ ಈ ದೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮರುಗಿ ದುರ್ಗದತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂಬಂತೆ ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ‘ಪ್ರಭುಗಳೇ, ಸರದಾರರು ಏನೋ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷಮಿಸಿ. ಪ್ರಭುಗಳೇ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮುನಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಇನ್ಯಾರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ರಾಜಾಜಯಚಂದ್ರನು ‘ಪೂಜ್ಯರೇ, ತಾವು ಸರದಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದಾದರೆ ಅರಸು ಕುಲದ ಗುರು ಎಂಬುದು ಮರೆಯಬೇಕಾದೀತು. ಅವರ ಹೆಸರೆತ್ತಬೇಡಿ’ ಎಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿಸಿದನು. ದುರ್ಗದತ್ತರು ಮಾಡಿದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೆಂದು ‘ಬಂದ ದಾರಿಗೆ

ಸುಂಕವಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಮರಳಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಇತ್ತ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬರುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಲಿಲ ಜನ ಜಹಗೀರದಾರರು ಕಾದುಕುಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಬಂದದ್ದೆ ತಡ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಿ ಸರದಾರರೆ; ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ನೀವಾರು ಹೆದರುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆತನ ಗೊಡವೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಬೇಡಿ. ನೀವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದನು.

ಆಗ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರು ಚೋಧಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನು ನೀಡಿದ ೬ ತಿಂಗಳ ಗಡುವು ಮುಗಿಯಲು ಕೇವಲ ೮ ದಿನಗಳಿದ್ದಾಗ, ದುರ್ಗದತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ರಾಜರಿಂದ ಈತನು ಜಹಗೀರದಾರರನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಾಗರ ದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವರ ಕೇಳಿದನು. ಆ ಸಾಗರದೇವನು "ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸರದಾರರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಲೋಹಗಡವಿದೆ. ಆ ಲೋಹಗಡದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಾಗರವಿದೆ. ಆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ೨೧ ದಿನ ಮುಳುಗಿ ಅಂತ್ರಜ ಬಿಡುತ್ತ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿಸಿರಿ. ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನು ಬಂದು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಇವರನ್ನು ಹುಡುಕಿದರೂ ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇವರು ಯಾರೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ರಾಜನು ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಮರಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಲೋಹಗಡದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಬಹುದು" ಎಂದು ವರ ನೀಡಿದನು. ನಂತರ ದುರ್ಗದತ್ತರು "ಸಾಗರನ ವಾಣಿಯಂತೆಯೇ ಸರದಾರರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಗರದೇವತೆ ವರ ನೀಡಿದಂತೆ ಜಹಗೀರದಾರರಿಗೆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ರಜ ಬಿಡಿಸಿ, ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಫಲರಾಗುತ್ತಾರೆ." ಅಲ್ಲಿಂದ ಇವರೆಲ್ಲರು ಮುಂದೆ ಲೋಹಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಲೋಹಗಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ವಾಸಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ 'ಲೋಹವಾಸ', 'ಲೋಹವಾಸಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ 'ಲೋಹವಾಸಿ' ಪದವೇ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತ 'ಲೋಹಾಣೋ>ಲಹಾಣೋ>ಲವಾಣೋ ಎಂದು ರೂಪಾಂತರವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಇವರು ಲೋಹಗಡದ ಕಿಲ್ಲಾದ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಅದೇ ಮುಂದೆ 'ಲೋಹಾಣಾ' ಗ್ರಾಮವಾಯಿತು. ಈ ಲೋಹಾಣೋವೇ 'ಲವಾಣಾ', (=ಲವಣ) ಎಂದಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಗ್ರಾಮವೇ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರಿಗೆ ಮೂಲ ನೆಲೆಯಾಯಿತು. ಈ 'ಲವಣ' ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಲವಾಣಿಗರು, 'ಲಮಾಣಿಗರು' ಲಂಬಾಣಿಗರು ಎಂದು ಕರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದು ಊಹೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ಕುರಿತು ಆಧಾರಗಳ ದೊರತೆ ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಯಾವ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ರಜ ಬಿಡುತ್ತ ಬದುಕುಳಿದಿದ್ದರೋ ಆ ಸಾಗರದ 'ಲವಣ'ವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ದೇಶ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ 'ಲವಣ' ಮಾರಾಟವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇವರಿಗೆ 'ಲವಾಣ್ಯಾ' 'ಲಮಾಣ್ಯಾ' ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಟಲಿ ದೇಶದ ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರೇ 'ಲೊಂಬಾರ್ಡಿಯಾ' ಎಂದು. ಅಂದಾಗ ಇದು ಲಂಬಾಣಿಗರ ನೆಲೆಯಾಗಿರಬಹುದೇ? ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಗಧ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಂದರ ಹೆಸರು 'ಲಾವಣಾ' ಎಂದು. ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಲಾವಣಕಾದಿಂದ>ಲವಾಣಿ, 'ಲೊಂಬಾರ್ಡಿಯಾ' ದಿಂದ 'ಲಂಬಾಣಿ'ಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಎ. ಗ್ರಿಯರಸನ್ ರವರು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಕುರಿತು ಲೇಖನ ಬರೆಯುತ್ತ "ಬಂಜಾರರು ಸುಪರಿಚಿತ ಹೋರಾಟ, ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಜನಾಂಗವಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಉಪಜಾತಿಗೆ 'ಲಮಾಣಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆಸರೇ ಇಡೀ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ" ಡಾ. ಭೋಲಾನಾಥ ತಿವಾರಿಯವರು ಗ್ರಿಯರಸನ್‌ರು ಬರೆದ 'ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಕೋಶ' ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುತ್ತ "ಬಂಜಾರಿ ಎಂಬುದು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಅಖಂಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತಾಡುವ ಬಂಜಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್‌ರು ಸುಮಾರು ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಕೂಡ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು" ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೬೧ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಬೋಲಿಯಾ ಬಂಜಾರಿ' ಎಂಬ ಅನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ "ಲಮಾಣಿ, ಲಂಬಾಡಿ, ಮಥುರಾ ಬಂಜಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೦,೭೫೦. ಇದರಲ್ಲಿ ನೇಕಿ ಬಂಜಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೫೭. ಅಲ್ಲಿರುವ ಬಂಜಾರ ತಾಂಡಾಗಳು ೩೬ ಇದ್ದವು" ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೇಕಿ ಬಂಜಾರರೆಂದರೆ ಯಾರು 'ನೇಕಿ'ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವೆನಿರಬಹುದು? ಈ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಸರ್ ಅಬ್ರಾಹಿಂ ಗ್ರಿಯರಸನ್‌ರ ಕೃತಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಲೇಖಕ ಉದಮ ನಾರಾಯಣ ತನಾಡಿಯವರು "ಲಂಬಾಣಿ ಎನ್ನುವುದು ಬಂಜಾರಿ, ಬಂಜಾರಾ, ಸಮುದಾಯದ ಭಾಷೆ ಆಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇವರ ಅಲೆದಾಡುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು" ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಎ. ಗ್ರಿಯರಸನ್‌ರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಂತೆ “ಲಂಬಾಣಿ ಅಥವಾ ಲಮಾಣಿ ಎಂಬುದು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ಉಪಜಾತಿ ಅಥವಾ ಒಳ ಪಂಗಡವೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ವಂಜಾರ, ಬಂಜಾರ ಮತ್ತು ಲಮಾಣಿ ಈ ಮೂರು ಪದಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು”^{೧೭}. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಂಜಾರ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪಜಾತಿಗಳ ಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಲಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಬಂಜಾರ ಪದನಿಷ್ಪತ್ತಿ :

೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಗಮನಿಸಬಹುದು: ನಮ್ಮದು ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ದೇಶ. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ತಾವು ಮಾಡುವ ಕಾಯಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಹವನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ಆಯುಧ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವವರಿಗೆ ‘ಫಿಸಾಡಿ’ ಎಂದು ಕರೆದರೆ, ಚಿನ್ನದ ಆಭರಣ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ‘ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ’, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕೆತ್ತುವವನನ್ನು ‘ಬಡಿಗ’, ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವವನಿಗೆ ‘ಅಗಸ’(ಧೋಬಿ), ದೋಣಿ ನಡೆಸುವವನಿಗೆ ‘ಅಂಬಿಗ’, ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವವನಿಗೆ ‘ಬೆಸ್ತ’, ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ‘ಬಣಜಿಗ’, ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ‘ಕುಂಬಾರ’ ಎಂದು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಆಯಾ ವೃತ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದು ಜಾತಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆರ್.ಎಲ್.ಟರ್ನರ್ ಬರೆದ ಏ ಕಂಪ್ಯಾರಿಟ್ಯು ಡಿಕ್ಸನರಿ ಆಫ್ ದಿ ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಲಾಂಗ್ವೇಜ ಸಂಪುಟ-೧, ಪುಟ-೬೫೫ ರಲ್ಲಿ ವಣಿಜ, ಬಣಿಜ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. “ಸಂಸ್ಕೃತದ ‘ವಾಣಿಜ್ಯ’ ಪದವು ವ್ಯಾಪಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಂಜಾರಾ, ಬಂಜಾರಾ ಪದಗಳು ಋಗ್ವೇದ ಮತ್ತು ಶತಪಥ ಬಾಹ್ಯಣದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಪಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ‘ವಣಿಜ್ಯಾ. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ‘ವಾಣಿಜ್ಯ’, ಸಿಂಧಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಿಜು, ವಂಜಣು, ಇಲ್ಲಿ ವಂಜಣು ಎಂಬುದು (Bying) ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಎಂಬರ್ಥಕೊಡುತ್ತದೆ. ಲಾಂಡಾ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಜ್ಜ ಅವಾಣ, ವಣಜ ಎಂದು, ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಜ, ಬಣಜ ಎಂದು, ಕುಮಾನಿಯಾ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಣಜ, ಬಡಿಂಜ ಎಂದು, ಓಡಿಯಾ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಣಜ, ಅವಧಿಯಾದಲ್ಲಿ ಬಣಿಜ್, ಭೋಜಪುರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಣಿಜ್, ಹಿಂದಿ

ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಣಿಜ, ಬಣಜ (ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡು) ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಜ, ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ವಣಜ ಎಂದು, ಈ ಪದ ವ್ಯಾಪಾರ, ಯಾತ್ರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಅಸ್ಕನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಿಜ್, ವಡಿಜ್(ಮಾರುವುದು), ಕಫೇಯಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯಿನ್ವ(ಸ್ವತಂತ್ರ ಪದವಾಗಿರಬೇಕು) ಹಾಗೆಯೇ ವಾಣಿಜ್ಯಾಕಾರ ವಣಿಜ್ಯ+ಕಾರ’(=ವಣಿಜ್ಯಾಕಾರ)ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಿಜ್ಯಾರಯ(ವ್ಯಾಪಾರ) ಸಿಂಧಿ ಭಾಷೆಯ ಬಣಜಾರೋ ಪದವು ಲಾಂಡಾ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಜಾರಂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರ ಪದವು ‘ವಂಜೋರಾಯಿ’ ಪದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಳಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಣಜಾರಾ ಬಣ+ಜಾರ=ಬಣಜಾರ. ಓಡಿಯಾ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಣಿಜಾರ ಬಣಿಜಾರು, ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಬನಿಜಾರ, ಬಂಜಾರ ಈ ಪದ ಕುಮಾನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿರಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಲಂಬಾಣಿ ಪದವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ‘ಲವಣ’, ಕನ್ನಡದ ಉದಕ (=ಉಪ್ಪು) ಪ್ರಾಕೃತದ ‘ಲೂಣ್’ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಈ ಪದವು ನಿಘಂಟುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ‘ವಣಿಕ್’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಜಾರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ವಣಜ್”, ‘ಬಣಜ್’; ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ‘ವಂಜಾರಿ’; ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ ‘ವಣಜಾರ’; ರಾಜಸ್ಥಾನಿಯಲ್ಲಿ ‘ಬಣಜಾರ’; ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ‘ಬಂಜಾರೆ’; ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ‘ಬಂಜಾರ’ ಎಂಬ ಪದಗಳು ವೃತ್ತಿ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಪದ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಅನೇಕ ವೈಧಾನಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಾಮ- ಉಪನಾಮಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಈ ನಾಮಗಳು ಉಪನಾಮಗಳಾಗಿ ಹೇಗೆ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದವು ಎಂಬುವುದನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಚರ್ಚಿಸಿದಂತೆ ಬಂಜಾರ ಎಂಬುದು ಪ್ರಮುಖ ಜನಾಂಗವಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಉಪಜಾತಿಗಳಿವೆ. ಈ ಉಪಜಾತಿಗಳನ್ನು ಬಂಜಾರ ಪದದ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳು ಎಂದೂ ಅಥವಾ ಉಪನಾಮಗಳೆಂದೂ ಭಾವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮುಖ್ಯ ಹೆಸರುಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ

ಬಂಜಾರ ಪದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಅಪಭ್ರಂಶಗೊಂಡಿವೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಬಂಜಾರ' ಪದದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದಗಳು ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ ಬಣ+ಜಾರ=ಬಣಜಾರ. ಪೂರ್ವಪದದಲ್ಲಿ 'ಬಣ', ಉತ್ತರಪದದಲ್ಲಿ 'ಜಾರ'ಇದೆ. 'ಬಣ' ಎಂದರೆ ಗುಂಪು. 'ಜಾರ' ಎಂದರೆ ಹೋಗುವುದು, ಬಂಜಾರ ಎಂದರೆ 'ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವುದೆಂದರ್ಥ.' ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ಬಂಜಾರ' ಎಂದು ಕರೆದುದಲ್ಲದೆ, 'ರಬಾರಿ', 'ರಬಾಡಿ' ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಬಂಜಾರ್', ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ಬಂಜಾರಿ' ಅಥವಾ 'ಬ್ರಿಂಜಾರಿ', ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಬಂಝಾರಾ', ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ 'ವಂಜಾರ', 'ವಣಜಾರ', 'ವಂಝಾರಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯೀಯ ಭಾಷೆ, ಉಪಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬಣಜಾರ, ಬಂಜಾಡಾ, ಬಂಜಾರೆ, ವಂಝಾರಿ, ಸಿಂಗಾಡ, ವಂಜಾರಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಾಂಗ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ವಾಣಿಜ್ಯ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನಾಂಗವೆಂದು ವಿದೇಶಿ ಬರಹಗಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ 'ಬಂಜಾರ' ಪದದಂತೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ ದಕ್ಷಿಣದ 'ಲಂಬಾಣಿ' ಅಥವಾ 'ಲಂಬಾಣಿ' ಪದಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅದೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಲಭಾನ ಮತ್ತು ಲುಭಾನಾ ಪದಗಳು ಪಂಜಾಬ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಲಂಬಾಣಿಗರನ್ನು ಲಂಬಾಡಿ, ಲಂಬಾಡೆ, ಲಂಬಾಡಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಹೆಸರುಗಳೇ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ನಾಮ ಹಾಗೂ ಉಪನಾಮಗಳಾಗಿವೆ. ಗ್ರಾಂಥಿಕವಾಗಿ ಈ ನಾಮ, ಉಪನಾಮಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದೊಂದು ಪಂಗಡಗಳಂತೆ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ಉಪಜಾತಿಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನೇ 'ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ವಿವಿಧ ಪಂಗಡಗಳೆಂದು' ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರದೇಶವಾರು ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರರ ಉಪನಾಮಗಳು :

ಇವುಗಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪುರಾವೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ-ಬಂಜಾರ, ಬಂಜಾರಾ, ವನಜಾರಾ, ಬಂಜಾರಿ, ಬಂಜರಿ, ಬ್ರಂಜಾರಿ, ಬ್ರಜವಾಸಿ, ಗೋರ್, ಮಥುರಿ, ಥಾಡಿ, ರಬಾಬ್, ಸನಾರ್, ನಾನಿ, ಥಾಲಿಯಾ, ಶಿಂಗಾಡಿಯಾ, ಬಾಮಣಿಯಾ, ಬಗೋರಾ, ಡಿಗೋರಾ ಅಥವಾ ಜಗೋರ್, ಚರಣ, ಓಸರಿಯಾ, ಜೋಗಿ ಅಥವಾ ಭರಾವಾ, ಧನ್‌ಕೋಟ್ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ-ಲಂಬಾಣಿ, ಲಂಬಾಣಿ, ಲಂಬಾಡಾ, ಲಂಬಾಣ್ಯಾ, ಲಂಬಾಣ್ಯಾ ಎಂದೂ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ-ಲಂಬಾಡಾ, ಲಂಬಾಡಿ, ಲಭಾನ್, ಲಂಬಾನ್, ಲಭಾನ, ಲಭನಿ, ಲಭಾಣ ಅಥವಾ ಲುಭಾನ, ಲಬಡಿ, ಲದೇನಿಯಾ, ಸುಗಾಲಿ ಎಂದೂ, ಕೇರಳದಲ್ಲಿ-ಗುಹರ್, ಗೌರಿಯಾ ಎಂದೂ, ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ-ಗವಾರಿಯಾ, ರಬಾಡಿ ಎಂದೂ, ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಗವಾರಿಯಾ ಅಥವಾ ಗಮಾಲಿಯಾ, ಲಭಾನ, ಗವರೆ ಎಂದೂ, ಶಿಂಗಡಿ, ವನಜಾರಿ, ಕಂಗ ಅಥವಾ ಕಂಗಸಿಯಾ ಎಂದೂ, ದಿಲ್ಲಿ, ಹರಿಯಾಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗವಾರಾ, ಸಿರಿಕಿಬಾಂಡು, ಸಿರಿಕಿವಾಲಾ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವು ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಮುಖ ನಾಮಗಳು. ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಮ ಮತ್ತು ಉಪನಾಮಗಳ ವಿವರಣೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

ಬಲದಿಯಾ ಬಂಜಾರ :

ಬಂಜಾರಾ, ಬಣಜಾರ, ಬಲದಿಯಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ^{೧೭}. ಈ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಂಜಾರಾ, ಬಣಜಾರ, ಬಲದಿಯಾ ಇವು ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗವೆಂದೆನಿಸಿದರೂ ಇವರ ಮೂಲ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಡಾ. ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಮನೋರಿಯಾ ಅವರ 'ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾ ಇತಿಹಾಸ' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ "ಬಲದಿಯಾ ಬಂಜಾರರ ಸಂಬಂಧ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬಂಜಾರರ ಜೊತೆ ಇದೆ" ಎಂದರೆ, "ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಲದಿಯಾ ಬಂಜಾರರು ಎತ್ತುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು"^{೧೮} ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿದ ಸಂಶೋಧಕರೊಬ್ಬರು "ಬಳದ ಎಂದರೆ ಎತ್ತು ಎಂದರ್ಥ. ಈ ಎತ್ತುಗಳ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಬಲದಿಯಾ ಬಂಜಾರ ಎಂದು ಕರೆದುದಲ್ಲದೆ ಇವರು ತಮ್ಮದೆಯಾದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲದಿರುವುದು"^{೧೯} ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ಬಳದ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಂಜಾರರು ತಾವು ಸಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಎತ್ತಿಗೆ ಬಲದ-ಬಳದ ಎಂದು ಕರೆದಂತೆ, ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎತ್ತಿಗೆ 'ಬಳದ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರಿ ಬೋಲಿಕಾದಲ್ಲಿ-

**“ಭಾಯಿ, ಬಲದ ಛೋಡೋ,
ಪೀಟ ವತಾರೋ ಜಾಕರ ಭಾರ ವತಾರೋ.”^{೨೦}**

ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಬಂಜಾರರು ಭಾತ್ಯತ್ವ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಉಪಚಾರ ಗೈಯುತ್ತಿದ್ದರು”^{೨೧} ‘ಚರುಮಂಡಲ ಕಾ ಶೋಧ ಪೂರ್ಣ ಇತಿಹಾಸ’ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ-

ಬೇಲೋಪರ ಮಾಲ
ಡಾಲನೆವಾಲೊಂಕೊ
ಬಲದಿಯಾ ಕಹತೆ
ಉಸ್‌ಸಮೂಹ ಕೊ
ಬಳದ ಬಂಜಾರ ಕಹತೆ ಹೈ”^{೨೨}

ಎಂಬ ಪದ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವವರನ್ನು ಬಲದಿಯಾ ಎಂದು, ಆ ಸಮೂಹದವರನ್ನು ‘ಬಾಳದ’ ಬಳದ, ಬಲದಿಯಾ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ.ಸ್ವರ್ಣಲತಾ ಅಗ್ರವಾಲ ರವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಬಂಜಾರರು ತಾವು ಹಾಡುವ ಗೀತೆಗಳೆಲ್ಲ ಮರುಳುಗಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವು”^{೨೩}. ಆ ಹಾಡು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

“ಕುಣಿಸಿ ದೀಶಾಸು ಆಯೋ ಬಣಜಾರೋ
ಕುಣಿಸಿ ದೀಶಾ ನೈ ಜಾಯೆ ಭಾಯಿಚೋ”^{೨೪}

ಸತತವಾಗಿ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಈ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡದ ಸ್ಥಳಗಳೇ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಬಳದ(ಎತ್ತುಗಳು)ಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಬಳದಿಯಾ ಬಂಜಾರರು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಸುಗಾಲಿ ಬಂಜಾರ :

ಆಂಧ್ರ, ಮತ್ತು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು ‘ಸುಗಾಲಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಸುಗಾಲಿ ಪದದ ಅರ್ಥ ಒಳ್ಳೆಯ ಆಕಳು ಸಾಕಿದವ ಅಥವಾ ಆಕಳು ಕಾಯುವವ ಎಂದರ್ಥವಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬಂಜಾರರು ಆಕಳು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಸುಗಾಲಿಶೆಟ್ಟಿ ಹೆಸರಿನಿಂದ

ಕರೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವರು ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ‘ಸುಗಾಲಿಗರು’ ಎಂದೂ ಕರೆದಿರಬಹುದು.”^{೨೫}

ಗವಾರಿಯಾ ಬಂಜಾರ :

ಗವಾಲಿಯಾ, ಗವಾರಿಯಾ, ಗವಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆದಂತೆ ಬಂಜಾರನ್ನು ‘ಗೋರ್’ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಳಿವರ್ಣದ ಮೈಕಾಂತಿ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ‘ಗೋರ್’ ಎಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು. ಕೆಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ‘ಗೋರ್’ ಎಂದು ಕರೆದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ‘ಗೋರಗಾಯಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗೋರ ಗವಾರಿಯಾ>ಗಮಾಳಿಯಾ>ಗವಾಳಿಯಾ ಅಂದರೆ: ಹಸು ಕಾಯುವವನು ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ‘ಗೋ’ ಅಂದರೆ: ಆಕಳು. ‘ರ’ ಅಂದರೆ ‘ರಕ್ಷಣೆ’, ಈ ‘ಗೋವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ‘ಗೋರ್’ ಎಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ‘ಭೂಮಿ ಪುತ್ರ ಗೌತಮಬುದ್ಧ’ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಆಕಳಿಗೆ ‘ಗೊ’ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದು, ಇದು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ‘ಗಾಯಿ’ ಆಗುತ್ತದೆ. ‘ರ’ ಅಂದರೆ ರಕ್ಷಕ. ಯಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರೋ ಅವರೇ ಗೋರ ಬಂಜಾರರೆಂದು, ಗೋರ ವಂಶಸ್ಥರೆಂದು” ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ಡಾ. ಸಾಳುಂಕೆಯವರು “ಗೋ ಅಂದರೆ ಗಾಯ”^{೨೬} ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಡಾ. ಝಾ ಅವರು “ಯಾರು ದನಕರುಗಳ ಜೊತೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುವರೋ ಆ ಜಾತಿಯ ಜನರಿಗೆ ಗೋರ್ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗೋ ಸೆ ಗಾಯ್; ಗೋರ್
ಆಜ್ ಗೋಧ್‌ನ ಹೀ ಗೋವಂಶ ಕೆ
ಧನ ದೌಲತ ರಹೀ ಹೈ”.

ಮುಖರಿ ಬಂಜಾರ :

ಇವರು ಗುಜರಾತದ ಕಚ್ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ‘ಮುಕರಿ,’ ‘ಮುಖರಿ’ ಬಂಜಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಚ್ಚ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಬಂಜಾರರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಕಸೂತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಅವರವರ ಗಂಡಂದಿರರು ಶಿಕಾರಿ ಮಾಡುವುದು, ಕಾಳಿಂಗ ಹಾವುಗಳನ್ನು

ಹಿಡಿಯುವುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉತ್ತರ ಪರಗಣದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಮುಖರಿ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ 'ಮೆಕ್ಕಾದಿಂದ' ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮೆಕ್ಕಾದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದ ಹೆಸರಿನ ಬದಲಾಗಿ 'ಬಂಜಾರ ನಾಯಕ್' ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ.^{೩೫೬} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂಗಿ-ಕಂಗಸಿಯಾ ಮತ್ತು ಫನಾಡ್ ಬಂಜಾರ :

ಕಂಗಿ ಅಂದರೆ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಫಣಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮರಾಠಿಯ ಭಾಷೆಯ 'ಫಣಿ', ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಾಚಣಿಕೆಯಾದರೆ, ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಕಾಮ್ನಿ,' 'ಕಾಂಗಸಿ' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಂಗಸಿ, ಕಾಮಸಿ, ಬಾಚಣಿಕೆ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾಯಕ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಬಂಜಾರಿಗಳನ್ನು 'ಕಂಗಿ', 'ಕಂಗಸಿಯಾ' ಅಥವಾ 'ಫಣಿ', 'ಫನಾಡ್ ಬಂಜಾರಾ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿರಕಿಬಾಂಡ್, ಶಿರಕಿವಾಲಾ ಬಂಜಾರ :

'ಶಿರಕಿ ಬಾಂಡ್' ಅಂದರೆ 'ಚಾಪೆ ಹೆಣೆ'ಯುವವರು ಎಂದರ್ಥ. 'ಶಿರಕಿ' ಎಂದರೆ 'ಜಂಬು'. ಜಂಬು ಫರಿಕೆಯಿಂದ ಬಂಜಾರರು ಚಾಪೆ ಹೆಣೆಯುವ ವೃತ್ತಿ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ 'ಶಿರಕಿಬಾಂಡ್' ಬಂಜಾರ ಎಂದು ಕರೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಂಜಾಬ, ಹರಿಯಾಣ, ಡಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಶಿರಕಿವಾಲಾ, ಶಿರಕಿಬಾಂಡ್ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಧನಕೂಟ್ ಬಂಜಾರ^{೩೫೭} :

'ಧಾನ್' ಎಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕೂಟ್' ಅಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಕುಟ್ಟು' ಎಂದರ್ಥ. ಧಾನಕೂಟ್^{೩೫೮} ಎಂದರೆ ಭತ್ತವನ್ನು ಕುಟ್ಟು ಎಂದರ್ಥ. ಬಂಜಾರರು ಭತ್ತ ಕುಟ್ಟುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಧಾನ್ಯ ಕುಟ್ಟು ಅಥವಾ ಧಾನಕೂಟ್ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಧಾನ್ಯ ಕುಟ್ಟಿ ಬದುಕು ನಡೆಸುವ ಬಂಜಾರರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಥುರಾ ಬಂಜಾರ :

ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಬಂಜಾರಿಗಳು ಮಥುರಾದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮಥುರಾ ಬಂಜಾರರೆಂದು^{೩೫೯} ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹೋರಿ ಬಂಜಾರರು :

ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಹೋರಿ ಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮೈತೊಳೆದು ಪೂಜಿಸುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ^{೩೬೦} ಇವರಿಗೆ 'ಹೋರಿ ಬಂಜಾರರು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರು ಬೀಜದ ಹೋರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಯ್ದು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ 'ಹೋರಿ' ಬಂಜಾರರೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಚಾರಣ ಬಂಜಾರರು :

ಹಿಂದೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರಾವೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ಚಾರಣರು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವರು ಸಂಚಾರಿ ಜೀವನವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಬಂಜಾರರಿಗೆ 'ಚಾರಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರಬೇಕು. ಬಂಜಾರರ ಮೂಲವು ಮೂಲ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರೀಯ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಚಾರಣರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವು ಪವಿತ್ರವಾದುದೆಂದೂ, ಗೌರವಯುತವಾದುದೆಂದೂ, ದೋಷ - ರಹಿತವಾದುದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ನಂಬುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾಗಿ ದೇಶದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಅಲೆದಾಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.^{೩೬೧} ಈ ಸಮುದಾಯದವರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.^{೩೬೨} ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಭಾರತೀಯ ಎಲ್ಲ ಗಿರಿಜನಾಂಗದವರು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ಬಂಜಾರರ ಹಾಗೆ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಗಿರಿಜನಾಂಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳೇ ನಮಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಬಹುರೂಪ ಬಂಜಾರರು :

ಈ ಬಂಜಾರರು 'ಮೆಕ್ಕಾ' ಬಿಟ್ಟು 'ಜಾಜರ'ಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಇವರ ಹೆಸರು 'ಮೆಕ್ಕಾ' ಎಂಬುವುದು ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿ ಹೋಗಿ 'ಮುಖೇರಿಯಾ' ಬಂಜಾರ ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. 'ಮೆಕ್ಕಾ'ದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬಂಜಾರರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದೂ' ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೆಸರುಗಳು ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿವೆ. ಉದಾ: ಅಗುವಾನ್, ಮೊಗಲ್, ಖೋಕಾರ್, ಚವ್ವಾಣ, ಸಿಮ್ಲಿ ಚವ್ವಾಣ, ಚೊಟ್ಟಿ ಚವ್ವಾಣ, ಪನ್ನತ್, ಬರವ್ವಾಣ, ಕಲೇರಿಯಾ ಪಠಾಣ, ತರೀನ್ ಪಠಾಣ್, ಗೋರಿ, ಗೋರಿವಾಳ್, ಭೂಗ್ರೂಸ್, ಕಾಂತ್ಯಾ ಮತ್ತು ಬಾಹಲಿಮನ್ ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಹುರೂಪ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಹೆಸರುಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ರಾಠೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ತೂರಿ, ಪವಾರ, ತೋಮರ್, ಮತ್ತು ಭರತೀಯಾ ಎಂದು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ನೆಲೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 'ತೋಮರ್' ಎಂಬ ಪದ 'ಗೌರಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಠೋಡರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಭಜಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುಚ್ಚಾರಿ, ಬಾಬುಕಿ, ಮುರಾವತ್ ಮತ್ತು ಪನ್ನೋತ್ ಎಂಬವುಗಳು.³¹ ಮುಚ್ಚಾರಿ ಬಂಜಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ೫೨, ಬಹುಕಿಯಲ್ಲಿ ೨೭, ಮುರಾವತ್‌ನಲ್ಲಿ ೫೬, ಪನ್ನೋತದಲ್ಲಿ ೨೩ ಪಂಗಡಗಳು, ಅದರಂತೆ ಚವ್ವಾಣರಲ್ಲಿ ೪೨ ಗೋತ್ರಗಳಿದ್ದು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೇಣಪುರಿಯಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪವಾರ (ಪರಮಾರ) ಇವರಲ್ಲಿ ೨೦ ಗೋತ್ರಗಳಿದ್ದು, ಇವರು 'ಧಾರಾನಗರ'ದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತುಮರ್, ಧಾರ್ ಮತ್ತು ತೂರಿ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೪೨ ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇವರು ದೆಹಲಿಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುರೂಪ ಬಂಜಾರ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ 'ನಾತ್'ರ ಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಗೋತ್ರದವರು ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು 'ನಾತ್‌ರಿಗೆ' ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಟ್ಟಳೆ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು.³²

ಬಹುರೂಪ ಬಂಜಾರರು ಡೆಕ್ಕನ್ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂದು ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.³³ ಈ ಬಹುರೂಪ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಚವ್ವಾಣ, ರಾಠೋಡ,

ಪವಾರ ಮತ್ತು ಭರತಿಯಾ³⁴ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭರತೀಯಾ ಪಂಗಡವೇ ಇಂದು ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಡತೀಯಾ ವರತ್ಯಾ ಪಂಗಡವಾಗಿದೆ. ೧೮೪೪ರಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸರು, ಬಾಂಬೆ ಏಸಿಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಂಗಡವಾದ ಭರ್ತಿಯಾ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಂಗಡಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದರು.³⁵ ಹೀಗೆ ಬೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಿದ್ದರ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶ ಏನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ, ಬಹುರೂಪ ಬಂಜಾರರ ಐದನೆಯ ಪಂಗಡವಾದ 'ತೂಮರ'ನ್ನು ಕೂಡ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.³⁶ ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಟರ್ಕಿಯಾ ಬಂಜಾರರು :

ಟರ್ಕಿಯಾ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತಾರು ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದು, ಈ ಮೂವತ್ತಾರು ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಮೂವತ್ತಾರು ಗಿರಿಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೂವತ್ತಾರು ಗಿರಿಜನಾಂಗಗಳು ಮುಲ್ತಾನದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಹೊಸದಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರುಸ್ತುಮಖಾನ್³⁷ ಎಂಬ ನಾಯಕನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬಂದವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.³⁸ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ 'ಬಾದಲಿ' ತಾಂಡಾ³⁹ವನ್ನು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ಬತ್ತೀರದಿಂದ ಫಿಲಿಭೀತ್‌ಕಾಂತದ ಕಡೆಗೆ 'ಧೋಲಾ' ಎನ್ನುವ ಬಂಜಾರ ನಾಯಕನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೧ ಗೋತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಜಾಲೋಹಿ, ತಂಡಾರ, ಹತಾರ, ಕಫಾಯಿ, ದಿಂಡೇರಿ, ಕಚಿನಿ, ತರೈನ್ ಧೋರಪಾಯಿ, ಕೀದಿ ಮತ್ತು ಭಾಲಮ್ ಎಂದು. ಇವರು ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ 'ಫಿಲಿಭೀತ್‌ಕಾಂತ'ದ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದು ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.⁴⁰ ಈಗ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಇವರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರರು :

ಈ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ೧೧ ಗೋತ್ರಗಳಿದ್ದು: ಇವರು ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಔರಂಗಜೇಬನ(೧೬೫೮-೧೭೦೭) ಕಾಲಕ್ಕೆ

ರಣಧಂಬೋರಿಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದು. ಕೃಷಿ ತಮ್ಮ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು. ಈ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಕಂಬರಲೇಜ ಎಂಬುವವರು “ಬಿರಾರದಲ್ಲಿರುವ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಚಾರಣ, ಮಥೂರಿಯಾ, ಲುಭಾನಾ ಮತ್ತು ಥಾಡಿ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲವಣ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಲುಭಾನಾ”^{೪೩} ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಹತ್ತಿರ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಕಾಡುದಾರಿಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಆಹಾರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಜಾಫರ್ ಮತ್ತು ಬಾವಲ್‌ಪೂರ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇವರು ಕಾಡು-ಮೇಡುಗಳ ಹತ್ತಿರವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗಂಗಾನದಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರೇ. ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ಬಂಜಾರರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಖ್‌ರದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಚಾಕು, ಚೂರಿ, ಖಿಡ್ಡಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಯೂರಿರುವುದು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇವರನ್ನು ಸಿಖ್‌ರು ತುಂಬಾ ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

“ಇವರು ಮೊದಮೊದಲು ಸಾವಿರಾರು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಧವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ಹೇರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಕಸಬನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು, ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮಕನಿಹ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದುವರಿದು, ಈ ಜನರು ತುಂಬ ಧೃಡಕಾಯರೂ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ಜನರು. ಆಗಾಗ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಳಜಗಳ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಟರೂ, ಗುಜ್ಜರರು ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರರು ಧೈರ್ಯ ಉಳ್ಳವರಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಗಳ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದರೆಂದು”^{೪೪} ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವರು ವಾಸಮಾಡುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ತಾಂಡಾಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಆದರೆ ‘ಲುಭಾನಾ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂಜಾರರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉಪ್ಪಿನ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಲುಭಾನ ಎಂಬುದು ಬಂಜಾರರ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರೇ ಹೊರತು ಅವರು ಬೇರೆ ಜನಾಂಗವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ರವಿದಾಸ್ ಅಥವಾ ರೋಹಿದಾಸ್ ಬಂಜಾರರು :

ಇವರು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಮೋಚಿಗಳು(ಸಮಗಾರ). ಇವರು ತಮ್ಮ ಕಸುಬು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂಜಾರಾ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲೇ ನೆಲೆಯಾಗಿ, ಬಂಜಾರಾ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಾ ಅವರ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ವಿನಃ ಬಂಜಾರರು ಇವರ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಬಂಜಾರರು ಸಮಗಾರ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಯೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಥಾಲಿಯಾ ಬಂಜಾರರು :

ಇವರು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹರಿಜನರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂದು ಸಹ ಬಂಜಾರ ಮದುವೆ, ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ತಮಟೆ ಬಾರಿಸುವುದು, ಹಲಗೆ ವಾದ್ಯ ಬಡಿಯುತ್ತ ತಾಂಡಾದ ನಾಯ್ಕರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಪಂಚಾಯತಿ ಸೇರಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂಜಾರಾ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಹರಿಜನರೆನ್ನಬಹುದು.ಆದರೆ ಇವರಿಗೂ ಬಂಜಾರರಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಥಾಲಿಯಾ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ‘ಸೀತಾವಾಳ್’ ಮತ್ತು ‘ಸಿಂಗೇವಾಳ್’ ಎಂಬ ಎರಡು ಉಪಗೋತ್ರಗಳಿವೆ. ‘ಸಿಂಗೇವಾಳ್’ ಥಾಲಿಯಾಗಳು ಗೋಮಾಂಸ ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸೀತಾವಾಳ್ ಥಾಲಿಯಾಗಳು ಗೋಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಥಾಲಿಯಾಗಳ ಭಾಷೆ, ಬಂಜಾರಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಇವರು ಬಂಜಾರರ ಹಾಗೆಯೇ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ತಾಂಡಾದ ಮನೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಾಯ್ಕರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಾರಿ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸುಗ್ಗಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಡ್ಡು ಮತ್ತು ತಾವು ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಥಾಲಿಯಾ ಎಂದರೆ ಮಾದಿಗರಂತಹವರು. ಇವರು ಬಂಜಾರರ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ತಮಟೆ ಬಡಿದು ವಾದ್ಯ ಮಾಡುವರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವರು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.^{೪೫}

ಬಗೋರಾ-ಡಿಗೋರಾ ಬಂಜಾರರು :

ಈ ಹೆಸರಿನ ಬಂಜಾರರು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವರು ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ಕೂಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾರು ಬಂಜಾರರು :

ಇವರು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕೃಷಿವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ತಂಬೂರಿ ಅಥವಾ ತೂರಿ ಬಂಜಾರರು :

ಇವರು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಬಂಜಾರ ಹೆಂಗಸರು ಧರಿಸುವ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಒಡವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರು(ಸನಾರ್). ಇವರು ತಮ್ಮ ಕಸಬು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂಜಾರರ ಮತ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಕೂಡ ಬಂಜಾರರ ಉಡುಪನ್ನೇ ಧರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ. ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರಿಗೆ 'ಭರಾವಾ' ಬಂಜಾರರೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಿಖ್ ಬಂಜಾರರು :

ಪಂಜಾಬ, ಹರಿಯಾಣ, ಡೆಲ್ಲಿ, ಗುಜರಾತ್ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಂಜಾರರು ಸಿಖ್ ಗುರುನಾನಕರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಸಿಖ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಬಂಜಾರರ ಆಚಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಕೇಶ ಬಂಜಾರ, ಭಾಯಿ ತೇಜಾ ಬಂಜಾರ, ಮಕ್ಕನ್ ಷಾ ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಿಖ್ ಗುರುಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಜ್‌ವಾಸಿ ಬಂಜಾರರು :

ಈ ಹೆಸರಿನ ಬಂಜಾರರು ದನಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತಗಳ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಗಾಡೆ ಬಂಜಾರರು ಕೊಂಬು ಕಹಳೆಗಳನ್ನೂದಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಗಂಡಸರು ಮರದ ಕೊಂಬುಗಳನ್ನು ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಛಾಯಾ ಎಂಬ ಮೇಲು ಮುಸುಕನ್ನು ಹೊದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಬ್ರಜ್‌ವಾಸಿ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ನಾವಿ ಬಂಜಾರರು :

"ನಾವಿ (ಹಜಾಮರು) ಮತ್ತು ಥಾಲಿಯಾ ಎಂದರೆ ಮಾದಿಗರಂತಹವರು. ಇವರು ಬಂಜಾರರ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ತಮಟೆ ಬಡಿದು

ವಾದ್ಯ ಮಾಡುವರು"^{೪೫} ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವರು ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಾವಿ ಅಂದರೆ ಹಜಾಮರು 'ಕೌರಿಕ' ಎಂದರ್ಥ. ನಾಯಿಂದ ಕೋಮಿನವರು ತಮ್ಮ ಕಾಯಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂಜಾರ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲೇ ವಾಸವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ 'ನಾವಿ' ಬಂಜಾರ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಇಂದಿಗೂ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಥಾಡಿ ಬಂಜಾರರು :

ಇವರು ಸಾರಂಗಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಬಂಜಾರರ ಪೂರ್ವದ ಚರಿತ್ರೆ, ಪೂರ್ವಜರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಥಾಡಿ ಬಂಜಾರರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಚಾರಣರಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಶುಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಡಾ.ಶಿವಕುಮಾರ ಮಾಥುರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಥಾಡಿ ಸಾರಂಗಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಥಾಡಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಇಬ್ಬರು ಸೇರಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ಥಾಡಿಗಳು ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕೋಮಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದವರೆಂದು" ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಗಳು ಮೂಲತಃ ಮುಸ್ಲಿಂರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಭಾಟ್ ಬಂಜಾರರು :

ಇವರು ಥಾಡಿ ಬಂಜಾರರ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಇವರ ಕಸಬು ಥಾಡಿಗಳ ಕಸುಬೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾಟ್‌ರು 'ರಬಾಬ್' ಎಂಬ ತಂಬೂರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಗಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಗೋತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವು ಭಾನಾ, ಭಾಟ್, ದಿಯಾ, ಧೋಳಾ, ಧಾಡಘೋಡ್, ಝಾಡ್, ಮತ್ತಿಯಾ, ಕಾಪರಿ ಎಂದು. ಇವರು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಗೋರ್ ಬಂಜಾರರಿಗೂ ಥಾಡಿ ಭಾಟರಿಗೂ ಯಾವುದೇ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಥಾಡಿಭಾಟ್‌ರ ಕುರಿತಾಗಿ ಆರ್.ವಿ.ರಸ್ಸೆಲ್‌ರು "ಥಾಡಿಗಳು ಬಂಜಾರರ ಮೂಲಚರಿತ್ರೆ, ಅವರ ವಂಶವೃಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಭಾಟ್ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಹುಮಾಯೂನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಗೋಮಾಂಸವನ್ನು ತಿಂದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದನಂತೆ, ಬಳಿಕ ಈ ವಂಶಸ್ಥರು ಬಂಜಾರರೊಡನೆ ಬಂದು

ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವರ ಚರಿತ್ರೆ, ವಂಶವೃಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವರಾದರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೧೬} ಮುಸ್ಲಿಂ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಕಂಬರ್‌ಲೇಜ್ ಎಂಬುವವರು

“ಥಾಡಿ ಭಾಟರು ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿದ್ದು, ಬಂಜಾರರ ಮಾರಿ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಿಕೊಡುವ ಹೋತಗಳಿಗೆ ಹಲಾಲ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಸತ್ತರೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೊಯ್ದು ಸಮಾಧಿ ಮಾಡುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಫ'ಕೀರನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಖುರಾನ್ ಓದಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೧೭} ಈ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇಂದು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಿಹಬ್ಬ, ಶೀತಳ ಮಾತಾಳ ಬಲಿಹಬ್ಬ ಮಾಡುವಾಗ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಮುಲ್ಲಾ ಬಂದು, ಬಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕುರಿ, ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ ಹಲಾಲ ಹಾಕಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಬಂಜಾರರು ತಿನ್ನುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ನಡೆದು ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಬಂಜಾರರು ಇಂದಿಗೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ದರ್ಗಾಗಳಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಿಂಚನಾಳ ತಾಂಡಾ, ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿ ತಾಂಬಾ ತಾಂಡಾ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ತಾಂಡಾದ ಜನರು ಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರು ಮಲ್ಲಾನೂರೀ ಅಜೂರಿ ಎಂಬ ಊರಿನಿಂದ ಬಂದರಂತೆ. ಆ ಥಾಡಿ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ವರಗಳು ಸಿಗದೆ ಇರುವಾಗ ಭಾಟ ಬಂಜಾರರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರಂತೆ. ಥಾಡಿಗಳು ಅವರು ತಂಬೂರಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಹಾಕಿ ಅವರ ವಸತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾರನೇ ದಿನ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಸಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಭಾಟರನ್ನು ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರಂತೆ. ಇತ್ತಕಡೆ ಅವರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಕುಪ್ಪಸ ಮಣಿಹಾರಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಭಾಟರ ದಿಂಬುಗಳ ಕೆಳಗೆ ಹುಡುಕುವ ನೆಪ ಮಾಡಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂದು ದಂಡಿಸಲು ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸೇರಿಸಿದರಂತೆ, ಆಗ ಭಾಟರು ಥಾಡಿಗಳ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿ ಅವರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದರಂತೆ.

ಆದರೆ ಕಾವರೀ ಗೋತ್ರದ ಭಾಟನು ಬಹಳ ದೊಂಬಿ ಹಾಕಬಹುದೆಂದು ಹೆದರಿ ಓಡಿ ಹೋದರಂತೆ, ನಂತರ ಇತರೆ ಏಳು ಗೋತ್ರದ ಭಾಟರಿಗೂ ಥಾಡಿಗಳ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮದುವೆಯಾಯಿತು ಎಂದು ಥಾಡಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಥಾಡಿಭಾಟರು ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಉಪಗೋತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಯಾ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಥಾಡಿ ಭಾಟರಲ್ಲಿ ತೋಮರ್ ಅಥವಾ ತುನ್‌ವರ್, ಗಲ್ವೋಟ್, ದಿಲ್‌ವಾರೀ, ಅಲ್ವಿ, ಕನೋತಿ, ಬುರ್ಕಿ, ಡುರ್ಕಿ, ಷೇರ್ಪು, ನತಮಿರ್, ಅಫ್‌ವಾನ್ ಬದನ್, ಚಕಿರಾಹ, ಬಗರಾರಿ, ಪದಾರ್, ಕನಿಕೆ, ಫಾರ್, ಚಂದಾಲ, ತೇಲಿ, ಚರಝಾ, ದಾಂಗ್ಯಾ, ಥಾಂಕಿಲೂ, ಗದ್ದೀ, ತಿತ್, ಹಿಂದಿಯಾ, ರಾಹ, ಮರೂತಿಯಾ ಖಿಖಿರಾ, ಕರೆಯ ಬಾಲಿಮ್, ಭಟ್ಟಿ ಬಾಂದ್‌ವಾರಿ ಬಾರಗಿದ್ದಾ, ಅಲಿಯಾ ಖಿಲ್ವಿ ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ಉಪಗೋತ್ರಗಳಿರುವುದನ್ನು^{೧೮} ಕಾಣಬಹುದು.

ಗಾಜು ಬಂಜಾರರು :

‘ಗಾಜು’ ಎಂಬಾತನು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದು, ಈತ ಬಂಜಾರ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ತಾಂಡಾದಲ್ಲೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡನು. ಬಂಜಾರರು ಈತನ ಜೊತೆ ಜಗಳ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನೇಮನಾಥ ಗುರುವಿನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿಯು ಗಾಜು-ಗಂದ್ರಾರ ಜೊತೆ ಜಗಳ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದಾಗ ನೇಮನಾಥ ಗುರುಗಳು ‘ಬಂಜಾರರೇ ನೀವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಜಗಳವಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಳು ಮೊಳದ ರುಮಾಲನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು “ಗುಡಗಿ ಜಾಂಗ್ಯಾ(ಕೆಂಪುಬಟ್ಟೆ) ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೇಲ್ವೋದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸರ್ಗಿಪಾಲ್ ಚೋಡೊ, ಗುಂಗಡಿರ್ ಪಾಲ್ ಬಾಂದಲೊ” ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದನು.

ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಿರೆಂದಾಗ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ರಂಗುರಂಗಿನ ಪ್ರದೇಶವೆನಿಸಿರುವ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು. ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯದೆ ಕೂಳಿಗೆ ಹಾಹಾಕಾರ ಎದ್ದಾಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ರಣಗಡದ ಥಾಲಿಯಾ, ರಾಣೋಬ ಸಿತಾಮನ್ ಎಂಬುವವರು ಗುಜರಾತದ ರಾಣಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿ ಹೊಡೆದರು. ಲೂಟಿ ಹೊಡೆದ ಹಣವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆಯಿತೆಂದು ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಜಗಳವಾಯಿತು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕಳೆತನ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬನು ತನಗೆ ಹಣ ಕಡಿಮೆ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ರಣಗಡದ ಥಾಲಿಯಾ, ರಾಣೋಬ

ಸೀತಾಮನ್ ಇವರಿಗೆ ರಾಜನು ಉಗ್ರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿದನು”^{೪೯}
 “ಅಂದಿನಿಂದ ಗಾಜು-ಗಂದ್ರಾ ಎನ್ನುವವರು ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಬಂದು
 ಸೇರಿದರೆಂದು”^{೫೦} ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ “ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ, ಅನನ್ಯ ಪಂಗಡಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅನನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇವರು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಂದು ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದರೂ, ಇವರು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದವರು.”^{೫೦} ಅಲೆಮಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಬಂಜಾರರು ವಿಭಿನ್ನ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೂ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅನನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಇರುವಿಕೆ ‘ಅಲೆಮಾರಿತನ’ದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗವು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಯಾವಾಗ? ಇವರ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿನ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ದಿನಚರಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಯಾವ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ? ‘ಬಂಜಾರ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದು ಯಾವಾಗ? ಎಂಬಂತಹ ಗೂಢವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಬರೆದಿರುವ ಇತಿಹಾಸದ ಆಕರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರ ಪ್ರಾಚೀನತೆ :

‘ವಣಜ’ ಎಂದರೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರ^{೫೧} ಎಂದರ್ಥ. ‘ಬಂಜಾರರು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೇ ಇತರೆ ಜನರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು, ಖಾದ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನಾಂಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು”^{೫೨} ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ನಿಘಂಟು ಪ್ರಕಾರ ಬಂಜಾರ ಪದವು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ‘ಬಿರಾಂಜರ್’ದಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು

ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ‘ಬಿರಾಂಜರ್’ ಅಂದರೆ ಅಕ್ಕಿ ತರುವವನೆಂಬ (‘ರೈಸ್ ಕೆರಿಯರ್’) ಅರ್ಥವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಶಬ್ದವು ಪರ್ಷಿಯಾ ಭಾಷೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಬಂಧದ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಜಾರ ಪದವು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಬಿರಾಂಜರ್ ಅಥವಾ ಅಕ್ಕಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ; “ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಂಜಾರ ಪದದ ಮೂಲವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ‘ವನಚಾರಿ’ಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ‘ವನ’ ಅಂದರೆ ‘ಕಾಡು’. ‘ಚಾರಿ’ ಎಂದರೆ ‘ತಿರುಗಾಡು’. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವವರೇ ‘ವನಚಾರಿ’ಗಳು ಅವರೇ ಬಂಜಾರರು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟರು.”^{೫೩} ಇವರು ಭಾರತೀಯ ಹಲವು ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲೇ ಒಂದು ವರ್ಗದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ‘ಬಂಜಾರ’ ಎನ್ನುವ ಪದ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದಾಗಿದೆ.”^{೫೪} ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. “ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ಜನಾಂಗೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅನಾರ್ಯಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನ ಸಮುದಾಯ ಇದಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಎಚ್.ಎಮ್. ಈಲಿಯಟ್‌ರವರದ್ದಾಗಿದೆ.”^{೫೫} ಎಂದು ಹೇಳಿ ‘ಬಂಜಾರ’ ಪದದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.”^{೫೬} ಮುಂದುವರೆದು ಈ ಪದವು ದಂಡಿಯ ದಶಕುಮಾರಚರಿತೆಯ ಪ್ರಮಥೀಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ‘ದಂಡಿಯ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಬಂಜಾರಾ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಹುಂಜಗಳ ಕಾಳಗ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು’ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಡಾ.ಖಂಡೋಬಾರವರು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದುದೆಂದರೆ : ದಂಡಿ ಬರೆದ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆಯ ಪ್ರಮಥೀಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ‘ಕೇರಿಯ ಕೋಳಿ ಕಾಳಗ’ದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ವಿನಃ ಬಂಜಾರಾ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಕಾಳಗ ನಡೆದಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯಿಲ್ಲ.

ಮ|| ಅಂತೆಸೆವ ಪುರದ ಕೇರಿಯೊಳಗೆ ನಾಂ ಬರ್ಪಾಗಳೆ
 ಕಂದ|| ಪಡುವಣ ಮೂಡಣ ಕೇರಿಗ
 ಳೊಡೆಯರ್ ಕೆಲರೊಡ್ಡಮಿಕ್ಕಿ ಕೋಳಿಗಳೆರಡಂ
 ಸಡಗರದಿಂ ಕಾದಿಸುತಿ
 ಪೆಡೆಯಂ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಿದೆ||^{೫೭}

ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾರವರು ಈ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಕೇರಿಯನ್ನೇ ತಾಂಡಾ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹುಂಜಗಳ ಜಗಳವೇ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾದರೆ ತಾಂಡಾ ಸಂರಚನೆಗೂ ಕೇರಿಯ ಸಂರಚನೆಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ: “ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಶ್ರಾವಸ್ತಿನಗರ ತುಂಬ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರಾವಸ್ತಿ ನಗರದ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದ ಕೇರಿಗಳ ಒಡೆಯರು ಕೆಲವರು ಪಣವನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಸಡಗರದಿಂದ ಎರಡು ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆ ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಆರ್. ವಿ. ಎಂಥೋವನ್ ತಾವೇ ಕೋಳಿ ಕಾಳಗ ನೋಡಿದೆ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.”^{೫೯} ಎಂಥೋವನ್ನರು ಬರೆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸರಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಯೇ ಬಹುಶಃ ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಈ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತ, ವಿಲ್ಸನ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ “ಈ ಪ್ರಮಾಣವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಬಂಜಾರರು ಭಾರತೀಯ ಆರ್ಯಸಮಾಜದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಈ ಬಂಜಾರ ಪದದ ಮೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ಷಿಯಾದ ಕಡೆ ನೋಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ”^{೬೦} ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ “ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ಜನಾಂಗೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅನಾರ್ಯ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮುದಾಯ ಬಂಜಾರರದಾಗುತ್ತದೆ”^{೬೧} ಎಂದು ಈಲಿಯಟ್‌ರ ಮಾತಿಗೆ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ ಜಾರ್ಜ್ ಅಬ್ರಾಹಂ ಗ್ರಿಯರಸನ್‌ರು “ಅಲೆಮಾರಿ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ‘ಖಂಡೇಶಿ’ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ‘ಭೀಲಿ’ ಭಾಷೆಯೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು”^{೬೨} ಎಂದು ತಮ್ಮ ವಾದ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆತರೆ ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿನ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದೇನೋ?

ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂ ೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇರಾನಿನ ರಾಜ ಬೆಹರಾಂಗರನು ಉತ್ತರ ಇಂಡಿಯಾದ ರಾಜ ಶಂಬಲನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು

ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಭಾರತೀಯ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಇರಾನಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಶಂಬಲ ರಾಜನು ಬಂಜಾರರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಚಾಂದು ಬಂಜಾರ ಮತ್ತು ದಾಸು ಬಂಜಾರರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಬಂಜಾರ ಗಂಡಸರು ಮತ್ತು ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಇರಾನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ.”^{೬೩} ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಬಂಜಾರರು ಕ್ರಿ.ಶ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಹೊಂದಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ರಾಹುಲ್ ಸಾಂಕೃತಾಯನ ಎಂಬ ಸಂಶೋಧಕರು ಬಂಜಾರರ ಬಹುಮಾನ ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧದ ವೈಖರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ. “ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂ. ೪೨೧-೪೩೮ರಲ್ಲಿ ಕುಶಾನರ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಬಹುಮಾನ ಇರಾನದವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ರಾಜರಿಗೆ ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ೮೦೦೦ ಯೋಧರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕುಶಾನರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದರೋಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಕುಶಾನರ ಪಾತಾಲ ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಿಗಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಠಿಣವಾದ ಷರತ್ತುವಿಧಿಸಿ ಅತಂತ್ರಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಸಿದನೆಂದು”^{೬೪} ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಹುಲ ಸಾಂಕೃತಾಯನರ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂ. ೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಅರಸರಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾದ ಭಟ್ಟರು “ಈ ಸಮುದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಭಾರತೀಯ ಬಂಜಾರರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಆರ್ಯರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು”^{೬೫} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಮ ಮನೋಹರ ಅವರು “ಆರ್ಯನ್ನರು ಪಿತೃಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ಒಂದು ಹೋಮದ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿ ಆ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಆಕಳಿನ ತುಪ್ಪ ಖೀರ, ಸಜ್ಜಕದ ಪಾಯಸಗಳಿಂದ ಪಂಚಾಮೃತಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರು ಸೋಮರಸದ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಒರಳಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಒನಕೆಯಿಂದ ಕುಟ್ಟಿ ಸಣ್ಣಗೆ ಪುಡಿಮಾಡಿ ಸೋಮರಸದ ಪೇಯವನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು”^{೬೬} ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದೇನೆಂದರೆ: ಬಂಜಾರರು ಆರ್ಯನ್ನರಾಗರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ : ಆರ್ಯನ್ನರ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರಬೇಕು ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದು ಬಂಜಾರರೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ

ಪೂರ್ವಜರ ಪೂಜೆಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂದು ತಾಂಡಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನೆಮುಂದೆ ಹೋಮದ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿ, ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಸ್ತಿಕಚಿಹ್ನೆ'ಯ ರೂಪದ ರಂಗೋಲಿ ಬಿಡಿಸಿ, ಹೋಮದ ಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜಕದ ಪಾಯಸ ಮೀಸಲು ತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಹೋಮಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಆರ್ಯನ್ನರು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬ್‌ಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದಾಗ ಇವರು ಅಲ್ಲೇ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಆರ್ಯನ್ನರ ಆಚರಣಾ ಕ್ರಮದ ಪ್ರಭಾವ ಇವರ ಮೇಲಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆರ್ಯರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಪದ್ಧತಿಯೆಂಬಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರಬೇಕು.

“ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂ. ೪ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯನರು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಬಂಜಾರರ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಾಟ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ ತಾವು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನಾಂಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ”.^{೬೭} “ಇವರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ”^{೬೮} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ‘ಪದ್ಮಾವತಿ ಜಾಯಸಿಕೃತ ಬಂಜಾರಾಖಂಡ’ದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಅಲೆದಾಟದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

“ಚಿತ್ತೂರಗಡಕೆ ಏಕ ಬಂಜಾರಾ
ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪ ಚಲಾ ವ್ಯಾಪಾರಾ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಏಕ ವ್ರತನಿಷ್ಠ ಮಿಕಾರಿ
ಸೋಪುನಿ ಚಲಾಚಲತ ವ್ಯಾಪಾರಿ
ರಿನಿಕಾ ಹೂಕರ ಲಹೊಂ ಸಿಕಾ
ದನಿ ಪಾವನಿ ಗನಿಮುಖ ಹೇರಾ
ಲಾಖ ಕರೋರಾಹಿ ವಸ್ತುಬಿಕಾಹಿ
ಸಹಸಾನಿಕೇರ ನ ಕೋಹಿ ನಾಹಿ”

“ಚಿತ್ತೂರಗಡದ ಬಂಜಾರರು ತನ್ನ ಬಂದು-ಬಳಗದವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲೇಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದೇ ಊರಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹಡಗಿನ ಮೂಲಕ ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಬಂಜಾರರ ಜೊತೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಿಂಹಳ ದ್ವೀಪದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ವಸ್ತು ಖರೀದಿಸಬೇಕಾದರೆ ಲಕ್ಷ ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು

ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ / ೪೪

ಬಂಜಾರರು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಖರೀದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅವರು ಖರೀದಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತನೆ ಹೊರತು ಆ ಸಾಮಾನು ಖರೀದಿಸುವಷ್ಟು ಹಣವಂತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ”^{೬೯} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತ ಡಾ. ನಾನುಲಾಲ ಪಾಠಕರು ‘ಹಾಡೋತಿ ಕಹಾವತೆ’ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ,

ಗಂಗಾನಾಹೇ ನಾ ಗೋಮತಿ ಚಡಿಯಾ
ನ ಗಡ ಗರಣಾರ ಬಣಜಾರ ಕಾ ಬೈಲ
ಜು ಗಾಯಕಾ ಜಮಾರೊ ಹಾರ್^{೭೦}

ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಕಹಾವತೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ: ಬಂಜಾರರು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲದೆ, ದನ ಕರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸದಾ ಅಲೆಮಾರಿಯಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ವಾಸ್ತವ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಕೌಲ ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ-

“ಶಾಯರ ತೀರ ನ ವರನ
ನ ಪರ ಕಹಿ ಸಮಜಾವೆ ಬಣಜಾರ”^{೭೧}

ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಇತ್ತ ಮನೆ ಇಲ್ಲ. ಅತ್ತ ನೆಲೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ತಿರುಗುವವರಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಈ ಹಾಡಿನಿಂದ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ ೪ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಹೆರೋಡಾಟಸ್ ಮತ್ತು ಟಿಯಾಸ್‌ರವರುಗಳು “ಬಂಜಾರರು ಹೊರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ವೈಖರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.”^{೭೨} ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ವ್ಯಾಪಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

“ಗೋರರ ರಾಜ ಬಂಜಾರ ರಾಮನೆಂಬುವನಿಂದ ಹೂಣರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂರ್ವ ೪೨೫ ರಲ್ಲಿ ವಂಕ್ಷನದಿಯ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾದರೆಂದು”^{೭೩} ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಂಜಾರರಾಮ ಪರಾಕ್ರಮಿ ಅರಸನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಕಲ ಪ್ರದೇಶದ ‘ಭಲಿಕ’ ಮತ್ತು ‘ತಪಸ್ಸು’ ಎಂಬ ವೀರರು ಬಂಜಾರರೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಭಲಿಕ ಎಂಬಾತನು ನಾನು ಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ತಪಸ್ಸುಗೆ ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಆಗ ತಪಸ್ಸು “ನಾನು ಈಗಾಗಲೇ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು”^{೭೪} ಹೇಳಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಬಂಜಾರ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ / ೪೫

“ಅಲೆಗ್ಲಾಂಡರ್‌ನು ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗ ಪುರೂರವ ಅಂಬಿಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅಲೆಗ್ಲಾಂಡರ್‌ನು ಪುರೂರವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ನಂತರ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಯಭಾರಿ ಸೆಕ್ಯೂಲನಿಗೆ ವಹಿಸಿ, ಅಂಬಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆನಂತರ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್‌ನನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಸೆಕ್ಯೂಲಸ್ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್‌ನು ಉತ್ತಮ ಬರಹಗಾರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಕೈಕೊಂಡ ವ್ಯಾಪಾರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಲೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ”^{೭೫}

“ಕ್ರಿ.ಶ. ೪ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಸಿಡೋನಿಯಾದ ರಾಜ ಅಲೆಗ್ಲಾಂಡರ್‌ನು ಮತ್ತೆ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಬಂಜಾರ ಜನರ ದೃಢಕಾಯ, ಧೈರ್ಯ, ಅವರ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಸಕ್ತಿ, ಕುಶಲ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳಾಗಿ, ಅಡಿಗೆಯವರಾಗಿ, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳನ್ನಾಗಿ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲು ‘ಬನಿಯ’ಗಳನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ತಾನು ಮರಳಿ ಮ್ಯಾಸಿಡೋನಿಯಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಇವರನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಇವನ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಜನರನ್ನು ಬಹಳ ಗೌರವದಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಜನರನ್ನು ಹೀನಾಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾರಾಟಮಾಡಿ ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಹೆದರಿದ ಈ ಜನರು ಯುರೋಪವಿಂಡ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾವಿಂಡದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಲಸೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೇ ಇಂದು ‘ಖಜಾಕಿಸ್ತಾನ’ವೆಂದೂ ‘ಬಂಜಾರರ ರಾಜ್ಯ’ವೆಂದೂ ಕರೆದರು”^{೭೬} ಮಹಾಂತ ಆನಂದ ಕೌಶಲ್ಯಾ ಎಂಬ ಲೇಖಕರು ಲಾಟ ದೇಶದಲ್ಲಿ “ಬಂಜಾರರ ಮೇಲೆ ಸಿಂಹಗಳು ಪದೇ ಪದೇ ಮಾರಣಾಂತಿಕ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಬಂಜಾರರು ಈ ಲಾಟ(ಗುಜರಾತ) ದೇಶವನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋಗುವಾಗ ಮಗಧ ವಂಶದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಬಂಜಾರರ ಚೊತೆ ಓಡಿ ಹೋದಳೆಂದು”^{೭೭} ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರರ ಚೊತೆ ಮಗಧ ಅರಸರ ಮಗಳು ಓಡಿ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ, ಮಗಧ ಅರಸರಷ್ಟೇ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮಗಧ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಬಹು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆದಾಡಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು. ‘ಲಮನ್‌ಮಾರ್ಗ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಈ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಡತಗಳು ಪ್ಲಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೇಲ್ಸ್ ಮ್ಯೂಜಿಯಂನಲ್ಲಿವೆ” ಎಂದು ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. “ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ‘ತಾಂಡಾ ಸ್ಟೇಟ್’ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯವಿತ್ತು. ಇದರ ರಾಜ ವಿಜಯಸಿಂಹ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದು, ಈಗಲೂ ಈ ಅರಸುಮನೆತನದ ಕುರುಹು ಆಗಿ ಅರಮನೆ ಇದೆ. ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಿಂಧ್‌ಪ್ರಾಂತದ ಪಂಜಾಬ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಗುರುದಾಸಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಜಲಂಧರ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿರುವ ಬಂಜಾರರು ‘ಲಭಾಣ’ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಜನರು ಇಂದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಗತಿಪರ ರೈತರಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಬಂಜಾರರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಂಜಾಬಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ‘ಗೋರ್‌ಬಾಯಿ’ಗಳು ಎಂದೂ ‘ಆರ್ಯ’ರೆಂದೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಪರ್ಶಿಯಾ ಮೂಲದ ಕಡೆ ನೋಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ”^{೭೮} ಎಂದು ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್‌ರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಇಂಡಿಯಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಸುಳ್ಳುಬುರುಕರ ಕುರಿತು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ‘ಡಿಮಾಚಾಸ್’ನದು ಮೊದಲಸ್ಥಾನ. ಆನಂತರದ ಸ್ಥಾನ ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್‌ನಿಗಿದೆ. ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್ ಆಗಲಿ, ಇನ್ನಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ: ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುರಿತು ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್‌ನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲೋಪಗಳಿರಬಹುದು. ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಒಬ್ಬ ವಿದೇಶೀಯನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಂದಿನ ಭಾರತ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇಗೆ ಕಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್‌ನ ‘ಇಂಡಿಕಾ’ ಗ್ರಂಥ ಅತೀ ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹ್ಯೂಯನ್‌ತ್ಸಾಂಗ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ಪ್ರವಾಸಿ ಪ್ರಾಂಕೋವಿಸ್ ಬರ್ನಿಯರ್‌ನು ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರದ ವೈಖರಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

“ಡೂನಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಒಂದು ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಂಡವರು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ, ಅವರ ಸಾಮಾನು ಸಂರಚನಾಂಗಳನ್ನು ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಸಾಗಿಸಿ ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ಸಹರಾಸಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ‘ದಿಯೋಬಂಧ’ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಎಂದು ಡಬ್ಲ್ಯು.ಕೂಕ್‌ರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ”^{೬೯} ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರು ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯ ಅಲೆಮಾರಿ ‘ಲದೇಣಿ’ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಯುಗಜಿತ ನವಲಪುರಿ ಎಂಬುವರು “ಕಾಬೂಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ‘ಗೋರಬಂಧ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ”^{೭೦} ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಲಿಯಂ ಇಲಿಯಟ್ ಮತ್ತು ಡಾಬ್ಲ್ಯು.ನರ ಬರಹಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ ಡಾ. ಮಥುರಾಲಾಲ ಶರ್ಮಾರವರು “ದೇಶಗೋರ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದ ಬಳಿ ಇರುವ ಮಹಾಮೃಗಾನ ನದಿಯ ಮೇಲ್ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು (ಗೋರ) ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೦೦ ಹಿಜರಿ ಶಕೆ ೪೦೧ ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಘಜ್ನಿಯು ವಿಶ್ವ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಬಂಜಾರ ಗೋರ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು. ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ‘ಗೋರಜಿ ಸ್ಥಾನ’ವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ”^{೭೧}. ಯುಗಜಿತ ನವಲಪುರಿ ಅವರು “ಮಹಮ್ಮದ್ ಗೋರಿಯು ‘ಗೋರ ಪ್ರಾಂತದ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ‘ಗಜ್ಜಿ’ ಮತ್ತು ‘ಗೋರ’ ಅರಸರ ಪ್ರಾಂತದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಪದೇ ಪದೇ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು”^{೭೨} ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಮಹಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮರುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದು ಹೀಗಿದೆ: “ಗೋರ ಪ್ರಾಂತದ ರಾಜರು ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಪೂರ್ವ ಇರಾನ ವಂಶದವರು. ಗಜ್ಜಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರು”^{೭೩} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಡಾ.ದೇವಿಲಾಲ ಪಾಲಿವಾಲರು ‘ಗೋರ’ ಮತ್ತು ‘ಗೋಡ’ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ರಜಪೂತ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ”^{೭೪} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

“ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳು, ಭಾಷೆ, ನಾಗರಿಕತೆಗಳು ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಬಂಜಾರರಂತಿಲ್ಲ. ಇವರ ವ್ಯವಸಾಯ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾರುವುದು ಮುಂತಾದವು ಅವರ ಕಸುಬಾಗಿದ್ದವು”^{೭೫} ಇವರಂತೆ ಓಂಕಾರ ರಾಹಿ ಎಂಬುವರು ಚವಾಣಪುರ ಆಕ್ರಮಿಸಿದುದರ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಚಂದೇಲ

ಅರಸನಾದ ಪರಮಾಲನು ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರುವ ಬಂಜಾರ ಮತ್ತು ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗಡ್ ಮಹೋಬೆಯ ಊದಲ್ ವೀರನನ್ನು ಬರವಾಡಿಕೊಂಡು ಚವಾಣಪುರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಫಲನಾದನು. ಆಲಾ-ಊದಲ್‌ರು ವಿಂದ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಗಡ ಮಹೋಬೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರರಾಗಿದ್ದರು. ಊದಲ್‌ನ ಸಹೋದರ ಸಂಬಂಧಿ ಸರ್ದಾರ ಮುಖ್ಯಾನನು ಸಿಂಹಗಡದ ರಾಜನಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವಾಣನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಆಲಾ ಪುತ್ರ ಇಂದಲನು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ಪರಮಾಲ ರಾಜನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು”^{೭೬}.

ಕರ್ನಲ್ ಟಾಡ್ ಅವರು ಬಂಜಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ ದಾಖಲಿಸಿದ ಮಾತು ಹೀಗಿದೆ. ಭಂಗದೇಶದ ಜನರು ಗೋರಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಆ ಭಂಗದೇಶಕ್ಕೆ ತಾವು ಲಕ್ಷ್ಮಣಾವತಿ ನಗರವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಭಂಗ ಮತ್ತು ಗೌಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಅಜ್ಜೀರದ ಗೋರ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಬಂಜಾರರು ಚವಾಣ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಅಜ್ಜೀರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮತ್ತು ದರ್ಪಿಷ್ಠ ಸಮುದಾಯದವರು ಆಗಿದ್ದರೆಂದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಂಜಾರರು ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವಾಣನಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಅವನ ಗೆಲುವಿಗೆ ಕಾರಣಿಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು^{೭೭} ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬಂಜಾರ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಾಗಿದೆ”^{೭೮} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ರೋಮಿಲಾ ಥಾಪರ್‌ರ ಎಂಬ ಲೇಖಕರು “ಆರ್ಯರು ಬಂಜಾರರಂತೆ ಪಶುಪಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದವರು ಎಂದೂ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಆರ್ಯರು ಈ ವ್ಯವಸಾಯ ಬಿಟ್ಟು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆಂದು”^{೭೯}. ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ.ಚಿಂತಾಮಣಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಬಂಜಾರರು ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪದ ಕೃಷಿ ಕಾಯಕ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮುಲ್ತಾನ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳಾದ ‘ಲೋದಾ’ ಮತ್ತು ‘ಬಂಜಾರಾ’ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ‘ಲೋದಾ’ ಪಂಗಡದವರು ಪಶುಪಾಲನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರ ಸ್ತ್ರೀ ಇವತ್ತಿಗೂ ಪೇಟಿಯಾ”^{೮೦} ಎಂಬ ಲಂಗವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೇ ರೀತಿ ಇಬ್ಬುಬತೂತ, ಸುಲೆಮಾನ ಮತ್ತು ಆಲ್‌ಮಸೂದಿ ಇವರುಗಳು ಬಹು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಂಜಾರರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಸಹ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಚೀನಿ ಯಾತ್ರಿಕ ಫಾಹಿಯಾನ್ ಬಂಜಾರರ ಕಲೆ, ಜೀವನ, ರೀತಿ-ನೀತಿ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

‘ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಪ್ರಯಾಣ’ ಎಂಬ ಕೃತಿ ಮತ್ತು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಂಡೆಲ್ಲೊ ಇನ್ ಹರಿಕ್ವಿ ಲಯಾಲ್ ಮತ್ತು ‘ಅಬೆ ದುಬಾಯಿಸ್’ರವರು ದಖನ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಜಾರರು ಮತ್ತು ಅವರು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೊ. ಕಾನಿಟ್‌ಕರ್‌ರವರು. “ಬಂಜಾರರು ಗೋರಖಪುರದಿಂದ ಹರಿದ್ವಾರದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದು, ಉತ್ತರಭಾರತದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದಾರೆ. ಕೇಂದ್ರಿಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಇವರು ಮುಲ್ತಾನ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಲ್ತಾನದ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿರುವ ಇವರು ಶಹಾಬುದ್ದೀನ ಘೋರಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ದಕ್ಷಿಣದ ಮುಲ್ತಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಹಾನಿಗಳು ನಾದಿರಶಹನ(೧೭೩೯) ಆಕ್ರಮಣದವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಗುರುನಾನಕ್ ಮತ್ತು ಕಬೀರದಾಸರ (೧೫೦೦) ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ “ಬಂಜಾರ ಶಬ್ದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ”.^{೯೨} ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ‘ಬಂಜಾರ ಎಂಬುದು ಒಂದು ವಾದ್ಯದ ಹೆಸರೂ ಹೌದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿಲಿಯಂ ಕ್ರೂಕರ್ ಈಲಿಯಟ್‌ರವರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತ “ಪ್ರಾಚೀನ ಬಂಜಾರರುಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಲಂಬಾಡಾಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪುರಾವೆಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಲದೇಣಿ ಹೇರಾಟ ಮಾಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಮುದಾಯವೇ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯ”^{೯೩} ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಬಂಜಾರರು ಆರ್ಯನ್ ಕಲ್ಪನಿಂದ ಬಂದವರೆಂದು’ ಅರ್ನಾಲ್ಡ್ ಕ್ಯಾನ್ಬಿಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಭಗತಶ್ವರಣ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ “ಉತ್ತರದ ಖಮಿಯಾನ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಕುಶಪುರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಚಿತ್ತಾಲ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದು, ಅದು ಬಹು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಈ ಎತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಆರ್ಯನ್ನರ ಸೈನ್ಯ ಇಳಿದು

ಬಂದಾಗ ಬಂಜಾರರು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದರೆಂದು”^{೯೪} ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ದೊರೆತ ಬುದ್ಧನ ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲೆ ಗಾಂಧಾರ ಅರಸರ ಕಾಲದ್ದಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನ ಜಾತಕ ಕಥೆಯ ಚಿತ್ರ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ನಿಪುಣ, ಬಲ್ಲಿಕನೆಂಬುವವನು ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ‘ಕಾರವಾ’ ಎಂಬ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈ ಮುಗಿದು ನಿಂತನಂತೆ”^{೯೫} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.

“ಆವಂತಿ ಮಾಳವದ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಉಪನಿವೇಶನಗಳಂತೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರದ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಸಮುದಾಯದವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗಿದರು. ಆರ್ಯರು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು” ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಈ ಅರ್ನಾಲ್ಡ್ ಕ್ಯಾನ್ಬಿಯವರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತ ಕೋಪರ್ನಿಕಸ್ ಮತ್ತು ಟೋವಿನಾರ್ಡ್, ಇರ್ವಿನ್, ಬ್ರೋನ್, ಪ್ರೊ. ಕೆ. ಎಸ್. ಲಾಲ್. ಪ್ರೊ. ಅಲ್ಪ ಜಲಾಲಿಯವರು “ಭಾರತದ ಪುರಾತನ ಮತಗಳು” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಮತ್ತು ಬಿ.ಪಿ.ಸಿಂಗ್‌ರು ಬರೆದ ‘ಇಂಡಿಯನ್ ಕಲ್ಚರ್’ ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ “ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಬಂಜಾರರು ಆರ್ಯಗುಂಪಿನವರೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ವೇದಿಕ್ ಪರಂಪರೆಯ ದಾರ್ಶನಿಕರೂ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ”.^{೯೬}

ಬೋರಸ್ ಕ್ಲೋವೆನ್ ಅವರ “ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ತಥಾ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಏಕಧಾ”ದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರದ ಜನಾಂಗದವರೆಂದರೆ : ಲಂಬಾಣಿಗಳು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಡಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಆರು ಲಕ್ಷ ೭೯ ಸಾವಿರದ ೩೬೩, ಬಂಜಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ೫ ಲಕ್ಷ ೯೨ ಸಾವಿರದ ೬೫೪ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ”.^{೯೭} ಹಿಂದಿ ಕೋಶದ ಸಂಪಾದಕ ಕಾಲಿಪ್ರಸಾದ ಅವರು “ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸಾಗಿಸುವವರೇ ಬಂಜಾರರು ಎಂದು”^{೯೮} ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ‘ಗೋರೂರಂಗ’ ಎಂಬ ಒಂದು ಮಾತು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ‘ಗೋರೂ’ ಅಂದರೆ ಸುವರ್ಣ ಮೈಕಾಂತಿ ಉಳ್ಳವರು ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ಬಂಜಾರರ ಮೈ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. “ಬಂಜಾರ ವಂಶಶಾಸ್ತ್ರ ಶೋಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಅವರ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಂಜಾರರೆ ಮುಖ, ತುಟಿ, ಕೆನ್ನೆ, ದವಡೆ, ತಲೆಸ್ವರೂಪ ೫೩೦-೪೫, ತಲೆಯ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣ ೭೨-೭೬ ಮೂಗಿನ ಎತ್ತರ ಪ್ರಮಾಣ ೧೧-೪೬, ಮೂಗಿನ ಉದ್ದ ೭೪-೭೭, ಮೇಲ್ದವಡೆಯ ಉದ್ದ ೪೬-೮೬

ಮುಖ ಮತ್ತು ತಲೆಯ ಅಗಲದ ಪ್ರಮಾಣ ೯೪-೮ ಎಂದು^{೧೦೦} ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೇ ಬಿಷಪ್ ವೈಟ್ ಕೆನೆಟ್‌ರವರು 'ಜಗತ್ತಿನಚರಿತ್ರೆ' ಭಾಗ-೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಆರ್ಯರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರ ದೇಹದ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ "ಎತ್ತರದ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ದೇಹ, ಸುವರ್ಣ ಮೈಕಾಂತಿ, ಹರವಾದ ಎದೆ, ನೀಳವಾದ ಮೂಗು, ಫಳಫಳ ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಅಗಲವಾದ ಹಣೆ, ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳು, ತಲೆತುಂಬ ಕಪ್ಪಾದ ಕೂದಲು, ಕ್ವಾರಿ ಮೀಸೆ ಹೊಂದಿದವರೆಂದು^{೧೦೧} ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸುವರ್ಣ ಮೈಕಾಂತಿ ಉಳ್ಳವರು 'ಗೋರ್‌ಭಾಯಿ' ಎಂದು; ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುವುದರಿಂದ 'ಗೋರ್' ಎಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ 'ಜಿಯಾ ಬರಾನಿ' ಅವರ 'ತಾರೆಖ್-ಇ-ಫಿರೋಜ್‌ಷಾಹಿ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿ (೧೨೧೬-೧೨೧೬)ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರಿಗೆ 'ಕಾರವಾನಿಗಳು' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಹೀಗೆ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ^{೧೦೨}. ಆ ಬಳಿಕ ಶೇಖ್‌ನಾಸಿರುದ್ದೀನ್ (೧೨೫೫)ನು "ಬಂಜಾರರನ್ನು 'ನಾಯಕರು' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ"^{೧೦೩}.

ಬಂಜಾರರು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶದ ರಜಪೂತರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇವರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಮಾರವಾಡವಾಗಿದೆ. "ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಬಂಜಾರರು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ರಜಪೂತರಾಗಿದ್ದು, ಸಾಕಷ್ಟು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯುದ್ಧಾಭಿಲಾಷಿಗಳು ಹಾಗೂ ಹೋರಾಟದ ಕಲೆ ಇಂದಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲ"^{೧೦೪}. ಅಕ್ಷರನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ೧೫೭೪ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅಲ್‌ಬದೌನಿ "ಬಂಜಾರ ಎಂದರೆ, ದವಸ ಧಾನ್ಯ ಮಾರುವವರು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ, ಬೆಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಮೇವಾರದ ಮೇಲೆ ಮೊಗಲರ ದಾಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ತೋರಿದ ಸಾಹಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ"^{೧೦೫}. ಡಾ. ಜಾನಕಿಪ್ರಸಾದ ಶರ್ಮಾರವರು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ "ಮುಸ್ಲಿಂರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸ್ಥಳೀಕರು ದವಸಧಾನ್ಯಗಳ ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೇ ಬಂಜಾರರು" ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರ ಹೇಮು ಬಕಾಲ ಎಂಬುವನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದು, ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಒಬ್ಬ ಪಾರಸಿ ಗೋಶಾಮರ್ ಪಿದ್ದಿ ಲಾಹೋರಿಯೂ ಕೂಡ ಬಂಜಾರರ ಹೇಮು ಬಕಾಲನಂತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದನೆಂದು^{೧೦೬} ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

"ಮಾರಕಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ ರೈಲಂ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿದೆ, ಕಪ್ಪು ನೀರಿನಿಂದ ಆವೃತವಾದ ತಿರುವಿನ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂಜಾರರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳವೇ ಮಾರಕಲ್ಲಾ ಘಾಟ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಪ್ಪು ನೀರಿನ ತಿರುವಿನಲ್ಲಿ ೨೮-೪-೧೬೦೭ರಂದು ಇಳಿದು ಬಂದ ಜಹಾಂಗಿರನು ಬಂಜಾರರನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ಶವಗಳನ್ನು ಆ ಕಪ್ಪು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಎಸೆದು ಹೋದನಂತೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಘಾಟಿಗೆ ಮಾರಕಲ್ಲಾ^{೧೦೭} ಎಂದು ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. "೧೬೨೦ರಲ್ಲಿ ರಾಣಾ ಉದಯಸಿಂಗನು ಉದಯಪುರ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅದರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಂಜಾರರಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು^{೧೦೮} ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಮುಂದುವರಿದು, ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ೫೦೦ ಜನರಿದ್ದ ಒಂದು ತಾಂಡಾ ಇತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು^{೧೦೯} ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

"ಸಂತರಾಮಪೂರದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಬಂಜಾರರ ಗೋವಿಂದಗಿರಿ ಎಂಬ ಯುವಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಚಾರ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬಲ್ಲೋ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸದಿದ್ದಾಗ ಡುಂಗಪುರ, ಬಾಸವಾಡ, ಉದಯಪುರ ಮತ್ತು ಭಾರತೇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದನು"^{೧೧೦} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹರಿದೇವ ಬಾಹರಿಯವರು ಬರೆದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಒಂದು ದಿನ ಲಕ್ಕೇಶಾ ಬಂಜಾರನು ದೆಹಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆಂದು^{೧೧೧} ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರ ಧೈರ್ಯಶೌರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ "ಬಂಜಾರರು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಸಾವಿರಾರು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು"^{೧೧೨} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಭಾರತದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಭೀಮಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷರ ನಡುವೆ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ : ಬಂಜಾರರು ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ನಿರ್ಬಂಧ ಹಾಕಬಾರದೆಂದು"^{೧೧೩} ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

"ಮೇವಾಡದ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಕೈಲವಾಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಊರಿನ ಶಾಸಕನಾಗಿದ್ದ ವೀರ ಉದಯಸಿಂಗನು ಅಕ್ಷರನ ಸಮಕಾಲೀಕ. ಬಂದನೂರಿನ ಬಂಜಾರರ ಸರದಾರನಾದ ಜೈಮಲನು ಕೈಲವಾಡದ ಮಹಾ ಸಾಮಂತನಾಗಿದ್ದು,

ಇವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾ ಎಂಬ ಸಹೋದರನು ಇದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಕೇವಲ ೧೭ರ ಪ್ರಾಯವಿದ್ದಾಗ ಪತಿದಾಸನ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಸಹೋದರನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಜೈಮಲನು ತೋಪುಗಳಿಗೆ ಮದ್ದು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಕ್ಷರನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ಮೋಸದಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದನು^{೧೦೪} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಮಹಾರಾಜ ಗೋಕುಲದಾಸರವರು “ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾದ ಪಾಯಿಮಾ ನಾಯಕ ಎಂಬುವಳು (ಭೂಮಾನಿಯಾ ಭಾಟರ ನಾಯಕಿಯಾಗಿದ್ದಳು) ಸಹಸ್ರಾರು ದನ-ಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಳು. ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿತಿ ನಡೆದರೆ ಈಕೆ ಮಾಡಿದ ತೀರ್ಮಾನಗಳೇ ಅಂತಿಮ. ಈಕೆಯ ಧೈರ್ಯ-ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ರಾಣಾ ಭೀಮಸಿಂಗನು ಪಾಯಿಮಾಳು ೪೦೦ ದನ-ಕರುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ತೆರಿಗೆ ಮನ್ನಾ ಮಾಡಿದನು. ನಂತರ ಆಕೆಯ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕುಮಾನಿಯಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಆಕೆಗೆ ಬಂಗಾರದ ಬಾಜು-ಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು^{೧೦೫} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

‘ಧೂಂಗಡ ಶಾಸ್ತ್ರಿ’ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಭಾರತ ದೇಶದ ಅಲೆಮಾರಿ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರದೂ ಒಂದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಹೇರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇವರಿಗೆ ಲದಹಾರ ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇವರಿಗೆ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ^{೧೦೬} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಮ್ಮದ ಖಾಸಿಂ ಫರಿಸ್ತಾ ಎಂಬ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಇತಿಹಾಸಕಾರನು “೧೫೮೯ರಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇವರನ್ನು ಹಿಂದೂ ಬಂಜಾರಗಳು^{೧೦೭} ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ೧೮೨೯ರಲ್ಲಿ ಜಾನ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ ಮತ್ತು ಫೆರಿಸ್ತಾರವರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕ ಅದನ್ನು ಮರು ಮುದ್ರಣಗೊಳಿಸಿದಾಗ ‘ಹಿಂದೂ ಬಂಜಾರ’ ಪದವನ್ನು ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡಿ ಕೇವಲ ‘ಬಂಜಾರ’ ಎಂದು ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿದರು. ೧೯ನೇಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ‘ಬಂಜಾರ’ ಎಂದು ಭಾಷಾಂತರವಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅದು ಕ್ರಮೇಣ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಂಡಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನೇ ಯುರೋಪಿನ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರರ (ಲದೇಣಿ) ಹೇರಾಟ-ಅಲೆದಾಟ-ಮಾರಾಟ :

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚೀನಿಯಾತ್ರಿಕ ಫಾಯಿಯಾನನು ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟಾಗ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು^{೧೦೮} ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. “ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಜಾರರು ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಚೀನ, ಟಿಬೆಟ್, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶ, ಅರಬಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಅಲೆಯುತ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು”.^{೧೦೯} ಎಂದು ಭೀಮರಾವ ಪಿಂಗಳೆಯವರ ಆದಿವಾಸಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ವಿಜೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಅವರು ಡೇಹರಾಡೂನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ ದಾಖಲಿಸಿದ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ. “೧೧ ಮತ್ತು ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಡೇಹರಾಡೂನನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಾರದ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಾದ ಜಠವಾಲನು ಬಂಜಾರ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಂದ ಪದೆ ಪದೆ ತೆರಿಗೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಂಜಾರರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ಅವರೆಲ್ಲರು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಿಮ್ಲಾ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಗೆ, ಹೋಗಿ ನೆಲೆ ನಿಂತರು^{೧೧೦} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ರಾಯಭಾರಿ ಥಾಮಸ್‌ರೋ ಎಂಬುವವ (೧೬೧೫ ರಿಂದ ೧೬೧೯)ನು “ಬಂಜಾರರನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಜನರೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ”.^{೧೧೧} ಮುಂದುವರಿದು “ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ೫೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಒಂದು ತಾಂಡಾ ಇತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲರು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು^{೧೧೨} ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಡಾ.ಕೃಷ್ಣದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರವರು ಭೋಜಪುರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಭೋಜಪುರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ದಂತಕಥೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ವಲಿಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾಸಡಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ‘ಶಂಭು ಭಣಜಾರ’ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಮಗ ಶೋಭಾನಾಯಕನಿಗೆ ‘ಜಗ್ಗು’ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಂತ್ರಿ ಇದ್ದನು. ಈತನು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳಿಂದ ಮೋರಂಗ ದೇಶದವರೆಗೆ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು^{೧೧೩}

“ಅಲ್ಲದೆ ಬಂಜಾರರು ಸಂಚಾರಿ ಕೃಷಿಕರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಎತ್ತುಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸ- ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ವಿತರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು^{೧೧೪} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ದಿನೇಶಚಂದ್ರ ಭಾರದ್ವಾಜ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ “ರಾಜಪುಟಾನದ ಬಂಜಾರರು ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ

ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು^{೧೨೫} ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆರ್.ವಿ. ಎಂಥೋವನ್‌ರು “ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗವು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಖಾದ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಕಸಬಿನಿಂದ ಇವರು ಬಂಜಾರರೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ರಜಪೂತ, ಮರಾಠ, ಮಹರ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಅನೇಕ ಜಾತಿಗಳ (ಸಂಕರ) ಸೇರ್ಪಡೆಯಿಂದಾಗಿ ಇದೊಂದು ಮಿಶ್ರ ಜನಾಂಗ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೧೨೬} ಡಾ.ರಾಜಕುಮಾರ ಅವರು “ಉದಯಪುರದ ಆಜುಬಾಜಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಲೆಗಳ ಬಂಡೆಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೇರುಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳಿದ್ದವು. ಆ ಗಿಡಮರಗಳ ಹತ್ತಿರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಾಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಗರುವೆಂಬುವರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು^{೧೨೭} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರು ಹಾಡುವ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗುವ ದೇವಾಗರು ಇವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು? ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಚಳಿಗಾಲದ ಮೊದಲು ಬಂಜಾರರ ಹಲವು ಪಂಗಡಗಳು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗಲೆಲ್ಲ ಉಪ್ಪು ಮಾರಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ, ಅರಿಷಿಣ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೈತಿಕವಾಗಿ, ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಅನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಗೌರವವಿದ್ದಿತು. ಇವರು ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಂದ ಮುಂಗಡ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದು, ಅವರಿಗಾಗಿ ಬೇಕಾದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಅದನ್ನು ಮಾರಿ ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಮುಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಮರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ‘ನಾಯಕ’ನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಈತನು ಇಡೀ ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಮುಖಾಂತರವೇ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹೀಗಾಗಿ ಇವನನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂಗಡ ಹಣ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವುದೇ ತಾಂಡಾದ ಬಂಜಾರನು ಆ ಸಮುದಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಅಥವಾ ನಾಯಕನ ವಿರುದ್ಧ ವರ್ತಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ತಾಂಡಾ ಪಂಚಾಯತ್

ಮುಂದೆ ಅವನ ‘ಹಸಾಬ್’ಮಾಡಿ ಅಂಥವನಿಗೆ ದಂಡ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಿಂದಲೇ ಹೊರಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಥವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಲ ಹಣದ ರೂಪದಲ್ಲೇ ದಂಡವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಕ್ರೂರ ನಿಂದನೆ ಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಜರ್ಜರಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅಪರಾಧಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ರೋಹಿಲಖಂಡವು ಅಫ್ಘಾನರ ಆಡಳಿತಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಬಂಜಾರರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಫಿಲಿಭೀತದ ಅಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಖಾನನು (೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನ) ರಾಜಾ ಹರ್ನಾಂಡನನ್ನು ಪರಗಣದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು. ಆಗ ಇವರ ಪ್ರಾಂತವು ಆಫೀಜ್ ರಹಮತ್‌ರ ಜಹಗೀರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿತು. ಗೋರಖಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಬಂಜಾರರು ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವರನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಡೆಯಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬರುವ ಪೂರ್ವ ‘ರಾಜಾರು ಶರ್ಜಿತ್’ ಬನ್ನಿಯವರ ಒಬ್ಬನೇ ಈ ಸಮುದಾಯದವರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇವರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಕ್ರಮೇಣ ಬಂಜಾರರ ಅಲೆದಾಟವನ್ನು ಗೋರಖಪುರ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಯಿತು. ನಂತರದ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ತಪ್ಪು ಮಾಡದೆ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಶಾಂತಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಇವರು ಕೇವಲ ಗೋವು, ಕುರಿ ಸಾಕಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು.

೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಟ್ಯಾವರ್‌ನೈಯು ತನ್ನ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಈ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗದ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತ ಈ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ‘ಮನಾರಿಸ್’ ಎಂದು ಕರೆದು, ಇವರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಟ್ಯಾವರನಿಯರನ ಪ್ರಕಾರ:

ಒಂದನೆಯ ಗುಂಪು: ಗೋವಿನ ಚೋಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವರು.

ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪು: ಅಕ್ಕಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಗುಂಪು.

ಮೂರನೆಯ ಗುಂಪು: ಬೇಳೆಯನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಗುಂಪು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಂಪು: ಉಪ್ಪು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಗುಂಪು.

ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪಿನವರು ಒಂದೊಂದು ಲಕ್ಷ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಲಿಯಮ್ ಕ್ರೂಕ್ ಅವರು “ಟ್ರಾವೆಲ್ಸ್ ಇಂಡಿಯಾ” ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅದರ ಸಂಪಾದಕೀಯದಲ್ಲಿ “ಫ್ರೆಂಚ್ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ‘ಮನಾರಿಸ್’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಬಹುಶಃ ಬಂಜಾರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮುದಾಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಭೇದವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಾರೆ”.^{೧೨೯}

ಬ್ಯಾಪ್ಟಿಸ್ಟ್ ಟ್ರಾವೆರನಿಯರ್ ಹೇಳುವಂತೆ “ಬಂಜಾರರು ಒಂದೊಂದು ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ೨೦೦-೨೫೦ ಲೀವುಗಳಷ್ಟು ತೂಕದ ಹೇರನ್ನು ಹೇರುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತು ಸಾವಿರದಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೇರೆತ್ತುಗಳ ತಂಡವು ಅಕ್ಕಿ, ಧಾನ್ಯ, ಉಪ್ಪು ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಹೋಗುವ ಬಂಜಾರರ ತಂಡವು ನೋಡಲು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಸೂರತ್ ಬಂದರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕಾದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಅತೀ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳ ಬದಲು ಹೇರೆತ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲ ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ರಸ್ತೆಯ ಸುತ್ತ ಕಂದಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆಯೂ ಕೆರೆ-ಕಾಲುವೆಗಳಿರುವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಾಗ ತುಂಬ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಡಿಗಳ ತಂಡವೇನಾದರೂ ನಮ್ಮ ದಾರಿಗೆ ಎದುರು ಬಂದರೆ, ನಮಗೆ ಮುಂದೆ ದಾಟಿ ಹೋಗಲು ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಮನೆ ಮಠ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಕಡೆ ನೆಲೆನಿಲ್ಲದೇ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಮೇತ ಊರಿಂದ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ..... ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬಂದ ತಂಡಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಂದು ತಂಡ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಎದುರು ಬಂದರೆ, ಅವರಡೂ ತಂಡಗಳ ನಡುವೆ ಹೋರಾಟವೇ ನಡೆದು ರಕ್ತಪಾತವಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಹೇರೆತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತಿತರ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ

ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಣಜಾರರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಈ ಜನರು ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಗುಡಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಒಂದು ನಾಡಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ನಾಡಿಗೆ ಆಹಾರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ವೃತ್ತಿಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲೇ ಒಂದು ಬಣದವರು. ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು, ಮತ್ತೊಂದು ಬಣದವರು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು, ಮಗದೊಂದು ಬಣದವರು ಬೇಳೆ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉಪ್ಪನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.”^{೧೩೦}

“೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಐರೋಪ್ಯ ಜನಾಂಗೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ವಿವಿಧ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡನೆಗೊಂಡ ನಂತರ, ಈ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಂದೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥರದಲ್ಲಿ ತರಲು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೆ ವಿವಿಧ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಸಮುದಾಯದವರನ್ನು ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತರಲು ಸುಲಭವಾಯಿತು.”^{೧೩೧}

೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ೧೮೫೭ರ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಂತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸವಾಲೊಡ್ಡಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಾತಿಗಳು ಒಂದೊಂದು ಜನಾಂಗವಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆನಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ವೃತ್ತಿ ಆಧಾರಿತ ಜಾತಿಗಳು ಇವರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು.^{೧೩೨} ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮತ್ತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ: ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಹೇರಾಟದ ಮೂಲಕ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಹಲವಾರು ಗುಂಪುಗಳಿದ್ದವು. ಆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪುಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಈ ಗುಂಪುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳ ಮಾರಾಟಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದವು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಮೂಲವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ-ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಡಾ, ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಬಾರಿ, ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಲುಭಾನಾಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ, ಆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ಜನಪ್ರಿಯರಾದರು.

ಬಂಜಾರರಲ್ಲೇ ಕೆಲವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೇರಾಟಗಾರರಿದ್ದಾರೆ. “ಇವರು ಮುಲ್ತಾನದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ‘ಮುಲ್ತಾನಿ’ ‘ಬಂಜಾರ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ.”^{೧೩೩} ಇವರನ್ನು “ಬ್ರಿಂಗೇರಿಯರು ಮತ್ತು

ಬಂಜಾರಿಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಜಾನ್‌ಮಾಲ್ಕೂಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.^{೧೩೩} “ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಕರೆದುದಲ್ಲದೆ, ಇವರು ಹೇರಾಟಗಾರರೆಂದೂ ಹೇರಾಟ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದೂ”^{೧೩೪} ಹೇಳಿದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷ ಮತ್ತು ಯುರೋಪಿನ ಪ್ರವಾಸಿ ಬರಹಗಾರರು “ಲಂಬಾಡಾ ಸಮುದಾಯವು ಒಂದು ಮಿಶ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕ (Mixed Social Character) ಚರಿತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು”^{೧೩೫} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವಿಧ ಶಾಸನವೊಂದು “೧೭೯೫ರಲ್ಲಿ ಭತ್ತಿಸಗಡ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಹರಸಾಹಸ ಪಟ್ಟರು”^{೧೩೬} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವಿಮಲೇಶ ಶರ್ಮರವರು “ಪಶ್ಚಿಮ ಪೂರ್ವದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನಜಾತಿಗಳಿದ್ದು, ಬಂಜಾರರು ಎಲ್ಲ ಇತರೆ ಜಾತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.”^{೧೩೭} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಆರ್. ವಿ.ಎಂಥೋವನ್‌ರು “ಲಂಬಾಡಾಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗೀಯ ಅಂಶಗಳು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವರ ಮೂಲ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬಾ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ”^{೧೩೮} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ “ಲಂಬಾಡಾಗಳು ರಜಪೂತರ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಜಾತಿ”^{೧೩೯} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. “ಭಾರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಂಜಾರರ ಸೈನ್ಯವು ಖೈಬರ ಕಣಿವೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಇವರ ಸೈನ್ಯದ ಕುರಿತು ತುಂಬಾ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ”^{೧೪೦}. ಮಾಳವ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಸಿಗುವ ದಂತಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ರಿಷಾಲುವಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು. ಈ ರಾಜಾ ರಿಷಾಲುವಿನ ಕಥೆ ಏಕೆ ಬಂತು? ಎಂದು ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗಿದಾಗ ‘ರಾಜಾರಿಷಾಲು ಬಂಜಾರರ ಕೋಮಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ಬಂಜಾರರು ಅನ್ಯ ಕೋಮಿನ ವೀರರ ಯಶೋಗಾಥೆಯನ್ನು ವರ್ಣನೆಮಾಡಿ ಹಾಡುವುದು ತುಂಬ ವಿರಳ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರು ಬಂಜಾರರು’ ಎಂದೇ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೀರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡುವರೇ ವಿನಃ ಇತರೇ ಸಮುದಾಯದ ವೀರರ ಕುರಿತು ಹಾಡಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜಾರಿಷಾಲು ಬಂಜಾರಾ ಕೋಮಿಗೆ ಸೇರಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

“ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಭಾರತ ಮತ್ತು ಮಾಳ್ವ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಲಂಬಾಡಾಗಳ ಪ್ರಮುಖ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ

ಹಲವಾರು ಸಮುದಾಯಗಳು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಬಾಡಾಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿದರು. ಕುಂಬಿ(ರೈತ ಸಮೂಹ) ಚಾಮರರು, ಮಾಂಗರು, ಮಹರ್ (Agriculture, Labour and Village servant) ಮತ್ತು ನಾಯಿಂದರು ಸ್ವಕುಲದ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಂಜಾರರ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಇವರ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕೂಲಿಕಾರರಾದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಬಂಜಾರರ ಜೊತೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ; ಈ ಸಮುದಾಯದವರು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಜಾತಿಯೊಂದಿಗಿನ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂಜಾರರಲ್ಲೇ ಸೇರಿದರು”^{೧೪೧} ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಎಂಥೋವನ್‌ರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸತ್ಯಾಂಶವಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ‘ಇವರ ಮೂಲ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸಮುದಾಯವು ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗ. ಜಾತಿಯ ಸಂಗಮವೇ ಆಗಿದೆ’ ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ.

“ಬಂಜಾರರು ವಾಯುವ್ಯ ಭಾರತದ ಮೂಲಕ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಫೆರಿಸ್ತಾರವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.”^{೧೪೨} “ಸಾಮ್ರಾಟ ಸಿಕಂದರನ ಸೇನಾಪತಿಯ ಏಕೈಕ ಮಗಳು ಹೆಲನ್‌ಳಿಗೆ, ಬಂಜಾರರ ಎಲಿನ್ ಎಂಬುವಳು ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಬಂಜಾರರ ಎಲಿನ್ ಹುಡುಗಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ಹೆಲನ್ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು”^{೧೪೩} ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ‘ಎಲಿನ್’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದಾಗ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್‌ನ ಜೊತೆ ವಲಸೆ ಹೋದ ಬಂಜಾರರು ರೋಮಾ ಜಿಪ್ಸಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಹುಡುಗಿಗೆ ‘ಎಲಿನ್’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಜೈನರು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುತ್ತ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೦೦ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದವರೆಂದು”^{೧೪೪} ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಬೋಲಾನಾಥ ತಿವಾರಿಯವರು ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಕೋಶ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ “ಬಂಜಾರಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಭಾಷೆ. ಬಂಜಾರಿಗರನ್ನು ಅಖಂಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು”^{೧೪೫} ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತಾಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಗ್ರಿಯರಸನ್‌ರು (ಸುಮಾರು ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ) ಲಂಬಾಣಿಗರು ಕೂಡಾ ಇದ್ದರು”^{೧೪೬} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಶಾಮ ಪರಮಾರ ಅವರು ಅಲೆಮಾರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ “ಬಂಜಾರರು ಭಾರತ ಖಂಡದ ಅಲೆಮಾರಿಜಾತಿ ಇವರ ಇತಿಹಾಸ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಇತಿಹಾಸದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದು, ಬಂಜಾರರ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವೇಷಭೂಷಣದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇವತ್ತು ಇತರೇ ಜಾತಿಯವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ”^{೧೪೭}. “ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಒಂದು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಮುನ್ನುಭೇದಾರರು ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಯೂರಿದರು”^{೧೪೮}

ಇಂದಿಗೂ ಈ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂಜಾರ ಹಿಲ್ಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕ್ರೂಕರವರು “೧೫೦೪ರಲ್ಲಿ ಧೋಲ್‌ಪುರದ (ಅಂದಿನ ಧವಳಗಿರಿ) ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಂದರನು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅಸಫಖಾನನು ಚಾರಣ ಬಂಜಾರರನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆ ಡೆಕ್ಕನ್ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು”^{೧೪೯} ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಿ.ಆರ್. ಪ್ರತಾಪ ಅವರು “ಹೈದ್ರಾಬಾದ್‌ಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದು ನೆಲೆಯೂರಿದ ಬಂಜಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ೯೬೪೨ ಇದ್ದು, ಅವರನ್ನು ಲಂಬಾಡಾ ಲಂಬಾಣಿ”^{೧೫೦} ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು”^{೧೫೧}. ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಮುದಾಯದ “ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗಣತಿಮಾಡಿದ ಅನಂತಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯರವರು ಬಂಜಾರರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೭೪೩೬೮”^{೧೫೨} ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ರಾಜ್ಯದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. “ಈ ಡೆಕ್ಕನ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ರೈತರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಬಹಳ ಶೂರರು (Gallant). ಕೆನರಾ ನಾಡಿನ ಜನರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸೇವಕರು ಬಹು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದುಡಿಯುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯ ಜನ ಅನೇಕರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರೂಮೆಗಳು, ತುರ್ಕರು ಹಾಗೂ ಪರ್ಷಿಯನ್‌ರುಗಳು ಸುಮಾರು ೨೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿ ೨೦ ಪಟ್ಟಣಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬಿದರೆ (ಬೀದರ), ಸಾಗರ, ವಿಸಾಪೂರ(ಬಿಜಾಪುರ), ಸಿದಡೂರ (ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ), ರಾಚೂಲ್ (ರಾಯಚೂರ), ಕೊಲ್ಬೆರ್ಗ್ (ಕಲ್ಬುರ್ಗ್), ಬನ್ನ (ಬದಾಮಿ)ಮುಂತಾದವುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಆಳುವ ರಾಜನನ್ನು ‘ಸುಲ್ತಾನ ಮಹಮ್ಮದ ಷಾ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಡೆಕ್ಕನ್ನಿನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ‘ಶೂರರನಾಡು’^{೧೫೩} ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. “೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಷಹಜಹಾನನು ರಾಶೋಡರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೆತನದ ವೀರರಾದ ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ ನಾಯ್ಕ (ತೇರ-ಚೌವದೆ ಘರವಾಳ)ರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೮೬ ಲೆ೦ಸಾವಿರ ಎತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಭಗವಾನದಾಸ ಒಡತಿಯಾ

ನಾಯಕರ ೫೨ಸಾವಿರ ಎತ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು”^{೧೫೪} ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ಕ್ರಿ. ಶ.೧೬೯೬-೧೪೦೭ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಘೋರಕ್ವಾಮ ಬಿದ್ದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ದುರ್ಗಾ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ತನ್ನ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನೇಪಾಳ, ಬರ್ಮಾ, ಕಛ್ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಖರೀದಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಭೀಕರ ಕ್ವಾಮ ಪೀಡಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದಳು. ಕ್ವಾಮ ಪೀಡಿತ ಜನರನ್ನು ಆ ಕರಾಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ದುರ್ಗಾಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅವಳು ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಬದುಕುಳಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕ್ವಾಮವನ್ನು ‘ದುರ್ಗಾಮಾತಾ ಕ್ವಾಮ’ವೆಂದೇ”^{೧೫೫} ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಇಂಥ ಪರೋಪಕಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಯಾವುದೇ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಬಹುವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇವಳ ಚರಿತ್ರೆ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದಾಖಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ವಿಷಾದನೀಯ. “ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ತುಘಲಕನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಂಜಾರರು ಸೈನಿಕರಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅಜಮೀರದ ಭೀಕಾನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿ ಭೀಕಾನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವೆಂದರೆ: ಇಂಥ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗದೆ ಇರುವುದು ಬಹು ಖೇದದ ಸಂಗತಿ”^{೧೫೬} ಎಂದು ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಬಂಜಾರರ ಪೂರ್ವಜರ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿಯ ಕಾಲದವರೆಗೆಯೂ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದವು.

ಮುಂದೆ ಈ ಬಂಜಾರರು ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಭಗವಾನದಾಸ ವಡತಿಯಾ ಈ ಇಬ್ಬರು ನಾಯಕರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಡೆಕ್ಕನ್‌ಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ. “ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿಯು ತಮ್ಮ ಹಿಂಬಾಲಕರಿಗೆ ಅನಾದರ ತೋರಿದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆತನ ಹಿಂಬಾಲಕರು ಬೇಸತ್ತು, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಚದುರಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಭಗವಾನದಾಸ ವಡತಿಯಾ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂಬಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದನಂತೆ. ಈತ ೧೨೦೦ ಜನ ಹಿಂಬಾಲಕರನ್ನು ಮತ್ತು

ಸುಮಾರು ೫೨೦೦೦ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಿಗ್ಗರವರು ಹೇಳಿದ ಈ ಘಟನೆ ಮೊಗಲ ದೊರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡದ ಕಾಲವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.^{೧೫೭}

ಶಾಮಲ ಗಂಗಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರವರು ಬಂಜಾರರ ಆಹಾರ ವಿತರಣೆಯ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಔರಂಗಜೇಬನು ಬುಂದೇಲಖಂಡದ ಮೇಲೆ ಅಕ್ರಮಣಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನ್ಯ ಹಸಿವಿನಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋದಾಗ ಬಂಜಾರರ ‘ಚೌಧರಿ’ ಎಂಬುವನು ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಭಗವಾನ್‌ದಾಸ ವಡತಿಯಾ ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ೧೨೦೦೦ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತು ೫೨೦೦೦ ಗೋವುಗಳನ್ನು; ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿಯು ೧,೮೦,೦೦೦ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದನು. ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿಯೂ ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇಡೀ ರಾತ್ನೋಡ ವಂಶಸ್ಥರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಗೂಡಿಸಿದನು. ಹೀಗಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇವರಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿಯಿತ್ತು ಮೂರು ರೀತಿಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದನು”.^{೧೫೮} ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳೆಂದರೆ: (ಅನುಬಂಧ ನೋಡಿ)

೧. “ಬಂಜಾರರ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಾಗ ಯಾವುದೇ ಗುಡಿಸಲಿನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು.
೨. ಯಾವುದೇ ಮನೆ ಮುಂದಿನ ತುಂಬಿದ ಕೊಡಪಾನದ ನೀರನ್ನು ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು.
೩. ಶತ್ರು ದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವುದು”.^{೧೫೯}

ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಏನೇ ದೃಂದ್ವಗಳಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ವಿತರಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. “ಔರಂಗಜೇಬನ ಆಕ್ರಮಣದ ನಂತರವೂ ಹಲವಾರು ಗುಂಪುಗಳು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು, ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದ ಬಂಜಾರರು ಮಾತ್ರ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆಗೆ ಇರುವ ಕೊರತೆ. ಅದರ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಆಗಾಗ ಬೀಳುವ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಇಂತಹ ವಿಷಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ

ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು”^{೧೬೦} ಹೀಗಾಗಿ “ಕೇವಲ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಮಾರ್ಗ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು”.^{೧೬೧} ಇದನ್ನೇ ಪಿಟರ್‌ಮಂಡಿಯವರು “ಬಂಜಾರರು ೧೭, ೧೮ ಸಾವಿರ ಜನರ ಗುಂಪು ಮತ್ತು ೨೫೦ ರಿಂದ ೩೦೦ ಗಾಡಿಗಳು, ಹೇರುಹೊತ್ತ ಎತ್ತು, ಕೋಣಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡರಂತೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕ್ಷಾಮದ ಕಾರಣ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರಿನ ಜನರು ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು”^{೧೬೨} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಪಿಟರ್‌ಮಂಡಿ ಸೂರತ್‌ನಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ “ಬಂಜಾರರ ಎತ್ತುಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹಸಿರಾದ ಹುಲ್ಲು ಸಿಗದೇ ಅವರ ಎತ್ತು ಮತ್ತು ದನಗಳು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಒದರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾವಿರಾರು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಹೇರಿತ್ತುಗಳನ್ನು, ಹೇರುಕೋಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಬುರ್ಜಾಣಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಬಣ್ಣಜಾರ(ಬಂಜಾರ)ರನ್ನು ಕಂಡೆವು”^{೧೬೩} ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

“ಆಗಸ್ಟ್ ೨೨ರಂದು ನಮಗೆ ಒಂದು ತಾಂಡಾ ಅಂದರೆ ಎತ್ತುಗಳ ಬಣಜಾರ ತಂಡ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಈ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ೧೪೦೦೦ ಎತ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಗೋದಿ, ಅಕ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದು ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ೪ ಮಣ ಹೇರು ಇತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಬಣಜಾರರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳ ಸಮೇತ ಸಾಲಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನೋಡಲು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆನಂದ. ತಮ್ಮ ಕೆಲವು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಬಹುತೇಕ ಬಣಜಾರರೇ ವರ್ತಕರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ಗವಾಗಿರುವ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತುಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ, ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಆದಾಯದಿಂದ ಅಕ್ಕಿ, ಬೆಲ್ಲ, ಬೆಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದ ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಒಂದೊಂದು ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ೬೦೦-೭೦೦ ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಹೆಂಗಸರು, ಗಂಡಸರು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದವರಾಗಿದ್ದು, ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಸರಂತೆ ಹೋರಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ೬-೭ ಮೈಲಿಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದರು”^{೧೬೪}

ಡಾ.ಬಿ.ಎಸ್.ಭಾರ್ಗವ ಅವರು “ರಾಜಪೂತಾನದ ಬಂಜಾರರು ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಬಂಜಾರರನ್ನು ನಡೆದಾಡುವ ಅಂಗಡಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಒಂಟೆ ಮತ್ತು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು”^{೧೬೫} ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಮನೋಹರ ಶರ್ಮಾ ರವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಒಬ್ಬ ಬಂಜಾರ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸರಿ ಸುಮಾರು ೨೧,೪೦೦ ಜೋಡಿ ಎತ್ತುಗಳಿದ್ದವು”^{೧೬೬} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

“ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಅವ್ಯತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸುಗಮ ರಸ್ತೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಲಿಲ್ಲ”^{೧೬೭} “ಔರಂಗಜೇಬನ (೧೬೦೭) ಮರಣಾನಂತರ ರಾಜ್ಯದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ ತಲೆದೋರಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವೈಷಮ್ಯ ಮತ್ತು ಆಗಾಗ ನಡೆಯುವ ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.”^{೧೬೮} ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ನೀಗಲಾರದ ‘ಜಿಜಿಯಾಕರ’ವನ್ನು ಹೇರಿ, ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ, ಹಿಂದೂಗಳ ಅವಕೃಪೆಗೊಳಗಾದನು. ಹಿಂದೂಗಳ ಕಟ್ಟಾ ಅರಸನಾಗಿದ್ದ ಮರಾಠರ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿ ಅವಮಾನಿಸಿ, ಸ್ವಯಂಕೃತ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ೯೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬದುಕಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಇವನು ತೀರಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ, ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರ ಅಲಿ, ಮರಾಠಾ ಪೇಶ್ವೆಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಎರಡು ಸೈನ್ಯದ ಬಣಗಳಿಗೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದ್ದ ಬಂಜಾರರು ನಿಜಾಮರ ಜೊತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬಾಂಧವ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರು ಔರಂಗಜೇಬನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅವರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರಾಗಿ, ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮೀಪದಿಂದ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿದ ಪ್ರಥಮ ನಿಜಾಮನು ಹೆಚ್ಚು ಬಂಜಾರ ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಶೇಷ ಕಾನೂನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದನು. ಜಾರಿಮಾಡಿ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ‘ತಾಮ್ರಪತ್ರ’ದಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿ ನೀಡಿದ ಸನದು ಹೀಗಿದೆ.

ರಂಜನ್ ಕಾ ಪಾನಿ

ಭಪ್ಪರ ಕಾ ಫಾಸ್

ದಿನಮೆ ತೀನ್ ಖೂನ ಮಾಪ್.

ಔರ ಜಂಹಾ ಅಸಫಖಾನಕೆ ಫೋಡೆ

ವಂಹಾ ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ ಕೆ ಬೈಲ ಖಡೆ”^{೧೬೯}

ಎಲ್ಲಿ ವಜೀರ ಅಸಫಖಾನನ ಸೈನ್ಯವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಂಜಾರರ ಮನ್ನಭೇದಾರರಾದ ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ ನಾಯಕರ ಎತ್ತುಗಳಿರಬೇಕು. “ಬಂಜಾರರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಮೂರು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಬದಲಾಗಿ ವಿನಾಯತಿ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಯಾರದೇ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ತುಂಬಿದ ನೀರಿನ ಕೊಡಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಹೊಚ್ಚಿರುವಂತಹ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳಿಗಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಶಿಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲ’ ಎಂಬ ಅನುಶಾಸನವನ್ನು ಈ ತಾಮ್ರಪಟದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆಸಿಕೊಟ್ಟನು”^{೧೭೦}. ಅಸಫಖಾನ ಬರೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಅನುಶಾಸನದಂತೆ ಮುಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕೂಡ ಇಂಥ ಅನುಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಬರೆಸಿಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ವಜೀರ ಅಸಫಖಾನ ನಿಜಾಮನು “ಬಂಜಾರರ ದನ ಕರುಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ದ್ವಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ಕೋಟೆಗೆ ಎಂಟು ದ್ವಾರಗಳಿದ್ದು, ಈ ಎಂಟು ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದ್ವಾರವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.”^{೧೭೧}

ಹಾಗೆಯೇ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನು “ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ೮ ಧಾನು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಈ ೮ ಧಾನು ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ‘ಬಂಜಾರ ನಾಯಕರ ಪೇತಾ (ವೊಳಿಯಾ)ವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಗೌರವದ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಬಂಜಾರರು ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದರು”^{೧೭೨}

ನಿಜಾಮರು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ಬಂಜಾರ ನಾಯಕರಿಗೆ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಧಾನ ಬಟ್ಟೆಯ ಪೇತಾಕೊಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ನಿಜಾಮರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆ ಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು”^{೧೭೩} “ಕರ್ನಾಟಕದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ ನಾಸಿರಜಂಗನು (೧೭೪೯) ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ನಾರಾಯಣ ಭಂಗಿಗೆ ವಿನಂತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು.

೧೭೪೯ರ ನಂತರದ ಯುದ್ಧದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಸಿರಜಂಗನ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಫ್ರೆಂಚಸೈನ್ಯದವರು ಕೂಡ ತಮಗೆ ಆಹಾರ ಪೂರೈಸಲಿಕ್ಕೆ

ನಾರಾಯಣಭಂಗಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿ 'ಬುಸ್ಸಿ' ಸೋಲುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಂಜಾರರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದನು (ಜುಲೈ ೫ ರಿಂದ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ೧೭೫೫). ೧೭೯೧-೧೭೯೨ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಚೊತೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ಬಂಜಾರರ ಸೇವೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಪೂನಾದ ಸೈನಿಕರು ಎರಡನೇ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಕಾರ್ನವಾಲಿಸ್ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭೮೬-೧೭೯೩)ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಚೊತೆಗೂಡಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದರು.

ಈ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಸರಿಯಾದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೋಲಿನ ದವಡೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಭೀಮಾಭಂಗಿಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಷ ರಾಯಭಾರಿ ಸರ್. ಜಾನ್ ಕೆನ್‌ವೇ ಅವರು ಹಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಡುಗೊರೆ ಮತ್ತು ಸನದನ್ನು ನೀಡಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಜನರಲ್ ಕಾರ್ನವಾಲಿಸ್‌ನು ಭೀಮಾನ ಸಹೋದರನಾದ ಸೋಮಾಭಂಗಿಗೂ ಇದೇ ತರಹದ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ನೀಡಿದನು.^{೧೭೪}

ಬಂಜಾರರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಸಹಾಯ ಪಡೆದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕರ್ನಲ್ ಮಾರ್ಕವಿಲ್ಸನು ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. "ಕಾರ್ನವಾಲಿಸನು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಸೇರಿದ ೬೦,೦೦೦ ಎತ್ತುಗಳ ಸಹಾಯ ಪಡೆದು ಬ್ರಿಟಿಷ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೋರಮಂಡಲದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದನು."^{೧೭೫} ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನಾದ ಲಾರ್ಡ್‌ಅರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯೂ (೧೭೯೮-೧೮೦೫) "ಮೈಸೂರಿನ ಕೊನೆಯ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಮರಾಠಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಜಾರರ ಸಹಾಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು".^{೧೭೬}

ಹಾಗೆಯೇ "ಬ್ರಿಟಿಷ ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರ ವಿರುದ್ಧದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪೂನಾ ಮತ್ತು ಸತಾರಾದ ಪೇಶ್ವೆಯವರು ಬಂಜಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡು ಸಹಾಯ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದರು".^{೧೭೭} ಯಾವುದೇ ದೇಶೀಯ ಅರಸರಾಗಲಿ, ಆಂಗ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಲಿ ಬಂಜಾರರ ಸೇವೆಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಚೆ ಬಂಜಾರರು ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಮೂಲೆಯಿಂದ ದವಸ ಧಾನ್ಯ ಖರೀದಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಮುಂಗಡ ಹಣ ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ನೇಮಕಾತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸನದನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದರಿಂದ ಅವರು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದರು ಬಂಜಾರರನ್ನು ತಡೆಯುವುದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸುಂಕ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ ಯಾವ ಅರಸರೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. "ಬಂಜಾರರು ದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಖರೀದಿಸಿದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತರಲು ತಮಗೆ ನೇಮಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತರಲು ಕಳುಹಿಸಿದ ದೇಶೀಯ ಅರಸರನ್ನು ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೇ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಬೆಲೆಯೂ ಕೂಡ ಹೊರೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಂಜಾರರು ಮಾರಿದ ಬಳಿಕ ತಾವು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಮುಂಗಡ ಹಣವನ್ನು ಅರಸರಿಗೆ ಅಥವಾ ಬ್ರಿಟಿಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಮರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರು ಖರೀದಿಸಿ ತಂದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಲಾಭವಾದ ಹಣವನ್ನು ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು".^{೧೭೮}

ದೇಶೀ ಅರಸರಂತೆ, "ಇಂಗ್ಲಿಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿಜಾಮರು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತದ ಹಣವನ್ನು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ನೀಡಿದುದು ಇದಕ್ಕಿಂಥ ಮೊದಲು ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಅವರು ನೀಡಿದ ಯಾವುದೇ ಹಣಕ್ಕೆ ದಾಲಿಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಹೊಸದು. ಇದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಗೌರವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ".^{೧೭೯}

ಇಂಥದ್ದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಿ.ಜೆ.ಮಾರ್ಷಲ್‌ರವರು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತ "ಬಂಜಾರರು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಅರಸರ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನಿಕರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸೈನಿಕರು ಮಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು."^{೧೮೦} ಮಡಿದು ಹೋದ ಸೈನಿಕರ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆದರೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಬಹುದಿತ್ತೇನೋ, ಆದರೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಎಂಥದ್ದು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ; "ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜರುಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧಗಳು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದವು. ಇದರಿಂದ

ಬಂಜಾರರುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸೈನಿಕ ಕ್ಯಾಂಪುಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿ ಬಂದವು. ಆಯಾ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಯುದ್ಧದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ತುಂಬ ರಕ್ಷಣೆ ಒದಗಿಸಿದರು”.^{೧೮೦} ಇಂತಹ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೂಲತಃ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಹೇರಾಟಗಾರರಾಗಿದ್ದ ಬಂಜಾರರ ಬಗ್ಗೆ ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಿವೇಶಿ ಯಾತ್ರಿಕ ಪೀಟರ್ ಮಂಡಿ ಹೇಳುವಂತೆ “ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ಸ್ವತಂತ್ರವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಬೆಳೆದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಕೊರತೆಯಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾರುವುದು ಅವರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.”^{೧೮೧} ಎಂದಿಗೂ ಇವರು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಇವರು ತಮಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕ ಸ್ವಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇಶದ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಅಥವಾ ಶತ್ರು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಇವರು ತಂದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾರಲು ಅವಕಾಶ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರ್ಥಿಕ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಸಿಯು ಬರೆದ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ: “ಬಂಜಾರಿಗಳು ನಮಗೆ ಕಡಿಮೆ ಅನುಕೂಲವಾದರೂ ಅವರು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕಾಳು ಮಾರುವುದನ್ನು ನಾನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ”.^{೧೮೨}

“ಬಂಜಾರರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಅಪವಾದವಿದ್ದು. ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದವರು ಸೋತರೆ ಅವರ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು”.^{೧೮೩} “ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಾಗ ಬಂಜಾರರ ಸಣ್ಣದೊಂದು ಗುಂಪು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯದಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಕರ್ನಲ್ ಡಾಲ್ ರಿಂಪಲ್ ಎನ್ನುವವನು ಬಂಜಾರರ ಏಳು ಮುಖ್ಯ ನಾಯ್ಕರುಗಳಿಗೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು”.^{೧೮೪} ಇದರಿಂದ ನೊಂದ ಬಂಜಾರರು ಕಾಡು ಮೇಡುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಂದ ಬದುಕುಳಿದರೆ ಸಾಕೆಂಬಂತೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡಾಗಿ ಉಳಿದರು. ಆ ಏಳು ಜನ ಬಂಜಾರರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಂಜಾರ ನಾಯಕರಾದ ಬಾಣೊತ ವಸ್ತಾಮ ನಾಯಕ, ಇವರ ತಾತ ಲೋಕನಾಯಕರಿಗೆ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ದಳಪತಿಯಾಗಿ

ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ಒಬತ್ತು ಜನ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿಕೊಂಡ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಸೇರಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪುರಾವೆಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಕೊಟ್ಟ ಖಡ್ಗ, ಈಟಿ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಆ ಮನೆತನದವರು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ”.^{೧೮೫} ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಮೈಸೂರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸರು “೧೭೯೨ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯ ಹತ್ತಿರ ನಡೆದ ಶಾಂತಿಯ ಕರಾರಿನ ಪ್ರಕಾರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸೈನ್ಯಗಳು ಚದುರಿ ಹೋದಂತೆ ಕೂಡ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಾವು ಈ ಮೊದಲು ನೆಲೆಸಿದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು. ಮುಂದೆ ೧೭೯೮ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ನಿಜಾಮರಿಗೂ ಒಂದು ಕಗ್ಗಂಟಾಗಿತ್ತು. ಅದೇನೆಂದರೆ: ಮೈಸೂರಿನ ಹುಲಿ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹೊಸಕಿಹಾಕಬೇಕೆಂದು ನಡೆದ ತಂತ್ರದ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಪುನಃ ಬಂಜಾರರ ಸೇವೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತಾರು ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಂಜಾರ ನಾಯಕರಿಗೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಿದರು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟರು ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಂಜಾರ ನಾಯ್ಕನಿಗೆ ೧,೫೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಮುಂಗಡ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನಿಜಾಮನ ಸೈನ್ಯ ಸರ್.ಜಾನ್. ವೆಲ್ಕಿಂಗ್ಟನ್‌ನ ಹೋಗುವಾಗ ಬಂಜಾರರು ಅವರೊಡನೆ ೨೫,೦೦೦ ಎತ್ತುಗಳು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಹೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮತ್ತು ನಿಜಾಮನ ಸೈನ್ಯಗಳು ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜನರಲ್ ಹ್ಯಾರಿಸನ್‌ನ ಆದೇಶದ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರುವ ವೇಳೆಗೆ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳಿಲ್ಲದೆ; ಬಹಳ ತೊಂದರೆ ಪಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದ್ದರು. ಆಗ ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ ೨೫,೦೦೦ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರು ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಭೀಮಾನಾಯ್ಕನು ನಿಂತಿರುವುದು ಜನರಲ್‌ನಿಗೆ ತಿಳಿದು; ಮೇಜರ್ ಜನರಲ್ ಪ್ರಾಯಿಡ್ ಎಂಬುವನನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕುದುರೆಗಳೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ತಮಗೆ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ವೈರಿಗಳ ಕಡೆಯ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಕುಂದ್ರೀನ್‌ಖಾನನು

ಭೀಮಾನಾಯ್ಕನ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ಹೇರಿನ ಎತ್ತುಗಳು ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಬರುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತು ಪಹರೆ ಹಾಕಿದ ಸೇನೆಗೆ ಆಹಾರದ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗಿ ಬಹಳ ತೊಂದರೆ ಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂದು ಒಂದು ಸೇರು ಅಕ್ಕಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ಬಂಜಾರರು ಮಾರಬೇಕಾಯಿತು”.^{೧೮೭}

ಹಾಗೆಯೇ “ಮರಾಠರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬಂಜಾರರ ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಬಂಜಾರರು ಖರೀದಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಎಲ್ಲ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಐದು ಸೇರಿನಂತೆ ಕೊಂಡುಕೊಂಡರು. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಯಮಾಡಿದ ಬಂಜಾರರ ಶ್ರಮ, ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಂಗಡ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರ ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಬಂಜಾರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ನಾಯ್ಕರುಗಳಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೇ ಭೀಮಾಭಂಗಿಗೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಒಂದು ಆನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದವರು ಆ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದ ಹೂವಿನಿಂದಲೇ ಇವರ ಬದುಕಿಗೆ ಕೊಳ್ಳಿ ಇಟ್ಟರು. ಇವರ ದೈರ್ಯ ಶೈರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಫೀರಂಗಿಗಳು ಬಂಜಾರರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು”.^{೧೮೮} ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಬಂಜಾರರ ನಾಯಕರಿಗೆ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕಿದರೇನೋ?

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ : ಮೈಸೂರಿನ ಟಿಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಕೊನೆಯ ಯುದ್ಧ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಹಜ ಕೋಪ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಹತನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಬಂಜಾರರಿಗೂ ಒಂದು ಗತಿ ಕಾಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಇತರರಿಗೂ ಇಂಥದ್ದೇ ಅವಸ್ಥೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಕಳ್ಳರೆಂದು ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ಹಚ್ಚಿ ಇತರ ಜನತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಯ ಮೂಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂಜಾರರ ಏಳು ನಾಯಕರಿಗೆ ಗಲ್ಲಿಗೆರಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಯಕರು ಯಾರಿರಬಹುದೆಂದು ಬೆಂಗಳೂರ ಪತ್ರಾಗಾರ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕುರಿತು ಇರುವ ಸನದುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದರೂ ಅವರ ಹೆಸರು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆ ಹುಡುಕಾಟದ ಅಗತ್ಯ ತುಂಬಾ ಇದೆ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಈ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರೆತರೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಎಂಥದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಂಜಾರರು ಮರಾಠರ ಜೊತೆಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಏನೋ, “ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರ (೧೮೧೭ - ೧೮೧೮) ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂಜಾರರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೆರಿಸುವ ಕುಕ್ಕತ್ತಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು”.^{೧೮೯} ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೀಗೆ ಮೂಡಿಸಿದ ಭಯದಿಂದಾಗಿ ತುಂಬ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಬಂಜಾರರು ತಾವು ದೇಹಬಲ, ತೋಳ್ಬಲಗಳ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ ನಂಬಿಕೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. “ಮರಾಠ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳ ಪೂರೈಕೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ. ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಕೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆ ಮತ್ತೆ ಹಲವಾರು ಬಂಜಾರರನ್ನು ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳ ಪೂರೈಕೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು”.^{೧೯೦} ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಕ್ರೂರನೀತಿಯ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಅನಾಮಿಕ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸರಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು.

ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, “ಬಂಜಾರರ ಅಲೆಮಾರಿತನ, ಕುಡಿತ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಇವರ ಅವನತಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಅವಿಷ್ಕಾರವಾಗಿ ಇವರ ಹೇರಾಟ, ಮಾರಾಟಗಳು ನಿಂತು ಹೋಗಿ ಬಹುವೇಗವುಳ್ಳ ಸಾರಿಗೆ ಉದ್ಯಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವರು ಹೀನಾಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದರು. ಈ ಕುರಿತು ಸಿ.ಎ.ಬೇಲಿಸರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಅಲೆಮಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಂಡು ಯಾವಾಗ ಮೊಗಲರ ಅವನತಿ ಆಯಿತೋ ಬಂಜಾರ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಆದಕಾರಣ ಇವರ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಿಟ್ಟು ಕೃಷಿಕರಾಗಿ ಮತ್ತು ಕುರಿ, ದನ, ಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಕೃಷಿಕರಾದ ಮೇಲೆ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡರು”.^{೧೯೧}

೧೮ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಬ್ರೂಕರವರು ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದಾಗ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೈನಿಕರಿಗಾಗಿ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಮಾರಾಟ ಮತ್ತು ಅಲೆದಾಟಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವುಂಟಾಗಿ, ಇವರು ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಒತ್ತುವರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವನೋಪಾಯ ಕಂಡುಕೊಂಡರು.

೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅರುಣೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಹೊಸ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗವೂ ಒಂದು (೧೮೫೬). “ಬಾಂಬೆಯಿಂದ ತಾಣಾದವರೆಗೆ ರೈಲ್ವೆ ಆರಂಭವಾದ ಬಳಿಕ ಬಂಜಾರರ ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಿಜಾಮರೊಂದಿಗಿನ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದರಿಂದ ಊಟದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಬಂಜಾರರು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಈಡಾದರು. ಬಂಜಾರರ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಯೋಗುಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಗುರಾಣಿ, ಈಟಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಬಂಜಾರ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದೆ”^{೧೯೧} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರರು ಸಾಕಷ್ಟು ದನಕರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದೆಡೆ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮೈಸೂರ ಸೆನಸಸ್ ೧೮೯೨ರ ಪ್ರಕಾರ “ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಅರಣ್ಯ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು, ಇತರೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದು ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಕಸಬಾಗಿತ್ತು. ಬಂಜಾರರು ಯಾವುದೇ ಊರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ೫-೬ಕಿ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು”^{೧೯೨} ಡಾ. ರಾಧಾಕಮಲ್ ಮುಖರ್ಜಿಯವರು ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತ “ಬಂಜಾರರು ಪಂಜಾಬ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ರಾಜಪುಟಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಖರೀದಿಸಿದ ದವಸ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹೋಲ್‌ಸೇಲ್ ಮಾರ್ಕೆಟುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರು”^{೧೯೩} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಜಾರರು ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಹೋರಾಟ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. “ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೪ನೆಯ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕಂದರನು ಧೋಲಪುರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದಾಗ, ಸಿಕಂದರನ ಜೊತೆಗೆ ನಿಂತು ಬಂಜಾರರು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆಂದು”^{೧೯೪}

ಮುಸ್ಲಿಂ ಚರಿತ್ರಕಾರರು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರು ಬಂಜಾರರು ದೇಶೀಯ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧ ವೀರರಾಗಿ

ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದರು. ಅವರು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಾಟ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದರೋಡೆಕೋರರು, ಕಳ್ಳಕಾಕರು ಮತ್ತು ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕತ್ತಿ, ಗುರಾಣಿ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ತುಪಾಕಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಅಧಿಪತಿಗಳು ಸಹಾಯ ಕೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಪರ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. “೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕ ದೀಯೊ ಎಂಬ ರಾಜನು ಜೈಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಕೆಲವು ಪ್ರಜೆಗಳು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಆಗ ಬಂಜಾರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದನು”^{೧೯೫} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷರು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸೈನಿಕರು ಕೆಲ ಬಂಜಾರರ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲದೇಣಿ ಹೇರಾಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಬರೆದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ದಾಖಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. “೧೭೯೪ರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ ಎಂಬುವವರು ಬಂಜಾರರ ಸ್ವಭಾವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ ‘ಯುದ್ಧಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಯಾರ ಜೊತೆಯೂ ಸೇರದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು, ಆಯಾ ಅರಸರ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರು ಕೊಂಡು ತಂದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಗಳೇ ಖರೀದಿಸಲಿ, ಇನ್ನಾರೇ ಖರೀದಿಸಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರು ಹೇರಾಟ ಮಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಬೀಡು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಾಗ ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆ ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕವಣೆ, ಗುರಾಣಿ, ಕತ್ತಿ, ತಲವಾರ, ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಸದಾ ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಬಂಜಾರರ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ದನಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವರು ಅತ್ಯಂತ ಸದೃಢರೂ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದೂರ ಪ್ರಯಾಣದ ಶ್ರಮ ಅವರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಬಂಜಾರರು ಅಪಾರವಾದ ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು-ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಹೇರಿದ ಎತ್ತುಗಳು ‘ಬೋವ’ ಎನ್ನುವ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದವು”^{೧೯೬}

ಇರ್ವಿನ್ ಅವರು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಯಾರೂ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಭಾರತ ದೇಶದ ಸೈನಿಕರಿಗಿಲ್ಲ ಆಹಾರ ಒದಗಿಸುವವರು ಬಂಜಾರರು. ಅವರನ್ನು ಯಾವ

ಸೈನ್ಯದವರು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಣಕೊಟ್ಟು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸಾಯಂಕಾಲ ಅವರು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ, ಭದ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮೂಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎದೆಯಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂದೂಕು ಭರ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಾವಲುಗಾರರು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ ಗಸ್ತು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಸ್ತು ಕಾಯುವವರು ನಿದ್ರೆಗೇನಾದರೂ ಜಾರಿದರೆ ಅವರ ನಾಯಿಗಳು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾನು ೫೦೦೦ ಹೇರಾಟದ ಎತ್ತುಗಳ ಸಾಲನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಎತ್ತುಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಗಂಟೆಗೆ ಎರಡು ಮೈಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ^{೧೯೬} ಎಂದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಿಷಪ್ ಹಿಬ್‌ರವರು ೧೮೨೫ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಉಪ್ಪು ಹೇರಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದನ್ನು ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. “ನಾವು ಉಪ್ಪು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಬಂಜಾರರನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಅವರಲ್ಲ ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಕತ್ತಿ, ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃನಲ್ಲಿನ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೨೧ರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಾದಾರ ಹಕೀಮ ಮಹಂದಿ ಎಂಬುವವನು ‘ಸಿಜಾಲಿ’ ಪರಗಣದಿಂದ ಓಡಿಸಿದನು”.^{೧೯೭} ಅದೇ “ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾನಪರ ಪರಗಣದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೬೨೨ರಲ್ಲಿ ರಸೂಲ್‌ಖಾನ ಅಫಘನ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಕ್ರೂರ ರೂಪದ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಟ್ಟು ಓಡಿಸಿದನು”.^{೧೯೮} “ಬಂಜಾರರು ಔಧ್ ಮತ್ತು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಮೀನು, ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂಬ ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ. ಅವರು ಬರೇಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನೆಲೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದು ಜಾಂಪ್ರಾ ರಜಪೂತರು ಹೊಡೆದು ಓಡಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಖೇರಿಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಂಪ್ರಾ ರಜಪೂತರು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರಿಂದ ‘ಖೇರಾಪರ್’ ಅನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು”.^{೧೯೯} ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಯಿಂದ ಯೂರೋಪ ಖಂಡಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದ ಕೆಲವು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಓಡಿಸಿದರಂತೆ.^{೨೦೦} ಹೀಗೆ ಓಡಿಸಿದ ನಂತರ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೆಯಾದ ನೆಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜಾತಿಗಳ ಕುರಿತು ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಂಡ ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಕಂಬರಲೇಜನು ಬಂಜಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ “ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಲು ಕೊಟ್ಟ ಆಸ್ತಿಯೆಂದರೆ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇನಾದರೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ

ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಂದರೆ ಜೀವವನ್ನೇ ಪಣಕ್ಕಿಟ್ಟು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರೇ ವಿನಃ ಪರರಿಗೆ ದಕ್ಕದಂತೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮರಳುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು.”^{೨೦೧} ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಧೈರ್ಯ ಸೈನ್ಯಗಳಿಂದ ತಲತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಅರಸರ ಕೈಯಾಗಿ, ಕಾಲಾಗಿ ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕು ಮಾತ್ರ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇವರು ರಜಪೂತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗಣದಿಂದ ಕಣದೆಡೆಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯ :

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯ ಗಣದಿಂದ ಕಣದ ಕಡೆ ಸಾಗಿ, ತಾವು ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ತಾಂಡಾಗಳಾಗಿ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ನಂತರ ಆಯಾ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ನಾಯಕರಾದರು. ಮೊದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ತಾಂಡಾ ಪದದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತಾಂಡಾ ಅಂದರೆ “ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ Camp, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಸಮೂಹ’, ‘ಗುಂಪು’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮೂಹ ಅಥವಾ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಮತ್ತು ದನಕರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು.”^{೨೦೨} ‘ತಾಂಡಾ’ ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ‘ಬೀಡು’, ‘ಪಾಳೆಯ’, ‘ಗುಂಪು’ ‘ಸಮೂಹ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.”^{೨೦೩} ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾಂಡಾ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ “ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಎತ್ತಿನ ಜಾತ ಎಂದು; ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಡಾರ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಜನರು ಬಂಜಾರರ ತಾಂಡಾ (ತಂಡ) ಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಾಂಡಾದವರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಇವರ ತಾಂಡಾ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.”^{೨೦೪} ಪೀಟರ್ ಮಂಡಿಯವರು ಕೂಡ “ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತಾಂಡಾದವರು ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆಂದೂ ೧೪ನೆಯ ಡಿಸೆಂಬರ ೧೬೨೦ರಲ್ಲಿ ತಾನು ಬುರ್ಹಾನಪುರದಿಂದ ಡೆಕ್ಕನ್‌ಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಈ ಬಂಜಾರರ ತಾಂಡಾ ಕಂಡರೆಂದು”^{೨೦೫} ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ನಲ್ ಟಾಡ್ ಅವರು “ಬಂಜಾರ ಮತ್ತು ‘ತಾಂಡಾ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಏಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ”^{೨೦೬} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನಾದವನು ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನೇ ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ರಾಜನಿದ್ದಂತೆ. ನಾಯಕನ

ಕೈಕೆಳಗಿನ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ಒಪ್ಪಂದ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ನಾಯಕನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಂಡಾದ ಎಲ್ಲ ಬಂಜಾರಿಗರನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತುಂಬಾ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಂಜಾರೇತರು ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಯ ಜನರನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾವು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಪಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉಪನಾಯಕನ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವಂತೆ “ಕ್ರಿ.ಶ.೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾದ ಗುಂಪಿಗೂ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನಿದ್ದು, ಅವನನ್ನು ತಾಂಡಾದ ಡಾವ-ಸಾಣರ್ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರ ವೃತ್ತಿಯು ಕಾಲ ಕ್ರಮೇಣ ದೂರವಾಗಿ ತಾಂಡಾ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಆಯಾ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡುವುದು ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಸಾರ್ಥವಾಹರ’ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿರಬೇಕು”^{೨೦೪} ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇತರೇ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಡಲು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಗಾರಿಯು ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾದ್ಯವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದು. ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸುವುದು, ತಂಡೋಪ ತಂಡವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದು, ಗುಂಪಿಗೊಬ್ಬನಂತೆ ನಾಯಕನ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು, ನಗಾರಿಯ ಬಳಕೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ವರ್ಗಗಳ ಗುಂಪುಗಳಿಗೂ ಸಾರ್ಥವಾಹ ವ್ಯಾಪಾರಿ ವರ್ಗಗಳ ಗುಂಪುಗಳಿಗೂ ಹೋಲಿಕೆಯಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ‘ಸಾರ್ಥವಾಹ’ ಎಂಬ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಬಣವೇ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ಮೂಲ ಇರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾರ್ಗಗಳು :

ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರೆಂಬುದು ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆದಾಡಿದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಇವರು ಯಾವ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಒಳನಾಡಿನ ಭೂಮಾರ್ಗ

೨. ಜಲ ಮಾರ್ಗ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನಂತೆ ರಸ್ತೆಗಳಾಗಲಿ, ರೈಲು ಗಾಡಿಗಳಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಹೇರೆತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ, ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ತಿರುಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಜಾರರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭೂಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಡಾ.ಭಾಗವತ ಶರಣ ಚತುರದೇವರವರು “ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುವ ಆರ್ಯರ ಸೈನ್ಯವು ಮೊದಲಿಗೆ ಕಂದಹಾರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟು ಕಾಬೂಲ ಕಣಿವೆ ಮೂಲಕ ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದರು”^{೨೦೫} ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಒಳನಾಡಿನ ಭೂಮಾರ್ಗ :

ಈ ಮೂಲಕ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮತ್ತು ಹೊರ ದೇಶಗಳಿಂದ ಆಮದು ಆಗಿದ್ದ ಅಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದೇಶದ ರಾಜರುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಫಲಾನುಭವಿಗಳಿಗೆ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರು. “ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಖಾದ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಹಾಕಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು, ಚರ್ಮ ಹದಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಾದ ಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆ, ದೇವದಾರು, ದ್ವಿದಳಧಾನ್ಯ, ರೇಶ್ಮೆ, ಹತ್ತಿ, ಡಾಕಾ ಮಸಲೀನ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಚೈನಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಕಾಶ್ಮೀರ ರೇಶ್ಮೆ ವೆಲ್ವೆಟ್‌ಗಳು, ಛಪ್ಪನ್ ದೇಶದ, ಛಪ್ಪನ್ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಮತ್ತು ಪಾಳೆಗಾರರಿಗೆ, ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ, ನಿರಾಂತಕವಾಗಿ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಗ, ವಂಗ, ಕಳಿಂಗ, ಗುರ್ಜರ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಕುಂತಳ, ಬುಂದೇಲಖಂಡ, ಗಾಂಧಾರ, ಕೌಶಾಂಬಿ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ಥಾನಿಕನೆಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರು ಯಮುನಾ ನದಿಯ ಬಯಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಭತ್ತವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಗೆ ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತಿರಗುತ್ತ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಬಂಜಾರರನ್ನು ‘ಗೋರಭಾಯಿ’ಗಳೆಂದು ಇವರನ್ನು ‘ಕಚ್ಚ ಬಂಜಾರ’ರೆಂದು^{೨೦೬} ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಜಲಮಾರ್ಗಗಳು :

‘ಮ್ಯಾಕ್ರೊಂಡಲ್’ ಎಂಬುವರು “ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ಕಾಬೂಲ ನದಿಯ ದಡದ ಎತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ‘ಲಂಘನ’ ಪ್ರದೇಶದ ನಿವಾಸಿಗಳು”^{೨೦೭} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.” ಇವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು

ಅರೇಬಿಯಾ, ಈಜಿಪ್ಟ್, ಗ್ರೀಸ್, ಇಟಲಿ ಮುಂತಾದ ಹೊರದೇಶಗಳಿಗೆ ಖೈಬರ ಮತ್ತು ಬೊಲಾನ ಕಣಿವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಕಂಡರಂತೆ”.^{೨೧೨}

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಎಸ್. ಆರ್. ಕಾನಿಟಕರ ಅವರು ತಮ್ಮ ‘ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ’ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಬಂಜಾರರು ಎಲ್ಲಾ ತರದ ವ್ಯಾಪಾರ ಸರಕುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ.ಪೂರ್ವ ೬೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೇ ತೊಡಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.”^{೨೧೩}

ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿಯಾದ ‘ಲಮಾಣಿ ಮಾರ್ಗಾಸ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಸುಮಾರು ೨೫೦೦ ರಿಂದ ೩೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು ಎಂದು ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಖೈಬರ, ಮುಲ್ತಾನ, ಬೊಲಾವನ, ಕಣಿವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಲಡಾಕ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಗ್ರೀಸ್, ರೋಮ್, ಇಟಲಿ, ಲಂಬಾರಡ ಪ್ರದೇಶ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಚೈನಾ, ಮಾಳವಾ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ದನೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಹೊರದೇಶಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣ, ಅಮರಾವತಿ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ, ತಿರುವನಂತಪುರ, ಗೋವಾ, ಮಂಗಳೂರು, ನಾಸಿಕ್, ಪೂನಾಗಳಿಗೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರರು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. **ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು :**

“೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ನಾಯಕರು ಆಗಿ ಹೋಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳ ನಾಯಕರು ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿಗಳೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ. ಇವರು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ಪಾಡಾಗಳೆಂದರೆ ರಾಠೋಡ, ಒಡತಿಯಾ, ಪವಾರ, ಚವ್ಣಾಣ. ಮೊದ ಮೊದಲು ಈ ಪಾಡಾಗಳ ನಾಯಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಜನರ ಸಮ್ಮತಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅದು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ನಾಯಕನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ನಾಯಕ ಪಟ್ಟ ಸಿಗತೊಡಗಿತು. ಕಾರಭಾರಿ (Secretary) ಎಂಬುವನು ಜನರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.”^{೨೧೪}

ಈ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಒಳಸಂಘರ್ಷಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರನ್ನು ಸೇವೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಾಜರು, ಆಡಳಿತಗಾರರು ಇವರಲ್ಲಿರುವ ಒಳಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದು.

“ಷಹಜಹಾನ್ (೧೬೨೭-೧೬೫೮)ನ ವಜೀರನಾದ ಅಸಾಫ್ ಖಾನನ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಜಾರರ ರಾಠೋಡ ಮತ್ತು ವಡತ್ಯಾಗಳಿಗೂ ಒಳಸಂಘರ್ಷಗಳು ಆರಂಭವಾದವು.”^{೨೧೫} ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರು ಮತ್ತು ಥಾಡಿ ಭಾಟರು ಬಂಜಾರರು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಾವು ಹಾಡುವ ಲಾವಣಿ ಮತ್ತು ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

“ಒಂದು ದಿನ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಬಾದಶಹನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ದರ್ಬಾರಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕುಜನ ಬೆಂಗಾವಲಿಗರೊಂದಿಗೆ ಭಂಗಿನಾಯಕನು ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಡತ್ಯಾ ಗೋತ್ರದ ಭಗವಾನ್‌ದಾಸನು ತನ್ನ ಅನೇಕ ಜನ ಭಂಟರೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಭಂಗಿ ನಾಯಕನೊಂದಿಗೆ ಕಾದಿ, ಐವರನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು. ಭಗವಾನ್‌ದಾಸ ಮಾಡಿದ ಜಗಳ ಕುರಿತು ಭಂಗಿನಾಯಕರು ನಿಜಾಮರಿಗೆ ದೂರುಕೊಟ್ಟಾಗ ಬಾದಶಹಾನು "ಭಂಗಿನಾಯಕರ ಐದು ಜನ ಹಿಂಬಾಲಕರನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದರ ಪ್ರತಿಕಾರವಾಗಿ ಭಗವಾನ್‌ದಾಸನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ" ಎಂದಾಗ ಭಂಗಿನಾಯಕನ ಮಗ ನಾರಾಯಣ ಭಂಗಿಯು ತನ್ನ ಅನೇಕ ಹಿಂಬಾಲಕರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಭಗವಾನ್‌ದಾಸ ವಡತ್ಯಾ ಪಂಗಡದವರನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು.

ಮುಂದೆ ವಡತ್ಯಾ ಗೋತ್ರದ ಜನರು ಸಮಯ ನೋಡಿ ರಾಠೋಡರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಭಂಗಿರಾಠೋಡರ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ನಿಜಾಮರು ಕೊಟ್ಟ ಥಾಲನ್ನು ರಾಠೋಡರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದರು ಎಂದು ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.”^{೨೧೬}

“ಭಂಗಿ ನಾಯಕರಿಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ನಿಜಾಮನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಧಾನಿಗೆ ಹದಿನಾರು ಗಜದ ಎಂಟು ಧಾನು ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆ ಇದು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದು. ಅವರವರ ಪೂರ್ವಿಕರ ಸಾಹಸವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇಂದಿನ ಆಯಾ ಪಾಡಾದವರು ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು”^{೨೧೭} ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆರ್.ವಿ. ರಸೆಲ್‌ರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅಸಫಖಾನನ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಬಂಜಾರರು ಡೆಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಮೇಲೆ ರಾಠೋಡರ ಭಂಗಿ-ಜಂಗಿ ನಾಯಕರಿಗೂ ಜಾಧವ ಗೋತ್ರದ ಭಗವಾನದಾಸನ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಈ ಜಗಳದ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಕಾರಣವೆಂದರೆ: “ಅಸಫಖಾನನು ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ” ನಾಯಕರಿಗೆ ಇನಾಂ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ನಮಗೂ ಏನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು” ಭಗವಾನದಾಸ ವಡತ್ಯಾರವರು ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಸಂಘರ್ಷಣೆ ಭಂಗಿ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಭಗವಾನದಾಸರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಇರಿದುಕೊಂಡು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಾನದಾಸ ಒಡತಿಯ ಕಡೆಯ ಜಾಧವ ಗೋತ್ರದವರು “ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ನಿಜಾಮರು ಭಂಗಿನಾಯಕರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಎಂಟು ಧಾನು ಬಟ್ಟೆ (ಢಾಲ) ಇನಾಮಿನ ಢಾಲನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.”^{೨೧೮}

ಈ ಕುರಿತು ಎ.ಸಿ.ಲಯಾಲ್ ಅವರು ಬಿರಾರ ಸೆನ್ಸೆಸ್‌ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ನಾರಾಯಣ ಭಂಗಿ ರಾಠೋಡನು ನಿಜಾಮನಿಂದ ಒಂದು ಗುತ್ತಿಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದನು.”^{೨೧೯} “ಆಗ ಒಡತಿಯ ನಾಯಕನು ನಿಮಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗುತ್ತಿಗೆಯಂತೆ ನಮಗೂ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಂಗಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡನು. ಭಂಗಿಯೂ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಭಗವಾನದಾಸ ಒಡತಿಯಾನಿಗೆ ಅದು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಒಡತಿಯಾ ಮತ್ತು ರಾಠೋಡರಲ್ಲಿ ವೈಮನಸ್ಸು ಉಂಟಾಗಿ ಗೋದಾವರಿ ನದಿ ಹತ್ತಿರ ಭದ್ರಾಚಲದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ಕಾಳಗವಾಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾವು ನೋವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಒಡತಿಯಾ ಗೋತ್ರದ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ರಾಠೋಡರು ತಮ್ಮ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೆಲವಾರು ತಿಂಗಳುಗಳ ನಂತರ ಈ ಎರಡು ಗೋತ್ರದವರು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯದಂಡೆ ರಾಮಗುರುಮಠದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಎದುರಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಯುದ್ಧವು ಭೀಕರ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದು ರಾಠೋಡರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತರು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು, ಇದರಿಂದ ರಾಠೋಡರು ನಿಜಾಮನ ಅವಕೃಪೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಿಜಾಮನಿಂದ ಪಡೆದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಬಹುಶಃ ಇದು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಅವರ ಅಂತಿಮ ಯುದ್ಧವಾಯಿತಾದರೂ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರು ಇವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಬಂಜಾರ ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷದ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಲೇ ಬಂದರೆಂದು”^{೨೨೦} ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಸೀತಳ ಮಾತಾ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷ :

೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಇವರಲ್ಲಿ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಅಂದರೆ: ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಒಳಸಂಘರ್ಷ ನಡೆದಿವೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಢಾಡಿ ಭಾಟರು ತಮ್ಮ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರರು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸೀತಳ ಮಾತಾ ಪೂಜೆವಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾತೆಯ ಬಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಬಲಿಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಒಡತ್ಯಾ ಗೋತ್ರದ ತಾಂಡಾದವರು ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಾರಾಯಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕುಡಿದು ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಹೋಗದೇ ಕುಡಿದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಸೀತಳ ಮಾತೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಠೋಡರ(ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದ) ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುಖಾಸುಮ್ಮನೆ ‘ನಿಮ್ಮ ಎತ್ತುಗಳ ಕೊಂಬುಗಳಿಗೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಏಕೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದೀರಿ?’ ಎಂದು ಜಗಳ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಆಗ ಅಲ್ಲಿನವರು ‘ಇವರು ಒಡತಿಯಾ ತಾಂಡಾದವರೆಂದು’ ಗುರುತಿಸಿ ಆ ನಾಲ್ಕು ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂವರನ್ನು ಅಟ್ಟಾಡಿಸಿ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯವನು ಹೆದರಿ ‘ನಾನು ರಾಠೋಡ ರಾಮಾವತ್ ಗೋತ್ರದವನು. ನನಗೇನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ’ ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳಾಗಿ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುಳಿದನು. ಈತ ವಡತ್ಯಾ ಗೋತ್ರದವನಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೊಡೆಯದೇ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಕಾಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಟಿಜಿಟಿ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಎಳುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತ ತನ್ನ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದನು. ನಂತರ ತನ್ನ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನಿಗೆ

**“ಹೇ ನಾಯಕ್ ಘಣ ಘಾತವೇಗಿಚರೆ
ಅಪಣ ತಾಂಡೇರ ತೀನ ಮಾಣಸೇನ
ಭುಕ್ಯಾರ ತಾಂಡೆವಾಳ ಮಾರನಾಕೇಚ್”**

ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಸಿದನು. “ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿದ ಒಡತ್ಯಾ ತಾಂಡಾದವರು ರಾಠೋಡ ತಾಂಡಾದವರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸದೆ ಬಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದರು. ಒಂದು ದಿನ ಒಡತ್ಯಾ ತಾಂಡಾದವರು ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿ ರಾಠೋಡ ತಾಂಡಾದವರನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಹತ್ತಿದರು.”^{೨೨೧} ಎಂದು ಈ ಮೇಲಿನ ಹಾಡಿನಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮನ್ಯಾ ಝರಪ್ಲಾ ಮತ್ತು ಮಂಜಾಖೋಲಾರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷ :

೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮನ್ಯಾ ಝರಪ್ಲಾ ಎಂಬುವನು ೬೦ ಗುಡಿಸಲುಗಳ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ. ಯುದ್ಧ ವೀರನೂ ಆಗಿದ್ದ. ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ

ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಭೇದಾರನಾಗಿದ್ದ. ಈತ ಮಂಜ್ಯಾ ಖೋಲಾನ ತಾಂಡಾದ ೬೦ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಜನದೂತರನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಮನ್ಯಾರುರಪ್ಪಾ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತಿಗೆ ೧೨ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಮಂಜ್ಯಾನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದು ಮನ್ಯಾನ ನಾಲ್ಕು ಜನ ದೂತರಲ್ಲಿ ಮೂವರಿಗೆ ಕೊಂದು ಅವರ ತಲೆಗಳನ್ನು 'ಮರಿಯಮ್ಮ' ದೇವಿಗೆ ರಕ್ತತರ್ಪಣ ನೀಡಿದನು. ಆ ಸೈನಿಕರ ಹೊಟ್ಟೆ ಬಗೆದು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿರುವ ಕರುಳುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ, ರುಂಡಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿ, ದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ನೈವೇದ್ಯ ನೀಡಿದನು. ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ "ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕ್ರೂರ ಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮನ್ಯಾನಿಗೆ ತಿಳಿಸು" ಎಂದು ಹೊಡೆದು ಕಳಿಸಿದರು. ದೂತನು ತಾನು ಜೀವಸಹಿತ ಉಳಿದೆನಲ್ಲವೆಂದು ಅಳುತ್ತ, ಕರೆಯುತ್ತ ತನ್ನ ತಾಂಡೆಗೆ ಓಡಿ ಹೋದನು. ಮನ್ಯಾ ನಾಯಕನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಂಜ್ಯಾ ಖೋಲಾ ಮಾಡಿದ ಕುಕ್ಕತ್ತದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿದನು. ಮನ್ಯಾರುರಪ್ಪಾ ಆಗಿಂದಾಗಲೇ ತನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ಭಂಟರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಮಂಜ್ಯಾ ಖೋಲಾನ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ನಗಾರಿ, ಸಾಳಿ, ನಿಸ್ಸಾಳಿಗಳ ರೌದ್ರಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ 'ಲಾಖಾ ಲಾವಡಿಯಾ' ಎಂಬ ಯೋಧನು

**“ವೇಯಿಫ ಲೋಯಿರ್ ಸಿಂಧೂರ
ರಡತಿ ಝಡತಿ ಆಯಿ”**

ಎನ್ನುತ್ತಲೇ ಕತ್ತಿ, ಗುರಾಣಿ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಝಳಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ರುಂಡಗಳು ನಕ್ಷತ್ರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಭಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾ... ಹೋ... ಗೌಜು ಗದ್ದಲ, ಚೀರಾಟ, ಒದರಾಟಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಸೈನಿಕರ ರಕ್ತ ಕಾಲುವೆಯಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು^{೨೨} ಎಂದು ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಬೊಡಾವತ್ ರಾಮು ಮತ್ತು ರಾತೋಡರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷ :

ಬಂಜಾರರ ಬೊಡಾವತ ಮತ್ತು ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ವೈಷಮ್ಯ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ರಾತೋಡರಿಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಗತಿಗಾಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಕೊಡುವ ಉಪಟಳದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೊಡಾವತ ರಾಮನು ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರತಿವರ್ಷದಂತೆ ಮಾರಿಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ೫೦೦ ಕುಟುಂಬಗಳ ನಾಯಕನಾದ ಬೊಡಾವತನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದರು. ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ “ನಮಗೆ ರಾತೋಡರು ಪದೆ ಪದೇ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಒಂದು ತಹಬಂಧಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದರೆ:

ನಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ೫೦೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿಂದ ಮನೆಗೊಂದರಂತೆ ತಮಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಚೊಚ್ಚಲ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನಾನು ಯುದ್ಧದ ತರಬೇತಿ ಕೊಟ್ಟು ವೀರರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆ ರಾತೋಡರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಆತನ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸಹಮತ ನೀಡಿ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ಕುಟುಂಬದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೊಡಾವತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಯುದ್ಧ ತರಬೇತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಬೊಡಾವತ್‌ನು ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗೆಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸು, ಸರಿಯಾದ ಉಟೋಪಚಾರ ಮಾಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ದಷ್ಟ-ಪುಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಒಬ್ಬ ಸೈನಿಕನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಯುದ್ಧದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನು ಧೀರ ಯೋಧರಂತೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ಮಕ್ಕಳು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯ ನೈಪುಣ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ದೇಹದಾರ್ಡ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೊಡಾವತನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಗರ್ವ ಆವರಿಸಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ೧೮ ತುಂಬುವುದರೊಳಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಬೆಳೆದು ೨೨-೨೩ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾತೋಡರ ಕಿರುಕುಳವೂ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ “ಯಾರೂ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನೊಂದು ೫೦೦ ಕುಟುಂಬಗಳ ಒಂದು ತಾಂಡಾ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಬೊಡಾವತ ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಒಂದು ದಿವಸ ತನ್ನ ಯೋಧರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು 'ತಳಘಾಟ'ದ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ತಾಂಡಾ ಕಟ್ಟಿದನು. ಈ ತಳಘಾಟದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೇ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿ ಬರುವ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾದು ಕುಳಿತರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವಸೋತ ಪಾಡಾದ ದೇವಜಿ ರಾತೋಡರ (೧೦-೧೫ ಕುಟುಂಬದ ತಾಂಡಾ ದೇವಜಿ ಭುಕ್ಯಾದವರು) ಬಳಿಯಿದ್ದ ಲವಣ ಖಾಲಿ ಆಗಿ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಬರಲು ಬೊಡಾವತ್, ನೆಲೆಸಿರುವ ತಳಘಾಟದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಆಗ ಇವರನ್ನು ಬೊಡಾವತ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದ. ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವೆ? ಎಂದು ದೇವಜಿ ರಾತೋಡರು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಬೊಡಾವತನು

**“ಮಾಂಗಿ ಮಾಂಗಿ ವಾಟ
ಕೊನಿ ದೂ ತೋನ
ಫಾಮ ತಾರೊ ತಾಂಡೊ”**

‘ನೀ ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಹಾದಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ತಾಂಡಾ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನಿಲ್ಲಿಸು ನಿನ್ನ ಜನರನ್ನು’ ಎಂದು ಬೊಡಾವತ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೇಳಿದ. ಆಗ ದೇವಜಿ ಯಾಕೆ ನನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತೀಯಾ? ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದ. ಆಗ ಬೊಡಾವತನು “ನಾನು ಐನೂರು ಯುದ್ಧವೀರರನ್ನು ಸಾಕಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ತಾಂಡಾದ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ನನ್ನ ವೀರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ನಂತರ ಲವಣಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಯಾವ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ೨೫ ರೂಪಾಯಿ ತೆರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಯಾರಿಗಾದರು ಆ ತೆರಿಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಕೊಡದಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಗೆದ್ದು ಹೋಗಿರಿ, ಯುದ್ಧವೂ ಮಾಡದಾಗದಿದ್ದರೆ.

“ಮಾತೇಪರೇರ ಪಾಗಡಿ

ಗಾಂಡೆ ಹೇಟ ದೇಲ

ನೀಚಿ ನಾಕ ಕರಲ

ಮಾರಿ ಕೋರಿ ಜಾಂಗೇರ

ಟಾಂಗೇರ ಹೇಟೆನ್ ಜಾತಾನಿ

ವದಮ್ ಕರೇನ ಜೋ”

ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ‘ನೋಡು ದೇವಜ್ಯಾ ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ರುಮಾಲು ಬಿಚ್ಚಿ ಮುಕಳಿ ಕೆಳಗೆ ಮಡಚಿ ಇಟಕೊ, ಮೂಗ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊ, ನನ್ನ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣಾಳಿನ ಎರಡು ತೊಡೆ ಸಂಧಿಯಿಂದ ದಾಟಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ದೇವಸೋತ ದೇವಜಿಯೂ ನಾಯಕ್ ಬೊಡಾವತ್...

“ತಾರ ವೇರಾಳೂನ ದೇನ

ಪಣ್ಣಾಯೇನ ಬೇಟಿ ಭೇನಿ”

ವೇರ ಕರೇನ ಜೋರ ಭೇನಿ

ಬಾಂದಿ ಟಾಂಗೇರ ಮಾಯಿನ ನಿಕಳನ

ವದಮ ಕರೇನ ಜಾವುಂಚು”

ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ‘ನೋಡಿ ಬೊಡಾವತ್ ನಿನ್ನ ಯುದ್ಧ ವೀರರಿಗೆ ಕೊಡಲು ಕನ್ಯೆಯರೂ ಇಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ನಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹಣಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸಿಲ್ಲ. ತಲೆ ಮೇಲಿರುವ ರುಮಾಲು ತೆಗೆದು ಮೂಗು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸದ ಹೆಣ್ಣಾಳಿನ ತೊಡೆ ಸಂಧಿಯಿಂದ ದಾಟಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು

ತನ್ನ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ದೇವಜಿ ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಗೆ ಬೊಡಾವತ್ ನೀಡಿದ ಕಿರುಕುಳದ ಸುದ್ದಿ ೫೦೦ ಕುಟುಂಬಗಳ ನಾಯಕರಾದ ದುದಾ-ಚಂದಾರಿಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಈ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಲೇಂದೇ ಅವರು ‘ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು’ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬೊಡಾವತ್‌ರಾಮ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತಳಘಾಟದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಬೊಡಾವತ ನೆಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಒಂದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೆಲೆಯೂರಿದರು.

ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ಬಳಿಕ ದುದಾ-ಚಂದಾರು ತಾಂಡಾದ ನಾಲ್ಕು ಜನ ವೀರರಿಗೆ ಬೊಡಾವತ್‌ನ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ದೂತರನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಜನರು ಬೊಡಾವತ್‌ನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ‘ರಾಮ ರಾಮ’ ನಾಯಕ್ ಎಂದು ಕೊಸಳಾತ ಹೇಳಿ, ಅವನ ಮನೆ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, “ದುದಾ-ಚಂದಾ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಲವಣ ಖಾಲಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಕೊಂಡು ತರಲು ಈ ತಳಘಾಟಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಲವಣ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದಾಗ ಬೊಡಾವತನು

“ಏ ಜವಾನೋ ತಮನೂನ

ಮಾಂಗಿ-ಮಾಂಗಿ ವಾಟ್ ಮಳಕೋನಿ

ತಮಾರ ಘರೇರ ಏಕ ಏಕ್ ಭೋರಿವೂನ

ಹಮಾರ ಪಾಂಚ ಸೇ ವೇರಾಳೂನ ದೇನ ಜಾವೋ”

ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಂದರೆ: ‘ಏ ಹುಡುಗರೇ ನೀವು ಕೇಳಿದಂತೆ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ನೆಲೆಸಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ವೀರರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ತಾಂಡೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಮಾಡಿ ಹೋಗಿರಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಬೊಡಾವತನ ಈ ಗರ್ವದ ಮಾತಿಗೆ ದೂತರು

“ಆಶಾಡೇರ ಕುತ್ತಿ ಕ್ಯೂಂ

ಟಾಂಗ ವಲಾಡಚ ಜೂಂ

ವಲಾಡಿಸರೆ ಬಾವನ್ನೇರೊ ಬೇಟಾ

ಪರಬಾತಿ ಪೋರ ತಾರ ಧಗಡ ವೇರೇನ

ಆರೇಚ್ ತಾರ ಹುಸ್ಕಾರಿಮ ರ”

ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ‘ಆಶಾಡ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುನಾಯಿ ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮುದುಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೋ ಹಾಗೆ

ಮುಡುಕೊಳ್ಳುವ ದಿನಗಳು ದೂರಿಲ್ಲವೋ ಬಾವನ್ನು ಗೋತ್ರದ ಮಗನೆ. ಬೆಳಗಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರ್ದೀವಿ. ನೀನು ಹುಷಾರಾಗಿ ಇರು' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲೇ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮರಳಿ ದುದಾ-ಚಂದಾರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ : “ದುದಾ-ಚಂದಾ ನಾಯಕರೇ, ನಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ೫೦೦ ಕುಟುಂಬದವರು ಮನೆಗೊಂದರಂತೆ ಕನ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅವರ ವೀರರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಂತೆ. ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಮನೆಯವರು ೨೫ ರೂ. ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದೂ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಂತೆ, ತೆರಿಗೆ ಕೊಡದಾಗದಿದ್ದರೆ. ಅವರ ಮನೆ ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗಿಂತ ಎರಡು ತೊಡೆಯ ಸಂಧಿಯಿಂದ ಹಾದು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸದೇ “ನಿನಗೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಬೆಳಗಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ದುದಾ-ಚಂದಾ ಸಹೋದರರು ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಐದು ನೂರು ಯುದ್ಧ ವೀರರನ್ನು ಖಡ್ಗ, ಭರ್ಜಿ, ಧಾಲು, ಬಿಲ್ಲು-ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕವಣೆ-ಗುರಾಣಿ ಮುಂತಾದ ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುಂಜಾನೆ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೊಡಾವತನ ತಾಂಡೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಬೇಕು ಎಂದರು ದುದಾ ಚಂದಾರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ವೀರರು ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು. ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಭೇರಿ-ನಿಸ್ಸಾಳಿ-ನಗಾರಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಬಾರಿಸಿದರು. ಈ ಭೇರಿ-ನಗಾರಿಯ ಗರ್ಜನೆಯ ಸದ್ದು ಕೇಳಿದ ಬೊಡಾವತನ ತಾಂಡೆಯವರೆಲ್ಲ ಗಾಬರಿಯಾದರು. ತಾಂಡಾದ ಜನ ಏನೇನೂ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯ ಯೋಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪಹರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೀರರು ಕವಣೆ ಬೀಸಿ ಬೀಸಿ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಬಿಲ್ಲು-ಬಾಣಗಳ ಸುರಿಮಳೆಗೈದರು. ಕಲ್ಲು ಬಿಲ್ಲುಗಳು ಒಬ್ಬಬ್ಬರಿಗೆ ತಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬೊಡಾವತ ತಾಂಡಾದವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಸಾಯತೊಡಗಿದರು. ಬೊಡಾವತ ಮತ್ತು ಅವನ ೫೦೦ ಜನ ವೀರರು ಮುಂಜಾನೆ ಆರು ಘಂಟೆಯೊಳಗೆ ಹೆಣವಾಗಿ ಮಲಗಿದರು.

ಬೊಡಾವತನ ೫೦೦ ಜನ ವೀರರಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡವರು ಕೇವಲ ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ. ಅವರೇ ‘ದೇಸಾ ಮತ್ತು ತುಕಾ’ ಎಂಬುವರು. ಜಾಂಗ್ಯಾ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಶಾಲು ರೋಲಣಗಳಂಥ ಮದುಮಗನ ಬಟ್ಟೆಗಳಾದ ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವರು ಬದುಕುಳಿದರು. ಇಬ್ಬರು ‘ಬೊಡಾವತ ತಾಂಡೆಯ ಕನ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಆಗಲು ಮದುಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಇವರು ರಾಮಾವತ ಪಾಡಾದವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ

ಇವರು ಮದುಮಕ್ಕಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದೇಸಾ ಮತ್ತು ತುಕಾ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು ಯಾವತ್ತೂ ಮದುಮಗನ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೇ ಅವರಿಗೊಂದು ಖಿಯಾಲಿಯಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಸಾಯಿ ಹೊಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಇಬ್ಬರು ತನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರು ಸತ್ತುಹೋದ ಗೆಳೆಯರ, ಸಂಬಂಧಿಕರ ಹೆಣಗಳ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ರೋಧಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆಗ ದುದಾ-ಚಂದಾ ಇಬ್ಬರು, ದೇಸಾ ಮತ್ತು ತುಕಾ ಸಹೋದರರಿಗೆ

“ಕೂಣ್ ತಮ್ಮ ಬಾಮಣ್

ಕೂಣ ತಮ ಬಣಿಯಾ

ಕುಣಸ್ ತಮಾರಿ ಚಾತ್

ಬಾವನ್ನೆರೊ ಬೇಟಾ

ಚಾನೆ ತಾ ಓ ರೇತೊ

ತಮನೇನ ಭೋಡದಾಚಾ”

“ನೀವು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೀರಿ ಬಾವನ್ನು ಗೋತ್ರದವರೇನು? ನೀವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಾಮಣ ಪಾಡಾದವರಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತುಕಾ ಮತ್ತು ದೇಸಾ ಇಬ್ಬರು ನಮಗೆ ಇವರು ಹೊಡೆಯುವುದಂತೂ ಗ್ಯಾರಂಟಿ ನಾವು ಓಡಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಿಜ ಹೇಳಿ ಬಿಡೋಣ ಎಂದು

“ಆಂಗ ದೇಕು ತೊ ವಾವಡಿ

ಲಾರ ದೇಕು ತೊ ಖಾಯಿರೆ

ಮಾರ ನಾಣಕ್ಯಾ ಭಾಯಿ

ಧಾಸೇರ ವತೋ ಧಾಸಜಾಮಾ ಕೇಲಾಗೊ”

ಅಂದರೆ : ದೇಸಾ ತನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ‘ಏ ಸಹೋದರ ಮುಂದೆ ತುಂಬಿದ ಆಳವಾದ ಭಾವಿ, ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದರೆ ಆಳವಾದ ಪ್ರಪಾತವಿದೆಯೋ ತಮ್ಮ ಓಡಿ ಹೋಗುವುದಾದರೆ ಹೋಗೋಣ’ವೆಂದು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತುಕಾನು-

ಭೀಯಾ ಆಂಗ ದೇಕು ತೋ ಖುವಾ ಪಾವಡಿ

ಲಾರ ದೇಕು ತೊ ಖಾಯಿ

ಧಾಸ ಜಾಂಯಾ ತೋ

ಕಳೇನ ಖೋಡ ಆವಚ್

**ಸೋತ ಶಿರೋಯಿತಿ ಮಾತೋ ಕಾಟದೋ
ಹಮ್ ವಡತ್ಯಾಚಾ ಕರನ ಖರಜ ಕೇನಾಕೇ'**

'ಅಣ್ಣಾ, ಮುಂದೆ ನೋಡಿದರೆ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಹ ಆಳವಾದ ಭಾವಿಯಿದೆ. ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಂದಕ. ಓಡಿ ಹೋದ್ದೆ ನಮ್ಮಿಂದ ನಮ್ಮ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕಳಂಕ ಹತ್ತುವುದು ಎಂದು ದೂದಾಚಂದಾರಿಗೆ ನೀವು ಬೇಕಾದ್ರೆ ನಮ್ಮ ತಲೆ ಕಡಿದುಬಿಡಿ ನಾವಂತು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಡತ್ಯಾ ಪಾಡಾವರು' ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ತುಕಾ-ದೇಸಾರು 'ತಾವು ಬೊಡಾವತ ಪಾಡಾವರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದು, ನಾವು ಅವರನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ನಂತರ ಅವರು ಸತ್ತವರ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ನಿರತರಾದರು. ಈ ಕಡೆ ದೇವಜಿ ರಾರೋಡನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬೊಡಾವತನ ಗರ್ವವನ್ನು ಮುರಿದು ತಳಘಾಟಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ದೂದಾ-ಚಂದಾರವರು ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆ ಬಳಿಕ ದೇವಜಿ ನಾಯ್ಕ ಮತ್ತು ದೂದಾ-ಚಂದಾರ ತಾಂಡಾದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದ ವಡತಿಯಾ ಗೋತ್ರದ ಮುನ್ನೂರು ಜನ ವೀರಾವೇಷದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ದೂದಾ ಮತ್ತು ಚಂದಾ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಅವರ ೨೦೦೦ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು".^{೨೨೩}

ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್ ಮತ್ತು ಜೈರಾಮ ಒಡತ್ಯಾರ ಸಂಘರ್ಷ :

ಆಂಧ್ರದ ಕೋಟಾದ ಬಳಿ ಇರುವ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ ಹೆಸರಿನ ತಾಂಡಾದ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನಿಗೆ ಸಹೋದರಿಯಿದ್ದಳು. ಆಕೆಗೆ 'ಲಾಲಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಾಲಿಯನ್ನು ಬೊಡಾವತ ಜೈರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಮಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದಳು. ಆಕೆಗೆ 'ಕೋಬಲಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಇಟ್ಟರು. ಈ ಹುಡುಗಿಗೆ ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮಾತುಕತೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕೋಬಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು, ಎಂಟು-ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದವು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್ ಯಾವತ್ತು ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಕಟ್ಟುಮಸ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದ. ಕೋಬಲಿಯನ್ನು ಒಂದು

ದಿವಸ ಎತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದು ತಾಂಡಾದ ಹಿರಿಯರ ಮುಂದೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಂದರವಾದ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸತೊಡಗಿದ. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳು ಜನಿಸಿದರು. ಆ ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವರಾದರು. ಮೊದಲ ಮಗಳು ಮೈನೆರೆದಳು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಒಡತ್ಯಾ ಗೋತ್ರದ ಪಡ್ಡೆಹುಡುಗರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನ ಮಗಳನ್ನು ಒಂದು ದಿನ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನು ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ವಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರಾರೋಡರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಗೋತ್ರದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಜೈರಾಮ ಬೊಡಾವತನ ಮನೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಸೋಜಾ (ದೂತ)ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ದೂತರು ಜೈರಾಮನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಜೈರಾಮ ಬೊಡಾವತನು ಒಂದು ಹುಡುಗಿಯ ಬದಲಿಗೆ ಎರಡು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ೧೦೦೦ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರೇ ಬೇಕು ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದರೆ, ನಿಮ್ಮ ತಲೆ ಕಡಿದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೂಂಕರಿಸಿ ಕಳಿಸಿದನು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಬಂದು ರಾಮಾವತನಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ. ಬಹು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ "ರಾರೋಡರಿಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಬಾದಶಹಾ ಕೊಟ್ಟ ಢಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಗೆದ್ದು ಒಯ್ಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾರೋಡರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೋಗಿ ಹೇಳ್ತೆ" ಎಂದು ದೂತರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ದೂತರು ಬಂದು ಜೈರಾಮ ಬೊಡಾವತನಿಗೆ ರಾಮಾವತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೊಡಾವತನು

ತೋನ ಹಾತ ಜೋಡುಚು

ತೋ ಸರಮ್ ಆವಚ್

ತಮನೂನ ಬೇಟಿ ದೂಂತೋ

ಕಳೆನ ಖೋಡ್ ಆವಚ್.

"ನಿಮಗೆ ಅಂಜಿ ವಿಧೇಯನಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದರೆ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗರಿಗೇನಾದರೂ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಧಾರೆ ಎರೆದರೆ ನನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಅವಮರ್ಯಾದೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ತಾಕತ್ತಿದ್ದರೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುವನು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನು

ಹಿಂಗಾದರೆ ಜೈರಾಮ ಮಣಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇನ್ನೂರು-ಮುನ್ನೂರು ಹುಡುಗರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬೊಡಾವತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಇತ್ತ ಬೊಡಾವತನು ನಿಜಾಮ ನೀಡಿದ ಡಾಲನ್ನು ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಬಿದಿರಿನ ಗಳದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿ, ನಗಾರಿ ಬಾರಿಸಿದರು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನ ಹಿಂಬಾಲಕರಿಗೂ ಜೈರಾಮನ ಸೈನಿಕರ ಮಧ್ಯೆ ಘನಘೋರವಾದ ಕಾಳಗ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರು ಸತ್ತುಹೋದರು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಬರಿ ಹೆಣಗಳ ರಾಶಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾವು ನೋವುಗಳಾದವು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ ಸೋತನು. ನಂತರ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನ ಸೈನಿಕರು ರಣರಂಗದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಯಾರೂ ಕಾಣದಾದರು. ಆ ಡಾಲನ್ನು ಬೊಡಾವತನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಆ ಡಾಲ ಇಂದು ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಎಸ್ತೇಟ ಮಾಲೀಕ ಹಟ್ಟಿನಾಯಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ”.^{೨೨}

ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಒಡತ್ಯಾ ಮತ್ತು ದಾಸು ಖೋಲಾರ ಮಧ್ಯೆ ಕೋಲಾರ ಘಾಟದ ಬಳಿ ನಡೆದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ೧೫೦೦ ಜನ ರಾತೋಡರು ಕೊಲೆಯಾಗಿ ಹೋದರು.^{೨೩} ಎಂದು ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

ರಾಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಜೂಜೂ ಕೊಡಾವತ್‌ರ ಸಂಘರ್ಷ :

ಇನ್ನೊಂದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಕಾಳಗ ರಾಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಜೂಜೂ ಕೊಡಾವತ್ ವಡತ್ಯಾ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಳಗ ನಡೆದಿದ್ದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. “ರಾಮಾಭಂಗಿ ಎಂಬುವನಿಗೆ ‘ಹಕಮಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಇವಳು ಸುಮಾರು ೧೨ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯದವಳು. ಈಕೆ ಯಾವುದೋ ರೋಗವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಳು. ನೂರಾರು ನಾಟಿ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೂ ಗುಣಮುಖಳಾಗದಿದ್ದಾಗ ದೇವರು-ದಿಂಡರ ಹೆಸರಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು, ಬಲಿ ಹರಕೆ ತೀರಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಆಕೆಯ ಕಾಯಿಲೆ ವಾಸಿ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈಗೇನು ಮಾಡುವದಪ್ಪ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರವಾದಿಯ ಬಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಈ ಹುಡುಗಿಯ ನಾಡಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಕೆಂಪು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು, ‘ಈ ವಸ್ತ್ರ ಹಕಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊದಿಸಿದರೆ ಕಾಯಿಲೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರವಾದಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹುಡುಗಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಹೊಚ್ಚಿದಾಗ ಕ್ರಮೇಣ ಹುಡುಗಿ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಗುಣಮುಖಳಾದಳು.

ಒಂದು ದಿನ ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ರಾತ್ರೋರಾತ್ರಿ ಹೊರಟರು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಣಮುಖಳಾಗದ ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮಲಗಿದಲ್ಲೇ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ, ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತು ನ್ಯಾರಿಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦ಮೈಲಿ ದೂರ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ರಾಮಾಭಂಗಿ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಆ ಕಡೆ, ಈ ಕಡೆ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಕೆಲದಿನ ಹುಡುಗಿ ಸಿಗದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಚಿಂತೆಮಾಡಿ ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮರತೇ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಾಭಂಗಿ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿಮಾಡುತ್ತ ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಅದೇ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಜೂಜೂ ಕೊಡಾವತ್ ವಡತ್ಯಾ ಈತನು ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದ. ಒಬ್ಬಳೆ ಹುಡುಗಿ ಕೆಂಪುವಸ್ತ್ರ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮಗನ ಜೊತೆಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಐದಾರು ತಿಂಗಳು ಬಳಿಕ ರಾಮಾಭಂಗಿಯ ಮಗಳು ಬದುಕಿರುವ ವಿಚಾರ ರಾಮಾಭಂಗಿ, ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಲಕಮಿ ಚಾಂಪಾ ಪಾಡಾದವರಿಗೆ ಜೂಜೂಕೊಡಾವತ್ ವಡತ್ಯಾನ ಮಗನ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಪಂಚಾಯತಿ ಮಾಡಿ ‘ಮದುವೆಯ ತೆರಕೊಡದೆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು’ ಎಂದು ನಂದನಾಯಕನ ಮಗ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್ ಜೂಜೂ ಕೊಡಾವತ್‌ನ ಜೊತೆಗೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ವೀರಭಟರಿಗೆ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ೬೦ ಸೊಲಗೆಯಷ್ಟು ಚಪಾತಿಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ‘ಮಾದಲಿ’ ಹರಿಡಾಲು ಒಂದು ಉದ್ದವಾದ ಬಿದಿರಿನ ಗಳಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈಟಿ, ಭರ್ಚಿ, ನಗಾರಿ-ಭೇರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ಕಾದಾಟಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಜೂಜೂಕೊಡಾವತ ವಡತ್ಯಾ ತನ್ನ ಸೊಸೆ ಹಕಮಿಗೆ “ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ರಾಮಾಭಂಗಿ ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಕಾದಾಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಏನ್ಮಾಡುವುದು. ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ನಮ್ಮ ತಲೆ ಕಡಿಯುತ್ತಾನೆ” ಎಂದಾಗ, ಹಕಮಿಯು “ಮಾವಾ ನೀವೇನು ಹೆದರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ವಸ್ತ್ರವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸೊಂಟದಷ್ಟು ತುಂಬಿದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಂತ್ರ ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಮಂತ್ರ ಹಾಕಿ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿದರೆ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಏನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆ ಕೋಳಿ ನೋಡಿದ ತಕ್ಷಣವೇ ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ಮರಳುತ್ತಾರೆ” ಎಂದಳು. ಬಳಿಕ ವಡತ್ಯಾದವರು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಹಕಮಿ ಓಡಿಬಂದವಳೇ ಪಟಪಟನೆ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಳೆಗೆ ಇಳಿದು ಸೊಂಟದವರೆಗೆ ಬಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಂತ್ರ ಹಾಕಿ ಕೋಳಿಯನ್ನು ರಾಮಾಭಂಗಿಯ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಕೋಳಿ ಕೂಗುತ್ತ ರಾಮಾಭಂಗಿಯ ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಹೌಹಾರದ ರಾಮಾಭಂಗಿ ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ೬೦ ಸೇರಿನ ಗೋದಿ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಮಾದಲಿ ಹರಿಥಾಲ, ಭರ್ಚಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದರು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ಸೋಮಾಭಂಗಿ, ಲಚಮಿ ಚಾಂಪಾ ಎಲ್ಲರೂ ಓಡಿಹೋದರು. ಮಂತ್ರ ಹಾಕಿದ ಕೋಳಿಯಿಂದ ಅವರ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ. ರಾಮಾಭಂಗಿ ಥಾಲದ ಮೇಲಿಂದ ರೈಂಡಾ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಹರಿಥಾಲವನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಥಾಲ ವಡತ್ಯಾದವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಂದು ಆ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೆ ವಡತ್ಯಾನ ಸೈನ್ಯ ಎಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ ಆ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆನ್ನುವುದರೊಳಗೆ ಕೋಳಿ ಬೇರೆ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ತಂತ್ರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ‘ಹಕಮಿ’ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸಾವು ನೋವುಗಳ ಆಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಜಾಣ್ಮೆ ಬಹು ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿ ಐತಿಹ್ಯ ಅಲ್ಲವೆ?

ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಅಳಿಯ ಮನ್ಯಾರುರಪ್ಲಾರ ಸಂಘರ್ಷ^{೨೩} :

ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಅಳಿಯ ಮನಿಯಾ ರುರಪ್ಲಾ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧ ಬಹು ಚಪುತ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಮನಿಯಾರುರಪ್ಲಾ ಹನ್ನೆರಡು ಗೋತ್ರದವನು(ಬಾರಗೋತೇರೊ). ಈತನು ತಾಂಡಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯ ಜೊಚ್ಚಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕಿ ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಈತನ ಜೊತೆ ಯಾರೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಉರಿಕೊಂಡಾ ಘಾಟದ ಹತ್ತಿರ ತಾಂಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸವಾದನು. ಒಂದು ದಿನ ಸೋಮಾಭಂಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಉರಿಕೊಂಡಾ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಆ ತಳಘಾಟದ ಹತ್ತಿರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಯಾರೇ ಹೋಗಲಿ ಮನ್ಯಾರುರಪ್ಲಾನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಒಂದು ನಿಯಮ ಜಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದ. ಮನ್ಯಾನ ಈ ವಿಚಾರ ಸೋಮಾಭಂಗಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಸೋಮಾಭಂಗಿಯ ಹೆಂಡತಿಯೇ ಮನಿಯಾನ

ತಂಗಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೋಮಾಭಂಗಿಯೂ ಅಳಿಯನ ಬಳಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ದೂತರನ್ನು ಕಳಿಸಿದ. “ಈಗಲೇ ನಮಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದಾಗ "ನನ್ನ ತಾಂಡಾದ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ. ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಡಲು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕನೈಯರಿಲ್ಲ. ಹಣ ಕೊಡಬೇಕಾದ್ರೆ ಹಣವು ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಆಕಳುಗಳು ಹಿಂಡುವುದು ಬಂದ್ ಮಾಡಿವೆ. ನಾವೆಲ್ಲ ಹಸಿವಾದಾಗ ರಜಾನ ಪಲ್ಲೆ, ದೂದಿಯ ಪಲ್ಲೆ, ಪಾಂಗೇರ ಪಲ್ಲೆ ತಿಂದು ಬದುಕುತಿದ್ದೇವೆ. ನಾವು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಹೋಗಬೇಕು. ಹಾದಿ ಬಿಡು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದಾಗ, ಮನಿಯಾ ರುರಪ್ಲಾ “ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಐನೂರು ವೀರರ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಹೋಗಬಹುದೆಂದನು.” ಈ ವಿಚಾರ ದೂತರು ಸೋಮಾಭಂಗಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮನಿಯಾನ ಗರ್ವದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಕೆಂಡಾಮಂಡಲವಾದ ಸೋಮಾಭಂಗಿ ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಎಲ್ಲ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಯಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಲವಾರ, ಈಟಿ, ಭರ್ಚಿ ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಎಂದಾಗ, ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸಾಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದೆಲ್ಲ ನೋಡಿದ ಸೋಮಾನ ಹೆಂಡತಿ; ಅಂದರೆ ಮನಿಯಾನ ತಂಗಿ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ತಲೆ ಕಡಿಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಗಾರಿಯನ್ನು ಡಬ್ಬ ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ನೀರು ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಳು. ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂದು ನಗಾರಿ ಭಾರಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಗಾರಿ ಸಪ್ಪಳವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಳಿಕ ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಈ ನಗಾರಿ ಏಕೆ ಗುಡುಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದನು. ನಗಾರಿ ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ನೀರು ಬಿದ್ದು ಅದು ಸಡಿಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಬಾರಿಸಿದರೂ ಅದರಿಂದ ನಾದವೇ ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ವೀರರು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಹೋದಾರೂ ಎಂದು ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ

**“ರಜ್ಜರ ಕಾಡೇಸ ರಜಾನ್
ಪತ್ತರ ಕಾಡೇಸ ಪಂಬಡಿಯಾ
ದುದಿವಾಡ ಕೂದಿ ಫಾಂಗ**

ಸೋನಾ ಸಾಂಗ ಗಡಿಯ
ಯಕ್ಕಜ ಪಡಿಯ ಉಟೊ
ಮೊಟ್ಟಾರೊ ವೇರೇನ ಚಾಮಾ”

ಎಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ನಗಾರಿ ಸಪ್ಪಳ ಆಯ್ತೆಂದರೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳೆ ಏರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಆದರೂ ತನ್ನ ವೀರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಉರಿಕೊಂಡಾದ ಘಾಟನೆಡೆಗೆ ಹೋದರು. ಮನಿಯಾ ತನ್ನ ಐನೂರು ಹುಡುಗರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಯಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಸೋನಾಸಾಂಗರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಾ, ಹೂ, ಯಪ್ಪಾ, ಅಪ್ಪಾ, ಎಂಬ ಆರ್ತನಾದವೇ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮನಿಯಾನ ೫೦೦ ವೀರರು ನೋಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ತರಗೆಲೆಯಂತೆ ಮಕಾಡೆಮಲಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ನಂತರ ಮನಿಯಾನಿಗೆ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದರು.

ಮನಿಯಾ ಮತ್ತು ಸೋಮಾಭಂಗಿ ಇಬ್ಬರು ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಯುದ್ಧದ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಸೋಮಾಭಂಗಿಯೂ ಮನಿಯಾನ ತಲೆ ಕಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಮನಿಯಾನ ರುಂಡ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆತನ ದೇಹ ನಿಂತಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲದೆ ಭಂಗಿಯ ಸೈನಿಕರ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ದೇಹವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತಂದು ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಮನಿಯಾ ಝರಪ್ಪಾನ ದೇಹದಿಂದ ಹಾಲಿನ ಹೊಳೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತ್ತಂತೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕಡಿದರೆ ರಕ್ತ ಬರಬೇಕು; ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಮನಿಯಾನ ದೇಹದಿಂದ ರಕ್ತ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಲು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಥಾಡಿ ಭಾಟರು. ಈತನೂ ದೈವಿಪುರುಷನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ರಕ್ತದ ಬದಲು ಹಾಲು ಸುರಿಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು ಬಂಜಾರರ ಪೂರ್ವಜರ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.^{೨೨೬}

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಬಂಜಾರರು ಎಂದಿನಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡಾ ವಡತಿಯಾ ತಾಂಡೆ, ಖಮದರ ದಾದಾ ತಾಂಡೆ, ಬೋಡಾವತ ತಾಂಡೆ, ದೇವಜಿವಾಳ ತಾಂಡೆ, ಭಂಗಿವಾಳ ತಾಂಡೆ, ಜಾಧವನ ತಾಂಡೆ, ಮೇಗಾವತ ತಾಂಡಾ, ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾ ತಾಂಡಾ,

ಎಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಸೈನ್ಯದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ, ಇತರೆ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಜನರನ್ನು ಬಂಜಾರರು ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಇವರೇ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಜಾಂಗಡ ಬಂಜಾರರಾದರು. ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರಿಗಳೇ ಆಗಲು ಒಂದು ಭೋಜನ ಕೂಟ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಬಂಜಾರಿಗಳಿಗೆ ಔತಣ ನೀಡಿ, ಆ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಈ ಜಾಂಗಡರು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಸಮರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಅವಕಾಶ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಥಾಡಿ ಭಾಟರ ವಾದ್ಯಗಳು ಈ ತಾಂಡಾಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನರಂಜನೆ ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದವು.^{೨೨೭} ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾದ ಸರ್ವಶಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಯಕನಾಗಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂಥವನೇ ನಾಯಕನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಸಮಾರಂಭಗಳಾಗಲಿ, ಮದುವೆಗಳಾಗಲಿ, ಇವನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಈ ನಾಯಕನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ತಾಂಡಾದ ಪಂಚಾಯತದ ಮುಂದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಿರಿಯಾದಿಗಳು ವೈವಾಹಿಕ ಕಳ್ಳತನ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆತಂಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ನಡೆದವು. ಕೆಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗೋತ್ರದ ಯಾವ ಪಾಡದವರನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆಂದು ಸಾರಂಗಿ ಭಂಗಿ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಅದರನ್ವಯ ತನ್ನದೆ ಸಮುದಾಯದ ಸ್ವ ಗೋತ್ರದ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಅಪರಾಧಿಯನ್ನು ಆ ತಾಂಡಾದಿಂದಲೇ ಹೊರಹಾಕುವುದು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಾತೃತ್ವಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.^{೨೨೮}

ತಾಂಡಾ ಪಂಚಾಯತ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತವು ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಸದಸ್ಯರು ಸೇರಿ ಅವನನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ ಮುಂಚೆ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸರ್ವಸದಸ್ಯರು ವಿಚಾರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪನ್ನು ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಒತ್ತಾಯದೊಂದಿಗೆ

ತೀರ್ಪು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಹಲವಾರು ಸಲ ಪಂಚಾಯತ ಮುಂದೆಯೇ ಜಗಳಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇಂತಹ ಜಗಳಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೇ ಶಮನ ಮಾಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ನಾಯಕ ತನ್ನ ಪೇಶಾವನ್ನು ತಲೆ ಮೇಲಿಂದ ತೆಗೆದು ಬೀಸಿದಾಗ ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇವನ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.^{೨೩೦} ಇಂತಹ ಪಂಚಾಯತ್ ನೀಡುವ ಕ್ರೂರಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದರೆ; ಅಪರಾಧಿಯನ್ನು ತಾಂಡಾದಿಂದ ಹೊರಗಿಡುವುದು.

ಬಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಪರಾಧಿ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಚಪ್ಪಲಿಯಿಂದಲೇ ನಾಲ್ಕು ಸಾರಿ ಬಡಿದು ತಾಂಡಾದಿಂದ ಹೊರಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತಾಂಡಾದ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಮಾತಾಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾನೂನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅಂಥವನಿಗೂ ದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ದಂಡ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದಂಡ ರೂಪಾಯಿ ೫-೧೨ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ೩೦ ಆಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ದಂಡದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಹಣವನ್ನು 'ಭಾಂಗ' ಮತ್ತು 'ಸೆರೆ'ಗಳಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮರಣ ದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಕೊಲೆಗಾರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವನಿಗೆ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಮೂರು ದಿನದ ಒಳಗಾಗಿ ಕೊಲೆಯಾದವನ ಸ್ನೇಹಿತರು, ಸಂಬಂಧಿಕರು ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತೀಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶಗಳಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.^{೨೩೧}

ಬಂಜಾರರ ಅಪರಾಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು :

ಬಂಜಾರರು ಹಲವು ಅಂಶಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೆಯಾದ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬದುಕಿನ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ೧೮ ಮತ್ತು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಭಾರತ ದೇಶ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಆಧೀನವಾಗಿ ಆಳರಸ ಮತ್ತು ಪರಕೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಹಿಂದೂಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸದಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾದರು. ಬಂಜಾರರು ಅಪರಾಧ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಇಳಿಯಲು ಬ್ರಿಟೀಷರೇ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಅಪರಾಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಇಳಿಯಲು ಕಾರಣವಾದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು :

ಬಂಜಾರರ ಅಪರಾಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಂಜಾರರು ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದ ವ್ಯಾಪಾರದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡದೇ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಮಾರಬೇಕು. ಆ ಸರಕಿನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುವವರು ಬ್ರಿಟೀಷರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಮೊದಲಿದ್ದ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ತಂದ ಬಡ್ಡಿಸಾಲದಿಂದ ಕೇವಲ ಬಡ್ಡಿ ಭರಿಸುವುದೇ ಆಯಿತು. ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಬಂದ ಲಾಭ ಕಡಿಮೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಕೇವಲ ಬಡ್ಡಿಗೆ ದುಡಿಯಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಬಂಜಾರರು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ಬೀಳುವ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದಿಂದಾಗಿ ಇವರು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬಂಜಾರರ ದನ-ಕರುಗಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ತೆರಿಗೆಯು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿ ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಬಂಜಾರರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ದರೋಡೆಗೆ ಇಳಿದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಂಜಾರರು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಬ್ರಿಟೀಷರು ವ್ಯಾಪಾರದ ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ೧೬೦೩ರಲ್ಲಿ ಎಲಿಜಬೆತ್ ರಾಣಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಇದರಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದು.
೨. ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತ್ವರಿತಗತಿಯಿಂದ ಚಲಾಯಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜರ, ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಗಳ ನಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಬಂಜಾರರು ದೇಶೀಯ ರಾಜರುಗಳ ನಾಣ್ಯವನ್ನೇ ನಂಬಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತು ಹೋದದ್ದು.

೩. ದೇಶೀಯ ರಾಜರುಗಳ ಜೊತೆಯಿದ್ದ ಬಂಜಾರರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡಿದು ಹಾಕಿದ್ದು.
೪. ಬಂಜಾರರು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಜೊತೆ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಫಲರಾದದ್ದು.
೫. ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೈಲು ಸಂಚಾರ ಆರಂಭವಾದದ್ದು.
೬. ೧೭೫೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸಿರಾಜ-ಉದ್ದೌಲನನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ಸೋಲಿಸಿದ್ದು.^{೨೩}
೭. ೧೮೫೭ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮೂರು ಭಾಗದಷ್ಟು ಭಾರತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು.
೮. ರೈಲು ಸಂಚಾರ ಆರಂಭವಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವ್ಯಾಪಾರ ತ್ವರಿತಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದು.
೯. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಜನತೆಗೆ ಖಾದ್ಯ-ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದು.
೧೦. ಬ್ರಿಟೀಷರು ದೇಶೀಯ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂಜಾರರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೂರ ಇಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಫಲರಾದದ್ದು.
೧೧. ಬಂಜಾರರಿಗೆ ದೇಶೀಯ ರಾಜರುಗಳ ಗೂಢಚಾರರೆಂದು ಹಣೆ ಪಟ್ಟಿ ಹಚ್ಚಿದುದು.
೧೨. ೧೭೯೨ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಯುದ್ಧ ನಂತರ ಬಂಜಾರ ನಾಯ್ಕರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಹಾಕಿದ್ದು.
೧೩. ೧೭೯೩ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರವು 'ರೆಗುಲೇಷನ್ ೨೬' ಎಂಬ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದದ್ದು.
೧೪. ಬಂಜಾರರು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜಾ ರೋಷವಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗದಂತೆ ಫರ್ಮಾನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು.
೧೫. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬಂಜಾರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಬಳಸಿ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದು.
೧೬. ಬಂಜಾರರ ಪ್ರಮುಖ ಆಸ್ತಿಯಾದ ದನ-ಕರುಗಳಿಗೆ ನೀರು ಮೇವು, ನೆರಳು ಸಿಗದಂತೆ ತೊಂದರೆ ನೀಡಿದ್ದು.
೧೭. ದೇಶೀ ರಾಜರ ಸಹಾಯ ಕೇಳಿದಾಗ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯದಿರುವುದು.

೧೮. ಬಂಜಾರರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಸತಿ ಮಾಡದ ಹಾಗೆ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಮಾಡಿದ್ದು.
 ೧೯. ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿ, ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದುದು ಮತ್ತು ಈ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾಗದೇ ಮೊದಲಿದ್ದ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗಿ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಬಾಳು ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಬೇಸತ್ತು ಕಾಡು ಪಾಲಾದದ್ದು.
 ೨೦. ಬಂಜಾರರಿಗೆ ೧೮೯೭ರಲ್ಲಿ 'ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಆಕ್ಟ್' ಜಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದು.
 ೨೧. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ 'ದಿ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಆಕ್ಟ್'ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದು.
 ೨೨. ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಜನಾಂಗವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಶಾಸನ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು.
 ೨೩. ಬಂಜಾರರ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಥವಾ ಕಾನ್ಸಂಟ್ರೇಷನ್ ಕ್ಯಾಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪೋಲಿಸರ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದು.
 ೨೪. ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಯಾವ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡದೆ ಹಿಂಸೆ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು.
- ಬ್ರಿಟೀಷರ ಈ ಅಮಾನುಷ ಕಾನೂನಿನ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಂದ ಹೌಹಾರಿದ ಬಂಜಾರರು ದೇಶದಲ್ಲೆಡೆ ಚದುರಿ ಹೋಗಿ ಊರಿನಿಂದ ಮೂರ್ಮಾಲ್ಕು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳ, ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಾಂಡೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಆಗಾಗ ಪೋಲಿಸರು ಅವರ ವಾಸದ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭಯಹುಟ್ಟಿಸುವುದು; ಬೇಕು ಬೇಕಂತಲೇ ಸಂಶಯದ ಮೇಲೆ ಅನಾಮಿಕ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ತಂದು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧಳಿಸಿ, ಮೈ ಹಣ್ಣುಮಾಡಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಾರಾದರೂ ಪೋಲಿಸರು ಬಂದರೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ರೂಪಿಸಿದ ಈ ಹೇಯ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ರೋಸಿ ಹೋದ ಬಂಜಾರರು ಕಳ್ಳತನ, ಲೂಟಿ, ದರೋಡೆ, ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ ಇಂತಹ ಕ್ರೂರ ಅಪರಾಧ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಂಜಾರರು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಸತ್ಯ ಸಂಧತೆ, ವೀರತನ ಸಾತ್ವಿಕತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಗಳು ಮಾಸದಂತೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ ವೀರ ಸಾಹಸಿಗಿರುವರು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಎಂಬುದು ತಮ್ಮ

ಜೀವನದ ಉಸಿರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವರು. ದೈವದಲ್ಲಿ ಅಚಲ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟವರು. ಇವರು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಬಂಜಾರರು ಪ್ರಚ್ಛನ್ ಕಳ್ಳರಾಗಿ ಎಸಗಿದ ಅಪರಾಧಗಳು :

ಯಾರೂ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಟ್ಟವರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಜಾರರು ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅಪರಾಧ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವೇಷ, ಭಾಷೆಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಾದವು. ಇಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅಪರಾಧ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಇಳಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬಂಜಾರರು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಬಾರದೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕ್ರೂರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಮೊದಮೊದಲು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಅರಸರೆಲ್ಲರೂ ಅಳಿದುಹೋದ ಬಳಿಕ ಇವರಿಗೆ ಹಾವಿನ ಆಟ ಆಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಇದರಿಂದ “ಬಂಜಾರರು ತಾವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ವೃತ್ತಿಪರ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ಬಂಜಾರರು ಸಾಕಿಕೊಂಡ ದನಗಳ ಸಾಕಾಣಿಕೆ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಬಂಜಾರರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹತಾಶೆಗೆ ಒಳಗಾದರು. ‘ಸುಬಾಲ್ಪನ್’ ಎನ್ನುವ ಸಮುದಾಯದ ಜೊತೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ದರೋಡೆಗೆ ಇಳಿದೇಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಕಳ್ಳರನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದಿಷ್ಟು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಕಳ್ಳತನವು ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಕಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ; ಸಮಾಜವನ್ನು ಸದಾ ಬೆದರಿಸುವ ಒಂದು ಪೆಡಂಭೂತ. ಇದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೂ ನಡೆಯಬಹುದು ಅಥವಾ ರಹಸ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಡೆಯಬಹುದು. ಅವು ಕೆಲವು ಸಲ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಅಪರಾಧಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಕಳ್ಳತನ, ಕುಡಿತ, ಜಾರತನ, ಕಲಬೆರಕೆ, ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆ ಇವು ಸದಾ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಾಡಿವೆ; ಕಡಿಸಿವೆ. ಋಷಿ ಮುನಿಗಳನೇಕರು ವೇದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ತಸ್ಕರ’,

‘ಸ್ತೇನ’, ‘ತಾಯು’, ‘ತಸ್ಕರ ಸ್ತೇನ’ ಮತ್ತು ‘ತಾಯಿಯು’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಋಗ್ವೇದವು ಕಳ್ಳರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.^{೨೩೩}

‘ನಮ್ಮ ಹಸುಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗದಿರಲಿ ಕಳ್ಳರು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ’ ಎಂದು ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವೊಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಇರುಳ ಕಳ್ಳರನ್ನು ‘ತಸ್ಕರರೆಂದು’ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ‘ತಾಯು’ ಎಂಬುದು ಇಂಡೋ ಇರಾನ ಮೂಲದ ಪದ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಪಿ.ಬಿ.ಕಾಣೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ‘ಸ್ತೇನ’ ಎಂಬುದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಬಂದಿದೆ. “ದನಗಳ್ಳರನ್ನು ‘ಸ್ತೇನರೆಂದು’ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸ್ತೇನರನ್ನು ಮತ್ತು ತಸ್ಕರನ್ನು ನಾಯಿಗಳು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವಂತೆ”^{೨೩೪} ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವವರು ಸ್ತೇನರು. ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವವರು ತಸ್ಕರರು. ಮಲಿಮ್ಮುರೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಕಳ್ಳ ವರ್ಗವಿತ್ತೆಂದು ವಾಜಸನೆಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತ್ರೈತ್ತೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ‘ರಾತ್ರಿ ಅಥವಾ ಹಗಲು ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಹರಣ ಮಾಡುವುದು ಕಳ್ಳತನ. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವರ ದ್ರವ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹರಣ ಮಾಡುವುದು ಕಳ್ಳತನ’ ಎಂದು ಕಾತ್ಯಾಯನ, ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಡುಹಗಲೇ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ‘ಪ್ರಕಾಶರೆಂದು’ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವರನ್ನು ‘ಪ್ರಚ್ಛನ್ನರೆಂದು’ ಸ್ಮೃತಿಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಋಗ್ವೇದ ತ್ರೈತ್ತೀಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಂಜಾರರು ಸ್ಮೃತಿಕಾರರು ಹೇಳಿದ ‘ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ’ ಕಳ್ಳರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರಿಗಿಂತ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮಾಡುವ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಜನರು ಭಾರಿ ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ರೂರಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರ ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಡಿಯಾದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಪೋಲೀಸರು ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎ. ಬಿ. ಡ್ಯೂಬಾ (೧೭೭೦-೧೭೯೨) ತನ್ನ ೨೨ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಠಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದನು. ಈತನು “ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಜನರೆಂದರೆ ‘ಲಂಬಾಣಿ’ಗಳು. ಇವರನ್ನು ಸುಕಾಲಿಯವರು ಅಥವಾ ಬಂಜಾರರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಜಾತಿಯ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಹಿಂದೂಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾದ ನಡೆ ನುಡಿಗಳ

ಮತ ಇವರದು. ಇವರಿಗೂ ಮರಾಠರಿಗೂ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಮರಾಠರೆಂಬ ಭಾವನೆಯೂ ಇದೆ. ಮರಾಠರಂತೆ ಇವರೂ ಸುಲಿಗೆ, ದರೋಡೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹತೋಟಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ಮೃತಿಕಾರರು ಹೇಳುವಂತೆ ಬಂಜಾರರು 'ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ' ಕಳ್ಳರೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ದರೋಡೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಸಿಕ್ಕರೆ ಒಂದು ಕೈ ನೋಡೇ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲ. ಇವರು ಆಡಿದ್ದೇ ಆಟ. ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇವರೇ ಮಾಡುವರು. ಕದಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಕದ್ದದ್ದನ್ನು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವುದು ಇವರ ಕೆಲಸ. ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಯಾವ ಕಡೆಯವರು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾರುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮೈಸೂರ ಸುಲ್ತಾನರ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಹಲವಾರು ಸಾವಿರ ಜನ ಲಂಬಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಲಂಬಾಣಿ ಜನ ಹಳ್ಳಿಗರನ್ನೇ ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯ ಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧಗಳು ಇಲ್ಲದಾಗ ಈ ಜನರು ದವಸ-ಧಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪನ್ನು ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧದ ಸೂಚನೆ ಗೊತ್ತಾದ ಕೂಡಲೇ ಜನರನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಭೀತಿಗಿಂತ ಇವರ ಭೀತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದಿಂದ ನರಳಿ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಬದುಕುಳಿದರೂ ಕಳ್ಳತನವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದ ಕ್ರೂರ ಕಾನೂನು. "ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನ ನಿಜಾಮನ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಒತ್ತಾಯ ಹೇರಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರದ ಓರಂಗಲ್, ನಲಗೊಂಡ, ಕರೀಂನಗರದ ಬಂಜಾರರು ಅತ್ಯಂತ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ದರೋಡೆಕೋರರಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದರು. ದರೋಡೆಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಆ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಾತಾವರಣ ಅವರಿಗೆ ವರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಇವರು ಇನ್ನೊಂದು ಅಪರಾಧವೆಸಗಲೆಂದೇ ಹೊರ

ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವುದೇ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಲೆನೋವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು".^{೨೩೫}

'ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ: ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಿಂದ ಬಂದುದು' ಎಂದು ಬಂಜಾರರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. "ಯಾವುದೇ ಬಂಜಾರನು ಚಾಣಾಕ್ಷ ಕಳ್ಳನಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆತ ಬಂಜಾರನೇ ಅಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಶಸ್ವಿ ಕಳ್ಳನಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಬಂಜಾರ ಮಹಿಳೆಯೂ ಆತನನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ".^{೨೩೬} ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಬಂಜಾರರು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳು ಇಂತಹದೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುವಂತವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ದರೋಡೆಕೋರ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನನಾಗಿದ್ದ. ಇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದೆಂದರೆ: "ಬಂಜಾರರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲೆಂದೇ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸುರೆ, ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಗುಡಿಸಲಿನ ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ಬಿಳಿಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಕಳ್ಳಕಾಕರು ಸೇರಿ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೀಟುವಿನ ಧೈರ್ಯವೇ ಇವರಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿತ್ತಂತೆ. ವರದಾ ನದಿಯ ಈಚೆ ಈತನು ಬಂಜಾರರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಜನಪ್ರಿಯ ದೈವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವುದೇ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ ಬಿಳಿಧ್ವಜದ ಸ್ತಂಭಕಂಡಲ್ಲಿ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಂಕೇತ. ಇಂತಹ ಧ್ವಜವುಳ್ಳ ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು".^{೨೩೭}

ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಕಳ್ಳತನ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆ :

ಈ ಸಮುದಾಯದ ವೀರಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾ. ಈತನ ಕಾಲ ಸರಿಸುಮಾರು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಈತ ರಾಠೋಡ್ ನೇಣಾವತ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ದೈವಿಪುರುಷ. ಈತ ಗುಂತಕಲ್‌ನಿಂದ ೩ ಕಿ.ಮಿ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಪುಲಿಘಟ್ಟ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಕಾಯಕ ಗೋವುಕಾಯುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಲದೇಣಿವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಫಿರಂಗಿಗಳ ಕಾಟ ಅತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಬದುಕುವುದಕ್ಕೂ ಆಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ; ಹಸಿವಿನಿಂದ

ಬಂಜಾರರು ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. 'ಈ ದೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣರು ಫಿರಂಗಿಗಳಲ್ಲವೇ? ಇವರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸದೆಬಡಿಯಬೇಕು' ಎಂದು ೬೦ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ತಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ವಿವರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು.

ಒಂದು ದಿನ ಎಲ್ಲ ವೀರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಸಭೆಮಾಡಿದ. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ "ಹತ್ತಾರು ತಾಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ವಯೋವೃದ್ಧರು, ಬಾಲಕರು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲಿ ಬಳಲಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲ ರೋಗಿಗಳು ಔಷಧ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಣವಿಲ್ಲದೇ ರೋಗದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ದೃಶ್ಯ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನೊಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಲೇಬೇಕು" ಎಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಗುತ್ತಿ ಕೋಟಿ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊಡೆದನು. ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸದೆ, ತುತ್ತಿಗೆ ಗತಿ ಇಲ್ಲದೇ ಸಾಯುವವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸಿ ಬದುಕಿಸಿದನು. ರೋಗದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಇಡೀ ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಗೆ ಹಂಚಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಬಂಜಾರರ ಪರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಕೆಲವರು ಈತನ ಸೈನ್ಯ ಸೇರಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಕಾಡು-ಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳತನ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕರೆ? ಅವರು ನಿಮ್ಮ ನಾಯಕರು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ? ಯಾರೂ ಬಾಯಿ ಬಿಡಬಾರದು ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಂತ್ರ ಪ್ರತಿತಂತ್ರದ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ "ಕೇವಲ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುವುದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವಾಗಬಾರದು. ಭಾರತದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಓಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಮ್ಮದಾಗಬೇಕು." ಹೀಗೆ ಹಲವು ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಾಲಕ್ಕಾರು ವೀರರ ಜೊತೆ ತಾನೂ ಸೇರಿ "ಇವತ್ತು ಯಾವ ಮನೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಬೇಕು? ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವಾಗ ನಾವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಪಹರೆಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು?" ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ವೀರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ರೈಲನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊಡೆದನು.

ಆ ಹಣವನ್ನು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿದನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತಲೆ ನೋವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದನು. ಇವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಬಂದ ಫಿರಂಗಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಸರಿಸುಮಾರು ೫೦-೬೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ವೀರ ಸೈನಿಕ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕನು. ಆತನಿಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ನೀಡುವಾಗ ಆತ ತನ್ನ ನಾಯಕನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನನ್ನು ಸೇರೆ ಹಿಡಿಯಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪೋಲೀಸರು ಪಣತೊಟ್ಟು ನಿಂತರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪೋಲೀಸರು ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕುದುರೆಯ ಎಡಗಾಲಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಾಗಿ ಕುದುರೆ ಎಡವಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ತಾನೂ ಬಿದ್ದು ಒಂದು ಕಾಲಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಾಗಿ ಅವನ ಶಕ್ತಿ ಕುಂದಿಹೋಯಿತು.

ಇಷ್ಟಾದರು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಗದೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ತೀರಿಹೋದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಒಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿಯಾಗಿ ಕಂಡರೇ ಬಂಜಾರರ ಪಾಲಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂಜಾರರು ಈತನನ್ನು ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿದರು. ನಂತರ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆ ಮೀಟುನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ದಾಮಾನಾಯ್ಕನ ತಂಡದಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳಗಡದ ಲೂಟಿ :

ಒಂದು ದಿನ ತಿಮ್ಮಾನಿನಗರ ವಿಸಳಾವತ್ ಗೋತ್ರದ ದಾಮಾನಾಯಕನ ನೇತ್ರತ್ವದಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ, ಜರಪಲಾ, ಲಚಮಾ ನಾಯಕ(ರಣತೋಟ), ಪೊಮ್ಮಾ, ಒಡತ್ಯಾ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ೫೦೦ ಯುವಕರು ಕೊಪ್ಪಳಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ದರೋಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾದಷಾನು ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಿಸಿ ತಿಮ್ಮಾನಿ ನಗರದ ತಾಂಡಾದ ಮುಖ್ಯ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು "ನಿನ್ನೆ ಕೊಪ್ಪಳಗಡದಲ್ಲಿ ದರೋಡೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ ಅಂತೆ" ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ದಾಮಾ ನಾಯಕನು "ನಾವ್ಯಾರೂ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ನಾವಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ತಾಂಡಾದವರಾಗಲಿ ಇಂಥ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದಾಗ "ಹಾಗಾದರೆ ನಾಳೆ ನಿಮಗೆ ಒಂದು ಪರೀಕ್ಷೆ ಒಡ್ಡುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೈಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡುತ್ತೇವೆ. ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಕೈ ಸುಟ್ಟರೆ ನೀವು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ. ಕೈ ಸುಡದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥ” ಎಂದು ಬಾದಷಾ ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೆಲ್ಲ “ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಖೇರಾಳಿ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿ ಬಳಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ “ಹೇ ದೇವರೆ, ನಮಗೆ ಬಂದೊದಗಿದ ಈ ಸಂಕಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ” ಎಂದು ವರ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು.

ಮಾರನೇ ದಿವಸ ಬಾದಷಾ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ೧೦೦೦ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಬಾದಷಾನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತರು. ಆಗ ಅವರ ಕೈಗಳ ಮೇಲೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಗೊದ್ದಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತವು. ಬಾದಷಾನ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾದಗುಂಡನ್ನು ಚಿಮುಟದಿಂದ ಎತ್ತಿ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತ ದಾಮಾನಾಯಕನ ಕೈ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟರಂತೆ. ಆತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತವನ ಕೈಗೆ ದಾಟಿಸಿದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಸರಸರನೇ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಕೈಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡನ್ನು ಜಾರಿಸುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ನಿಂತವನ ಕೈಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇ ತಡ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಸೌದೆಯ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಆ ಗುಂಡು ಎಸೆಯಲು ಅದು ಧಗಧಗನೆ ಉರಿದು ಹೋಯಿತಂತೆ. ಸಾವಿರ ಬಂಜಾರರುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರ ಕೈಗಳೂ ಕಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನಿಂದ ಸುಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅವರ ಕೈಗಳ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಗೊದ್ದಗಳು ಸುಟ್ಟವೇ ವಿನಃ ಅವರ ಕೈಗಳು ಸುಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದಾಮಾನಾಯಕನು ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು “ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ ಬಾದಷಾನ ತಲೆ ಕಡಿಯೋಣ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬಾದಷಾನು ‘ನನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪಾಯಿತು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು’ ವಿನಂತಿಸಿದನು. ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ‘ಈ ಬಾದಷಾನ ಮೇಲೆ ಹಗೆ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಆ ದೇವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು. ಇದು ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಪವಾಡದಿಂದ ಆದದ್ದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ಮುಂದೆ ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾ ಚಡೋಸಾರಿನ
ಘೋಡೆಪರ ಅಸವಾರಿ
ಅಜಮ ಕಳಾಧರಿ ಅವತಾರಿ

ಮೀಟುಸಾರಿರೋ ಸರಕಾರಿ
ಗುತ್ತಿಬಳ್ಳಾರಿ ಸರಳೋ ಮಾರನ
ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾನ ವಾಟಿಚ
ತಿಮ್ಮಾನಿ ನಗರಿಪರ ತಾಂಡೋ ಧಾಳನ
ಮೀಟು ಸಾರಿರೋ ಸರಕಾರಿ
ಅಜಮ ಕಳಾಧರಿ

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ ಮೀಟುನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ‘ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಭೋಸ’ ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ವೀರರು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ದರಕಾರವೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಓಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರೂ ಮತ್ತು ಧಾಡಿಭಾಟರುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.^{೨೩೮}

ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳು ಬಂಜಾರರು ಅಪರಾಧವೆಸಗುವುದು ಅವರ ಧರ್ಮವೆಂದು ಬಿಂಬಿಸಿದರೆಂದು ಸ್ಮಾರಿವಿಯಾರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೨೩೯} ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಈ ಕಳ್ಳತನ, ಧರ್ಮದ ಒಂದು ಅಂಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೨೪೦}

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ಅಪರಾಧಿ ಸಮುದಾಯವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು^{೨೪೧} ಇವರು ಧಾನ್ಯಸಂಗ್ರಹದ ಮನೆಗಳ ದರೋಡೆ, ಹೆದ್ದಾರಿ ದರೋಡೆ ಮತ್ತು ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು.^{೨೪೨} ಡಕಾಯಿತಿೆಯಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಕೆಲವು ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೆ ತಾಂಡಾಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡುತ್ತ ಬದುಕತೊಡಗಿದರು.^{೨೪೩} ಬಹುಶಃ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾನೂನು ಪೋಲೀಸರ ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂಜಾರರು ವ್ಯವಸಾಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದೆರಗುತ್ತಿದ್ದ ಬರಗಾಲವು ಬಂಜಾರರ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಇನ್ನಿಲ್ಲದ ಪೆಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅವರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದನಕರುಗಳ ಹಿಂಡನ್ನೇ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಲು ಜಮೀನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೧೮ ರಿಂದ ೧೯೨೦ರವರೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮೆಹಬೂಬನಗರ ಮತ್ತು

ವಾರಂಗಲ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಂಜಾರರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಇವರನ್ನು ದರೋಡೆಕೋರರೆಂದು ಮರಳಿ ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿದರು.

೧೮೯೯ ಮತ್ತು ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಭೀಕರವಾದ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಓರಂಗಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹಾನಿವುಂಟಾಯಿತು. ೩೩ ದೇಹದಾರ್ಡ್ಯವುಳ್ಳ ಬಂಜಾರರ ಗುಂಪೊಂದು 'ಕೇವಲನಾಯ್ಕ ತಳಘಾಟ್' ಎಂಬುವನ ಸಾರಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯಾಗಿರುವ ಗೋಧಾವುಗಳಿಗೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದರು.^{೨೪೪} ಆದರೆ ವಿದೇಶಿ ಬರಹಗಾರನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾನೆ. "೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಂಜಾರರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು, ಆದರೆ ಕಳ್ಳರಲ್ಲ. ಎಂದಿಗೂ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ. ಬಂಜಾರ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ ಮರಳಿ ಬರುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳು ದಾರಿಕಾಯುವುದು ಒಬ್ಬ ಸೇವಕ, ಒಬ್ಬ ಕಳ್ಳ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಬಂಜಾರನಿಗೆ"^{೨೪೫} ಈ ಹೇಳಿಕೆಯು ಬಂಜಾರರು ಆದಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಪವಾದಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಂದು ಬಂಜಾರರ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಇದ್ದದ್ದು ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವೃತ್ತಿ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ವಯಸ್ಸಾದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಮಗೆ ಧಾನ್ಯಸಂಗ್ರಹದ ರಕ್ಷಣೆ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಬರುವಿಕೆಯ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು.^{೨೪೬}

೧೯೦೦ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೨೬ರಂದು ಕೋಟಗೀರ ಪ್ರದೇಶದ (ಪೈಗಾ ಇಲಾಖೆ) ೨೦-೨೫ ಜನ ಬಂಜಾರರು ಸೇರಿ ನಭಿಪೇಟೆಯ ಕನಕಪ್ಪ ಬಾಕಳಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಉಳಿದವರು ಆ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಯಾರೂ ಬರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಲಾಠಿ, ಭರ್ಚಿ, ಕವಣಿ, ಖಡ್ಗ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಆಯುಧಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಸುಮಾರು ೨ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ದೋಚಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸರ ಕೈ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪರಾರಿಯಾದರು.^{೨೪೭} ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಡಕಾಯಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಬೇಸತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಹಲವಾರು ಕುಖ್ಯಾತರ ತಲೆಗೆ ಬಹುಮಾನ

ಘೋಷಿಸಿದರು. ಸಿಕ್ಕ ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಸಜೆ ಮತ್ತು ಐದನೂರು ರೂಪಾಯಿವರೆಗೆ ದಂಡ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ.^{೨೪೮} ಆಳರಸರಾಗಿದ್ದ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತಾಗಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ದಾಖಲಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ದಾಖಲಾಗದೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣ ಇರಬಹುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಡುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಈ ಕುರಿತು ಸಮಗ್ರವಾದ ಅಧ್ಯಯನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

ಕೊನೆ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಜನಾಂಗ ಜನಪದ ರಾಜ್ಯ-ಮೈಸೂರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಪುಟ-೧೧
೨. ಜನಾಂಗ ಜನಪದ ರಾಜ್ಯ-ಮೈಸೂರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಪುಟ-೩೨
೩. ಅನು, ಬಾಬು ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ ಯಾವುದು ಚರಿತ್ರೆ, ಬಿಳಿದೊರೆಗಳು ನುಂಗಿದ ಚರಿತ್ರೆ, ಪುಟ - ೩೬ ದ್ರಾವಿಡ ವಿ.ವಿ ಕುಪ್ಪಂ ೨೦೦೮
೪. ಅನು, ಬಾಬು ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ ಯಾವುದು ಚರಿತ್ರೆ ಬಿಳಿದೊರೆಗಳು ನುಂಗಿದ ಚರಿತ್ರೆ, ಪುಟ - ೩೬ ದ್ರಾವಿಡ ವಿ.ವಿ ಕುಪ್ಪಂ ೨೦೦೮
೫. ಸೂರದಾಸ- ಭ್ರಮರಗೀತ, ಪುಟ-೨೩
೬. ಎ.ಹೆಚ್.ಜಮಾದಾರ-ಆದಿವಾಸಿಯೊಂ ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಜನ, ಪುಟ-೪೯ (ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿ)
೭. Robert Gabriel Varady, North Indian Banjaras: Their evolution as Transporters, South Asia, Vol.-2 ,page 1-2, 1979. New delhi1990
೮. ಈತನು ದಸೋದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಬಂಜಾರರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದಸೋದಿ ಎಂದರೆ ಹಣದ ಹತ್ತು ಭಾಗ ಪಾಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನು.(ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಪುಟ-೩೩೩.)
೯. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಪುಟ-೨೪೨.
೧೦. ವಲ್ಲ ಕ್ರೋನಿಕಲ್ ಬುಕ್, ಪುಟ-೨೫೯-೩೫೨(ಪುರಾತನ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ಬಂಜಾರರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.)
೧೧. ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್ ಇಂಡಿಕಾ, ಪುಟ-೧೧
೧೨. ಡಬ್ಲ್ಯು ಕ್ಲೈವ್ ಮತ್ತು ಎಂಥೋವನ್: ದ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ & ಕಾಸ್ಟ್ ಆಫ್ ನಾರ್ಥ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಪ್ರಾವೆನ್ಸ್ & ಔಥ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೧೫೦ Calcutta supirintendent of Govt print- 1896 (ವತ್ತರಾಜನ ಮೊದಲ ಹೆಂಡತಿ ಲಾವಣಕಾದವಳು ಎಂದು ಸೂಕ್ತಮುಕ್ತಾವಳಿಯಲ್ಲಿದೆ.ಈ ಲಾವಣಕಾ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬಹುದೇ?)

೧೩. ಬಿರಾರ್ ಸೆನ್ಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ೧೮೮೧- ಪುಟ- ೧೫೦.
೧೪. ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಬೋಲಿಯಾ ಬಂಜಾರಿ, ಪುಟ-೨೯.
೧೫. ಅನು-ಉದಮ ನಾರಾಯಣ ತನಾಡಿ-ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ, ಪುಟ-೩೧೮
೧೬. ಬಿರಾರ್ ಸೆನ್ಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ೧೮೮೧ - ಪುಟ- ೧೫೦.
೧೭. ಸುನೀತಕುಮಾರ ಚಟರ್ಜಿ- ರಾಜಸ್ಥಾನ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೧೬೦
೧೮. ಭಜರಂಗಲಾಲ ಲೋಹಿಯಾ - ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೀ ಜಾತಿಯೋ, ಪುಟ-೧೩೭
೧೯. ಭಜರಂಗಲಾಲ ಲೋಹಿಯಾ - ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೀ ಜಾತಿಯೋ, ಪುಟ-೧೩೭
೨೦. ಅದೇ ಪುಟ-೧೩೮
೨೧. ಸ್ವರ್ಣಲತಾ ಅಗರವಾಲ- ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೀ ಲೋಕಗೀತೆ, ಪುಟ-೨೧೯
೨೨. ಅದೇ ಪುಟ - ೨೨೦
೨೩. ಸ್ವರ್ಣಲತಾ ಅಗರವಾಲ- ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೀ ಲೋಕಗೀತೆ, ಪುಟ-೨೧೯
೨೪. ಅದೇ ಪುಟ - ೨೨೦
೨೫. W.Crooke. Tribes and Castes of the North Western India Vol-1 1974, Page-150 Calcutta Supritendent of Govt Printing Press, 1896
೨೬. ಡಾ.ಸಾಳುಂಕಿ-ಭೂಮಿಪುತ್ರ, ಗೌತಮಬುದ್ಧ-ಪುಟ-೧೩.
೨೭. ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚರಣ್ ಹೆಸರಿನ ಜಾತಿಯಿದೆ. ಇವರಿಗೂ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ.
೨೮. ಧನಕೂಟ್ ಗೋತ್ರದ ಬಂಜಾರರು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವಾರು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.
೨೯. R.V: Rasell: The Tribes and Castes, Vol-II, Page-171.
೩೦. W.Crooke. -The Tribes and Castes,Page, 156 Calcutta Supritendent of Govt Printing Press, 1896
೩೧. H.M. Elliot: The Tribes and Castes ,Page 156
೩೨. H.M. Elliot: The Tribes and Castes ,Page 156
೩೩. H.M. Elliot: The Tribes and Castes ,Page- 40
೩೪. ಅದೇ ಪುಟ-೪೧
೩೫. Memories of the History Folk-lore and Distribution of the race of the North western provinces of India,ed- john beames vol-I London- , trubnar and co-1869 Enthoven R. E. ಎಚ್. ಎಂ. ಈಲಿಯಟ್ ಸರ್ವೆ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೪೪.
೩೬. The Tribes and Castes of Bombay, vol- II, page-170 The Govt Central press -1920

೩೭. ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ -ಏಸಿಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಪತ್ರಿಕೆ, ಪುಟ-೧೪೫.
೩೮. Bombay Large Transaction Vol – I, Page-146.
೩೯. ಈತನ ಕಾಲ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರುಸ್ತುಮಖಾನನು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಷಹಜಹಾನ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಚಂಬಳದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈತ ಮುರದಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕೆ 'ರುಸ್ತುಮ್' ನಗರವೆಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು. ಈ ಹೆಸರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಸರಿ ಕಾಣದಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ಹೆಸರಿನ ಬದಲಾಗಿ 'ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಮುರಾದ್' ಎಂದು ಕರೆದನು. ೧೬೬೮ರಲ್ಲಿ ಚಂಬಳದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಮುರಾದ್‌ನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಜೀವನಾಂತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.
೪೦. H.M. Elliot: Glosary Castes & Tribes. Page-44
೪೧. 'ತಾಂಡಾ' ಎನ್ನುವುದು ಬಂಜಾರರ ವಿಹಾರ ಅಥವಾ ನಿವಾಸಗಳ ನೆಲೆ. ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ 'ತಾಂಡಾ' ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಬಂಜಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಗುಜರಾತ್' ಎಂಬ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 'ತಾಂಡಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೆಲವೇ ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ 'ಚನಬ್' ಎಂಬ ನದಿ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಲೋಭಾನಾಗ'ಗಳು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೆಸರಿಗೆ ಪಂಜಾಬಿ ಗಿರಿಜನಾಂಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಲೋಭಾನಾಗಳು ಕೃಷಿಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಇವರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಮಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಳುಕಡೆಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೇ ಜೀವನ ಕಳೆದರು. ಅನು. ಬಾಬು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ - ಯಾವುದು ಚರಿತ್ರೆ ಪುಟ-೩೦.
೪೨. ಎಚ್. ಎಂ. ಈಲಿಯಟ್ ಸರ್ವೆ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೪೪.
೪೩. The Tribes and castes of Bombay, vol II, page-170
೪೪. ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಪುಟ, ೪೦ ರಲ್ಲಿ
೪೫. Mysore Tribes and castes,vol-II, page150-151)
೪೬. Adward Balfour: The Cyclopaedia of India and Eastern Southern Asia-Vol-5, (ಗರ್ಫ:ಆಕಾಡೇಮಿಶಾ ಡರ್ಕ್) Page-1-170.
೪೭. ಕಂಬರ್‌ಲೇಜ್: ದಿ ಟ್ರೈಬಸ್ ಆಂಡ್ ಕ್ಯಾಸ್ತ್ಸ್ ಆಫ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಪ್ರಾವಿನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸಂಪುಟ-೨, ಪುಟ-೧೭೧-೧೭೨ ಕಲ್ಕತ್ತಾ. ೧೮೯೬
೪೮. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಕೂಕ್. ದಿ. ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಆಂಡ್ ಕ್ಯಾಸ್ತ್ಸ್ ಆಫ್ ನಾರ್ಡನ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಇಂಡಿಯಾ ವ್ಯಾಲೂಯಂ-೧, ಪುಟ-೧೫೭

೪೯. ೪೯. ಚಿನ್ನಿಯಾ ನಾಯಕ ಬಂಜಾರರ ಚರಿತ್ರಂ ಪುಟ-೨೩
೪೯೨. ಡಾಡಿ ಫಕೀರ ಬಾವಾ ಶಿವಮೊಗ್ಗಾ ಇವರ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು.೪
೫೦. R.V.Enthoven:Ed . Tribes and Castes of Bombay, Vol-II, Page-೩೩೮.
The govt central press-1920
೫೧. ಮೆಗಸಾನ್‌ನ ಇಂಡಿಕಾ, ಪು.೧೧
೫೨. ಬಿರಾರ್ ಸೆನ್‌ಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ೧೮೮೧- ಪು. ೧೫೦
೫೩. R.V.Enthoven,ed: Tribes and Castes of Bombay Vol-II, Page-331-35. Bombay central govt press- 1920
೫೪. H.M. Elliot: The Race of the North Western provinces of India, Vol-I, page-8, 1869 Ed. Jhon beames London- trubeners Co- 1869-1-53-54
೫೫. H.M. Elliot: The Race of the North Western provinces of India, Vol-I, page-8, 1869
೫೬. H.M. Elliot: The Race of the North Western provinces of India , Vol-I, page-8, 1869
೫೭. W.Crooke,ed: The Tribes and Castes of the North Western provinces and oudh, Vol- I Cacutta Supritendent of Govt Printing Press, 1896-4 , 1974, Page149-150.
೫೮. ದಂಡಿಯ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ ಏಕದಶಾಸ್ತಂ ಪುಟ-೧೯೦ ಮತ್ತು ಚೌಂಡರಸ ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ- ಏಕದಶಾಸ್ತಂ-ಪುಟ,೪೯೧
೫೯. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಕೇರಿ. ತಾಂಡಾ ಅಲ್ಲ. ಕೇರಿಗೂ ತಾಂಡಾಕ್ಕೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳೆಂದರೆ ಬಲುಸಂತೋಷ. ಅವರ ಪರ್ವಗಳು ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ಈ ತಿಂಗಳಿನ ೨ನೆಯ ಮಂಗಳವಾರದಿಂದ, ೩ನೆಯ ಮಂಗಳವಾರದವರೆಗೆ ಶಿಲ್ಲಾ ಮಾತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.ಈ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆಂದು ವಾರ/ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಮುಂಚೆ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾಳು-ಕಡಿ ಹಾಕಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿಯರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕಿರಿಯರವರೆಗೆ ನನ್ನ ಕೋಳಿ ಹೆಚ್ಚು ನನ್ನ ಕೋಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂದು ಕೋಳಿ ಕೋಳಿಗಳ ಮಧ್ಯ ಜಗಳ ಹಚ್ಚಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೋಳಿಗಳ ಜಗಳ ದಂಡಿ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡಿರಬೇಕು, ಕಂಡದ್ದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನೇ ಕ್ರೂಕರವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಜಾತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ

ಬಂಜಾರರ ಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸ ಬಗ್ಗೆ ಆಕರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಹುಡುಕುವಾಗ ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯ ಓದಿರಬೇಕು. ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೇರಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆದ ಕೋಳಿ ಕಾಳಗ ಕಥೆಯೇ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆ ಎಂದು ಬರೆದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯ ತಾಂಡಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಹೋಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಕೋಳಿಗಳ ನಡುವೆ ಜಗಳ ಹಚ್ಚಿ ಮೋಜು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು.ಕ್ರೂಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಕವಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೇರಿಯೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ'ತಾಂಡಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ? ಹೀಗೆ ಕರೆದಿದ್ದರೆ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ-೨ನೆಯಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಜಾರರು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೬೦. W.Crooke,ed: The Tribes and Castes of the North Western provinces and oudh, Vol- Iv Cacutta Supritendent of Govt Printing Press, 1896, Page149-150.
೬೧. ಎಚ್.ಎಮ್. ಈಲಿಯಟ್ ಮೆಮೋರೈಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಫೋಕ್‌ಲೋರ್ & ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಷನ್ ಆಫ್ ರೇಸ್ ಆಫ್ ದಿ ನಾರ್ಥ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಪ್ರಾವೆನ್ಸೆಸ್ Ed. Jhon beames Vol- I London - 1869 ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಪುಟ-೫೩-೫೪.
೬೨. Georg Abrham Grierson , ಲಿಂಗ್ವಿಸ್ಟಿಕ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಜಿಪ್ಸಿ ಲಾಂಗ್ವೇಜ್, ಪುಟ-೧೨.
೬೩. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ್ - ಬಂಜಾರ ಧರ್ಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ, ಪುಟ-೨
೬೪. ರಾಹುಲ ಸಾಂಕೃತಾಯನ-ಮಧ್ಯ ಏಷಿಯಾ ಕಾ ಇತಿಹಾಸ-ಪುಟ-೨೧೨-೨೧೩)
೬೫. ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಸಾದ ಭಟ್ಟ- ಭಾರತ ಕಿಚಿವಿ-ಗ ಬೋರ್ಗಾರ್ಡ ತೇವಿನ ಅವಿಗಾಸಿನ, ಅನು-ಯೋಗೇಂದ್ರ ನಾಗಪಾಲ, ಪುಟ-೨೨೪
೬೬. ಮನೋಹರ ಶರ್ಮ, ರಾಜಸ್ಥಾನಕಾ ಬಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಏಕ್ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ-೨೨೦
೬೭. ಅದೇ ಪುಟ, ೨-೮
೬೮. ಭಜರಂಗಲಾಲ ಲೋಹಿಯಾ - ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಾತಿ, ಪುಟ-೧೬೨
೬೯. ಕರ್ನಲ್ ಟಾಡ್- ರಾಜಸ್ಥಾನ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೨೮
೭೦. ಡಾ. ನಾನುಲಾಲ ಪಾಟಕ - ಹಾಡೋತಿ ಕಹಾವತೆ, ಪುಟ-೩
೭೧. ಕಬೀರ - ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ-೩೨೬
೭೨. ಅದೇ ಪುಟ, ೫೯
೭೩. ಶ್ರೀ ರಮಾಶಂಕರ ತ್ರಿಪಾಠಿ - ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಾ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೯೮
೭೪. ಯತೋಧ - ಜಿತಗಯಾ ಪುಸ್ತಕ, ಪುಟ-೯೨

೭೫. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ್: ಬಂಜಾರ ಧರ್ಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ, ಪುಟ-೬೦
 ೭೬. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ್: ಬಂಜಾರ ಧರ್ಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ, ಪುಟ-೬೦
 ೭೭. ಮಹಂತ ಆನಂದ ಕೌಶಲ್ಯಾ - ಮಹಾವಂಶ, ಪುಟ-೪೯
 ೭೮. ಮೆಗಾಸ್ತನಿಸ್ - ಇಂಡಿಕಾ, ಪುಟ-೨೦
 ೭೯. W.Crooke,ed: The Tribes and Castes of the North Western provinces and outh, Vol-iv Cacutta Suprintendent of Govt Printing 1896 Page-150.
 ೮೦. ಯುಗಜಿತ ನವಲಪುರಿ ಬಾಬರನಾಮಾ ಪುಟ-೭೫
 ೮೧. ಡಾ. ಮಧುರಾಲ ಶರ್ಮಾ, ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸ, ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿ ಪುಟ-೧೩೦-೧೩೧
 ೮೨. ಯುಗಜಿತ ನವಲಪುರಿ - ಬಾಬರನಾಮಾ, ಪುಟ-೨೯
 ೮೩. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಮಹಾಚಾರ್ಯ -* ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಕೋಶ, ಪುಟ-೧೩೪
 ೮೪. ಡಾ ದೇವಿಲಾಲ ಪಾಲಿವಾಲ, ಪುಟ- ೧೭೯
 ೮೫. ಸುರಭೀ ಕೃಪೆಯಿಂದ
 ೮೬. ಡಾ.ಕೃಷ್ಣದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಭೋಜಪುರಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ ೧೨
 ೮೭. ಕರ್ನಲ್ ಟಾಡ್- ಅನಲ್ಪ ಆಂಡ -Ed William crooke- vol-3 London oxford o.v.press-1920 ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕಾ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೨೦೫
 ೮೮. ಫಿ. ಇಲಿಯಟ್ ಡಾಬ್ಲನ್ - 'ಭಾರತ', ಪುಟ-೧೬೭
 ೮೯. ರೋಮಿಲಾ ಥಾಪರ - ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸ (ಹಿಂದಿ ಕೃತಿ), ಪುಟ-೨೯-೩೩
 ೯೦. ಡಾ. ಚಿಂತಾಮಣಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ-ಮಾಲಕಿ ಲೋಕ ಗೀತ ಕಾ ಏಕ ವಿವೇಚನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ-೩೬
 ೯೧. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ್ -ಬಂಜಾರ ಧರ್ಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ, ಪುಟ-೫೭
 ೯೨. ದಿ ಸಿಕಾಲಿಗರ್ಸ್ ಆಫ್ ಪಂಜಾಬ, ೧೮೮೩, ಪುಟ-೯-೨೩.
 ೯೩ .Robert gabriel-Varady North Indian Banjars, the evoluvation as transports' south Asai Vol-2 1979, page-12
 ೯೪. ಭಗತ್ ಶರಣ ಚತುರದೇವ - ಹಿಂದಿ ಶಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೧
 ೯೫. ಭಗತ್ ಶರಣ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ - ಪುರಾತನ ರೋಮ್ಯಾನ್, ಪುಟ-೧೯೪
 ೯೬. ಹಿರಾಲಾಲ ಶುಕ್ಲ - ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ- ೧೩-೨೮
 ೯೭. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ್-ಬಂಜಾರ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮ, ಪುಟ-೭.
 ೯೮. ನರೇಶದೇವಿ - ಅನುವಾದಕಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಕಥಾ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಏಕತಾ, ಪುಟ-೫೯
 ೯೯. ಕಾಳಿ ಪ್ರಸಾದ - ಹಿಂದಿ ಶಬ್ದ ಕೋಶ, ಪುಟ- ೯೪೬.

೧೦೦. ಎ.ಹೆಚ್ ಜಮಾದಾರ - ಆದಿವಾಸಿಯೋ ಉಪೇಕ್ಷಿತ ಜನ, ಪುಟ -೪೯
 ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿ
 ೧೦೧. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ್-ಬಂಜಾರ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮ, ಪುಟ-೮
 ೧೦೨. ಜಿಯಾ ಬರಾನಿ: ತಾರೇಖ. ಈ ಫಿರೋಜಷಾಹಿ - ಸಂ-ಸೈಯ್ಯದ ಅಹ್ಮದಖಾನ್, ಪುಟ-೩೦೫ : ೩೦೭.
 ೧೦೩. Cited in Habib merchant Communities, page-374 (ಬಂಜಾರಸಮುದಾಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ 'ನಾಯಕನೆಂದು' ಕರೆದದ್ದು ಶೇಖನಾಸಿರುದ್ದೀನ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.
 ೧೦೪. The Cikaligars of Panjab, Page-೯-೨೩, ೧೮೮೩.
 ೧೦೫. ಎಡ್ಲರ್ & K.R.Garg Ed: Allbadoni Mulukshah Tawarika Trans Gerge Ranking vol-III, New delhi Renaissance Publicing House1986,
 ೧೦೬. ಜಾನಕಿ ಪ್ರಸಾದ ಶರ್ಮಾ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮುಸಲ್ಮಾನೋ ಪ್ರಭಾವ ಪುಟ-೬
 ೧೦೭. ಸಂ.ಡಾ. ರಘುವೀರಸಿಂಹ - ಜಹಾಂಗಿರ ನಾಮಾ, ಪುಟ-೫೫
 ೧೦೮. ಬುಂದೇಲ ಖಂಡದ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು, ಪುಟ- ೩೪
 ೧೦೯. ಅದೇ, ಪುಟ-೬೮
 ೧೧೦. ವಿಜಯಂದ್ರಕುಮಾರ ಅಗರವಾಲ ಮತ್ತು ಹೇಮಲತಾ ಶ್ರೀ ವಾತ್ಸವ-ಹಮಾರಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದರೋಹರ, ಪುಟ-೫೪
 ೧೧೧. ಹರಿದೇವ ಬಾಹಾರಿ : ಹಿಂದಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಷೆ, ಪುಟ-೬೦
 ೧೧೨. ಥರಸ್ಲರ್ ಎಡ್ಲರ್ & K.R.Garg - ಕ್ಯಾಸ್ಪ್ ಆಂಡ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಆಫ್ ಸೌದರ್ನ್ ಇಂಡಿಯಾ Vol-vii New delhi Page-11
 ೧೧೩. ೧೮೧೮ ರ ಕಲಂ ಶಿರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ)
 ೧೧೪. ವಿಜಯೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಮಾಥೂರ - ರಾಜಸ್ಥಾನ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೪೪೭
 ೧೧೫. ಗೋಕುಲದಾಸ ಮಹಾರಾಜ-ಬಂಜಾರಾ ಭಾಸ್ಕರ, ಪುಟ-೨೫
 ೧೧೬. ರಾಹುಲ್ ಸಾಂಕೃತಾಯನ-ಧೂಂಗಡ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುಟ-೪೬
 ೧೧೭. M.K. Perista, History of the Race of the Mohmdan Power India till The Year Vol-II, Page-243 (1612).
 ೧೧೮. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ - ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ ಟ್ರಾವೆಲರ್ ಡೈರಿಯಿಂದ, ಪುಟ- ೧೬
 ೧೧೯. ಲೋಕ ಹಿತವಾದಿ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶ ಕಾ ಇತಿಹಾಸ. ಪುಟ-೨೦ 'ಜಾನಪದ ಐತಿಹ್ಯ'
 ೧೨೦. ವಿ.ಕುಮಾರ-ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಾನಾವಲಿ, ಪುಟ-೬೦೭
 ೧೨೧. The Embassy of Sir Thoms Rao to India Page-313.

೧೨೨. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ - ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ ಟ್ರಾವೆಲರ್ ಡೈರಿಯಿಂದ, ಪುಟ-೧೬

೧೨೩. ಡಾ.ಕೃಷ್ಣದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಭೋಜಪುರಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ-೧೨

೧೨೪. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ವಿಜಯನಗರ, ಪು- ೨೬೭

೧೨೫. ದಿನೇಶಚಂದ್ರ ಭಾರದ್ವಾಜ , ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಭ್ಯತಾ ಅವುರ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುಟ- ೨೦೧

೧೨೬. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ - ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ R.V.Enthoven The Tribes and Castes of Bombay Vol-II, Page-338.

೧೨೭. ಡಾ.ರಾಜಕುಮಾರ ಕೌಲರಾಜ - ಫರಾಣೆ ಕೀ ಹಿಂದಿ ಕೀ ಸೇವಾ, ಪುಟ-೧೩೦

೧೨೮. Baptiste Travener: Travels In India, Ed-William Croock, Vol-II, Page-34.

೧೨೯. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ ಪ್ರವಾಸಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೫, ಪುಟ- ೩೦೧.

೧೩೦. Brigs, Henry George- Account of the Origen, History and manners of mencilled Banjaras, Transactions of the literary Society of Bombay, Vol-I, 170-197 London Printed for langaman- Hurts, Resorme, and Brown, 1819 Caste of Mind Page-44.

೧೩೧. Tharston : Castes and Tribes Vol-1, X-270. Fourth EDITION.

೧೩೨. Edward Balfour: The Cyclopedia of India and Eastaern Southern Asia-Vol- V, Reper Garz akademische Drucku Verlagsantalt 1967 Page-270.

೧೩೩. ಜಾನ್‌ಮಾಲ್ಡಮ್ : ಅಮೆಮಯರ್ ಅಫ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಇಂಡಿಯಾ ಪ್ರಾವಿನಸೆಸ್ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಪುಟ-೧೫೨.

೧೩೪. Aiayyar: The Mysore Castes Tribes, Vol-II, Banglore, page-135.

೧೩೫. R. V. Enthovan: Tribes and Caste of Bombay, Vol- II, page-152.

೧೩೬. ಮರಾಠ ಶಾಸನ

೧೩೭. ವಿಮಲೇಶ ಶರ್ಮ: ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪಭಾಷೆ, ಪುಟ-೫೬

೧೩೮. ಜಾನ್ ಮಾಲ್ಡಮ್ : ಅಮೆಮಯರ್ ಅಫ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಇಂಡಿಯಾ ಇನ್‌ಕ್ಯುಡಿಂಗ್ ಮಾಳವ & Adjoing ಪ್ರಾವಿನಸ್ ವಿಥ್ ದಿ ಹಿಸ್ಟರಿ & Copious—country Vol-2, New delhi Sagar Publication 1970, Page,152

೧೩೯. ರಜಪೂತರಲ್ಲಿ ಷಿಟ್ ಗೋತ್ರಗಳಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಷಿಷಿನೆಯ ಗೋತ್ರದವರೇ ಬಂಜಾರರೆಂದು ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಯರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

೧೪೦. ವಿಧೀಶಾ ಭೋಲಾಭಾಯಿ ಪಟೇಲ : ನಿಬಂಧ ಸಂಗ್ರಹ, ಪುಟ-೧೩

೧೪೧. Ed : R. V. Enthoven : The Tribes and Castes of Bombay, Vol-II Central Press, 1920 Page-333.

ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ / ೧೧೮

೧೪೨. ಎ. ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ರೇಸ್ ಆಫ್ ದ ಮೊಮೆಡಮ್ ಫೇಥ ಫುಲ್ ಇನ್ ದಿ ಕಂಟ್ರಿ ಆಫ್ ದಿ ಹಿಂದ್.

೧೪೩. ಆಚಾರ್ಯ ಚಾಣಕ್ಯನ : ಕಾದಂಬರಿ, ಪುಟ-೪ (ಅನುವಾದಿತ)

೧೪೪. ಡಾ. ನೇಮಿಚಂದ್ರ : ಜೈನ. ಭಲ್ಲಿಕಾ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುಟ-೯೯

೧೪೫. ಡಾ.ಬೋಲಾನಾಥ ತಿವಾರಿ : ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಕೋಶ, ಪುಟ-೩೮೩

೧೪೬. ಅದೇ ಪುಟ.

೧೪೭. ಡಾ. ಶ್ಯಾಮ ಪರಮಾರ : ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಪುಟ-೧೨೬

೧೪೮. ಸಂ ವಿಶ್ವಂಭರ ವನ್ಯ ಜಾತಿಖಂಡ ಏಕ ಅಂಕಚಾರ, ಪುಟ-೯೩

೧೪೯. W. Crooke- The Tribes and Castes, Page-151.

೧೫೦. ಪಿ.ಆರ್. ಪ್ರತಾಪ : The Festival of Banjaras, Page-39

೧೫೧. ಪಿ.ಆರ್. ಪ್ರತಾಪ : The Festival of Banjaras, Page-39

೧೫೨. Ayyar : Mysore Tribes and Castes, Page-30

೧೫೩. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ- ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೫, ಪುಟ-೩೦೬. ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ.

೧೫೪. W. Crooke-The Tribes and Castes, Page-151.

೧೫೫. Klonal Tada- The Tribes and Castes, Page-341.

೧೫೬. Briggs : Account of the origin, page-177-178.

೧೫೭. Briggs : Account of the origin, page-178.

೧೫೮. Briggs : Account of the origin, page-178.

೧೫೯. ಅದೇ,

೧೬೦. ಇಲ್ಲಿಯ ನದಿಗಳು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ದೂರ ಪ್ರಯಾಣ ಸುಗಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೬೧. Briggs : Account of the origin , page-172.

೧೬೨. Manual of the administration of the madras presidency, in Illustration of the records of Government and the Yearly Administration Reports, e.d maclan rept. from madaras II-18

೧೬೩. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ , ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೪, ಪುಟ- ೨೭೫.

೧೬೪. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ , ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೪, ಪುಟ- ೧೭೫.

೧೬೫. ಬಿ.ಎಸ್. ಭಾರ್ಗವ - ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತ ಕೀ ಸಮಸ್ಯೆ, ಪುಟ - ೨೦೫

೧೬೬. ಮನೋಹರ ಶರ್ಮ: 'ರಾಜಸ್ಥಾನ ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯ ಏಕ ಅಧ್ಯಯನ', ಪುಟ - ೩೨೦

ಬಂಜಾರ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ / ೧೧೯

೧೬೭. ಮ್ಯಾನುವೆಲ್ ಆಫ್ ಆಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಆಫ್ ದಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ವ್ಯಾಲೂಮ್-೧, ಪುಟ-೧೯

೧೬೮. Mark Wilks, Historical Sketches of the South of India, rept (Mysore: The Government Branch Press, 1932) page-518.

೧೬೯. Fraser - our Faithfull Ally, Page-27-97

೧೭೦. W. Crooke- The Tribes and Castes, Page-51

೧೭೧. Billigrami -Historical discriptive Sketches, page-511

೧೭೨. Hassan-The Castes and Tribes page-21

೧೭೩. The Mysore Latter and Despatches of duke of wellington, Page-68 (1799-1805)

೧೭೪. Briggs : Account of the Origin, Page_182-183.

೧೭೫. Wilks : Historical descriptive Sketches, Page - 517

೧೭೬. The mysore latters and Dispatches of the Duke of wellington, 1799-1805
Banglore,mysore Govt Press 1862-68, Page-84.

೧೭೭. Bilagrami: Historical descriptive Sketches, Page-308.z

೧೭೮. Briggs: Account of the origin, Page-186-187.

೧೭೯. Briggs : Account of the origin, Page-184

೧೮೦. P.j.Marashall :ed, The Eighteenth Century Indian History,Evolution and Revolution Page-1

೧೮೧. Asiya Siddki: Ed : Trade and Finance, Page-40-41.(Colonial India, Delhi Oxferd university -1995)

೧೮೨.The Travelars Peetor Mundy Europe and Asia,1608-1667,ed.Richard Carnactemple,5,vols,(LondonCambridge University,press, page-95.

೧೮೩. Asiya Siddki: Trade and Finance in the Colonial India ,1750-1860 (Delhi Oxperd university -1995) Page-40-41

೧೮೪. ಬುಜಾನನ್ ಎಂಬುವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಾದ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೮೫. John Briggs : Account of Origin, Page-186

೧೮೬. Mysore Castes & Tribes , Vol-11, page-141-142.

೧೮೭. John Brigs : Account of Origin, page-141-142.

೧೮೮. John Brigs : Account of Origin, page-143.

೧೮೯. ರೆಜಿನಾಲ್ಡ್ ಜಾರ್ಜ್ ಬರಟನ್ :ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕಾಂಟಿನೆಂಟ, ಪುಟ-೨೦

೧೯೦. Mysore Tribes and castes,vol-II, page-150-151

೧೯೦೨ Byly, Rulers townsmen, page-219-226

೧೯೧. ಬಿಷಪ್ ಹಿಬ್ : ನ್ಯಾರೇಟಿವ್ ಆಫ್ ಎ ಜರ್ನಿ ಥ್ರೂ ಅಪ್ಪರ ಪ್ರಾವಿನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ.

೧೯೨. ಅನಲ್ ಆಫ್ ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಸಂಪುಟ-೧, ಪುಟ-೬೦೨.

೧೯೩. ಎಕನಾಮಿಕ್ ಪ್ರಾಬಲಮ್ಸ್ ಆಫ್ ಮಾರ್ಡರ್ನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೧, ಪುಟ-೨೯೮.

೧೯೪. ಜನರಲ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ & ಫೆರಿಸ್ಟಾ, ಸಂಪುಟ-೧, ಪುಟ-೫೨೯.

೧೯೫. ವಿಶಾಖಪಟ್ಟಣಂ ಗೆಜೆಟಿಯರ್,

೧೯೬. ನ್ಯಾರೇಟಿವ್ ಆಫ್ ದಿ ಆಪರೇಶನ್ ಆಫ್ ಲಿಟಲ್ ಡಿಟ್ಯಾಚ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಗೆನೆಸ್ಟ್ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ.

೧೯೭. ಇರ್ವಿನ್ ಆರ್ಮಿ ಆಫ್ ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಮೊಘಲ್ಸ್, ಪುಟ-೧೯೨

೧೯೮. ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ಪುಟ-೧೦.

೧೯೯. ಔದ್ ಗೆಜೆಟಿಯರ್, ಸಂಪುಟ-೨, ಪುಟ-೦೬

೨೦೦. ಅದೇ, ಪುಟ-೭

೨೦೧. ವರ್ಲ್ಡ್ ಕ್ರಾನಿಕಲ್ ಪತ್ರಿಕೆ, ಪುಟ-೨೫೯,೩೫೯

೨೦೨. ಮೈಸೂರ ಕ್ರೈಬಲ್ ಆಂಡ್ ಕಾಸ್ತ್, ಸಂಪುಟ-೨, ಪುಟ-೧೪೨.

೨೦೩. Hassan : The Caste and Tribes , page-15.

೨೦೪. ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕೋಶ : ಪುಟ-೧೦೪ (ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಕಟಣೆ)

೨೦೫. ಡಾ. ಬಳಿರಾಮ ಪಾಟೀಲ : ಬಂಜಾರ ಸಮಾಜದ ಇತಿಹಾಸ ಶಿಖ್ ಧರ್ಮೇತಿ ಸಂಬಂಧ, ಪುಟ-೭

೨೦೬. ಸಂ. ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ : ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ (The Travelars of peetor Mundy,) Vol-೨, page-53.

೨೦೭. James Tod : Annals and Antiquities of Rajastan , Ed: William Crooke, Vol-I, page-151, London University Press 1920.

೨೦೮. ಸಂ.ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ : ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೫೨ ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಮುದ್ರಣ.

೨೦೯. ಡಾ.ಭಾಗವತ್ ಶರಣ ಚತುರ್ದೇವ: ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸ, ಪುಟ-೧

೨೧೦. ಕೆ.ಬಾಲನಾಯಕ-ಬಂಜಾರ ಧರ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ, ಪುಟ-೬೧.

೨೧೧. ರೂಪ್ಲಾನಾಯಕ್: ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಂಜಾರರು, ಪುಟ-೮೮.

೨೧೨. ಅದೇ, ಪುಟ-೮೮.

೨೧೩. ಎಸ್. ಆರ್. ಕಾನಿಟಕರ್: ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೨೯.

೨೧೪. ಬ್ರಿಗ್ಸ್ : ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ಓರಿಜಿನ್, ಪುಟ-೧೭೮-೧೭೯.

೨೧೫. Mysore Tribes and Castes, Vol-11, page-139-140.

೨೧೬. ಥಾಡಿಫಕೀರ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ಶಿವಮೊಗ್ಗ (೧೯೯೯) ಮತ್ತು ಪಾಂಡಪ್ಪ ಲಮಾಣಿ,
ನಾಗಾವಿ ತಾಂಡಾ (೨೦೦೬) ಇವರ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದ ಸಂಗತಿ.

೨೧೭. ಆರ್. ವಿ. ರಸ್ಸೆಲ್ : ಐ.ಸಿ.ಎಸ್. ದಿ ಟ್ರೈಬಸ್ ಆಂಡ್ ಕಾಸ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್
ಪ್ರಾವಿನ್ಸೀಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೨, ಪುಟ: ೧೬೯-೧೭೦.

೨೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ-೧೭೦.

೨೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ- ೧೭೦.

೨೨೦. ಎ.ಸಿ. ಲಯಾಲ್: ಗೆಜೆಟಿಯರ್ ಫಾರ ದಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕಂಪನಿ ಕಾಲ್ಡ್ ಬಿರಾರ ಸೆನ್ಸಸ್:
ಪುಟ- ೧೯೬ (ಇಂಡಿಯನ್ ಏಸಿಯಾಟಿಕ್ ಸ್ಟಡಿಸ್. ಪು,೧೮೫).

೨೨೧. ರೂಪ್ಲಾನಾಯಕ್: ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಂಜಾರರು, ಪುಟ-೮೮.

೨೨೨. ಶಂಕರನಾಯ್ಕ ಡೋಣಿ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಪ್ಪ ಲಮಾಣಿ : ನಾಗಾವಿ ಇವರು ಹಾಡಿದ ಹಾಡುಗಳಿಂದ
ತಿಳಿದು ಬಂದ ಸಂಗತಿ.

೨೨೩. ಪಾಂಡಪ್ಪ ಲಮಾಣಿ, ನಾಗಾವಿ ಇವರ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ, (೨-೬)

೨೨೪. ಶಂಕರ ನಾಯಕ, (ಡೋಣಿ ೨೦೦೫) ಗದಗ ತಾಲೂಕು.

೨೨೫. ಖಮದರ ತಾಂಡೆಯ ಹೀರಾನಾಯಕರ ಸಂದರ್ಶನ, (ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ) ೨೦೦೯.

೨೨೬. ಶಂಕರ ನಾಯಕ, ಡೋಣಿ ಇವರ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ, ೨೦೦೬.

೨೨೭. R.V. Rassel: Tribes & Castes , Vol-2, page-171.

೨೨೮. Brigs : Account of the origin , page-179.

೨೨೯. Brigs : Account of the origin , page-180.

೨೩೦. ಅದೇ, ಪುಟ-೧೮೧.

೨೩೧. ಅದೇ,

೨೩೨. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿ ಅರಸನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಸೋಲಿನಿಂದ ದೇಶಿಯ ರಾಜರುಗಳ
ಜಂಗಾಬಲ ಉಡುಗಿ ಹೋಯಿತು. ಈತನ ಸೋಲು ಆದ ಬಳಿಕವೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ
ಮಾಡಿ ಮೆರೆದದ್ದು.

೨೩೩. ಕಂಠೀರಾವ: ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ. ಪು- ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ ಮೈಸೂರು.

೨೩೪. ಅದೇ, ಪುಟ.

೨೩೫. ನಿಜಾಮ ಸರ್ಕಾರದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯ ರಿಪೋರ್ಟ್ ೧೯೨೮- ೨೯,
ಗೌರ್ಮೆಂಟ್ ಸೆಂಟರಲ್ ಪ್ರೆಸ್, ಪುಟ-೩೨.

೨೩೬. ಸಿ.ಎಂ. ಎಡ್ವರ್ಡ್: ದ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೩-೬

೨೩೭. ಎ.ಸಿ. ಲಯಾಲ್: ಗೆಜೆಟಿಯರ್ ಫಾರ ದಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಅಸೈನ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕಾಮನ್ವೆಲ್ತ್ ಬಿರಾರ
ಬಾಂಬೆ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿ, (೧೮೭೦) ಪುಟ-೧೯೯.

೨೩೮. ಕರಮತೋಟ ನಾಯ್ಕ ಬುಗಟಗೇರ ತಾಂಡಾ (ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕ) ಇವರಿಂದ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ.

೨೩೯. ಸ್ವಾಮಿಯಾ : ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಪುಟ-೧೪೬.

೨೪೦. ಹರ್ಬರ್ಟ್ ರಿಸ್ಸೆ : ದಿ ಪಿಪಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪುಟ-೩೧೮

೨೪೧. ಉದ್ಧರಿತ : ಭಾಂಗಿಭುಕ್ಯಾ : APSA NID Inst-24, list-1, s.nM-144, File
no h2/03/1897, d-130

೨೪೨. ಸಾಹೇಬ: ಕಿತಾಬ್ ಏ.ಹಾಲಾತ್, ಪುಟ-೧೦

೨೪೩. Mahamada Ali: Report on the Famin Relif, Page-26.

೨೪೪. ಉದ್ಧರಿತ ಭಾಂಗಿಭುಕ್ಯಾ: APSC X JD R120, 86-88. (ಉದ್ಧೃತ: ಭಾಂಗಿಭುಕ್ಯಾ)

೨೪೫. ಸಂ.ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ : ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೫, ಪುಟ-೩೦೬ ಮೈಸೂರು
ವಿ.ವಿ.

೨೪೬. ಸಂ.ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ : ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ-೫, ಪುಟ-೩೦೬, ಮೈಸೂರು
ವಿ.ವಿ.

೨೪೭. ಉದ್ಧರಿತ ಭಾಂಗಿಭುಕ್ಯಾ : ಎ.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ, ಜಿ. ಡಿ. ಆರ್, ೧೨೦-೮೬-೮೮

೨೪೮. ಎ.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ, ಜಿ. ಡಿ. ಆರ್ ೧೨೦-೮೬-೮೮, (ಉದ್ಧೃತ ಭಾಂಗಿಭುಕ್ಯಾ)

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ಬಂಜಾರ ರಾತೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ ಮನೆತನಗಳು

ಪೀಠಿಕೆ :

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಮುದಾಯವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗವಾಗಲಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲ ಹುಡುಕುವುದೆಂದರೆ: “ಬೀಜ ವ್ಯಕ್ತ ನ್ಯಾಯದಂತೆಯೇ ಸರಿ”. [ಋಷಿ ಮೂಲ, ನದಿ ಮೂಲ ಹುಡುಕಿದಂತೆಯೇ] ಗಿಡ ಮೊದಲೋ, ಬೀಜ ಮೊದಲೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದ ಕೆಲಸ. ಹೀಗಾಗಿ ಆಯಾ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೂಢಿ, ಪದ್ಧತಿಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಆಯಾ ಸಮುದಾಯದ ಮೂಲವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಶತಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಬಂಜಾರರು ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿ ತಿರುತಿರುಗಿ ಸಮಾಜದ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯದೇ ನಿರಕ್ಷರಿಗಳಾಗಿ ಬದುಕು ತಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಬಂಜಾರ ಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳುವ ಐತಿಹ್ಯ, ದಂತಕಥೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಕೇಳಿ ಬರುವ ದಂತಕಥೆ, ಐತಿಹ್ಯಗಳು ವೃತ್ತಿ ನಿರತ ಠಾಡಿ ಭಾಟರು ಮತ್ತು ಗಾಯಕರು ಹಾಡುವ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಬಂಜಾರರ ಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸ ಇದೇ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಸ್ಮೃತಿ ಹೊಂದಿದ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಜನಾಂಗೀಯ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕುಲ [Race] ವರ್ಣ [Colore] ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೂಲ ಭಾಷೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವುದುಂಟು. ವಲಸೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತವೆಯಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೂ ಆಗಿ ಕೈಗಾರಿಕರಣ, ನಗರೀಕರಣ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನಾಂಗ ಹಾಗೂ ಮತೀಯ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಸಮಾನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಗೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ ಬಂಜಾರರ ರಾಶೋಡ-ಚವ್ವಾಣ-ಪವಾರ ಮನೆತನಗಳ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಅಂಶಗಳು ಒಂದಿಷ್ಟು ನಿಖರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸೋಳಂಕಿ ಶುದ್ಧ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಮೂಲರಾಜರ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವರು ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಯವತಮಾಳ, ಡೆಕ್ಕನ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಕಡೆ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಮಾಡಿ ಆಳಿದರು.^೧ ಇವರು ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿದರು. ಇವರು ಅಂದು ರಾಜ್ಯ ಬಿಟ್ಟು ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ಹಿಮಾಲಯದ ಮರವಾ ಪ್ರಾಂತದ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಗೋಸಾವಿಗಳು ದಶನಾಮ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ (ಮೂಲ) ಮೋಲಾರಾಜನ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ರಾಶೋಡ, ಪವಾರ, ಚವ್ವಾಣ ಈ ಮೂವರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೋಧನೆ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಸ್ವತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣಾ ರಹಿತರಾಗಿರುವ ಈ ಮೂವರಿಗೆ “ನೀವು ನಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯತ್ವ ಪಡೆದಿದ್ದೀರಿ. ನೀವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ರಾಜರಾಗಿ ಆಳುವುದು ಶಕ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅವರ ಜೊತೆ ತಂಟೆ ತಗಾದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಮಸ್ಯೆ ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮದೇ ಆದ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀವು ಗೋರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿರಿ”^೨ ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿ ಬದುಕು ನಡೆಸಲು ಅನೇಕ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಲಂಬಾಣಿ ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಮುಂದೆ ಮೂಲಾರಾಜನು ಮರವಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲೇ ನೆಲೆ ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನ, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ‘ಗೋಲ್ಕ’ ಗೋತ್ರದ

ಮೂವರು ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿಧವೆಯರಾಗಿ ಅವನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಕೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಊಟಮಾಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯೇ ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಕೆಲ ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಮೂವರು ಒಂದೊಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದರು. ಈ ಮೂವರಿಗೆ ಮೂಲರಾಜನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದರು. ಅವರೇ ರಾಶೋಡ, ಪವಾರ, ಚವ್ವಾಣರು. ಇವರ ತಾಯಂದಿರು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರ ವಿಧವಾ ಹೆಂಡತಿಯರು. ಗಂಡ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಜೀವಂತವಾಗಿರಬಾರದೆಂದು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತು ಜೋಹರ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

“ನಂತರ ಮೂಲರಾಜನು ಮಕ್ಕಳ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಧ್ಯಾನ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಸತಿ ಹೋದ ವಿಧವಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಬಳಿಕ ಮೂಲರಾಜನು ಅಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮಡಿದನು. ಈ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತೆ ಮೂಲನ ತಮ್ಮನಾದ ಕೃಷ್ಣರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗದೇ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಭಾರತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅನಂತ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮರವಾ ಪ್ರಾಂತದಡೆಗೆ ಬಂದು ಈ ಮೂವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಆ ಮೂವರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರುಹಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂದು, ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಂಜಾರರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಐತಿಹ್ಯ ದಂತಕಥೆಗಳಿವೆ. ಹುಗಲಿ, ಮೇದನಿಪುರದ ಹತ್ತಿರ “ಸುಕಾಲಿ” ಜಾತಿಯವರು ನೆಲೆಯೂರಿ ಇವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ವಿವಿಧ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾತ್ರ ಇವರು ಸೋಳಂಕಿ ಶಾಖಾ ಶುದ್ಧ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಂದು”^೩ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೂಲರಾಜನು ಸೋಳಂಕಿ ಕುಲದವನಾಗಿದ್ದು. ಇವನ ಮಗನೇ ಚಂದ್ರರಾಜ. ತಂದೆಯ ನಂತರ ರಾಜಗದ್ದುಗೆ ಏರಿದವನು. ಕೆಲಕಾಲದ ನಂತರ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಗಜನಿ ಮಹಮ್ಮದನು ದಾಳಿಮಾಡಿ ಗೆದ್ದನು. ಆಗ ಇಡೀ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಮಾಜ ಛಿದ್ರಛಿದ್ರವಾಯಿತು. ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಉಪಟಳ ತಾಳಲಾರದೆ. ಈ ರಾಜಕುಲವು ದೇಶದ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿತು. ವಡಿಯಾ (ಓರಿಸಾ) ಪ್ರಾಂತದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಇವರು “ಗೋಲಕ” ಅರ್ಥಾತ್ “ಗೋರ” ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದ ೧೯ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೨೯ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸರ್ವಕುಲ ಹರಡಿದೆ ಎಂದು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿ ಹರಡಿದ ಮೂವತ್ತಾರು ರಜಪೂತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ

ಕುಲಗೋತ್ರದವರಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಹುಟ್ಟಿದ ಗೋಲಕನಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದಿಂದಲೇ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಮುಂದೆ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸೇವೆಮಾಡಿ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ರಾಠೋಡರು ಅರಸಗಡದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದರು. ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮಹಾರಾಜನಾಗಿದ್ದ ರಾಠೋಡರ ರಾಜಾಜಯಸಿಂಹನು ಇವರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ರಾಠೋಡರಿಗೆ ಶ್ರೀ ದಯಾನಂದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಾಠೋಡ ವಂಶದವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿದನು. ನಂತರ ಜಯಸಿಂಹನು ಇವರಿಗೆ ಸದೆಬಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಜಯಚಂದ್ರನ ಶ್ರಮವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಯಿತು, ರಾಠೋಡರಿಗೆ ಗುರುಬಲ ಗಾಢವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಜಯಸಿಂಹನು ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ಮರಳಿ ಹೋದನು. ದಾಳಿಕೋರರ ಹಾವಳಿ ಶಾಂತವಾದಾಗ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳು “ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆ ಯಾರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಾರವಾಡ, ಬೃಂದಾವನ, ಮಥುರಾ ಕಡೆ ಹೋಗಿರೆಂದು ಆದೇಶ ಮಾಡಿದರು”^೪ ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೋಟೆ ಇಂದು ಇಲ್ಲ. ಲೋಹಗಡದಿಂದ ಬಂದ ರಾಠೋಡರೇ ‘ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು’ ಅರ್ಥಾತ್ ರಾಠೋಡರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಇತಿಹಾಸವಾದರೆ. ವಿದೇಶಿ ಬರಹಗಾರರ ದಿನಚರಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ತಳೆದಿರುವ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ರಾಠೋಡರರು :

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೂರನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಗಹಡವಾಲ ಮನೆತನ ಕನೋಜನ್ನು ಆಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಂಶದ ಮೊದಲ ಅರಸ ಚಂದ್ರದೇವನು ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕನೋಜ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಪಾಂಚಾಲದೇಶದ ಅರಸನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮತ್ತು ವಾರಣಾಸಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಪವಿತ್ರ ಯಾತ್ರಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಕುಶಿಕ (ಕನೋಜ), ಕಾಶಿ, ಉತ್ತರ ಕೋಸಲ, ಆಯೋಧ್ಯಾ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲಹಾಬಾದದಿಂದ ವಾರಣಾಸಿ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಲಚೂರಿ ವಂಶದ ಯಶಃಕರ್ಣನಿಂದ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು ವಾರಣಾಸಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಎರಡನೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರದೇವನ ಮಗನಾದ ಮದನಚಂದ್ರನು ಇವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ಆದರೆ ಮೂರನೆಯ ಅಲಾಬದ್ದೌಲ್ ಮಸೂದನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೯೯-೧೧೧೫ ಕನೋಜದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಗೋವಿಂದಚಂದ್ರನ(೧೧೦೪-೧೧೫೪)ರಾಜ್ಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಗಮಾರ, ದಾನಾಪುರದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗನಾದ ವಿಜಯಚಂದ್ರ ಅರಸನಾದ.

ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಜಪೂತ ರಾಠೋಡರು ಮೂಲತಃ ಸೂರ್ಯವಂಶಸ್ಥರು. ಇವರು ಕನೋಜದ ಗದ್ವಾಲದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಂಗಲದೇಶ, ಮಾಳ್ವ, ಮಾರವಾರ (೧೨೨೬-೧೯೪೯), ಭಿಕಾನೇರ (೧೪೮೮-೧೯೪೯), ಕಿಶನಗರ(೧೬೧೧-೧೯೪೯) ಇದಾರ (೧೨೨೮-೧೯೪೯), ರಾತ್ಲಮ (೧೬೫೧-೧೯೪೯), ಶಿತಾವೌ (೧೨೦೧-೧೨೪೯), ಸಾಯಲಾನ್ (೧೨೩೦-೧೨೪೯), ಅಲಿರಾಜಪುರ (೧೨೦೧-೧೯೪೯), ಈ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದವರು.

ರಾಠೋಡ>ರಾಠೋಡ > ರಾಠೋಡ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ :

ರಾಠೋಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ರಾಠೋಡ>ರಾಡೋರ> ರಾಡೌರ>(=ರಾಠೋಡ) ಎಂದು ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇವರನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರೆಂದು, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಠೋಡರ ಕುಲದೇವತೆ:

ಇವರ ಕುಲದೇವತೆ ‘ನಗಚಿಯಾಮಾ’^೫ ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಯ ಜಾನಪದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ‘ರತನದೇವಿ’, ‘ಪಂಕಿನಿದೇವಿ’^೬ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ರಾಠೋಡರ ಮೂಲ :

ಇತಿಹಾಸ ರಾಠೋಡರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಮಗ ಕುಶನವಂಶಸ್ಥರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಜನಪದರು ರಾಠೋಡರು ಕಶ್ಯಪನಿಂದ ದ್ವಿತೀಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇವರು ಕುಶನವಂಶಸ್ಥರೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಬಂಜಾರ ರಾಠೋಡರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜನ ಸಮುದಾಯದವರೆಂದು

ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವರ ರಾಜ ಜಯಚಂದ್ರ. ಈತನು ಚವ್ವಾಣ^೨ ದೊರೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಪತನ ಮಾಡಿಸಿ ನಂತರ ಸ್ವತಃ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈತನ ತರುವಾಯ ಈತನ ಮೊಮ್ಮಗ 'ಶಿಯೋಜಿ'ಯೂ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಈತನು 'ಮಡೋರನ'^೪ ಪರಿವಾರದವರಿಗೆ ಸೋಲಿಸಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ^೫ ಘಜನಿ ಮಹಮ್ಮದನಿಗೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ವಿರುದ್ಧ ಏನಾದರೂ ವಿಜಯ ದೊರೆತಿದೆ ಎಂದರೆ ರಾತೋಡ ಅರಸ ಜಯಚಂದ್ರನ ಸಹಾಯ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಮೇಲಿರುವ ಆತನ ಸೇಡು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ರಾತೋಡರಲ್ಲಿ ೨೪ ಶಾಖೆಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ದಾಂದಲ, ಬಡೇಲ, ಚಕಿತ, ದೂಹಡಿಯಾ, ಖಾಂಬ್ರಾ, ವದೂರಾ, ಛಾಜಿರಾ, ರಾಮದೇವಾ, ಕಚರಿಯಾ, ಖಿಟೂರಿಯಾ, ಮಾಲಾವಂತ, ಸುಂಡು, ಖಿಟೇಚಾ, ಮಹೋಲಿ, ಗೋಗಾದೇವ, ಮಹೇಚಾ, ಜಯಸಿಂಹ, ಮುರಸಿಯಾ, ಜೋರಾ ಮುಂತಾದವುಗಳು. ಇವರದು ಗೌತಮಗೋತ್ರ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಶಾಖಾ, ಶುಕ್ರಗುರು, ಗಾರಹಪತ್ಯ ಅಗ್ನಿಕುಲದೇವಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರೆದು, ಈ ಕುಶವಂಶಸ್ಥರದ್ದು ಕೋಶಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಖೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಿಡಿದು ಹೋಗಿ ಸೋನ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ 'ರೋಹಿತಸ'ನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಎರಡನೆಯ ಶಾಖೆಯವರು ಈಗಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಲಾಹೋರ ಸಮೀಪ 'ಕೋಹಾರಿ' ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಜಾಬಸಿ'ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಕೆಲಕಾಲದ ನಂತರ ಇವರು 'ನಿರ್ವರ' 'ನರ್ವರ'ಗಳಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇದನ್ನೇ ನಳರಾಜನ ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾತೋಡರು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಿಂಧಪ್ರಾಂತದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಕೆಲ ಅರಸರಿಗೆ ಸೋಲಿಸಿ, ನಿರ್ಬಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅವರ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಮೇರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇವರ ಜೀವನವು ತುಂಬಾ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು.

ಈ ರಾತೋಡರನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ 'ಕೊಠಾರಿಯಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಗ್ವಾಲಿಯರ 'ಕಚವಾಹೆ' ದೂಬಕೂಂಡಕೆ ಕಚವಾಹೆ, ಅದರಲ್ಲಿ 'ನರವರ ಕಚವಾಹೆ' ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಗ್ವಾಲಿಯರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ವಜ್ರಧಾಮಾ, ಮಂಗಲರಾಜ, ಕೀರ್ತಿರಾಜ, ಮೂಲದೇವ, ದೇವಪಾಲ, ಪದ್ಮಪಾಲ, ಮಹಿಪಾಲ್, ತ್ರಿಭುವನಪಾಲ್,

ವಿಜಯಪಾಲ್, ಶೂರ್ಪಾಲ್, ಅನಂಗಪಾಲ್ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾತೋಡರು ಪಶ್ಚಿಮ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮಾರವಾರ ಮತ್ತು ಜಂಗಲ ದೇಶದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತದ ಇದಾರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಛಾಪ್ರಾಸಿಹಾರ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಜೈಪುರದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ರಜಪೂತ ರಾತೋಡರು ಬಹು ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಹಾರದ ಮುಜಾಫರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಣ್ಣಸಂಖ್ಯೆಯ ರಾತೋಡರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಹಾರದ 'ಬಕ್ಸಾರ್' ಮತ್ತು ತೈಮೂರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸುಮಾರು ೬೦ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪಂಜಾಬಿನ ಸುಮಾರು ೩೦ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾತೋಡರು ನೆಲೆಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.^೬

ರಾತೋಡರ ಭಾಷೆ :

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾತೋಡರ ಮೂಲ ಭಾಷೆ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪಭಾಷೆಗಳಾದ ರಾಜಸ್ಥಾನಿ, ಮಾರ್ವಾಡಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಪಂಜಾಬಿ ಹಾಗೆಯೇ ಪಂಜಾಬಿಯ ಉಪ ಭಾಷೆ 'ರಾಟಿಯಾ' ಮತ್ತು 'ಲೋಹಾನಾ' (ಇದು ಈಗಿನ ಹರಿಯಾಣಾದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ). ಈ ಭಾಷೆಗಳು ರಾತೋಡರಿಂದಲೇ ಉಗಮಿಸಿವೆ.

ರಾತೋಡರು ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದ ರಾಜ್ಯಗಳು :

ಈ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಲವಾರು ರಾಜಮನೆತನಗಳು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ನೆರೆಯರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತೋಡರ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ ಅರಸು ಮನೆತನವೆಂದರೆ: ಜೋಧಪುರ. ಇದು ಮಾರವಾರ ಮತ್ತು ಭಿಕಾನೇರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಗುಜರಾತದ 'ಇದಾರ್' ನಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಜೋಧಪುರದ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಹಿಂದೂ ರಜಪೂತ ರಾತೋಡ ವಂಶದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಎಂ.ಪಿ, ಎಂ.ಎಲ್.ಎ.ಗಳು ರಾತೋಡ ವಂಶಸ್ಥರೇ ಆಯ್ಕೆ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ 'ಖ್ಯಾಟ್ಲಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾತೋಡರು ಮೂಲತಃ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಗುಜರರರು, ಪ್ರತಿಹಾರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಕನೋಜನ್ನು ೧೦೯೯ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಘಜ್ನಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾನೂನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹದಗೆಟ್ಟು

ಹೋಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಗದ್ದಾಲ ಕುಟುಂಬದ ರಾಠೋಡ ರಾಜರು ಕನೋಜದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿ, ಸುಮಾರು ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಆಳಿದರು. ಈ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆ ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರ. ಈತನನ್ನು ೧೧೯೪ರಲ್ಲಿ ಹುಹಮದ್ ಗೋರಿ ಕನೋಜದಿಂದ ಓಡಿಸಿದನು.

ಒಂದು ದಂಥಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಜಯಚಂದ್ರನ ಮೊಮ್ಮಗ ಶೀಯೋಜಿಯು ತನ್ನ ಕೆಲ ನಂಬಿಗಸ್ಥ ಬಂಟರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಿಮದ ಮರುಭೂಮಿಯ ಕಡೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಮಾರವಾಡದ 'ಪಾಲಿ' ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ.^{೧೦} ಈತನನ್ನೇ ರಾಠೋಡ ಕುಟುಂಬದವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಕನೋಜದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ಇವೆ. (ಇದೇ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆಳಿದ್ದು) ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಯೋಜಿಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಠೋಡರು ಗೌರವ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದು. ಇಂತಹದ್ದೇ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮೈಯೂರಗಿರಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಠೋಡರ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನದ ಕವಿ ರುದ್ರನು (೧೫೯೫) ಬರೆದ 'ರಾಷ್ಟ್ರಯುದ್ಧ ಕಾವ್ಯ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಾಠೋಡರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಳಿಯದೇ ಉಳಿದಿರುವ ವಂಶವೆಂದರೆ ಮಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಠೋಡರ ರಾಜ ರಾವ್ ಜೋಧಾನದು.^{೧೧} ರಾವ್ ಜೋಧಾ ೧೪೫೯ರಲ್ಲಿ ಜೋಧಪುರ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇವರ ಮಗನೇ ರಾವ್‌ಭೀಕಾ. ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ರಾವತ್ ಖಂಡಾಲನ ಸಹಾಯದಿಂದ ೧೪೮೮ರಲ್ಲಿ ಜಂಗಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಭಿಕಾನೇರ' ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ. ಇದೇ ಪಟ್ಟಣ ಮುಂದೆ ಮಾರವಾರ ರಾಠೋಡರ ಎರಡನೇ ದೊಡ್ಡ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ಮಾರವಾರದ ಕೆಲವು ರಾಠೋಡರು ಗುಜರಾತಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರೂ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರಿಂದ ರಾಠೋಡ ಎಂದು ಕ್ರಮೇಣ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಅಂದಿನ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಇಂದಿನ ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ರಾಠೋಡರ ಇತಿಹಾಸವು ಜೋಧಪುರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ರಾಠೋಡರಲ್ಲೇ ವಿವಿಧ ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಮಾರವಾರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ೧೭೪೯ರಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಗುವ ಮೊದಲು ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಭೌಗೋಳಿಕತೆ ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಾಠೋಡರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕತೆ :

ಮಾರವಾರ(ಇಂದಿನ ಜೋಧಪುರ) ಪಾಲಿ, ನಾಗೌರ, ಬಾಗಮಾರ ಮತ್ತು ಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಅಂದಿನ (ಇಂದಿನ ಜಂಗಲ ದೇಶ) ಭಿಕಾನೇರ, ಚೋರು, ಗಂಗಾನಗರ ಮತ್ತು ಹನುಮಘರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕಿಶಂಗರ (ರಾಜಸ್ಥಾನ) ೧೬೧೧ರಲ್ಲಿ ಮಾರವಾರದ ಉದಯಸಿಂಗನ ಮಗ ಕಿಶನಸಿಂಗ ರಾಜಾ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದಾರ್(ಇಂದಿನ ಗುಜರಾತ) ೧೭೨೮ ಅಥವಾ ೧೭೨೯ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ರಾತ್ಲಮ್(ಇಂದಿನ ಗುಜರಾತ) ೧೭೨೮-೧೭೨೯ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ರಾತ್ಲಮ್ (ಈಗಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ರಾತ್ಲಮ್ ಜಿಲ್ಲೆ) ೧೬೫೧ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಜಾಬುಬಾ (ಈಗಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ) ಇಲ್ಲಿಯೂ ರಾಠೋಡರು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಿತಾಮೌ (ಈಗಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮಾಂಡಸಾರ ಜಿಲ್ಲೆ) ದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಕೇಶವದಾಸ ೧೭೦೧ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಸೈಲಾನಾ (ಇಂದಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ರಾತ್ಲಮ್ ಜಿಲ್ಲೆ)ದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಜಯಸಿಂಗನು ೧೭೯೮ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನ ಸಹೋದರ ಮಾಂಡಾ (ಇದು ಈಗಿನ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಕನೋಜ)ದಲ್ಲಿ ನೇರವಾದ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದನು.^{೧೨} ರಾಠೋಡರು ಅಲಿರಾಜಪುರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆಳಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಈಗಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜೋಬಾಜನ್ನು ಆಳಿದರು. ಬಳಿಕ ರಾಠೋಡರು ಈಗಿನ ಉತ್ತರಖಂಡದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಶಿಪುರ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜಬ್ಬಾಲ, ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬಾಗಮಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜೈಸೋಲ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಇಂದಿನ ಮೇಣಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿರುವ ಅಂದಿನ ಸಲಿಂಪುರ, ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಇಂದಿನ ಬಾನಸ್ವಾರವಾಗಿರುವ (ಅಂದಿನ ಕಿಶಂಗರ) ತಂಬ್ರೇಸ್ ಇಂದಿನ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಬನಸ್ವಾರ ಜಿಲ್ಲೆ) ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಠೋಡರಿಂದ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟ ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದರೆ ಬಿಹಾರ ರಾಜ್ಯ, ಇಂದಿನ ಸೋಹಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾರಿಯಾನಿ ಜೋಪ್ರಾ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿ, ಇಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜೈಪುರದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ರಾಠೋಡರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಠೋಡರು ವಾಸಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ನೆಲೆಗಳು :

ಈಗಲ್ಲ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ರಾಠೋಡರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ ಪಕ್ಷಿ ನೋಟ ಇಂತಿದೆ.

ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ೬೦ ಕಿ.ಮಿ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ 'ಬಸ್ತಿ' ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರು ನೆಲೆಸಿದ ಹತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಮಾದ್ವಪುರ, ಉಮ್ರಾ, ದೇಶಿಯ, ಕರ್ಮಾ, ಗಾಂಧಾರಿಯಾ, ದೌಲತಪುರ, ಕುಸ್ಮಾ, ಬಾಸ್ತಿಹಾ ಮುಂತಾದವುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ರಾಠೋಡರು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೋಧಪುರದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಚವಾಣರೊಂದಿಗಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ 'ಪಹರವಾರರ' ಮೂರು ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದಾಹಿಯಾ, ಮಾಂಡಾ ಮತ್ತು ವಿಜಯಪುರ ಕಂಡಿತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ರಾಠೋಡರನ್ನು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಠೋಡರೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದು ಇಂಗ್ಲಂಡ, ಅಮೇರಿಕಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಿಕಾನೇರದ ರಾಜರುಗಳನ್ನು 'ಭಿಕಾ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಿಕಾ ರಣಗೋತ ಈತನು ಚಾರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಜೀತಪುರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಭೀಕಾ ಸಾಂಗೋತನು ಅಜೀತಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಬರಿಗೋತ ಇವನು ಚಾರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಜೋಧಾ ಇವರು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜೋಧಪುರದ ಸೋಹಾಗ ಸೋಬಜಿತ್ ರಾಠೋಡರ ವಂಶಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೋತಾವತ್, ಬಾಗಮಾರ ಕೋಕಾ, ಜಲೋರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜಹಗೀರುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಂಪಾವತ್ ಪೋಖಾರನ್, ಪೀಳ್ವಾ, ಜೋಧಪುರ ಮತ್ತು ಪಾಲಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮೆಡತಿಯಾ (ಒಡತಿಯಾ) ನಾಗಪೂರ, ಪಾಲಿ, ಮೇವಾರ, ಜೋಧಪುರ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಿಂದಲ್ ಇವರು ಜೇಲರ್, ಪಾಲಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜೋಧಾ ರತ್ನ ಸಾಂಗೋತನೆಂಬವನು ರಾತ್ಲಮದ ರಾಜರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಮ್ ತೋಟ್ ಇವರು ರಾವತ್‌ಸರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕರಮತೋಟ ಇವರು 'ಅನಸರ', ನಾಗೂರ ಮತ್ತು ಭಿಕಾನೇರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾನ್‌ಲೋತ್ ಮನೆತನದವರು ಇವರು ದುರ್ಗಾದಾಸ ರಾಠೋಡ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತ್ಯಾಗಾ ರಾಠೋಡ ಪ್ರತಿಹಾರರ ವಂಶಸ್ಥರಾದರೆ ಜೇಟ್ ಮಲೋಟ್ ಇವರು ಇನೋಲ್ ಮತ್ತು ಧನ್ಯನಗರಿಯ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ರಾವುತೆ ಇವರು ೧೮೦೫ರಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದು ಪುರಿಯ ಸಮೀಪದ ಗುರುಜಂಗಾನಲ್ಲಿ

ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರಾವ್‌ಜೋಧಾನ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ಕೆಲವರು ಪೂರ್ವ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ (ಕಿನ್ನಯಾಪುರ) ಕಿನ್ನಾಯಿಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವ್ ಪದದ ಹಿನ್ನೆಲೆ :

'ರಾವ್' ಎಂಬ ಪದ ರಾಠೋಡರು ರಾಠೋಡ ಬದಲಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಉದಾ: ರಾವ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಸಿಂಗ್ ರಾಠೋರರ ಮಗ ರಾವ್ ಸುರೇಂದ್ರ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ್ ರಾಠೋಡ ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಹಿಮಾಚಲ ಸುಂದರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೫೦೦ ರಾಠೋರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾಡಪುರರು ರಾವ್ ಅಮರಸಿಂಗ್ ರಾಠೋಡ ಸೋಡಾವಾಸ ಅಥವಾ ನಾದೀರ ಅಲಿಖಾನನ ವಂಶಸ್ಥರು. ಇವರು ಮುಂದೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು.

೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ ನೂರಾರು ರಾಠೋಡರ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಇಂದಿಗೂ ಸುಮಾರು ೧೬ ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ರಾಠೋಡರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ 'ತರಪಾರಕರ' ವಿಧುರ ಕೋಟಿ, ಮೀಟಿ, ಮೀರಪುರಕಾಸ್, ಸಂಗಾರ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಮತ್ತು ಕರಾಚಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರಾಠೋಡರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದು ಕೆಲವರು ಭಾರತದ ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಚಂದಿಗರದ ಕೋಪಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೂಲನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರ ೨೪ ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ಲಾಹೋರ ಪಂಜಾಬದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಜೇಲಮ್, ಮೀರಪುರದ ಮುಜಫರಬಾದ್ ಮತ್ತು ಫೈಸಲಾಬಾದ್ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫೬ ಸಾವಿರ ರಾಠೋಡರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಚಂದಿಗರದ ರೋಟಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ರಾಠೋಡರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ರೇವಾ, ಜಬಲಪುರ, ಇಂದೋರ, ಭೂಪಾಲ, ಶಹೋರ, ಬೇತೂಲ ಮತ್ತು ಗ್ವಾಲಿಯರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರು ನೆಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಛತ್ತೀಸಘರದ ರಾಯಾಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಠೋಡರು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಫರುಕಾಬಾದ್, ಬಮ್ಮಾಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರು ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ

ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾತ್ನೋಡರನ್ನು 'ರಾವ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸುರೇಂದ್ರ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ್ ರಾತ್ನೋಡನ ಮೊಮ್ಮಗ ರಾವ್ ಬಲದೇವಸಿಂಗ್ ಎಂದು. ರಾತ್ನೋಡರ ಕೆಲವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ಅವರ ಅರಸರ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ರಾತ್ನೋಡ ಅರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ರಾತ್ನೋಡ ಅರಸರು ಬಂಜಾರ ರಾತ್ನೋಡರಾಗಿರಬಹುದೇ? ಹಾಗಾಗದಿದ್ದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ರಾತ್ನೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ ಎಂಬ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು ಹೇಗೆ ಬಂದವು. ಹಾಗೊಂದು ವೇಳೆ ಇವರೇ ಅವರಾಗಿದ್ದರೆ ಬಂಜಾರ ರಾತ್ನೋಡ ಅರಸರ ಕುರಿತು ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. **ರಾತ್ನೋಡ ರಾಜರ ವಂಶಾವಳಿ :**

ರಾತ್ನೋಡ/ರಾವ್ ವಂಶಾವಳಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೦ ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೦)

(ರಾತ್ನೋಡರು ಆಳಿದ ಮಾರವಾರ ಮತ್ತು ಜೋಧಪುರ)

ರಾವ್ ಶಿಯೋಜಿ ಅಥವಾ ಶಿಯಾಜಿ	- ೧೨೨೬-೧೨೭೩
ರಾವ್ ಆಸ್ಥಾನ	- ೧೨೭೩-೧೨೯೨
ರಾವ್ ದೂದ	- ೧೨೯೧-೧೩೦೯
ರಾವ್ ಸಂದಲ	- ೧೨೯೧-೧೩೦೯
ರಾವ್ ರಾಯಪಾಲ	- ೧೩೦೯-೧೩೧೩
ರಾವ್ ಕನ್ಹಾಪಾಲ	- ೧೩೧೩-೧೩೨೩
ರಾವ್ ಜಲಾನ್ಸಿ	- ೧೩೨೩-೧೩೨೮
ರಾವ್ ಛಾಡಾ	- ೧೩೨೮-೧೩೪೪
ರಾವ್ ತೀಡಾ	- ೧೩೪೪-೧೩೫೭
ರಾವ್ ಕನ್ಹಾ ದೇವ	- ೧೩೫೭-೧೩೭೪
ರಾವ್ ಬಿರಮದೇವ	- ೧೩೭೪-೧೩೮೩
ರಾವ್ ಚಂದಾ ವ ಚಂದಾರಾವ	- ೧೩೮೩-೧೪೨೪
ರಾವ್ ಕನ್ಹಾ	- ೧೪೨೯-೧೪೨೭
ರಾವ್ ಸನ್ಹಾ	-
(ಬಂಡುಕೋರ)	
ರಾವ್ ರಾನಮಾಲ (ರಣಮಲ್)	- ೧೪೨೭-೧೪೩೮
ರಾವ್ ಜೋಧಾ	- ೧೪೩೮-೧೪೮೮
(ಜೋಧಪುರದ ನಿರ್ಮಾತೃ)	

ರಾವ್ ಸತ್ತಾಲ	- ೧೪೮೮-೧೪೯೧
ರಾವ್ ಸುಜಾ	- ೧೪೯೧-೧೫೧೫
ರಾವ್ ಗಂಗಾ	- ೧೫೧೫-೧೫೩೨
ರಾವ್ ಮೂಲದೇವ ಮಲ್ಲಾದೇವ	- ೧೫೩೨-೧೫೬೨
ರಾವ್ ಚಂದ್ರಸೇನ	- ೧೫೬೨-೧೫೮೪
ರಾಜಾ ಉದಯಸಿಂಗ	- ೧೫೮೪-೧೫೯೫
ಸವಾಯಿ ರಾಜಾ ಸೂರಜ ಸಿಂಗ್	- ೧೫೯೫-೧೬೨೦
ಮಹಾರಾಜ ಗಾಜಾ ಸಿಂಗ್	- ೧೬೨೦-೧೬೩೮
ಮಹಾರಾಜ ಜಸವಂತ ಸಿಂಗ್	- ೧೬೩೮-೧೬೭೯
ಮಹಾರಾಜ ಅಜಿತಸಿಂಗ್	- ೧೬೭೯-೧೭೨೪
ಮಹಾರಾಜ ಅಭಯಸಿಂಗ್	- ೧೭೨೪-೧೭೪೯
ಮಹಾರಾಜ ರಾಮಸಿಂಗ್	- ೧೭೪೯-೧೭೫೧
ಮಹಾರಾಜ ಭಕ್ತಸಿಂಗ್	- ೧೭೫೨-೧೭೫೩
ಮಹಾರಾಜ ವಿಜಯಸಿಂಗ್	- ೧೭೫೨-೧೭೫೩
ಮಹಾರಾಜ ರಾಮಸಿಂಗ್	- ೧೭೫೩-೧೭೭೨
ಮಹಾರಾಜ ಭಿಜಯ ಎರಡನೇ	- ೧೭೭೨-೧೭೯೩
ಮಹಾರಾಜ ಭೀಮಸಿಂಗ್ (ಬಂಡುಕೋರ)-	೧೩ ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೭೯೨
ಮಹಾರಾಜ ಮಾನಸಿಂಗ್ ರಾತ್ನೋಡ	- ೧೮೦೩-೧೮೪೩
ಮಹಾರಾಜ ಚಾತ್ರಾಸಿಂಗ್	- ೧೮೧೭-೧೮೧೮
ಮಹಾರಾಜ ತಾಕತಸಿಂಗ್	- ೧೮೪೩-೧೮೭೩
ಮಹಾರಾಜ ಜಸ್ವಂತಸಿಂಗ್	- ೧೮೭೩-೧೮೯೫
ಮಹಾರಾಜ ಸರದಾರಸಿಂಗ್	- ೧೮೯೫-೧೯೧೧

ಮಹಾರಾಜ ಗಜಾಸಿಂಗ್ ಸದ್ಯ ಜೋಧಪುರದ ಮಹಾರಾಜರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ರಾವದಾದಾ, ರಾವ, ಛಾಡಾ, ರಾವ್ ತೀಡಾ ಬಂಜಾರರ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಆ ಅರಸು ಮನೆತನದಿಂದ ಸಿಡಿದು ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನೋಜದ ರಜಪೂತ ರಾತ್ನೋಡ ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನು ಸಂಯೋಗಿತಾಳ ತಂದೆ. ಈ ಸಂಯೋಗಿತಾ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಹೆಂಡತಿ. ಜಯಚಂದ್ರನು ಮೀರಜಾಫರನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇವನನ್ನು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಮೋಸಗಾರನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕನೋಜದ ಕೊನೆಯರಾಜ ಜಯಚಂದ್ರ ಇವನು ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಿದ್ದ ಗಡ್ಡಾಲಾ ಅರಸು ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣನು ೧೧೯೨ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ತರೈನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಘೋರಿಯ ಚೊತೆ ಸೋತ ನಂತರ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಜಯಚಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟನು. ೧೧೯೪ರಲ್ಲಿ ಚಾಂದವಾರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಚಂದ್ರನು ಘೋರಿಗೆ ಸೋತನು. ಜಯಚಂದ್ರ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಿಂದ ಕುಮಾವೋನ್ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಜಯಚಂದ್ರ ವಂಶಸ್ಥರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕಟ್ಟೂರಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ರಾಜರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಚಂಪಾವತ್‌ನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರೇ ನಂತರದಲ್ಲಿ 'ಚಾಂದರಾಜರು' ಎಂದು ಕುಮಾವೋನ್ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದರು.

ಆದರೆ ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನನ್ನು ಹಲವಾರು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಒಬ್ಬ ಮೋಸಗಾರ ಎಂದು ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣನ ಮೇಲೆ ಇವನ ವಿಪರೀತ ಸಿಟ್ಟು ಇತ್ತು. ಅವನು ಜಯಚಂದ್ರನ ಮಗಳಾದ ಸಂಯೋಗಿತಾ ಅಥವಾ ಸಂಯುಕ್ತಳನ್ನು ಸ್ವಯಂವರದ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದು ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜಯಚಂದ್ರನ್ ಅವನನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಲು ಮೋಸದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದನೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

೨. ಚವ್ವಾಣರು :

ಚವ್ವಾಣರು ಬಚ್ ಗೋತ್ರ ಪಾಂಚ ಪ್ರವರದಿಂದ ಬಂದ ವತ್ಸ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಫೆಲ್‌ರವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕನೋಜದ ಜಯಚಂದ್ರನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ೧೧೨೨ರಲ್ಲಿ ರಾವ್‌ರಾಷ್ಟ್ರ ಧರವರ್ಮ ಎಂಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಡಿದ್ದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಾವ್‌ರಾಷ್ಟ್ರಧರವರ್ಮನು ವತ್ಸಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ವತ್ಸಗೋತ್ರದ ಐದುಜನ ಪೂರ್ವಜರೆಂದರೆ: ಭಾರ್ಗವ, ಚವ್ವಾಣ, ಅಪ್ಪಾವರ, ಅವುರ್ಹ, ಜಮದಗ್ನಿ. ೧೧೨೨ ನೆಯ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವದೇನೆಂದರೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣ ಇವರು ಮೂಲ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಉದಯಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಜಮದಗ್ನಿ, ವತ್ಸ ಮೂಲಕ ಭೃಗು ಮಹರ್ಷಿಯ ವಂಶಾವಳಿಯಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿರಬೇಕು.^{೧೩} ಈ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಉದಿಸಿ ಬಂದ ಚವ್ವಾಣರ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರಾವೆ ಹೀಗಿದೆ:

'ದನಗಾಹಿ ಚವ್ವಾಣ 'ಅನಾಲಾ'^{೧೪} ನೊಬ್ಬನು ಸೋಲಂಕಿಯ ವನರಾಜನಿಗೆ ಒಂದು ಜಾಗ ತೋರಿಸಿದ. ಅದನ್ನು 'ಅನಲ್‌ವಾರಾ' ಪಟ್ಟಣ ಎಂದು ಕರೆದನು. ಈ ಪಟ್ಟಣವು ಸೋಲಂಕಿಗಳ ರಾಜಧಾನಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಕಥೆಯು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಂಬಲಾರ್ಹ ಎಂಬುದು ಸದ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಗ್ನಿ ಕಾರಂಜಿಯ ಘಟನೆಯೂ ಕೂಡ. ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಂತಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಖಿಚ್ಚಿ ಚವ್ವಾಣರ ಕವಿ 'ಮಗ್ನಿ ಚವ್ವಾಣರು' ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಜನಿಸಿದವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಚವ್ವಾಣ' ಎಂಬ ಪದದ ಶಬ್ದಶಃ ಅರ್ಥ ಚಾಹುಮಾನ. ಚಾಹುಮಾನ ಎಂದರೆ 'ಬಯಸುವುದು' 'ಆಸೆಪಡುವುದು' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ 'ಚತುರ್ಮಾನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ನಾಲ್ಕು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಚೌ' ಎಂಬುದು 'ಚತೂರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಚವ್ವಾಣರ ಪ್ರಥಮ ಅರಸ ಅಜಯಪಾಲ. ಇವನ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾಣ ಪುರಾವೆಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ 'ಅಜಯಮೇರಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಜಯಮೇರಾ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಜಧಾನಿಯೇ ಇಂದಿನ ಅಜ್ಮೀರ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಿಂಗ್ ಹ್ಯಾಮ್ ಮತ್ತು ಮಾಣಿಕ ರೈ ಎಂಬುವರು ಅಜಯಮೇರಾ ಅರಸನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿರಬಹುದೆಂದೂ ಈತನೇ ಚವ್ವಾಣ ಸಮುದಾಯದ ನಿಜವಾದ ಮೂಲ ಪುರುಷನೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ಶಾಖಾಂಬರಿ ಮತ್ತು ಸಂಬಾರಲೇಕದವರೆಗೆ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮಹಮ್ಮದಿಯರು ದಾಳಿ ಮಾಡುವವರೆಗೆ ಇವು ಅವರ ಅಧೀನದಲ್ಲೇ ಇದ್ದವು. ಚವ್ವಾಣರು ಮಹಮ್ಮದ ಘೋರಿ ೧೧೯೩ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವವರೆಗೆ ಅಜ್ಮೀರವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೧೯೫ರಲ್ಲಿ ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕ್‌ನು ಅಜ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ಭಯಂಕರವಾದ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಚವ್ವಾಣರೇ ಅಜ್ಮೀರವನ್ನು ಆಳಿದರು.^{೧೫}

ಈ ಚವ್ವಾಣರು^{೧೬} ವಿಶೇಷ ರಜಪೂತ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಮೂಲತಃ ಅಜ್ಮೀರ ಮತ್ತು ಸಂಬಾರದಿಂದ ಬಂದವರು. ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಶೋಡರಂತೆ ಅನೇಕ ಪಂಗಡಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ಖಿಚ್ಚಿ, ನಾರ್ಬನ್, ನಿಕುಂಬ, ಥೂನ್, ಬಡೋರಿಯಾ, ಬಚಗೋತ್,^{೧೭} ರಾಜಕುಮಾರ ಹಾರಾ (ಹಾಡಾ), ಬೋಕಾರಿಯಾ, ಬಾದರಗೋತ

ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಾಖೆಗಳು ವಾಯುವ್ಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಪುರಾವೆಗಳು ಇಲ್ಲ.^{೧೪} ಆದರೆ ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಚವಾಣಿ ವಂಶದ ಬಗ್ಗೆ “ಚವಾಣಿ ವಂಶಸ್ಥರಲ್ಲಿ ‘ಅನಹಲ್’ ರಾಜನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪೃಥ್ವಿರಾಜನವರೆಗೆ ೩೯ ಜನ ಅರಸರು ಆಳಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ೨೪ ಶಾಖೆಗಳಿದ್ದೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿ ಕೋಟಾದ ಚವಾಣಿ ವಂಶಸ್ಥರು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಶೂರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಮೊದಮೊದಲು ಹಡೌತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಂಚೋರದ ಚವಾಣಿರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ನಾಗರೋನ ಮತ್ತು ರಾದೌಗಡದ ಖಿಚಿ, ಶಿರೋಯಿಯ ರೇವಡೆ, ಜಾಲವರನ ಸೋನಗಡೆ ಮತ್ತು ಸುಣವಾಹೆ, ಪಾವಗಡಕೆ ಏವೆಚೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ೨೪ ಶಾಖೆಗಳ ವೀರಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಮಧ್ಯಂದಿನ ಶಾಖೆಯವರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಚೌಹಾಣ, ಹಾಡಾ, ಖಿಚಿ, ಸೋನಗಣ, ದೇವಡಾ, ಪಾವಿಯಾ, ಸಂಚೋರಾ, ನಾದಡೇಜಾ, ಸಂಕರೇಜಾ, ಬರೋಜಾ, ಬಾಲೇಜಾ, ತಫೇರಾ, ಜಾಜೇರಾ, ರಾಶಿಯಾ, ಚಾಂದಕುಂಪಾ ಬಾಬರ ಮತ್ತು ಬಂಕಾನರು^{೧೫} ಮುಂತಾದವರು.

ಚವಾಣಿರ ವಾಸದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ನೆಲೆಗಳು :

ಚವಾಣಿರು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಶಹರಾನಪೂರ, ಫೈಜಾಬಾದ, ಶಿರಸಾವಾರ, ಬೇಹತ್, ಜಬಲಪೂರ ಮತ್ತು ಶುಕ್ರಧಾಗಳಲ್ಲಿ ಚವಾಣಿರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲೇ ಕೆಲವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಅರಸರ ಉಪಟಳ ಮತ್ತು ಒತ್ತಡದಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ರೋಹಿಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇವರು ಅಜಾವುನ್, ಅನಹಾಲ, ಸನಿಯಾ, ಸತಾಸಿ, ಮಾಂಡವಾ, ಚಾಂದಪುರ, ನಗೀನಾ, ನೀಥಿರ, ಹಳದಾರ ಮತ್ತು ಬಿಜನೋರದ ಪೂರ್ವಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಚವಾಣಿರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಹಮ್ಮೀರಪುರ, ರತನಪುರ, ಸಗ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಜಂಗರದ ಖಾಡೂನ ಹಾಗೂ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಮೀರತ್‌ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಚವಾಣಿರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಂಗಡದವರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ದೋ ಅಬ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಆಗ್ರಾದ ಖಂಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಲಕ್ನೋ, ಜಾನಿವಾಸ, ದೇವಲಿ, ಜಡನ್ ಮತ್ತು ಹೂಜೂರ, ಅಕ್ಬರಪುರ, ಮುಸ್ತಾಫಾಬಾದ್ ಮುಂತಾದ

ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಪಂಗಡವೆಂದರೆ: ರಾಚೋರ, ಪ್ರತಾಪನೀರ್, ಚಕರನಗರ ಮತ್ತು ಮುಂಚಾಣಾ ಈ ಪಂಗಡಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಇವರು ಮುಂದೆ ಮೇಣಪುರಿಯ ರಾಜರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.^{೧೬} ಈ ನಾಲ್ಕು ಕುಟುಂಬದವರು ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಳಿದ ಚವಾಣಿರ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಳೆಸಲು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವರು ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವಾಣಿರ ವಂಶಸ್ಥರೆಂದು ನಿಮ್ಮಾನದ ನಿಮ್ಮಾನಾ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಸಹೋದರ ‘ಚೌಹಿರದಿಯೋನ’ನ ಮೊಮ್ಮಗ ರಾಜಾ ಸಾಂಗೋತನಿಗೆ ೨೧ ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆ^{೧೭} ಈ ೨೧ ಜನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೀಗಿದೆ: ರಾಣಾ ಸಾಂಗೋತನು ತನ್ನ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ‘ತೌಹಾರ’ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ‘ಜೇಲಾ ಪಠಾಣ’ ಕುಟುಂಬದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ‘ಲಾಹಾ’ ಮತ್ತು ಲಾವುರಿ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳು ಜನಿಸಿದರು. ‘ಲಾಹಾ’ ಎಂಬುವನು ಮಾಂಡವಾರದ ‘ರಾವ್’ ಪದವಿ ಧರಿಸಿ ಚವಾಣಿ ಸಮುದಾಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದರೆ ಮುಂದೆ^{೧೮} ಲಾವುರಿಯೂ ನಿಮ್ಮಾನಾದ ರಾಜನಾದನು.

‘ರಾವ್’ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ‘ಲಾಹಾ’ನು ತನ್ನ ಕಾಲು ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ‘ಲಾವುರಿ’ಯ ಹಣೆಗೆ ತಿಲಕ ಹಚ್ಚುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ವೀರತನದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂದೆ ಸಾಂಗೋತನ ಇತರ ಮಕ್ಕಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಉಪಜೀವಿಸಲು ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದರೆ ಒಬ್ಬನು ಇಂದಿಗೂ ಜಮ್ಮುವಿನ ಪ್ರಭಾವಿ ರಾಜನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಸೊಂಕ್ರಾ ಸೊಂಕ್ರಿಗೆ, ಒಬ್ಬ ಖ್ಯಾತಕ್ಕೆ ಐದು ಜನ ಪಚುವಾರಾಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇಷಮಲ್ ಹರಸರು ನಿಮ್ಮಾನದ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡರು. ಮೊಮ್ಮಗ ಭೀಗಾರಾಜನು ‘ಬಗೋತ್’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು. ‘ಹರಸರು’ ‘ದಂಡೋತಿ’ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದರು. ಲಾಹಾ ಶೇಷಮಲ್‌ನ ವಂಶದಿಂದ ಬಂದವರನ್ನು ಮುಂದೆ ‘ರಾಟ್’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಚವಾಣಿರನ್ನು ‘ಅಲೋತ್’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.^{೧೯} ಇವರಲ್ಲೇ ಕೆಲವು ಚೌವಾಣಿ ವೀರ ಸೈನಿಕರು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಹಲವಾರು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೋಟೆ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ

ತಮ್ಮ ಅಪಾರವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು^{೧೪} ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೇಣಪುರಿಯಿಂದ ಬಂದ ಚವ್ವಾಣ ಕುಟುಂಬಗಳು ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ವಂಶಸ್ಥರಾದವರು. ಈ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರ ರಾಜಾಸಾಂಗೋತನ ಮಗನು ಹೌದು. ಈತ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಿಮಾನಾ ಪ್ರದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ದೋಅಬ್ ಕಡೆ ಬಂದು ಪ್ರತಾಪನೇರ, ರಾಜೋರ, ಸಾಕಿತ್ ಚಾಂದ್ವಾರ, ಮೈನಪುರಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದು ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರವೂ ಇವರು ಪ್ರಾಂತ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ದೋಅಬ್‌ದ ಚವ್ವಾಣರು ತಮ್ಮ ಮೇಲಾಗುವ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರ ಬಗೆಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ತುಂಬಾ ಗೌರವದಿಂದ ಮಾತಾಡಿದ್ದನ್ನು^{೧೫} ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವದ ರೇವಾಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಕೈಮೂರ ಪ್ರದೇಶ ಶರನುಜಾ ಮತ್ತು 'ಸೋಹಾಗಪುರದ' ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಚವ್ವಾಣಖಂಡ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜಿಲ್ಲೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಮೇಣಪುರಿಯ ಚವ್ವಾಣರ ವಂಶಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಿನೋರದ ಚವ್ವಾಣರ ಮೂಲದ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.^{೧೬} ಬಳಿಕ ಈ ಚವ್ವಾಣ ಖಂಡವು 'ಚಾಂದರಕೋಣಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಚವ್ವಾಣ ಖಂಡದ ನಾಯಕನಾದ ಚಂದರಸೇನನಿಂದ 'ಚಂದರಕೋಣಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ.^{೧೭} ಈ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. 'ಇದರಲ್ಲಿ ಚಾಂದವಾರದ ಚವ್ವಾಣರಿಗೂ, ಚಾಂದರಕೋಣಾದ ಚವ್ವಾಣರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಹೋಲಿಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ 'ಚಂದರಕೋಣರು' ಮೂಲತಃ ಚವ್ವಾಣರೇ ಆಗಿರಬಹುದು ಎಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ಮತ್ತು ಗರಮುಂಡ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರೋಹಿಲ್‌ಖಂಡದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಚವ್ವಾಣರನ್ನು ನಿತೋರ, ಹಲ್ಲೋರ ಶೆರಕೋಟ್, ಅಬ್ಬಲ್‌ಗರ, ಗೇನಾ, ಚಾಂದಪುರ ಮತ್ತು ಮಂಡವಾರದಲ್ಲಿಯ ಚವ್ವಾಣರು ಕೆಳದರ್ಜೆಯವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಇವರನ್ನು ರಜಪೂತರೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ^{೧೮} ಗೋರಖಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬಿಹಾರದವರೆಗೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಚವ್ವಾಣರು ಚಿತ್ತೋರದ ಕೊನೆಯ ರಾಜ ರತ್ನಸೇನನ ಮಗ ರಾಜಸೇನನ ವಂಶಸ್ಥರೆಂದು ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗ ಬುಕಾನನ್^{೧೯} ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಈ ಬುಕಾನನ್ ವಾದವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಚವ್ವಾಣ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ

ಮಾಹಿತಿಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬುಕಾನನ್ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ಶಿಸೋಧಿಯಾ ಮತ್ತು ಚವ್ವಾಣರ ಇತಿಹಾಸ ಒಂದೇ ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ಬರಹಗಾರರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅವಸರದ ನಿರ್ಧಾರಗಳು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಗಿ ದಾಖಲಾಗಿವೆ; ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಕ್ಷಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಚವ್ವಾಣರ ಇತಿಹಾಸ ಅವರ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಸಾಗಿದರೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ದಾಖಲಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸವು ಹಲವಾರು ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದರೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ^{೨೦}

"ಜನರಲ್ ಕನ್ನಿಂಗ್ ಹ್ಯಾಂರವರು ಮಾಡಿದ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳು ಚವ್ವಾಣರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. "ಚವ್ವಾಣರು ಅಗ್ನಿಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ರಜಪೂತರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರರು, ಪರಮಾರರು, ಸೋಳಂಕಿ ಮತ್ತು ಚವ್ವಾಣರು ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡಗಳಿವೆ. ವೌಂಟ ಅಬುದಲ್ಲಿಯ ಅನಲಕೊಂಡ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಜನಿಸಿದವರು ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ."^{೨೧} ಈ ಐತಿಹ್ಯವು ತುಂಬಾ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಮಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಚವ್ವಾಣ ಸಮುದಾಯವು ಬಚ್‌ಗೋತ್ರ ಪಂಚ ಪ್ರವರದಿಂದ ಬಂದ ವತ್ಸಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೨೨}

ಈ ಚವ್ವಾಣರ ಹುಟ್ಟಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜಾತಿಭಾಸ್ಕರದಲ್ಲಿ^{೨೩} ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅಗ್ನಿವಂಶದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಜಪೂತ ಜಾತಿಯವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೌಂಟಅಬು ಪರ್ವತದ ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಒಂದು ಹೋಮದ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿದರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಜಾತಿಯವರು ದೈತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವಂತೆ ಹೋಮ ಮಾಡಿದರು. ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೊದಲ ಪುರುಷನ ಆಕೃತಿ ವೀರನಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದ್ವಾರಪಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಂತ್ರ ಪಠಿಸಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಿಂದ ಹೊರತಂದರಂತೆ. ಆತನಿಗೆ 'ಚಾಲುಕ್ಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತೆ ಮಂತ್ರಪಠಿಸಿದರು. ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾರ 'ಪವಾರ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಂತ್ರ

ಪರಿಸಿದಾಗ ಅದರಿಂದ ಸದೃಢ ದೇಹದ ಮಾನವಾಕೃತಿ ಜನಿಸಿತಂತೆ. ಈ ಆಕೃತಿ ಧನುಷ, ಬಾಣ, ಖಡ್ಗ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟಿತು. ಚತುರಾಕೃತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ 'ಚಾತುರಮಾನ್' ಚೌಹಾಣ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಇವರು ದೈತ್ಯರನ್ನು ಸದೆಬಡಿದರು.^{೩೪} ಎಂದು ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿವಿಧ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಚವಾಣರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ.

೩. ಪವಾರರು^{೩೫} :

ಪವಾರ ಪನವಾರರು ಮಹಾರಾಜಾ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಮಹಾರಾಜ ಭೋಜನ ವಂಶದಿಂದ ಬಂದವರು. ಇವರು ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೋಗಿ ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಿಂದ ರಾಜಸ್ಥಾನದ 'ಪನವಾರ', ಹರಿಯಾಣಾದ ಇಂದ್ರೀ, ದೆಹಲಿಯ ಸರಾಯಿ ಸಾಹಜಿ, ಶಹಾಪೂರಜಾತ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ವಲಸಿಗರಾಗಿ ಹೋದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೧೧ರಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಪವಾರರು ದೆಹಲಿಯ ಶಹಾಪೂರಜಾತ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪವಾರ ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆರಸರಾಯಿ ಗರವಾಲ್‌ಗೆ ಬಂದರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪೊನವಾರರು (ಪನ್ನಾರರೆಂದು, ಪೌರ, ಪೂವಾರ, ಪವಾರ, ಪವ್ವಾರ) ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರು ಭರತ್‌ಪುರ, ದೇವಾಸ್, ರಾಜಗರ್ ಈ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ 'ಮಾಳ್ವಾ'ವನ್ನು ಆಳಿದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು. ಮತ್ತು ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪರಮಾರರ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಪೊನವಾರರ ಮೂಲ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಎಂದು ಪವಾರರೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜಗರ ರಾಜ್ಯವು ಪೊನವಾರರ ಉಮತ್ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ರಾಜರಿಂದ ಆಳಲ್ಪಟ್ಟು ಮುಂದೆ ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 'ಉಮತ್‌ವಾರಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದರ ಉಳಿದ ಅರ್ಧ ಭಾಗವು 'ನರ್ಸಿಂಗರ' ರಾಜ್ಯದಿಂದ by the sister state of Narsingar ಆಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಪೊನವಾರ ರಾವತ್‌ರು ನಂತರದ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದರು. ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 'ಸಿಂಧಿಯಾ'

ಶಾಖೆಗಳಾಯಿತು. ಈ ಸಿಂಧಿ ಗೂರವರು ಮಾತ್ರ 'ಮಾಳ್ವಾ'ದ ನಿಜವಾದ ಪವಾರ ಅರಸು ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಉದಾಜಿರಾವ್ ಪೊನವಾರ ಮಲ್ಹಾರರಾವ್ ಹೋಳ್ಕರ ಮತ್ತು ರಾಣೋಜಿ ಸಿಂಧಿಯಾರವರನ್ನು ೧೭೨೩ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಪೇಶ್ವೆ ಬಾಜಿರಾವ್‌ನು ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ 'ಮಾಳ್ವಾ'ದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ ಉದಾಜಿ ಉಗಾಜಿರಾವ್ ಪೊನವಾರನು 'ಮಾಳ್ವಾ'ದ 'ಧಾರ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ೧೭೩೨ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಜೈಲು ಪಾಲಾದನು. ನಂತರ ಈ ಪೊನವಾರನ ಸಹೋದರನಾದ ಆನಂದರಾವ್ ಪೊನವಾರನೇ ಮಾಳ್ವಾ, ಧಾರಾದ ರಾಜನಾದನು. ಇವನ ವಂಶಸ್ಥರೇ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೊಂದುವವರೆಗೆ ಆಳಿದರು.

ತುಕಾಜಿರಾವ ಮತ್ತು ಜೀವಾಜಿರಾವ್ ಎಂಬ ಪೊನವಾರ ಸಹೋದರರು ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ದೇವಾಸದ ರಾಜರೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರ ವಂಶಸ್ಥರು ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಳಿದರು. ಮುಂದೆ ೧೭೮೫ ರಲ್ಲಿ 'ಚತರಪುರ' ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ೧೮೦೬ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣರಾದರು. ಪೊನವಾರ ಮಹಾರಾಜನು ಜನವರಿ ೧, ೧೯೫೦ ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನನಾದನು.

ಪವಾರರಲ್ಲಿ ಸರಿಸುಮಾರು ೧೭ ಜನ ಅರಸರು ಆಳಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ-೨, ರಾಜಾಭೋಜ, ರಾಜಾಪ್ರಭುತಿ ಎಂಬುವರು ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪವಾರರ ದಿವಾಸ ಶಾಖೆಯ ರಾಜರಲ್ಲಿ ತುಕಾಜಿರಾವ್, ರಾಜಾ ಕೃಷ್ಣಾಜಿರಾವ್ ಪವಾರ ಮುಂತಾದವರು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಬಂಜಾರರ ಜಾತ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಗಳ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು :

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಜಾತ (ಜಾತ ಎಂದರೆ: ಪವಾರ, ಚವಾಣರು) ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯ ಎರಡು ಗೋತ್ರಗಳಿದ್ದು, ಈ ಎರಡೂ ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ:

ಜಾತ

ಚವಾಣ [೬] ಪವಾರ [೧೨] ೧೮ ಗೋತ್ರ ಜಾಧವ [೫೨]
[ಬಾವನ್ ಪಾಡಾ ವಡತಿಯಾ]

ಭುಕ್ಯಾ

ತೇರೇವಾಳ[೧೩], ಚೌದೇವಾಳ [೧೪] ಒಟ್ಟು ೨೭ ಗೋತ್ರಗಳು ಇವರಿಗೆ ಸತ್ತಾಯಿಸ್ ಭುಕ್ಯಾ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಈ ಎರಡು ಗೋತ್ರಗಳವರು ಸ್ವಗೋತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ 'ಭುಕ್ಯಾ' ಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ಭಾರಿ ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು. ಈ ಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ವಧು-ವರರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗೋಪಾಯ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಮೇಘಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸಭೆ ಮಾಡಿದರು.

ಭುಕ್ಯಾ ಒಂದು ವರ್ಗ; ಉಳಿದ ಜಾತದವರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಒಂದು ವರ್ಗವನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿಕೊಂಡರು. ಭುಕ್ಯಾದವರ ೨೭ ಗೋತ್ರಗಳಾದರೆ, ಚವಾಣರ-೬, ಪವಾರರು-೧೨ ಈ ಎರಡು ಗೋತ್ರ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕೇವಲ ೧೮ ಗೋತ್ರಗಳಾದವು. ಇದು ಭುಕ್ಯಾರವರಿಗೆ ಸರಿಸಮವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾಧವ(ವಡತ್ಯಾ) ಗೋತ್ರದವರನ್ನು ಜಾತ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಜಾತ-ಭುಕ್ಯಾ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಈ ರೀತಿಯ ಮೊದಮೊದಲಿಗೆ ಜಾಧವ ಬಾಮಣ ಪಾಡಾದವರು ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಎರಡೂ ಗೋತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ನಮ್ಮ ಗೋತ್ರ ದೊಡ್ಡದಿದೆ. ನಾವು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಗಾದೆ ತೆಗೆದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾ ಎಂಬ ಎರಡೇ ಜಾತಿಗಳಿರಬೇಕು. ಬಾಮಣ ಪಾಡಾದವರು ಭುಕ್ಯಾರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಬಹುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.

ಭುಕ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಭುಕ್ಯಾ? ಹದಿಮೂರು ಗೋತ್ರದವರೋ? (ತೇರೇವಾಳರೋ?) ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗೋತ್ರದವರೋ (ಚೌದೇವಾಳರೋ?) ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಾತ್ ಆದರೆ ಚವಾಣ ಗೋತ್ರದವರೋ, ಪವಾರ ಗೋತ್ರದವರೋ, ಒಡತಿಯ ಗೋತ್ರದವರೋ ಖಿಶಿರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಾಡಾ?, ಪವಾರರ ೧೨ ಪಾಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಾಡಾ ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಪಾಡಾಗಳ ಒಳಹೊರಗನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುವ ಪರಿಪಾಠ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರ ಗಮನಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ: ಬಾಣೋತ ಗೋತ್ರವು ಒಂದಿದೆ. ಇದು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರವೇ. ೨೭ ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಬಾಣೋತ್' ಗೋತ್ರದವನು ಸ್ವಂತ ಗೋತ್ರವಾದ ಭುಕ್ಯಾ ಗೋತ್ರದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದು ತಂಗಿಯ ವರಸೆಯಾದರೂ ಯಾವುದೋ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಮದುವೆಯಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಿಗೆ ಯಾವ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಸಭೆಗೆ ದೇಶದ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ನಾಯಕರು ಬಂದು ನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿ ಮಗುವಿನ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ 'ಬಾಣೋತ್' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಈ ಗೋತ್ರವನ್ನೂ ಜಾತ್ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಈ ಬಾಣೋತ ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮನಾದ ಜಾಟೋತನು ತನ್ನ ಗೋತ್ರದವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಗೋತ್ರದಲ್ಲೂ ಬಂಧುತ್ವ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದರು. ಇದು ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೆಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬಾಣೋತ್ ಮೂಲತಃ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವನೇ. ಈ ಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ 'ಆಡೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಆಡೆ' ಎಂದರೆ ಬಾಣೋತ ಗೋತ್ರದವನೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಆಡೆಗೆ ಶಬ್ದಶಃ ಯಾವುದೇ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೇರಸಿ ವಿಸಳಾವತ್ ನಾಯನಾಗಿದ್ದ. ಈತನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜಾತ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾಗಳು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹೇಗೆ ಆಗಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದರು. ಆಗಲೇ ಬಾಲಾ ಭೀಕಾರವರು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ತೆರ ೮೧ ರೂಪಾಯಿಗಳಿರುವುದೆಂದು ತೆರವನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕನ್ಯೆವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಜಾತದವರಿಗೆ ಇರಸುಮುರುಸಾಗಿ ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಗೆ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಜಾತ್ ಗೋತ್ರದವರು ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ಕನ್ಯೆ ಕೊಡುವುದು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಇದ್ದರಿಂದ ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಸಿಗದಂತಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದವರು ಸೇರಿ, ಜಾಧವಗೋತ್ರದ ಧಾವ-ಸಾಣರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಸಭೆನಡೆಸಿದರು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭುಕ್ಯಾದವರು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಯರ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತು. 'ನಾವು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಏನು ದಂಡವಿಧಿಸುತ್ತೀರೋ ಅದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ.' ಎಂದಾಗ ವಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದ ಒಬ್ಬತ ಸಾಣಿಯು "ರಾತೋಡರೇ ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟು ದಂಡ ಕಟ್ಟಿದರು ದಂಡ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರಿ. ನಾವೇನು ನಿಮಗೆ ದಂಡ ಕಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನಿಂದ

ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕರಾರ ಹಣದಲ್ಲಿ ೨೦ರೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುತ್ತೇವೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ೮೧ ರೂಪಾಯಿಯ ಕರಾರಿನ ಬದಲಾಗಿ ೬೧ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ೮೧ ರೂ ಬದಲಾಗಿ ೬೧ ರೂಪಾಯಿ ರಾಶೋಡರು ಕರಾರು ಹಣ ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.^{೩೬} ಈ ಕರಾರು ಭುಕ್ಯಾನದಾಯಿತು. ಈ ಕರಾರು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆ ವಡತ್ಯಾ-ಪವಾರರ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಒಳಜಗಳಗಳು ನಡೆದಿವೆ; ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಖಮದರರಾಶೋಡ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾರಾಶೋಡರು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಡೆಕ್ಕನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಬರುಬರುತ್ತ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ರಾಶೋಡ ಗೋತ್ರದವರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಜಾತಗೋತ್ರದ ಕನ್ಯೆಯರು ಸಿಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದ ಎರಡು ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಗಳವಾಗಿದ್ದರೆ ಕುರಿತು ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣನೆಗೊಂಡಿದೆ.

ವಡತ್ಯಾರಿ-ಭುಕ್ಯಾರಿ
 ರ್ಘಾಂಜ ಪಡಿಚೆ ಪಡಗೆ ಗಂಜ
 ಪಡಗೆ ಸೂಣತೇನ ವಜಾಯೇ
 ಬಾವನೇರೊ ಬೇಟಾನ
 ಖಬರ ಗೀಚೆ ಗಡ ಪೂನಾನ
 ಪೂನಾರ ಭುಕ್ಯಾ ಯೂಂ
 ಕೇಮೇಲೋತೋ ವಡತ್ಯಾರ ಬೇಟಾ ತೂ
 ವೇರೇತಿ ಗೋಚೆ ಜನೊ

ಬಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದ ವೀರ ಭಗವಾನದಾಸನು ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದವರ ಜೊತೆ ಕನ್ಯೆ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಂಕರ ಕಾದಾಟಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದು. ಸಾಳಿ, ನಿಸ್ಸಾಳಿ, ಭೇರಿಯ ಸದ್ದು ಗಡ ಗಡದ ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಂತೆ. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಪೂನಾದಲ್ಲಿರುವ ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದ ವೀರನಾಯಕರಿಗೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಡತ್ಯಾನ ಈ ಅವಿವೇಕತನಕ್ಕೆ ರೋಸಿ ಹೋದ ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದ ವೀರನಾಯಕರು ಭಗವಾನದಾಸ ಒಡತ್ಯಾನಿಗೆ “ಹೇ ಬಾವನ್ ಗೋತ್ರದ ವೀರನೇ ನಿನ್ನ ರಣವೀಳೈ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಒಂದು ಗತಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಒಬ್ಬ ದೂತನ ಕಡೆಯಿಂದ

ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾದಾಟದಲ್ಲಿ ಜಾತ ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದ ಸಾಕಷ್ಟು ಜನರು ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾದಾಟದಲ್ಲಿ ಜಾತಗೋತ್ರದವರ ಸಾವು ನೋವುಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಾತ-ಗೋತ್ರದವರು ಈ ಭುಕ್ಯಾದವರಿಗೆ ಇನ್ನೇಲೆ ಹೆಣ್ಣುಕೊಡುವದೇ ಬೇಡವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಈ ಕನ್ಯೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದ ಮನನೊಂದ ವಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದವರು ಈ ಕಾರಣ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉಪ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರವರಲ್ಲಿ ವೈಮನಸ್ಸು ಉಂಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಾತ ಭುಕ್ಯಾದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.^{೩೭}

ಆಂಧ್ರದ ‘ಗುಡಿಕೋಟಾ’ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ರಾಮ್ಯಾ ರಾಮಾವತ್ ನಾಯಕನ ಹೆಸರಿನ ತಾಂಡಾವಿದೆ. ರಾಮ್ಯಾ ರಾಮಾವತ್‌ನೇ ಈ ತಾಂಡಾದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಚಲುವೆ ತಂಗಿಯಿದ್ದಳು. ಈಕೆಗೆ ‘ಲಾಲಿ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನೋಡಲು ಅಂದ ಚೆಂದವಾಗಿದ್ದಳು. ಈಕೆಯನ್ನು ಜಾಧವಗೋತ್ರದ ಜೈರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಒಬ್ಬಳು ಸುಂದರ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಆಕೆಗೆ ‘ಕೋಬಲಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಹುಡುಗಿಗೆ ಸೋದರಮಾವ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್‌ನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ‘ಕೋಬಲಿ’ ಗೋವು ಕಾಯಲು ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್‌ನು ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದನ ಮೇಯಿಸುತ್ತ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ‘ಕೋಬಲಿ’ಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಕೋಬಲಿಗೆ ಸೋದರಮಾವನಿಗೆಯೇ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೂ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾನ ಹರಾಜು ಮಾಡಿದನಲ್ಲ, ಎಂದು ಬೋಡಾವತ್‌ನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಇತ್ತ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್ ಕೋಬಲಿಯ ಜೊತೆ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು. ಇವರಿಗೂ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಋತುಮತಿಯಾದಳು. ಮುಂದೆ ಒಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದ ಒಬ್ಬಾತನು ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್‌ನ ಮಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ತದನಂತರ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಒಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದವರ ಮೇಲೆ ಸಮರ ಹೂಡಿದನು. ಒಡತ್ಯಾಗೋತ್ರದವರಿಗೆ “ನಿಮ್ಮ ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ರಾಶೋಡರ ಸಾವಿರ

ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಫರ್ಮಾನು ಹೊರಡಿಸಿ ಈ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ಒಡತ್ಯಾ ಗೋತ್ರದವರೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಭುಕ್ಯಾ ಗೋತ್ರದವರ ಜೊತೆಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು". ಎಂದು ಒಬ್ಬ ದೂತನಿಗೆ ಬೋಡಾವತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಮ್ಯಾ ರಾಮಾವತನು ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು ಬೋಡಾವತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಬೋಡಾವತನು ನಿಮ್ಮ ಒಂದು ಹುಡುಗಿಯ ಬದಲಿಗೆ ನಮ್ಮ ಎರಡು ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ"

"ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರೇ ಬೇಕೆಂದು ಹಠಮಾಡಿದರೆ ನಿಮ್ಮ ನಾಯಕನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ದೂತನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೂತನು ತನ್ನ ನಾಯಕನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಬೋಡಾವತ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಎಳೆ ಎಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬೋಡಾವತನ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನು "ಭುಕ್ಯಾದವರಿಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರು ಕೊಟ್ಟ ಹರಿಥಾಲು ಥಾನು ಬಟ್ಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಭುಕ್ಯಾ ಗೋತ್ರದ ೧೦೦೦ ಹುಡುಗರಿಗೆ ೧೦೦೦ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಾ" ಎಂದು ದೂತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಬೋಡಾವತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ ಹೇಳಿದಂತೆ ದೂತನು ಈ ಸುದ್ದಿ ಬೋಡಾವತನಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ "ನಿನಗೆ ಕೈ ಜೋಡಿಸುತ್ತೇನೆ ನಿಜ; ಅದರಿಂದ ಮಾನ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಗಳನ್ನು ದಾರೆ ಎರೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಪಾಪ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಏ ಭುಕ್ಯಾ ಗೋತ್ರದವರೇ ನಮ್ಮ ತಲೆ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ" ಎಂದು ದೂತನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಬಳಿಕ ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನು ನೂರು, ಐನೂರು ವೀರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬೋಡಾವತನ ಮೇಲೆ ಕದನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ನಿಜಾಮನು ಕೊಟ್ಟ "ಖಾದಿರೊ ಕಪಡಾ ಅಂದರೆ ಥಾಲ ಒಂದು ನಿಶಾನಿಯನ್ನು ಉದ್ದವಾದ ಗಳಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಸಾಳಿ, ಭೇರಿ ಬಾರಿಸಿದರು. ಜೈರಾಮ ಬೋಡಾವತನ ಕಡೆಯವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದರು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ವೀರರು ಸತ್ತು ಹೋದರು. ಬೋಡಾವತ ಗೋತ್ರದವರು ಈ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದರು. ಗಳಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಥಾನು ಬಟ್ಟೆ ಇಂದು ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣದ ವನದ ಮಾಲಿಕ ಹಟ್ಟಿನಾಯ್ಕನ ಬಳಿಯೇ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಗಾಯಕರಿಂದ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಭಾರಿ ಅನಾಹುತ ಘಟಿಸಿದರೂ ಬೋಡಾವತನ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟು ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನು ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲ ರಾರೋಡರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದರು.

ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜೈರಾಮ ಬೋಡಾವತನಿಗೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಹಚರರನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡುವ ಸಂಚು ಹೂಡಿದನು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತನ ತಾಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಂಗ್ಯಾಥಾಲಿಯಾನಿಗೆ ಬಂಜಾರಿಗಳ ಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಗೋವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ನಾಯಿದನಿಗೆ ಥಾಲಿಯಾನ ಸೇವಕನ ವೇಷ ತೊಡಿಸಿ ಜೈರಾಮ ಬೋಡಾವತನ ತಾಂಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಬೋಡಾವತನ ತಾಂಡೆಗೆ ಯಾವಾಗ ಘೇರಾವು ಹಾಕಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೋಡಾವತನ ತಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರುವೇಷದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಇದ್ದು ಬೋಡಾವತನ ಹಾಲಚಾಲನ್ನು ಗಮನಿಸತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತ ಗುರುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ತೋರಿಸುತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ಜೈರಾಮ ಬೋಡಾವತರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಹೂಡಿದರು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಥಾಲಿಯಾನ ಗುರುವಿನ ವೇಷಹಾಕಿ ಪೂಜೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದನು. ನಂತರ ಗುರು ವೇಷ ಧರಿಸಿ ಬಂದ ಸಾಂಗ್ಯಾ ಥಾಲಿಯಾನ ಮತ್ತು ನಾವಿಯನ್ನು ಊಟ ಬಿಡಿಸಿ ತಾವು ಊಟ ಮಾಡಿ ಮಲಗಿದರು. ಮಲಗುವಾಗ ಸಾಂಗ್ಯಾ ಥಾಲಿಯಾನ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಹೇಳಿದನು.

"ಆಜ ತಮಾರ ಫಾಲಾಫಾಲಿ

ಸವಾರ ತಮಾರ ಖೇಚಾ ಖಾಚೀ

ಅಲಗೆ ಸೋವೋ ಅಲಗೆ ಜಾಗೊ ಮಾಯಿ"

ಅಂದರೆ "ಇವತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಯಮ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಗ್ಗ ಹಾಕಿ ನಾಳೆ ಎಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ಎಲ್ಲರೂ ದೂರ ದೂರ ಮಲಗಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಗುರುವಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಆ ಸಾಂಗ್ಯಾ ಥಾಲಿಯಾನ ಮಾತು ಕೇಳಿದ ಬೋಡಾವತನ ಹೆಂಡತಿ 'ಲಾಲಿ' ಇಂದೇನೋ ಮೋಸವಾಗುವ ಹಾಗಿದೆ. ಈ ಗುರುಗಳು ಈ ಮಾತು ಏಕೆ ಹೇಳಿದರು? ಎಂದು ಗಂಡನಿಗೆ ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಜೈರಾಮ ಬೋಡಾವತನು "ಗುರುಗಳು ಗಾಂಜಾ ಸೇದಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ಗಾಂಜಾದ ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗು" ಎಂದು ಹೆಂಡ್ತಿಗೆ ದಬಾಯಿಸಿದನು. ಹೆಂಡತಿ ಮಲಗಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ಬಳಿಕ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತೆ ಗಂಡನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸಾಗಿದೆ "ಇಂದು ನನ್ನ ಗಂಡನ ತಲೆ ಕಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಕನಸಾಯಿತು" ಎಂದು ಗಂಡನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಅಳಹತ್ತಿದಳು. ಆದರೂ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತು ಕೇಳದ ಬೋಡಾವತ ಹೆಂಡ್ತಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರು ಮತ್ತೆ

ಮಲಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾತೋಡರು ಜೈರಾಮ ಬೊಡಾವತ್‌ನ ತಾಂಡೆಗೆ ಸುತ್ತವರಿದರು. ಇಡೀ ತಾಂಡೆ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತ್ತು. ದನ ಕರುಗಳು ಒದರುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗುಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಇತ್ತ ರಾತೋಡರ ವೀರರು ಬೊಡಾವತ್‌ನ ತಾಂಡೆಯನ್ನು ಸುತ್ತವರೆದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗುರುವಾಗಿದ್ದ ಥಾಲಿಯಾನು “ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ಬೊಡಾವತ್‌ನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಮಾವತ್‌ನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬಾ” ಎಂದು ನಾವಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದನು.

ಥಾಲಿಯಾ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾತೋಡರು ವಡತ್ಯಾ ತಾಂಡಾದ ಜನರು ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲೇ ಗುಪ್ತ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಒದ್ದು ಒದ್ದು ಸಾಯಿ ಹೊಡೆದರು. ಕೆಲವರಿಗೆ ತಲವಾರನಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ಹೊಡೆತ ಕೊಟ್ಟು ಮುಂಡ-ಶಿರ ಭೇದಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ರಾತೋಡರಲ್ಲೊಬ್ಬ ವೀರನಾದ ತಿಮ್ಮಾನ ಮಗ ಧರಮದಾಸ ಎನ್ನುವನು ಜೈರಾಮ ಬೊಡಾವತ್‌ನ ಮನೆಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಬೊಡಾವತ್ ಮಲಗಿದ ಜಾಗದಲ್ಲೇ ಆತನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಯುವಂತೆ ತಲವಾರಿನಿಂದ ಆತನ ತಲೆ ಕಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ನಂತರ “ಹಮ್ ಜೀತೆ ಜೀತೆ” ನಾವು ಗೆದ್ದೆವು ಗೆದ್ದೆವು ಎಂದು ಕೂಗು ಹಾಕಿದರು.

ಇಡೀ ತಾಂಡೆಯ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮ ಆಚರಿಸಿದರು. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಇಡೀ ತಾಂಡಾ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ ಹಳ್ಳದಂತೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ತಾಂಡೆ ರಣರಣವಾಯಿತು. ನಾಯಿ ಆಳುಗಳು ಒದರುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಯಾವುದೇ ಮನುಷ್ಯನ ಅಳು ಆಕ್ರಂದನ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಥಾಡಿ ಭಾಟರು ಮತ್ತು ಗಾಯಕರು ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊನೆ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಪುಟ-೩೭
೨. ಶಂಕರ ಚರಿತ್ರೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಉದ್ಧೃತ.
೩. ಗೋರ ಬಂಜಾರ ಸುಕಾಲಿ ಜಾತ. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ-ಪುಟ-೬೭
೪. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ, ಪುಟ-೩೮
೫. ಡಾ. ಆಹುಜಾ ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಜಾನಪದ, ಪು-೮೪ (ಸಾಹಿತ್ಯ ಭವನ ನವದೆಹಲಿ)
೬. ಎಚ್. ಎಂ. ಇಲಿಯಟ್ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕಾಸ್ತ್ ಆಂಡ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್, ಪುಟ-೬೪
೭. ಚಂದ ಬರ್ದಾಈ ಬರೆದ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ರಾಸೋದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ರಾತೋಡ

ಎಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.(ಪೃಥ್ವಿರಾಜರಾಸೋ ಗ್ರಂಥ)

೮. ಅರ್ವಾಚೀನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ ಪುಟ-೨೨೦
೯. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ, ಪುಟ-೩೨೪
೧೦. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ, ಪುಟ-೩೨೪
೧೧. ಭಾರತದ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಧಾನಿ ರಾಜ ಬಹಾದ್ದೂರ ವಿಶ್ವನಾಥ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ ಮಾಂಡಾದ ರಾತೋಡರ ಕೊನೆಯ ರಾಜ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
೧೨. **Castes Report Part-4, Page-7**
೧೩. ಅನಾಲಾ ಎಂದರೆ ಬೆಂಕಿ
೧೪. ನೋಡಿ ಕಿಚ್ಚಿ ಕಚವಾ & ತೋಮರ caste part-1, page-69
೧೫. ಚಂದ ಬರ್ದಾಈಯವರ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೃತಿ ‘ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ರಾಸೋ’ ಇದರಲ್ಲಿ ಚವ್ವಾಣ ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಗೆ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಚಾಹುವಾನ್ > ಚಾಹುವಾನ > ಚಾಹೂಹಾಣಾ ಎಂದು ರೂಪು ಪಡೆಯುತ್ತ=ಚವ್ವಾಣ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿವಿಧತೆಗೆ ಕಾರಣ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ‘ಅಪಭ್ರಂಶ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.
೧೬. ಎಲ್ಲ ಚವ್ವಾಣ ಪಂಗಡದವರು ಬಾಚಗೋಟಿಗಳು; ಇವರೆಲ್ಲ ಬಾಚಗೋಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
೧೭. **Castes part -I, page-65**
೧೮. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಪುಟ-೨೨೩-೨೨೪
೨೦. **Castes part -I page-65-66.** ಪ್ರತಾಪನೀರ ಜನ ಚಕರ ನಗರ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಕೆಳದರ್ಜೆಯವರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಮತ್ತು ರಾಜೋರ, ಪ್ರತಾಪ ನೀರ, ಮೈನಪುರಿ ಮತ್ತು ಚಾಂದ್ವಾರಗಳ ನಾಲ್ಕು ರಾಜಕುಮಾರರು ಮುಂದೆ ‘ಬಡೋರಿಯಾ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದರು. ಇವರು ಮುಂದೆ ಭಾರದ್ವಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಪ್ರತಾಪನೀರ ಕುಟುಂಬವು ರಣಭಂಬೋರಿನಿಂದ ನಿಮ್ರಾನಾಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಿಮ್ರಾವುಗೆ ಕುದರಕೋಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶಿರಾಜ್-ಉದ್-ದೌಲನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪನೀರಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಇವರ ಎಂಟು ಜನ ರಾಜಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ಸಮೇರಸಿಂಗನೇ ಹಿರಿಯನು. ಇವನು ಸುಮೇರ ಮಾವುವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಿಸಿದನು. ‘ಚಿಬ್ರಮಾವು’ ಮತ್ತು ‘ಇತಾವಾ’ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರತಾಪನೀರ್ ಕುಟುಂಬದವರು ಸುಮೇರ ಸಿಂಗನೇ ಅವರ ಪೂರ್ವಜನೆಂದು ಮತ್ತು ಮೈನಪುರಿ ಅವರಿಗಿಂತ ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.
೨೧. **Castes part -I page-63-65.** ಈ ನಾಲ್ಕು ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ‘ರಾಜ’ ಎಂದು ಬಿರುದಿದೆ. ಇಟಾವಾದ ಸಕ್ರೋಲಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ‘ರಾಣಾ’ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದೆ. ರಾಜಾ ಎಂಬ ‘ಜಸೋಹಾನ್ ಮತ್ತು ‘ಕಿನ್ನಿ’ ಇವರಿಗೆ ‘ರಾವ್’ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದೆ. ಬಡೋರಿಯಾ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ‘ಚೌನಾಂದರಾಜ’ ಮತ್ತು ಇತರ

ಆರು ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ 'ರಾವ್' ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೈನೂ ಮತ್ತು 'ತಸೇಲಿ'ಇವರಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಜನ ಮನ್ನಣೆಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಕೆಳದರ್ಜೆಯವರೆಂದು ಜಾತಿ ಸಂಕರಗೊಂಡವರೆಂದು 'ಮೇವತಿ' ರಕ್ತ ಜಾತಿ ಎಂದು (ಕೆಳದರ್ಜೆ) ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೨೨. ಜನರಲ್ ಟಾಡ್ ಜಿನಿಯಾಲಾಜಿಕಲ್. ಅನಲ್ನ Vol-2, page-45.

೨೩. Castes part -I, page-64-65.

೨೪. ಅದೇ ಪುಟ-೬೫

೨೫. ಅದೇ ಪುಟ-೬೫

೨೬. ಮ್ಯಾಕ್‌ಜಿನ್ ಅಪಘಾನಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.

೨೭. Castes part-I, page-67, ನೋಡಿ ಬಚ್ಚೋತಿ ಉದ್ಧರಿತ

೨೮. Castes part-I, page-67 ಚಂದ್ರಸೇನನು ದಕ್ಷಿಣದ ಚವ್ವಾಣರ ನಾಯಕನಾಗಿರುವನಲ್ಲದೆ ಬಡೋರಿಯಾ ಮನೆತನವೇ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೨೯. ಅದೇ ಪುಟ-೬೮

೩೦. Bukanna :Eastern India Vol-2, page-426.

೩೧. ಟ್ರಾಂಜಕ್ಷನ್ Royal Asiatic Society RAS Vol-1, page-133. Oriental ಕ್ವಾಟರಲಿಜಮ್ ನಂ-೧೫

೩೨. ಅನಲ್ನ ಆಫ್ ರಜಪೂತಾನ್ Royal Asiatic Society ಸಂಪುಟ-೧, ಪುಟ-೯೪.

೩೩. ಅನಲ್ನ ಆಫ್ ರಜಪೂತಾನ್ ಸಂಪುಟ-೨, ಪುಟ-೪೨೯ ಜಟಿಡಲ್ ಏಸಿಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಮೇ-೧೮೨೨.

೩೪. ಜಾತಿಭಾಸ್ಕರ ಪುಟ-೨೨೩-೨೨೪.

೩೫. ವೈಕಿಪಿಡಿಯಾ-ಕೃಪೆಯಿಂದ.

೩೬. ಇದು ಜಾತದವರ ಮಾನಕೈರುವ ಬೆಲೆಗಿಂತ ನಮ್ಮ ಮಾನ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದು 'ಮಾನವಂತ'ರಾಹೋಡರಿಗೆ ಕಿರಿಕಿರಿಯಾಯಿತೆಂದುಕೊಂಡರು. ಇದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾದ ಅನಿರ್ವಾಹ್ಯವು ಆಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೩೭. ಫಕೀರ ಸಾಹೇಬ ಥಾಡಿ-ಶಿವಮೊಗ್ಗ-೨೦೦೬ (ಸಂದರ್ಶನ).

೩೮. ಅದೇ

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರು

ಈ ಹಿಂದೆ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಮೂಲವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚವ್ವಾಣರು, ರಾಹೋಡರು, ಗಹದ್ವಾಲರು, ಪರಮಾರರು ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂಜಾರರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಥವಾ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಬಗೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಪುರಾವೆಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅನಾದರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ನಾಯಕರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಡಾಖಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಮೌಖಿಕ ಪುರಾವೆಗಳೇ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ನಾಯಕರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ರಾಜರು, ಸಾಮಂತ, ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಾಯಕರನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರೆಂದು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಧರ್ಮ, ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಯಕರನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕರೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಯಕರನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕರ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದು. 'ಚಾರಣಕವಿ', ಆಶುಕವಿ ಎಂಬ ಪದಗಳು ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ತೀರ ಹೊಸದೆನಿಸಬಹುದು. ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನರಿತವರಿಗೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಚಾರಣ'ರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಭಾಟ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯ ಜನರ ಹೆಸರು ಅಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು. ಈ ಭಾಟರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಭಟ್ಟಂಗಿಗಳಂತಹ

ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ “ಸ್ತುತಿಪಾಠಕ”ರೆಂದು “ವಂದಿಮಾಗಧ”ರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವರು”^೧ ರಾಜಪುತ್ರರು ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರೊಂದಿಗೆ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಗಳು, ಚಾರಣಕವಿಗಳು, ವಂದಿಮಾಗಧರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಗಾಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಇವರು ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

೧. ಚಾರಣರು ೨. ಭಟ್ಟರು ೩. ಸೇವಕರು ೪. ಪಂಚೋಳಿಗಳು

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾದರೆ; ಉಳಿದ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳು ಇತರ ಕುಲಗಳಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು “ವೀರರ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಉಗ್ಗಡಿಸಿ, ರಾಜ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೈಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪುಲಕಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇಶ-ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೈನವಿರೇಳಿಸುವಂತೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಕುಲ ಪರಾಕ್ರಮದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೂ ‘ಚಾರಣರ’ ಕಾವ್ಯವೂ ಇದೇ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದುದು. ಇವರು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರಾಚೀನ ವೀರರ ಧೈರ್ಯ-ಶೌರ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮದ ಕಥನ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ, ನಾಡಿನ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ದೇಶಪ್ರೀತಿ, ರಾಜನಿಷ್ಠೆ ಸ್ವಜನಾಭಿಮಾನಗಳ ಹೊನಲನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಾರಣ ಗೀತೆಗಳು ಈಗಲೂ ರಜಪೂತರಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುವಂತವುಗಳಾಗಿವೆ.

ವೀರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಆ ‘ಚಾರಣಗೀತೆ’ಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಚಾರಣರು ತಾವೇ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಇನ್ನಾರೋ ರಚಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿರಬಹುದು.. ರಾಜಪುಟಾಣದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವೆಲ್ಲ ಈ ಚಾರಣ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಈಗಲೂ ಚಾರಣ ಜಾನಪದ ವಾಚ್ಯವೂ ತನ್ನ ವೀರವಾಣಿಯಿಂದ ಆ ದೇಶದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಪಂಥಾಭಿಮಾನ ತುಂಬುತ್ತಿರುವುದು.”^೨ ಈ ಚಾರಣ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಸುಮಾರು ೭೦೦ ರಿಂದ ೧೧೫೦ರ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಚಾರಣಕವಿಗಳು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಪುಷ್ಯ, ಕೇದಾರ, ಅನನ್ಯದಾಸ್, ಮಸಾವುದ್, ಕುತುಬ್ ಅಲಿ, ಅಕರಾಮ್ ಮೊದಲಾದವರು

ರಚಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತವೋ, ಹಿಂದಿಯೋ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೇವಾರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸುಮನೆತನದ ಕುರಿತು ‘ಕುಮಾರನ್ ರಾಸೋ’ಎಂಬ ಚಾರಣಗೀತೆಯು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಚಾರಣಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. “೧೧೪೩ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿನ ದೊರೆಯಾದ ಕುವಾರಪಾಲನೆಂಬುವನು ‘ಅನಿಲ್ವಾರ್’ದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆತನ ಆಸ್ಥಾನ ಜೈನಕವಿಯಾದ ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಜೈನನಾದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ”^೩ “೧೦೦೧ ರಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲದೇವನು ಅಜ್ಮೀರದ ಅರಸನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನ ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ‘ಬಿಸಲ್‌ದೇವರಾಸೋ’ ಎಂಬ ಚಾರಣಗೀತೆಯೊಂದು ರಚಿತವಾಗಿದೆ.”^೪ ಇದರ ರಚನೆಯ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ರಾಸೋವಿನಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಅಪಭ್ರಂಶವಾದ ಶೌರಸೇನಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಬ್ದಗಳ ಬಾಹುಳ್ಯವಿರಬಹುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.”

ಪರಮಾಧೀನ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಗನಾಯಕನು (ಜಗನಿಕ) ಸಾಕಷ್ಟು ಚಾರಣ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತ ಚಂದ್‌ಬರ್ಡಾಕು ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಗಢಮಹೋಬೆಯ ವೀರರಾದ ‘ಅಲ್ತಾ-ಊದಲ್’ರ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಚಾರಣಗೀತೆ ಈತ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾರ್ಙ್ಗಧರನೆಂಬ ಕವಿಯೂ ಕೂಡ ಚಂದಬರ್ಡಾಕು ವಂಶಸ್ಥನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಈತ ‘ಹಮ್ಮೀರ ಕಾವ್ಯ’ ‘ಹಮ್ಮೀರರಾಸೋ’ ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ರಣಠಂಬೋರಿನ ಚರಿತೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದವನೂ ಇವನೇ. ಚಾರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಹು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದು, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳೇ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಶುದ್ಧ ಇತಿಹಾಸವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾಲದ ಸ್ಥಿತಿ ಗತಿಗಳ ಅರಿವಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರತೀಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರು ಹಿಂದುಗಳು

ಅವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ಯುಗವನ್ನು 'ವೀರಗಾಥಾ ಯುಗ'ವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.¹ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳು ವೀರರಸದಿಂದಲೇ ಕೂಡಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದುಹೋದ ಹುತಾತ್ಮ ಮಹಾತ್ಮರ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದಿರುವ ಗೀತೆಗಳನ್ನು 'ಪರ್ಶಿಯನ್' ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಷಾಯರ್' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಷಾಯರನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಹಾಡುವ ವೀರರಸ ಭರಿತ ಲಾವಣಿಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತಾಳ, ತಂತ್ರಿ(ತಂತುಣಿ) ತಂಬಟೆ(ಡಮ್ಪು) ಮುಮ್ಮೇಳ ಹಿಮ್ಮೇಳವಾಗಿ ಹಾಡುವವರನ್ನು 'ದರ್‌ವೇಷ' ಜನರೆಂದು ಹೇಳುವರು (ದರ್‌ವೇಷ ಜನರ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ). ಮುಂದೆ ಈ ಷಾಯರ್‌ನೇ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಶಾಹೀರ್' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಶಾಹೀರ್ ಕವಿಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾದರೂ ಇದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೇ 'ಶಾಹೀರಗೀತ್' ಎಂಬ ವೀರಸಾಹಿತ್ಯವು ಬೇರೆ ಜಾತಿಗೆ ತಿರುಗತೊಡಗಿತು. ಶಾಹೀರ ಗೀತೆಗಳು ಕೇವಲ ವೀರಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕೆಲವೊಂದು ಶಾಹೀರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಕಥನ ಗೀತೆಗಳು, ಶೃಂಗಾರ ಗೀತೆಗಳೂ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡವು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಹೀರಿ ಹಾಡು, ಅಥವಾ ಗೀಗೀಪದ, ಕುರುಬ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ರ್ವಾಣಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ 'ಶಾಹೀರಗಾಣಾ' ಪರಂಪರೆಯ ಪಡಿನೆಳಲಾಗಿವೆ.

ಇಂತಹ ಚಾರಣಗೀತೆ, ಶಾಹೀರ್‌ಗೀತೆಗಳಂತೆ ವೀರಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯೊಂದು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ವೀರರ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಚಾರಣ ಗೀತೆಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಅವು ಲಿಖಿತವಾಗಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಿಂದಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ರಾಸೋ, ಇದನ್ನು ಬರೆದವರು ಚಂದ್‌ಬರ್ಡಾ ಈ ಕವಿ ಮಹಾಮೇಧಾವಿ, ಪಂಡಿತ ಮತ್ತು ಯೋಧ. ಇವನು ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಒಡನಾಡಿ, ಮಿತ್ರ, ಸಾಮಂತ,

ಸೇನಾನಿ. ಇವರಿಬ್ಬರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದೂ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದೂ ಒಂದೇ ದಿನ. ಇದು ಈ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರೇ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನೇ ಕಥಾನಾಯಕ. ಆ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ.

“೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಅಲ್ಪಾ-ಊದಲ್‌ರೆಂಬ ವೀರರ ಕತೆಯು ಚಾರಣಕವಿ ಜಗನಾಯಕನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೂಲಕಾವ್ಯ ಲಿಖಿತರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಚನೆಯನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿರಬಹುದೆಂದೂ ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಾಗಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ರಾಜಪುಟಾಣ(ರಾಜಪುತಾನ)ದ ಪ್ರತಿ ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವೀರಗಾಥೆಯನ್ನು ವಾದ್ಯಮೇಳದೊಂದಿಗೆ ಹಾಡದ ಮನೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಗ್ರಾಮವೂ ಇಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ೮೫ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಫರೂಕಾಬಾದಿನ ಕಲೆಕ್ಟರನಾಗಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಈಲಿಯೆಟ್ ಎಂಬುವನು ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ. ಈ ಹಾಡೇ ಇಂದು ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ೧೫೩ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ.”²

ಇಂಥದ್ದೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚಾರಣಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಬಂಜಾರರ ಲಾವಣಿಗಳೆಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೬೭ರಲ್ಲಿ ರಾಣಾ ಉದಯಸಿಂಗ ರಾಠೋಡ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರಿಮಲ್ಲ ಇಬರೂ ಅಕ್ಬರನಿಗೆ ಸೋತು ಶರಣಾಗತರಾದ ಮೇಲೆ ಮೇವಾರದ ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಜೈಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ಫಟ್ಟಾ ಅವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಅಕ್ಬರನ ಜೊತೆ ತೀವ್ರವಾದ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿ ಮಡಿದು ಹೋದರು. ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೀರರ ಕುರಿತ ಲಾವಣಿ ೨೬ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರುಂಡಲಿಯನ್ನು ಆಳುವ ಬಾಷಾನ ತಂಗಿ ಅಸ್ಸಾದುತಿಯು ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಫತೇಸಿಂಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಂತು, ಜೈಮಲ್‌ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ಭಾಷಾನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ತಂತ್ರ ಹೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಆಗದೆ ಹತಾಶಗೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

'ಲಾಲಿಯಾ ರಜಪೂತ' ಎಂಬ ವೀರನ ಕುರಿತು ೫೭ ನುಡಿಗಳ ಹಾಡು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ 'ತಾರಾಗಡ'ದ ವೀರನಾದ ಇವನು ಕೇಸರಗಡದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುವ ವಿಚಾರ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾ(೧೮೦೬) ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ದೈವಿಪುರುಷ ಗುಂತಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಇರುವ ಖೇರಾಳಿ ಹತ್ತಿರದ

ಪುಲಿಘಟ್ಟಾ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಈತ ದನಗಾಹಿಯಾಗಿದ್ದ. ಈತ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳು ನಿಂತು ಬಂಜಾರರ ಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಮೀಟುಭುಕ್ಯಾ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಆ ಹಣದಿಂದ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ, ರೋಗರಂಜನಗಳಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ತನ್ನ ಮಾನವೀಯತೆ ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈತನನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಸಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಫರ್ಮಾನು ಹೊರಡಿಸಿದಾಗ ನಾಲ್ಕೈದು ತಾಂಡಾದ ಸುಮಾರು ೬೦ ರಿಂದ ೧೦೦ ಹುಡುಗರ ತಂಡ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸದ ವರೆಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ ರೈಲ್ವೆ ಲೂಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕುಪಿತಗೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇವನನ್ನು ಬೆನ್ನತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ಪರದಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೂ ಆತ ಸಿಗದೇ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಬಿದ್ದು ಮಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಪವಾಡಗಳು ಅನೇಕ. ಈತನ ಕುರಿತು ೫೮ ನುಡಿಗಳ ಹಾಡುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಈತನ ಪೂಜೆ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಗೋಪಿಚಂದನ ಕುರಿತು ಲಾವಣಿ, ಡೋಲಾವಾಣಿ ಗೋತ್ರದ 'ಜಗುವಾನ' ಲಾವಣಿ, ಭಗವಾನದಾಸ ವಡತ್ಯಾನ ಕುರಿತ ೯ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, ಹಂಸಾಖೂಬಾನ ಕುರಿತ ೧೭ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, ಇನ್ನೋರ್ವ ವೀರನಾದ 'ಜಕಡಿಯ' ಕುರಿತ ೧೩ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ. ವೀರನಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಸತ್ತುಹೋದಾಗ ರಕ್ತದ ಬದಲಿಗೆ ಆತನ ದೇಹದಿಂದ ಹಾಲಿನ ನೆತ್ತರು ಸುರಿಸಿದ ಪವಾಡಪುರುಷ ಪಂಜಿಪವ್ಮಾರ ಕುರಿತ ೩೦ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ರಾಜನಾಗಿ ಮೆರೆದ ಧರ್ಮಿರಾಜನ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಲಾವಣಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮೀನಾಪಾಲತಿಯನ ಕುರಿತು ೧೭ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, ರೂಪಲ್ಯಾ ಅಂಬೇರಿಯಾನ ಕುರಿತು ೧೨ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, 'ರಾಜಾವಿಸಾಳು' ಎಂಬ ವೀರನ ಕುರಿತು ೧೩ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ಮಂಜ್ಯಾಖೋಲಾ ಪುಲಿಘಟ್ಟಾ ತಾಂಡಾದವನು. ಇವನ ಮತ್ತು ಮನ್ಯಾರಝರಪ್ಲಾನ ಕುರಿತು ಲಾವಣಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಗೌಮಾತಾ ಬಿಚುವಾನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ೨೨ ನುಡಿಗಳ ಲಾವಣಿ, ರಾಮದಾಸ

ವಡತ್ಯಾನ ಒಂದು ಲಾವಣಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಂಗೇರಾಯಸಲ್, ಶಿಪಲಪೂಜಿ, ದುದಾಚಂದ, ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ, ಮುಂತಾದವರ ಲಾವಣಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಅವರವರ ವೀರತನ, ಪವಾಡತನ ಮತ್ತು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಘನಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವೀರರ, ಲಾವಣಿಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿಂದ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಒಟ್ಟು ವೀರರುಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವೀರ ನಾಯಕರ ಹೆಸರು

ಊರು

೧. ಉದಯಸಿಂಗ	-	ಮೇವಾಡ
೨. ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ	-	ಮೇವಾಡ
೩. ಇಂದ್ರಸಿಂಗ ರಾಠೋಡ	-	ಮಾರವಾಡ
೪. ಗುಗಾಜಿ ರಾಠೋಡ	-	ಸೋಹರ
ಮೇದಿ(ಪವಾಡ ಪುರುಷ)		
೫. ಗೋಗಾಜಿ ಚವ್ವಾಣ	-	ಗಂಗಾನಗರ
(ಪವಾಡಪುರುಷ)		
೬. ದುರ್ಗಾದಾಸ ರಾಠೋಡ	-	ಜೋಧಪುರ
೭. ಪಬುಜಿ ರಾಠೋಡ	-	ಡುಂಗರಪುರ
(ಪವಾಡ ಪುರುಷ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅವತಾರಿ)		
೮. ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಫತೇಸಿಂಗ	-	ಚಿತ್ತೋಡ
೯. ಅಲ್ಲಾ-ಊದಲ್	-	ಗಡಮಹೋಬ
೧೦. ಲಕ್ಕೇಶ ಬಂಜಾರ	-	ಡೆಲ್ಲಿ-ಪಂಜಾಬ
೧೧. ಮಕ್ಕನಶಾ ಬಂಜಾರ	-	ಪಂಜಾಬ
೧೨. ಖೇಮಜಿ ಸೋದಿ ಭುಕ್ಯಾ	-	ಕಂದಹಾರ
೧೩. ಠಾಕರ ಮೋತಿ	-	ಡೆಲ್ಲಿ
೧೪. ಕಾಂಗ್ರೂ ವಿಂಜ್ರಾವತ್	-	ಆಗ್ರಾ
		(ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ)

೧೫. ರಾಂಜೀ	-	ಕಾರಯಪೂರ
೧೬. ಮನಿಯಾ ಮುಂಡಾನ್	-	ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ
೧೭. ಕಲವಾಭುಕ್ಯಾ	-	ಚೋರಾಸಿ ಗಡ
೧೮. ಸೇವಾ ಪಾತಲೋತ್	-	ಉತ್ತರ ಭಾರತ
೧೯. ಖಂಡೇ ಮಹಾರಾಜ	-	ಮಥುರಾ
೨೦. ನಾಯಕ ವಿಜಯಸಿಂಗ	-	ಗುಜರಾತ
೨೧. ರಘುಲಾವಡಿಯಾ	-	ಪೂರ್ವ ಭಾರತ (ದೇವಗಡ)
೨೨. ದೇವಿಕಾರಾಜ	-	ದೇವಗಡ
೨೩. ರಾಮದಿಯೋಜಿ	-	ಮಧ್ಯಭಾರತ
೨೪. ರಾಮಸಿಂಗ್ (ಕೊರಾ)	-	ಖೇರಾಳಿ(ಆಂಧ್ರ)
೨೫. ಥಾಕುಭಾವು ಚಮನ್	-	ಡುಂಗರಖೋಳಾ
೨೬. ಲಚ್ಚುಬಾಪು	-	ಕಲೇರೊ (ಬೆಣಚುಕಲ್ಲಾಗಿರಬೇಕು)
೨೭. ಕಸಂಜಿ ಮಹಾರಾಜ	-	ಬೆಣಚಕಲ್ಲ
೨೮. ನಾನುಸಾದ	-	ಪಾವಗಡ
೨೯. ನಾನುಸಾದ	-	ರಾಮದುರ್ಗ (ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಲೆ)
೩೦. ಭೀಮಸಿಂಗ ನಾಯಕ	-	ಚಿತ್ತೋಡ
೩೧. ಚಾಂಪ್ಲಾ ಭಗತ್	-	ದೋಳಿಯಾರಪಾಲಿ (ಉ.ಪ್ರ.)
೩೨. ಜಗುವಾ	-	ಥಾಲವಾಣಿ
೩೩. ರಾಮುನಾಯಕ್	-	ಆಂಧ್ರ (ಹೈದರಾಬಾದ)

೩೪. ಮಂಜಿಪಮ್ಮಾರ	-	ಗುಂಡೂರಗಡ (ರಾಕ್ಷಸಗಡ)
೩೫. ದೂದಾ ಚಂದಾ	-	ತಳಘಾಟಿ
೩೬. ಸೋಮಾಭಂಗಿ	-	ಆಂಧ್ರ
೩೭. ಮನಿಯಾ ಝರಪ್ಪಾ	-	ಗುಡಿಕೊಂಡಾ
೩೮. ದಾಸುಖೋಲಾ ಭುಕ್ಯಾ	-	ಕೋಲಾರ
೩೯. ರಾಮ್ಯಾರಾಮಾವತ್	-	ಪುಲಿಘಟ್ಟ
೪೦. ಮೀನಾ ಪಾಲತ್ಯಾ	-	ಶೇರ್‌ಗಡ
೪೧. ರಾಜಾವಿಸಾಳು	-	-
೪೨. ಹಂಸಾಖೂಬಾ	-	-
೪೩. ಲಾಲ್ಯಾ ರಜಪೂತ	-	-
೪೪. ಸುಂಪಲಜಿ ರಾಜ	-	ದೇವಗಡ
೪೫. ಆಂದಿ ಉಂದಾ	-	-
೪೬. ಗೋಪಿಚಂದ	-	ಗಡಕಿಲ್ಲಾ
೪೭. ಸೊನಾಯಿ ರಾಜ	-	ಸೋನಿಗಡ
೪೮. ಮೀಟು ಭುಕ್ಯಾ	-	ಖೇರಾಳಿ
೪೯. ರಂಗೇರಾಯಸಲ	-	ಸಂಬಳಗಡ
೫೦. ಮಂಜ್ಯಾಖೋಲಾ	-	ಗುಡಿಕೊಂಡಾ
೫೧. ಕೋಡಿಧನ್‌ರಾಜ್	-	-
೫೨. ಇಮಜಿ, ಖೀಮಜಿ	-	ಚಾಂದಗಡ (ಸಹೋದರರು)
೫೩. ಜಕ್ಕಡಿ	-	ನಗರಕೋಟಿ
೫೪. ಆಲಾಪೋಮಾ	-	ರತನಗಡ
೫೫. ಧರ್ಮಿರಾಜ	-	ಸೋನಿಗಡ
೫೬. ಸೂರಾಭಗತ್	-	ಅಂಬರ
೫೭. ರಾಮದಾಸ ವಡತ್ಯಾ ಭುಕ್ಯಾರ ವೇರ	-	ಕೋಮಟಿ ಕೊಲ್ಲಾರ

೫೮. ವಡತ್ಯಾ ಬೊಡಾವತ್	-	ಡೆಕ್ಕಣ
೫೯. ರೂಪಲ್ಯಾ ಅಂಬೇರಿಯಾ	-	-
೬೦. ಸುಸುಂದರಾಜ	-	ದೇವಗಡ
೬೧. ಭಟಾವೊ	-	ಅಬುದಾನಗರ*

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೀರರ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವೀರನ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅದೇ ಒಂದು ಮಹಾ ಗ್ರಂಥವೇ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ವೀರರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವೀರರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾ ಬಂಜಾರ : (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೦)

ಈತನಿಗೆ 'ಲಾಖಾ' ಬಂಜಾರ ಎಂದು 'ಲಿಖಿ' ಬಂಜಾರ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲಾಖಾ ಬಂಜಾರ ಎಂದರೆ: ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಶ್ರೀಮಂತ.

“ಸತ್‌ಜೂಗಿ ಲಾಖಾ ಫಲಾನಿ ವೇಗೋ

ಘರೇರ ರಾಣಿನ ಧರ್ಮೇನ ದೇಗೋ”

ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈತ ದೆಹಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಜೋತಾಪುರ^೧ ತಾಂಡಾದ ಗೋಧು ರಾಠೋಡ ಎಂಬ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. ೧೬೦೦ ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪಾರಿ. ದನ ಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿ ದೇಶ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸಿಖ್ಖರ ಒನೇ ಗುರು ತೇಗಬಹುದ್ದೂರಸಿಂಗರವರು ಮೊಗಲ ಅರಸ ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಚಾಂದನಿ ಚೌಕದ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತೈಗೊಳಪಟ್ಟನು. ಈ ವಿಷಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾ ಬಂಜಾರನಿಗೆ ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಸಾವಿರಾರು ದನಕರುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೆಹಲಿಯ ಚಾಂದನಿ ಚೌಕಿಗೆ ತೆರಳಿ ಗುರು ತೇಗರ ಶವವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತಂದು ಆದನ್ನು 'ರಕಬ್‌ಗಂಜ'ದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. (ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾ ಬಂಜಾರನ ತಾಂಡೆಯು ೩೫೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇಂದು ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಭವನ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೇಟ್ ಆಫೀಸು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ.)

ಲಾಖಾ ಬಂಜಾರನು ತೇಗಬಹುದ್ದೂರನ ಚಿತಾಭಸ್ಮವನ್ನು ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೂತಿದ್ದಾರೆ. ಅದಾದ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸರದಾರ ಬಾದಲ್‌ಸಿಂಗರು ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ದೆಹಲಿಯ 'ರಕಬಗಂಜ ಗುರುದ್ವಾರ'ವೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈತನ ವೀರತನದ ಕುರಿತು ಕಥೆಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಒಂದು ಕಥೆ ಹೀಗಿದೆ. ಈತ ಸಿಖ್ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಮಹತ್ವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ. ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇಟ್‌ಮಂಗೀಶನ ಜೊತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ಸೇಟ್ ಮಂಗೀಶನಿಂದ ಸಾಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಣ ಪಡೆದುಕೊಂಡನಂತೆ. ಈ ಹಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದರೆ: ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ತಳಿ ನಾಯಿ ಸಾಕಿದ್ದ. ಅದು ತುಂಬಾ ಚತುರ, ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ನಾಯಿಯನ್ನೇ ಅಡವಾಗಿಟ್ಟು ಹಣ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ. “ಗೆಳೆಯ ನಾನು ಹಣ ಮರಳಿಸುವವರೆಗೆ ಈ ನಾಯಿ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿ ಇರಲಿ. ಹಣ ವಾಪಸು ಕೊಟ್ಟ ತಕ್ಷಣ ನನ್ನ ನಾಯಿ ವಾಪಸು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು” ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಮಾತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತ ಸಾಕಿದ ನಾಯಿಗೂ ಹೇಳಿದ.

ಮಂಗೀಶ್ ಶೇಟ್‌ನೂ ಈ ನಾಯಿಯ ಚತುರತೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವ ನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾನ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ನಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಒಮ್ಮೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮನೆಯ ಆಳುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನಾಯಿಗೆ ಮನೆ ಕಾಯಲು ಹೇಳಿ ಹೋದರು. ಮಂಗೀಶ್‌ರವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಕಳ್ಳರು ಬಂದು ಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಲೂಟಿ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾನ ನಾಯಿ ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡದಂತೆ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿತು. ಎಷ್ಟು ಒದರಿದರೂ ನಿದ್ರೆಗೆ ಜಾರಿದ ಮನೆಯ ಆಳುಗಳು ಏಳಲೇಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾಯಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳರು ಎಲ್ಲವನ್ನು ದೋಚಿಕೊಂಡು ಹಡಗು ಏರಿ ನದಿ ದಾಟಿ ಹೋದರು. ನಾಯಿಯೂ ಕಳ್ಳರು ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಬೊಗಳುತ್ತ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ನಿಂತಿತೆ ವಿನಃ ಅದರಿಂದ ಏನು ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಾರನೇ ದಿನ ಶೇಟ್‌ಮಂಗೀಶರವರು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ ಮನೆ ಕಳ್ಳತನವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದದ್ದೆ ತಡ ನೌಕರರಿಗೆ ಕಳ್ಳತನ ಹೇಗಾಯಿತು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ನೌಕರರು ಯಾರೂ ಉತ್ತರ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಮಂಗೀಶ ತುಂಬಾ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡಾದನು. ನಾಯಿಯು ಶೇಟ್ ಮಂಗೀಶನ ದೋತ್ರ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎಳೆಯ ತೊಡಗಿದಾಗ ಮಂಗೀಶನಿಗೆ ನಾಯಿಯ ವರ್ತನೆ ನೋಡಿ ನಾಯಿ ಯಾವ ಕಡೆ ಎಳೆಯುತ್ತದೆ ಆ ಕಡೆ ಹೊರಟನು. ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಹಡಗನ್ನು ಏರಿ ತನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನದಿ ದಾಟಿದರು. ನಾಯಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಉಚ್ಚೆ ಹೊಯ್ದು ಮುಂಗಾಲು ಹಿಂಗಾಲಿನಿಂದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಕೆಬರಿತು. ನಾಯಿ ಗೆಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಗವನ್ನು ಮಂಗೀಶನ ಜೊತೆ ಬಂದ ಆಳುಗಳು ಭೂಮಿ ಅಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಳ್ಳರು ಹೂತಿಟ್ಟ ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಧನ ಕನಕಗಳು ಸಿಕ್ಕವು. ಸೇಟ್ ಮಂಗೀಶರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕಳ್ಳತನವಾದ ನಗನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ನಾಯಿಯ ಸಮಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅದರ ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಈ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಂಗೀಶ, ಲಕ್ಕೇಶಾ ಬಂಜಾರನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. “ಭಾಯಿ ಲಕ್ಕೇಶಾರವರೇ ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಲರೂಪದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಹಣ ನಿನ್ನ ನಾಯಿ ತೀರಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನಿನ್ನ ನಾಯಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಮರಳಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸವಿವರವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ತಾನು ಬರೆದ ಪತ್ರ ನಾಯಿಯ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನಂತರ ನಾಯಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗೀಶನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ “ಬೇಟಾ ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಲಕ್ಕೇಶಾರವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳು.” ಎಂದದ್ದೆ ತಡ ನಾಯಿ ಓಡಿ ಓಡಿ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನಾದ ಲಕ್ಕೇಶಾನ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ದಿನ ಲಕ್ಕೇಶಾನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವ್ರತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಿ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷದ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದನು. ನಾಯಿಗೆ “ಬೇಟಾ ನಿನಗೆ ಮಾನಮರ್ವಾದೆ ಇದಿಯೋ ಇಲ್ಲೋ? ನೀ ಇನ್ನೂ ನಾಯಿಯಾಗೆ ಇದ್ದೆಯಲ್ಲ. ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ “ಗೆಳೆಯನ ಸಾಲ ತೀರಿದ ಬಳಿಕ ನಾನು ನಿನಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇ” ಎಂದಾಗ ನಾಯಿಯು ನಿಶಬ್ದವಾಗಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡೇ ನಿಂತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತನಾದ ಲಕ್ಕೇಶಾ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಿಗೆ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ಕೊಂದು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ನಾಯಿಯ ತಲೆ ಮತ್ತು ದೇಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ

ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಚೀಟಿ ಕಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಓದುತ್ತಾನೆ ‘ಸಿಟ್ಟಿನ ಕೈಗೆ ಬುದ್ಧಿಕೊಟ್ಟೆನಲ್ಲ’ ಎಂದು ರೋಧಿಸತೊಡಗಿದನು. ನಾಯಿಯ ತಲೆ ಎದೆಗಾನಿಸಿಕೊಂಡು “ತಂದೆ ಏಳು; ಎದ್ದೇಳು” ಎನ್ನುತ್ತ ನಾಯಿಯ ಶವದ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದನು. ಈ ವಿಚಾರ ಗೆಳೆಯ ಶೇಟ್ ಮಂಗೀಶನವರಿಗೂ ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೂ ತುಂಬಾ ದುಃಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು.

ಅಬ್ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ್ ಸೇ ಕ್ಯಾ ಬನತಾ ಹೈ

ಜಬ್ ಬಬ್ಬರ ಗಯಾ (ಬಬ್ಬರ ಎಂದು ಆ ನಾಯಿ ಹೆಸರಾಗಿರಬೇಕು)

ಮಂಗೀಶನಿಗೆ ಹಣ ದೊರೆತ ಜಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಲಕ್ಕೇಶಾ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ನಾಯಿಯ ಶವವನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಮಾಧಿ ಈಗ ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಬಂಜಾರರು ಈ ಸಮಾಧಿಯ ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಸವ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಕೇಶಾ ಬಂಜಾರನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತಾ ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಮಕ್ಕನಪಾ ಬಂಜಾರ : ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. ೧೬೧೯

ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೧೯ ಜುಲೈ ೨ರಲ್ಲಿ ರೈಲಮ ಪ್ರಾಂತದ ತಾಂಡಾ ಎನ್ನುವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವರ್ತಕ. ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಮೌಲ್ಯಯುತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ತಂದು ಗುಜರಾತ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದು ಸಲ ಇವನು ತುಂಬಾ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳಿಗೆ ಹಡಗು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವ ಹಂತದಲ್ಲಿತ್ತು. ಆಗ ಮಕ್ಕನ್‌ಗೆ ತನ್ನ ಗುರುಗಳಾದ ಗುರುನಾನಕರಿಗೆ ತನ್ನ ಸುರಕ್ಷತೆಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು, ಹಡಗನ್ನು ಉಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ೫೦೦ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಮಕ್ಕನ್ ಶಹನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಗುರುಗಳು ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಸಮುದ್ರವು ಶಾಂತವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಅಪಾಯ ರಹಿತ ಪ್ರಯಾಣ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಸೂರತ್ ಬಂದರಿಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದ. ತಕ್ಷಣ ತಾನು ಅಂದುಕೊಂಡಂತೆ ತನ್ನ ಗುರುವಿಗೆ ಗುರು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ೫೦೦ ಮೋಹರುಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದನು.

ಪಂಜಾಬದ ಗುರುನಾನಕ ವಿ.ವಿಯ ಆಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಖ್ ಕುರಿತ ಎರಡು ಲೇಖನಗಳು ೧೯೮೨ ಫೆಬ್ರುವರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ೧೯ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕನಶಾ ಬಂಜಾರನ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ “ಈತನು ಬಂಜಾರಿ ಸಮುದಾಯದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಲಭಾನಾ ದೂಂಖಡ್ ಜಾತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಮಖನ್ ಶಾ ಲಭಾನಾ ಜಾತಿ ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಲಭಾನಾ ಅಥವಾ ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರರ ಒಂದು ಉಪಜಾತಿ. ಲುಭಾನಾ ಬಂಜಾರಗಳು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಖ್ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಜಾರರ ಧೈರ್ಯ-ವೀರತ್ವ-ತ್ಯಾಗದ ಫಲವಾಗಿ ಸಿಖ್ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇವರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸಿಖ್ ೯ನೆಯ ಗುರು ತೇಗಬಹಾದ್ದೂರ್ ಸಿಂಗರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಮಕ್ಕನಶಾ ಬಂಜಾರನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಮುಜಫರಬಾದ್ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ “ನಾಲೋಚಿ” ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಗುರು ಸಾಹೇಬರು ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ‘ಅಲಿತಾನ’ ಹೆಸರಿನ ಗುರುದ್ವಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಮಖನಶಾರವರು ಗುರುವಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ‘ಉದು’ ಗುರುದ್ವಾರವನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮಕ್ಕನಶಾರವರ ವಂಶಸ್ಥರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಇವರ ಪೂರ್ವಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮಕ್ಕನಶಾ ೧೬೧೯ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದು, ಗುರುಗೋವಿಂದ ಸಿಂಗರು ಒಮ್ಮೆ ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶ ಯಾತ್ರೆ ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಮಖ್ಬನಶಾ ಕೇವಲ ೮ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಗುರುಗೋವಿಂದಸಿಂಗರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕೆಲ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಾದ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಮಕ್ಕನಶಾ ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿನ ಕಾಠೇವಾಡದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧಕರ ಸಂಶೋಧನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರ ಸರಿಯಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗುಜರಾತದ ಕಾಠೇವಾಡದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕನಶಾರವರು ಗುರು ಸಾಹೇಬರವರ ಮುಖ್ಯ ದೂತನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ‘ಉತ್ತು’ ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ದಿನ ಲುಭಾನಾ ಹಿಂದೂಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಮಕ್ಕನಶಾ ಇವರು ೨೩-೨-೧೬೭೦ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣನಗರ (ಜೋನರಸಿಂಗಪುರ)ದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾನದಿಯ ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇವರ ತಂದೆ ತಮ್ಮಂದಿರರು ದೇಸು ಪೀಠಯ್ಯ ಗೋತ್ರದ ಲುಭಾನಾ ಸಿಖ್ರು. ತ್ರಿಲೋಚನ ಸಿಂಗರು ರಚಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕನಶಾ ಸಿಖ್ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನಾಗಿ; ಸತ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನಾಗಿ ಧೈರ್ಯಸಾಹಸದಿಂದ ಕಷ್ಟಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸಮಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಬಾ ಮಕ್ಕನಶಾಹನ ಭಕ್ತನಾದ ‘ಫಾಗಾಸಿಂಗ’ ಶಿಯಾಲಕೋಟ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಜ ಹರಪಾಲ ಬಾಬಾ ಅವರು ಮಖನಶಾರವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಾಧಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಕ್ಕನಶಾನ ಕುಟುಂಬ :

ಮಕ್ಕನಶಾನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು ‘ಲಾಲದಾಸ’ ಎಂದು. ಈ ಲಾಲದಾಸನಿಗೆ ಮೂವರು ಕುಮಾರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರೇ ಕಿಷನ್‌ಮಲ್, ಜೇತ್‌ಮಲ್ ಗಿರಿಧಾರಿಮಲ್ಲ, ಇವರು ಜಮ್ಮು ಪ್ರಾಂತದ “ರಾಜೋರಿ” ಗ್ರಾಮದ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ವಂಶಸ್ಥರು ಇಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ‘ಗುರುಜಿತ’ ಬಹದ್ದೂರವರ ಪರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೪೭-೪೮ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ-ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಮ್ಮು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮೇಲೆ ಜರುಗಿದ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದಾಗಿ; ಉದಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗಿದೆ. ತದನಂತರ ಕಿರಿಯ ಮಗ ಗಿರಧಾರಿಮಲ್ಲರ ಜೊತೆ ರಾಜೈರೊ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ತಂದೆ ಲಾಲದಾಸರು ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಚಾರು ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ. ಮುಂದೆ ಗಿರಿಧಾರಿಮಲ್ಲರು ಹರಿಪುರದಲ್ಲಿನ ಹಜಾರವೆಂಬ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ಮಕ್ಕನನ ಮೂರನೆಯ ಮೊಮ್ಮಗ ಕಿಶನ್‌ಮಲ್, ರಾಜ ಹರಪಾಲ ತಾತಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇವೆಗೈದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನಿಗೆ ಭಗವಾನದಾಸ ಮತ್ತು ಬಿಷನ್‌ದಾಸ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕುಮಾರರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಷನ್‌ದಾಸನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಬಾಲಸಿಂಗನು ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ವಿ. ಈತನು ತೀರಿಹೋದ ಬಳಿಕ ಈತನ ಸಮಾಧಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನತೆ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಲಸಿಂಗರ ತಮ್ಮ ಸರ್ದಾರ ಗುರುಮುಖಿಸಿಂಗ್ ಇವರ ವಂಶಸ್ಥ ಇಜನ್‌ಸಿಂಗರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ವೇದ-ಪುರಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದನು. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಧಾಳಿಯ

ಕಾರಣದಿಂದ ಮಕ್ಕನಶಾನ ಎಲ್ಲ ವಂಶಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದ್ರಸಿಂಗ ರಾತೋಡ (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. ೧೬೭೮)

ಈತ ಔರಂಗಜೇಬನ ಆಧೀನನಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಾಯುವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿನ ರಕ್ಷಣೆ ವಹಿಸಿದ್ದ. ಮಾರವಾಡದ ಯಶವಂತಸಿಂಗನು ೧೬೭೮ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಾಗಿ ಬಂದು ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬ ದೇಶದ ಅನೇಕ ಮುಖ್ಯ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣ ಯಶವಂತಸಿಂಗನಿಗೆ ದೂರದ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದ. ಇಂದ್ರಸಿಂಗ್ ರಾತೋಡ ಇವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರವನ್ನೊಪ್ಪಲು ಔರಂಗಜೇಬನಿಗೆ ಮೂವತ್ತಾರು ಲಕ್ಷ ಹಣ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರಸಿಂಗ್ ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಟನ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸಂಗತಿ ಮಾರವಾಡದ ರಾತೋಡ ರಾಜಪೂತರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಇದು ದುರ್ಗಾದಾಸನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.^{೧೦}

ದುರ್ಗಾದಾಸ ರಾತೋಡ್ :

ಮೇವಾಡದ ರಾಜಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗ ಹತನಾದ ಬಳಿಕ ಆತನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಮಗ ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೇನೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಗ ಯುದ್ಧ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲದ ನಡುವೆ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು, ರಾಣಿಯರನ್ನು ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತಲುಪಿಸಿದ ಸಾಹಸಿ ದುರ್ಗಾದಾಸ್ ರಾತೋಡ್. ಮುಂದೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಜೋಧಪುರ ಸೇರಿ ೧೬೭೯ರ ಜುಲೈ ೨೩ರಂದು ದುರ್ಗಾದಾಸ ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಮಂತ್ರಿ ಆಸ್ಕರನ ಪುತ್ರ “ಮೊಘಲರ ಚಿನ್ನ? ಆತನನ್ನು ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಲಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಅಚಲ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೊಘಲರ ಶಸ್ತ್ರ ಅಂಜಿಸಲಿಲ್ಲ”^{೧೧} ಇದು ದುರ್ಗಾದಾಸ ರಾತೋಡನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಪ್ರಶಂಸೆ. ತನ್ನ ನಾಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಒಡೆಯನ ಅಧಿಕಾರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದುರ್ಗಾದಾಸ ೩೦ ವರ್ಷಕಾಲ ಯುದ್ಧ ನಿರತನಾಗಿದ್ದ. ಔರಂಗಜೇಬನು ಮರಣ ಪರ್ಯಂತ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುತ್ತಲೇ ಬಂದನು. ಅನಂತರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಹದ್ದೂರ್ ಷಾ ೧೭೦೯ರಲ್ಲಿ ಅಜಿತಸಿಂಗನನ್ನು ಮೇವಾಡದ ರಾಣಾ ಎಂದು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದ. ಇದರಿಂದ ರಾತೋಡ್‌ರ ‘ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠ’ ಎಂಬ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ. ದುರ್ಗಾದಾಸನಲ್ಲಿ

ರಾಜಪೂತ ಸೈನಿಕರ ಕೆಚ್ಚು, ಸಾಹಸಗಳೂ ಮೊಘಲ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವರಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲತೆ ಸಂಘಟನಾ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮೇಳೈಸಿದವು.

ಪಬುಜಿ ರಾತೋಡ :

ಈತನೊಬ್ಬ ವೀರ. ಗುಗಜಿ ಚವಾಣನ ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಈತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಅವತಾರಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಾವಜಿಯನ್ನು ಬಗರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ (ದುಂಗರಾಪುರ-ಬನಸ್ವಾರ) ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕಲ್ಪಿ ಅವತಾರವೆಂದು ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ಹೆಸರಿಗೊಂದು ದೇವಾಲಯ ಜೋಧಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಲೋದಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕೋಲದಲ್ಲಿದೆ. ಅವನ ಬದುಕು ಪವಾಡಗಳ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದು, ಅವನ ಕುರಿತು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಚಾರಣರಾದ ಭೋಪರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಹಾಡಿನ ಕತೆ ಹೀಗಿದೆ;

“ಕಲಂಗಿ” ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಕುದುರೆಯೊಂದನ್ನು ‘ದೇವಲೈ’ ಎಂಬ ಚಾರಣ ಮಹಿಳೆಯಿಂದ ಪಬುಜಿ ಪಡೆದ; ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ ತೆತ್ತಾದರೂ ಅವಳ ಹಸುಗಳನ್ನು ಅವನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಷರತ್ತು. ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕಾದ ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಪಬುಜಿ ವಿವಾಹಾಗ್ನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಸುಗಳನ್ನು ಜಿಂದ್ ರಾಜ ಖಿಂಚಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ವಿಧಿಯನ್ನು ಕೂಡಲೇ ತ್ಯಜಿಸಿದ. ಅಂದು ನಡೆದ ಘೋರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಬುಜಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ; ಅವನ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಸತಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಏಕೈಕ ಉಳಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಗರ್ಭವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದಳು. ಈ ಹುಡುಗ ಮುಂದೆ ನಂದಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಮರಣದ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.^{೧೨} ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಇನ್ನೂ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಗುಗಾಜಿ ರಾತೋಡ :

ಈತ ಪಬುಜಿ ರಾತೋಡನ ಸಮಕಾಲೀನ. ಗುಗಾಜಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಿ ದಾದ್ರೇವನನ್ನು ತೊರೆದು ಸೋಹರ ಬಳಿಯ ಗೋಗಾ ಮೇದಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ. ಅವನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಉನ್ನತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಗುರು ಗೋರಖನಾಥ ಅವನ ಮುಂದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಗುಗಾಜಿ ಗೋಗಾಮೇದಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಸವಾಧಿ ಹೊಂದಿ ಬದುಕನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದನು. ಗುಗಾಜಿಯ ಪೂಜಕರನ್ನು ಹಾವು ಕಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು

ಜನಪ್ರಿಯ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಗುಗಾಜಿ ರಾಜೋಡ ಸರ್ಪಗಳ ದೈವವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಕೇತವೆಂದರೆ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ಒಂದ ಸರ್ಪ. ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವ ವೀರನಾಗಿಯೂ ಗುಗಾಜಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.^{೧೩}

ಗುಗಾಜಿ ಚವಾಣ : (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನ)

ಗಂಗಾನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೋಗಮೇದಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಗೋಗಾಜಿ ಚವಾಣ ಜಾತ್ರೆ ವೀರಪೂಜಾ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ವಾಗಿದೆ. “ಈತನು ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವಾಣನ ಸಮಕಾಲೀನ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ತುರ್ಕರ ವಿರುದ್ಧ ಅನೇಕ ಕಾಳಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಗೋಪೂಜಕನೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿದ್ದ. ಸೋದರ ಸಂಬಂಧಿಯನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ತಾಯಿಯೇ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ೧೨ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈತನನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದಳು. ಆದರೂ ಅವನು ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಸುರಿಮಲ್‌ಳಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ತಾಯಿಗಿದ್ದು ತಿಳಿದಾಗ ತನಗೆ ಅವಿಧೇಯತೆ ತೋರಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಛೇಮಾರಿ ಹಾಕಿದಳು. ಗೋಗಾಜಿ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಗೊಂಡನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಸ್ಥಳ ಈಗ ಗೋಗಮೇದಿ”^{೧೪} ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಗೋಗಾಜಿಯ ಬಗೆಗೆ ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರು ಥಾಡಿಭಾಟರು ತುಂಬಾ ಸೊಗಸಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಈತನು ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವಾಣನ ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರೆ; ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಲೇಖಕರು ಅವನು ತುರ್ಕಿಷ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರನ್ನು ಹನ್ನೊಂದು ಬಾರಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಕೆಲವು ಹಸುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಾಗ ಹತನಾದ ಗೋಪೇಂದ್ರಾಜ್, ಮಹಮ್ಮದ್ ಫಜ್ಜಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಲ್ಲಜ್ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತನ್ನ ನಲವತ್ತೇಳು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರೊಡನೆ ಮಡಿದ ಗೋಗ ಚವಾಣನೇ ಗೋಗಾಜಿ ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.”^{೧೫} ಜೇಮ್ಸ್ ಟಾಡ್‌ರು “ಈತನನ್ನು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ‘ಜಹೀರ ಪೀರ್’ ಎಂದೂ^{೧೬} ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಠಾ-ಊದಲ್: (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು.-೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನ)

ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಪರಮಾಧೀನನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ ಬರ್ಡಾಯಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿದ್ದವನು ಜಗನಾಯಕ. ಈತ ರಚಿಸಿದ

ಗ್ರಂಥಗಳು ಯಾವವು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಠಾಖಂಡದಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಕವನ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಇದು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯ ಈಗಲೂ ಅನೇಕರಿಂದ ಹಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಹಾಡುವವರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಗಾಗ ನವೀಕೃತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ನಾಯಕರೇ ಅಲ್ಠಾ ಮತ್ತು ಊದಲ್. ಇವರು ಗಡಮಹೋಬೆಯ ವೀರರು.^{೧೭} ಅಲಾ-ಊದಲ್ ಎಂಬ ವೀರಸಹೋದರರು ರಾಜಸ್ಥಾನ ರಾಜಗಡದ ದೇವುಮಾವುಲಿ ಫತೇಮಲ್‌ರ ಉದರದಿಂದ ಜನಿಸಿದರು. ಈ ಸಹೋದರರು ಪರಮಾದೀನ ಅರಸರ ನೆಚ್ಚಿನ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ತಂದೆ ಫತೇಮಲ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತರಾದರು.^{೧೮} ಅಲ್ಠಾ-ಊದಲ್ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕರಾಗಿದ್ದರು. ೨೫೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕುರಿ, ಆಕಳು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಫತೇಮಲ್ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನೇನೂ ಕನಸನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವರ ಕನಸು ಕನಸಾಗೆ ಉಳಿಯಿತು. ಫತೇಮಲ್ ಮಡಿದ ಬಳಿಕ ತಾಯಿಯ ಉದರಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಸೈನಿಕ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದರು. ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೇ ಕುದುರೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಕುದುರೆ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ತಂದೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ವ್ಯಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಡೀ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಜನರಿಗೆ ಕಲ್ಲಸಕ್ಕರಿಯ ಕಣಿ ಆಗಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಈ ಸಹೋದರರು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ “ಈ ರಾಜಗಡದಲ್ಲಿ ಕನಸಿನ ಒಂದು ಅರಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕಮ್ಮ. ನಾವು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಮನೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರಸನೂ ಅಂಥ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿರಬಾರದು” ಎಂದಾಗ ತಾಯಿಯು “ಕಟ್ಟಿಸಿರಿ. ಯಾರು ಬೇಡವೆಂದರು?” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದಳು. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಠಾ-ಊದಲ್ ಇಬ್ಬರು ದೇಶ ದೇಶದಿಂದ ಕಲ್ಲಕುಟಿಗರನ್ನು ಮನೆ ಕಟ್ಟುವವರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲೇ ಸುಂದರ ಅರಮನೆ ಕಟ್ಟಿನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಜಂತಿ ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜುನಾಗಢವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದಮಲ್ಲ ರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಗಂಗಾಗೋಮತಿಯ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖದಿಂದ ಇರುವಾಗ ಅಲ್ಠಾ-ಊದಲ್‌ರ ಕಕ್ಕನಾದ ಪರಮಾಲನಿಗೆ ಇವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕು, ಮಾತಾಡಿಸಬೇಕು ಎನ್ನಿಸಿ, ಪರಮಾಲನು ತನ್ನ ಊರಿನ ಕ್ಷೌರಿಕನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ “ಅಲ್ಠಾ-ಊದಲ್ ಹೇಗಿದ್ದಾರೆ” ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಷೌರಿಕನು ಅಲ್ಠಾ-ಊದಲ್‌ರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು “ಕಕ್ಕ ಪರಮಾಲರು ತಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ

ಕೇಳಿ”, “ತಮಗೆ ಬಿಡುವು ಇದ್ದರೆ ಬಂದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು” “ಈ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಕಳು ಕರುಗಳು ಕುದುರೆಗಳು ಇಳಿದಿವೆ. ಈಗ ಬರುವುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗೆ ಅಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದರೆ ಸರ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಕ್ಷೌರಿಕ ಇವರು ಸುಖ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪರಮಾಲನಿಗೆ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಟಾ-ಊದಲ್ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೈದು ಹಂಗಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನ ಅಲ್ಟಾ-ಊದಲ್ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡುವವರಲ್ಲ. ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಕ್ಷೌರಿಕ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಊರಿನ ಅಗಸನಿಗೆ ಕರೆದು ಕ್ಷೌರಿಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈತನು ಗಡಮಹೋಬೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಟಾ-ಊದಲ್‌ರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯ ಆತಿಥ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಧೋಬಿ ಮರಳಿ ಹೋಗುವಾಗ ಕ್ಷೌರಿಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈತನು ಇವರು ಮಾಡಿದ ಆತಿಥ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರು ಹೋಗಿ ಎಂಥ ಶ್ರೀಮಂತ ಜನ ಇವರು. ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಗರ್ವವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪರಮಾಲಗಡಕ್ಕೆ ತಲುಪುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವೇ ಗಾವುದ ದೂರವಿರಬೇಕು. ಇವನ ಬರುವಿಕೆಯ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕ್ಷೌರಿಕ “ಏ ಧೋಬಿ ಅಲ್ಟಾ-ಊದಲ್‌ರು ಹೇಗೆ ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡಿದರು” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ತುಂಬಾ ಆದರದ ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡಿ ಧನ-ಕನಕಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಕಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಈಗ ಆರಾಮದಿಂದ ಇದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಿರಿ, ನಮಗೆ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಬಂದು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರಿಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ “ಹೌದು ನೀನು ಅವರ ವಿಷಯ ಏಕೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿರುವೆ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಕ್ಷೌರಿಕ “ಏ ಧೋಬಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ನೀನೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳು. ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಪುಕ್ಕಟೆ ತಲೆ ಬೋಳಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಧೋಬಿಯೂ ಕ್ಷೌರಿಕನ ಹಾಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಮೈಮನಸ್ಸು ಮೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಆಲ್ಟಾ-ಊದಲ್‌ರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕು ಬಂತೆ ಎಂದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಮಾಲ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ‘ಮೋಳಿಯಾ’ ಊದಲ್‌ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇರಿದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಊದಲ್ ಕುದುರೆ ಮೇಲಿಂದ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ವೀರಮರಣ ಅಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೇಗೆ ಮನೆಗೆ

ಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಅಲ್ಟಾ ಕುದುರೆ ಏರಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗಾ ಗೋಮತಿಯು ಕುದುರೆಯ ಬಾಲ ಹಿಡಿದು ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಟಾನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಬಾಲವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಾಲ ಸಮೇತ ಗಂಗಾ ಗೋಮತಿ ಮೇಲಿಂದ ಬಿದ್ದು ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರವಾಡಳೆದು ಅಂದಿನಿಂದ ‘ಗಂಗಾ ನದಿಗೆ ‘ಗಂಗೆ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ಈ ಲಾವಣಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಜೈಮಲ್-ಪಟ್ಟಾ: (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು.೧೫೬೨)

ಜೈಮಲ್-ಫತೇಮಲ್: (೧೫೬೨) ಇವರು ಮೇವಾರದ ರಾಣಾ ಉದಯಸಿಂಗನ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರು. ೧೫೬೨ರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜೀರದ ಬಳಿಯ ಮೊಗಲ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಿರ್ಜಾ ಫರಾವುದ್ದೀನ್ ಎಂಬುವನು ಇವರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದನು. ಜೈಮಲ್‌ನು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು ಸಹ ರಜಪೂತರು ದೇವದಾಸನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಮೊಗಲರು ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ರಷ್ಟಿದ್ದ ರಜಪೂತರನ್ನು ಕಗ್ಗೊಲೆಗೈಯಲಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವರನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು.”^{೧೯}

ಬಳಿಕ ಅಕ್ಬರನು ಮೇವಾರದ ಮೇಲೆ ೧೫೬೭ರ ಅಕ್ಟೋಬರನಲ್ಲಿ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಚಿತ್ತೂರಿನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ನೋಬಲ್ಲರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ರಾಣಾ ಉದಯಸಿಂಗನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು ಮತ್ತು ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಜೈಮಲ್‌ನಿಗೆ ವಹಿಸಿದನು. ಮೊಗಲರು ಸತತವಾಗಿ ಐದು ತಿಂಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು ಕೋಟೆಯು ವಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಣಾನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾ ಅಕ್ಬರನ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ತೀವ್ರವಾದ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದರು. ಅಕ್ಬರನು ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯನ್ನುರುಳಿಸಲು ತೀವ್ರ ಫಿರಂಗಿ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿ ಒಂದು ಗೋಡೆ ಬಿರುಕು ಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಜೈಮಲ್‌ನು ಆ ಕೋಟೆಗೋಡೆಯ ಬಿರುಕನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಲು ತಾನೇ ನಿಂತು ಉಸ್ತುವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅಕ್ಬರನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಬಂದೂಕಿನಿಂದ ಜೈಮಲ್‌ನಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದು ಸಾಯಿಸಿದನು. ಅನಂತರದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾನು ಸತ್ತನು. ಹೀಗೆ ರಜಪೂತ ರಕ್ಷಣಾಪಡೆಯಲ್ಲಿನ ನಾಯಕರ ಸಾವಿನಿಂದಾಗಿ ಸೈನ್ಯವು ಧೈರ್ಯಗುಂದಿತು. ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ರಜಪೂತ

ವೀರಮಹಿಳೆಯರು 'ಜೋಹಾರ' ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಮಾರನೇ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಉಗ್ರರಾಗಿದ್ದ ರಜಪೂತರು ಫತೇಸಿಂಗ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾಣವಿರುವವರೆಗೂ ಹೋರಾಡಿದರು. ಅಕ್ಬರನು ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮೇವಾರದ ರಜಪೂತರ ಉಗ್ರ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಅಕ್ಬರನು ರಜಪೂತ ಸಾಮೂಹಿಕ ಹತ್ಯೆಗೈಯುವಂತೆ ತನ್ನ ಸೇನೆಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅಬ್ದುಲ್ ಫಜಲ್ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಅಕ್ಬರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಜಪೂತ ಬಂಜಾರರು ಸುಮಾರು ೩೦,೦೦೦ ಜನರು ಸಾಮೂಹಿಕ ಹತ್ಯೆಗೊಳಗಾದರು. ಚಿತ್ತೂರಿನ ಮಹಾಮಾತೆಯ ಗುಡಿಯಿಂದ ಕವಲು ದ್ವೀಪಸ್ತಂಭವೊಂದನ್ನು ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಫತೇಸಿಂಗರು ಚಿತ್ತೂರಿನ ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗಿದ್ದ ಅಕ್ಬರನು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಗೌರವವನ್ನರ್ಪಿಸಲು ಆಗ್ರಾದ ಕೋಟೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಬಳಿ ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಫತೇಸಿಂಗರು ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಕಲ್ಲಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು".^{೨೦}

ಈ ಜೈಮಲ್ ಫತೇಮಲ್ ಎಂಬ ವೀರರ ಕುರಿತ ಬಂಜಾರರ ಧಾಡಿ ಭಾಟರು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿಗಳು ಅನೇಕ ಕಥೆ, ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಇವರು ಹಾಡುವ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಮಗ್ರ ಇತಿಹಾಸ ರಚನೆಗೆ ಪೂರಕವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆದರೂ ಇದ್ದ ಆಕರದ ಮೇಲೆ ಚರಿತ್ರೆ ಕಟ್ಟಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೇವಾರದ ಗಡಕಿಲ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಫತೇಮಲ್‌ರು ರಾಜಾ ಚವಾಣನ ಮಕ್ಕಳು. ಮೊಗಲರು ಆಗಾಗ ಇವರನ್ನು ತುಂಬಾ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉದಯಸಿಂಗನ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬಂಜಾರ ಧಾಡಿಭಾಟರು ತಮ್ಮ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಸುಂದರವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸುಸಂದರಾಜ : (ಸು.೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನ)

ಇವನು ದೇವಗಡದ ರಜಪೂತರ ದೊರೆ ಭೀಮಸಿಂಗನ ರಾಣಿ ಪದ್ಮಿನಿದೇವಿಯ ಮನೆತನದವನೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಧಾಡಿಭಾಟರ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಗಡ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ಏಳುನೂರು ಮೈಲಿ

ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಮೊಗಲಾಯಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಗಡಕ್ಕೆ 'ದಾಲತಾಬಾದ್' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ ಕುರಿತು ಒಂದು ಲಾವಣಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದು ಈ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಸುಸುಂದರಾಜನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಬೇಟೆ ಆಡುವುದರಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲಕಳೆದವನು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈತನ ಹೆಂಡತಿ ಮೇನಕಾರಾಣಿ ಗರ್ಭಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ. "ಈಗ ಬೇಟೆ ಆಡುವುದು ಸಾಕು, ನಾನು ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿ. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು" ಎಂದು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಗಂಡನನ್ನು ವಿನಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ 'ತೇಜಿ' ಕುದುರೆಯನ್ನು ಏರಿ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಅಪಶಕುನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಭಯಾನಕವಾದ ಕಾಡನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಹೋಗುವಾಗ 'ಟಂವ್ಯಾಕ್ಕೆ ಒದರಿತು. ಇದು ಅಪಶಕುನವಾಯಿತಲ್ಲವೆಂದು ಕುದುರೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಂದು ಗಿಡಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಜಲಬಾಧೆ ತೀರಿಸಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಖಿಡ್ಗ ತೆಗೆದು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಟ್ಟು ಒಂದು ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಮಲಗುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿರತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಓಡಿ ಬಂದು ಚಂಗನೆ ಹಾರಿ ಮೈ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕೆಳಗಿಟ್ಟ ಖಿಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಿರತೆ ತಲೆ ಕಡಿಯುತ್ತದೆ. ಕೈಗೆ ಖಿಡ್ಗ ಸಿಗದೆ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚಿರತೆ ಧಾಳಿ ಮಾಡಿ ಸುಸುಂದರಾಜನನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲೇ ಸುಸುಂದರಾಜನು ಮಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ತೇಜಿ ಕುದುರೆಯು ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು ಚಿರತೆ ಸಾಯಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರುಗರೆಯುತ್ತ ನಿಂತಿತು. ಚಿರತೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ದೂರ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಕುದುರೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಒಡೆಯನ ದೇಹವನ್ನು ನೆಕ್ಕೆ ಧಣಿಯ ಖಿಡ್ಗ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇತ್ತ ರಾಣಿಯು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದ ಪತಿರಾಯರು ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗಾಬರಿಪಡುತ್ತ ಊಟ ಮಾಡದೆ ಮಲಗಿದಳು. ಮಲಗಿದ್ದಲ್ಲೇ ರಾಣಿಯ ಕೇಶಗಳು ಬಿಚ್ಚಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಗಂಡ ಬಾರದಿರುವುದು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಕನಸಾದದ್ದು ನೆನೆದುಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಣಿ ಅಳುವ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಂದು ಜಮಾಯಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ತೇಜಿ ಕುದುರೆಯು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಖಿಡ್ಗ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕಣ್ಣೀರುಗರೆಯುತ್ತ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ರಾಣಿ ಮನೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ 'ತೇಜಿ'ಯ

ಬಾಯಲ್ಲಿರುವ ಖಡ್ಗ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು “ಏನಾಯ್ತು ತೇಜಿ ರಾಜ ತೀರಿಕೊಂಡನೆಂದು” ಅರಮನೆಯ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ರೋಧಿಸತೊಡಗಿದಳು. ನೆರೆದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಸೇರಿ ಕುಂಕುಮ ಹರಣ ಮಾಡಿದರು. “ತೀರಿ ಹೋದವರು ಮರಳಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ತುಂಬು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವಿ ದುಃಖಿಸಬೇಡ, ಹುಟ್ಟುವ ಮಗನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಮೇನಕಾರಾಣಿ ಗಂಡುಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದಳು. ಆ ಮಗುವಿಗೆ ‘ಸುಂಪಲಜಿ’ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಮಗು ತುಂಬಾ ಚೂಟಿಯಾಗಿ ಎತ್ತಿದವರ ಕೂಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದನು. ಮಗುವಿನಲ್ಲೇ ಗಂಡನ ಸ್ವರೂಪ ನೋಡುತ್ತ ದಿನ ದೂಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸುಂಪಲಜಿ ಯುಕ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು ತಾನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲಿನನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಮೇನಕಾರಾಣಿಯು ಸುಂಪಲಜಿಗೆ ಮಹಿಮಾವತಿ ರಾಣಿಯ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇವರಿಗೆ ೧೨ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗದೆ ಇರುವಾಗ ‘ಹನುಮಂತ’ ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಗುವಿಗೆ ‘ಸೇವಲಜಿ’ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸುಂಪಲಜಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಹಾಗೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದಾಗ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಬಂಗಾಲಿ ಬಾವಾ ಭಿಕ್ಷೆಯ ನೆಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೀಡಿಸುತ್ತಲೇ ಮಂತ್ರಿಸಿ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಚಾರ ಸುಂಪಲಜಿಯ ಕುಡುರೆಗೆ ಕನಸಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಡುರೆ ಮಾನವರಂತೆ ಮಾತಾಡಿ ತನ್ನ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಬೇಟೆಯಿಂದ ಮರಳಿ ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ರೋಷಾವೇಷದಿಂದ ಬಂಗಾಲಿ ಬಾವಾನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಬಾವಾನನ್ನು ನೋಡಿದ ಸುಂಪಲಜಿ ಕುಡುರೆಯು ಹಾರಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವರು ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದದ್ದೆ ತಡ ಬಾವಾ ಇವರಿಗೆ ಮಂತ್ರ ಹೊಡೆದು ಕಲ್ಲಾಗಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೇವಲಜಿ ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಊರೂರು ಅಲೆಯುತ್ತ ಬಾವಾನಿರುವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಬಾವಾ ಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೨ ರೀತಿಯ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಮಹಿಮಾವತಿಗೆ ಬಂಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ತಾಯಿಯಿಂದ ಆ ಬಂಗಾಲಿ ಬಾವಾನ ೧೨^೧ ರೀತಿಯ

ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಾವಾನ ಕೈಕಾಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಒಗೆದು ತನ್ನ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೀಮೆಗಲ್ಲಾಗಿರುವ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯ ಕುಡುರೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಗಡ್ಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಖ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಲಾವಣಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ರಂಗರಾಯಸಲ್ :

ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಈತನು ಒಬ್ಬ. ಈತನ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈತನ ಕುರಿತು ಹಾಡುವ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಿಷಯದಂತೆ ಈತನ ಬಾಲ್ಯ ಯೌವನ, ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈತನೊಬ್ಬ ಚಾಣಾಕ್ಷ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನೆಂದು ಬಂಜಾರರು ಹಾಡುವ ಹಾಡಿನ ಲಿಪಿ ನುಡಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈತ ತಾಯಿ ತಂದೆಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ. ನೋಡಿದನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಬಯಸಿದ್ದನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಬ್ಬ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ, ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿ ವೀರ ಅರಸನೆಂದೂ ಛಾಡಿಭಾಟರು ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈತನು ಹುಟ್ಟಿದ ೯ನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಈತನ ‘ಫಲೋತ್ಯಾರ’ ಸಗಾಯಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈತನು ಉಂಡು-ಉಟ್ಟು ಬೇಟೆ ಆಡುತ್ತ ಅತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತ ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅತ್ತಿಗೆಯು “ಏ ರಾಯಸಲ್ ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಏನು ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡ್ತೀಯಾ? ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಆಗುವವಳಿಗೆ ಸಂಬಳ ಗಡದ ಪಡೆ ಹುಡುಗರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೂ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.” ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ‘ನನ್ನ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರೇನಮ್ಮ’ ಎಂದು ತಾಯಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ‘ಹೌದು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ನಿನ್ನ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ’ ಎಂದಳು. ತನ್ನ ಭಾವಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕುಡುರೆ ಹತ್ತಿ ಸಂಬಳಗಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಊರು ದಾಟಿ ಒಂದು ಫರ್ಲಾಂಗ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಬಳಗಡಕ್ಕೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ದಾರಿ ಹೋಕನಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮೂರು ತಿಂಗಳಷ್ಟು ಸಮಯ ಹಿಡಿಯುವ ಮಾರ್ಗ ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ, ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದು ಹೋಗುವ ದಾರಿ ಸುಖದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಎಂದು ಪತಿಯಾ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ರಂಗರಾಯಸಲ್ ಮೂರು

ತಿಂಗಳಿಗೂ ಕಾಲ ನಡೆದು ಮುಟ್ಟುವ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಅರ್ಧದಾರಿ ಕ್ರಮಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಆಡಿನ ಮಾಂಸ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾಂಸ ಬಿದ್ದಿದೆ, ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಹಂಸಾ ಕುದುರೆಗೆ ಕೇಳಿದನು. ಹಂಸಾ ಕುದುರೆ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದ. ಮುಂದೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಳ ಮಾಂಸ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುದುರೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕುದುರೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು. ಮುಂದೆ ತುಂಬಿದ ಹಾಲಿನ ಗಡಿಗೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೆ ಕುದುರೆಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಗದ ಉಂಡೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಇದೆಲ್ಲ ಅದಂತಹ ವೈಚಿತ್ರ್ಯನೋ ಅಪಶಕುನನೋ ತಿಳಿಯದು' ಎಂದಾಗ ಕುದುರೆ ನೀನು ಅವುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಏಡಿ ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿತು ಅದನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು.

ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ನಡೆ ನಡೆದು ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತೋಳಗಳು ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ ಬಂದು ದಾರಿ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಕಂಡ ರಾಯಸಲ್‌ನು "ಹಂಸಾ ಮುಂದೆ ತೋಳಗಳ ದಂಡು ಬಂದು ನಿಂತಿವೆ ಏನ್ಮಾಡೋದು" ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಆಗ ಕುದುರೆಯೂ 'ಈ ಹಿಂದೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಆಡಿನ ಮಾಂಸ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಗೆ. ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಜಗಳಾಡುತ್ತವೆ. ನಿನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲು. ನಾನು ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ತುಳಿದು ಕೆಲವೊಂದು ಸಾಯಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದಿತು. ಮಾಂಸ ಒಗೆದದ್ದೆ ತಡ ತೋಳಗಳು ಜಗಳವಾಡಹತ್ತಿದಾಗ ರಾಯಸಲ್ ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಎಲ್ಲ ತೋಳಗಳಿಗೆ ಹೊಡೆದುರುಳಿಸಿದನು. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮುಂದುವರೆಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗಳ ದಂಡು ಬಂದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಹಂಸಾ ಹುಲಿ-ಸಿಂಹಗಳು ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ' ಎಂದನು. 'ಆಕಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಒಗೆ' ಎಂದಾಗ ರಾಯಸಲ್ ಎಸೆದಾಗ ಅವು ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ರಾಯಸಲ್ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಸಾಯಿಸತೊಡಗಿದನು. ಹಂಸಾ ಕುದುರೆಯೂ ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಕೊಲ್ಲತೊಡಗಿತು. ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಹಾವುಗಳು ಒಂದೆ ಕಡೆ ಸರಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ರಾಯಸಲ್ 'ಹಂಸಾ ಹಾವುಗಳು ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ' ಎಂದಾಗ ಹಾಲಿನ ಪಾತ್ರೆ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಇಡು. ಹಾಲಿಗೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಕಾಯಕ ಸುರುಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲ ಹಾವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ನಿರುಮ್ಮಳವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಬಂದು ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದರು. 'ರಾಕ್ಷಸರ ದಂಡು ಹಾದಿಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿವೆ. ಏನ್ಮಾಡೋದು' ಎಂದು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಮಾರ್ಗ ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಿರಲಿ ನಂತರ ನಿನ್ನ ಕಾಯಕ ಸುರುಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಕುದುರೆಯ ಮಾತು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ಬಂದ ಅಪಶಕುನಗಳನ್ನು ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಒಂದು ಹುಣಸೆ ಮರದ ಬಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ರಾಯಸಲನಿಗೆ ಈ ಭಾವಿ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನೀರು ಕುಡಿಯುವಂತೆ ಎಂದು ಹಂಸಾ ಹೇಳಿತು. ಇಲ್ಲ ಹಂಸಾ ನೀರಡಿಕೆ ತುಂಬಾ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ಇಳಿದು ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ನೀರು ಕುಡಿದು ಆ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕಾಳಿಂಗ ಸರ್ಪವೊಂದು ರಾಯಸಲ್‌ನಿಗೆ ಕಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಮನೆ ಸೇರಿತು. ವಿಷವೇರಿ ರಂಗರಾಯಸಲ್‌ನು ಸತ್ತು ಹೋದನು. ಒಂದು ಕಾಗೆ ಸತ್ತ ರಾಯಸಲ್‌ನ ಕಣ್ಣು ಗುಡ್ಡಿಗೆ ಕುಕ್ಕಲು ಬಂದಿತು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಏಡಿಯು ಜೋಳಿಗೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ರಾಯಸಲ್‌ನ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಲು ಬಂದ ಕಾಗೆಯ ಚುಂಬು ಹಿಡಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಕಾಗೆ ಕಾಕಾ ಎಂದು ಒದರಿದಾಗ ಕಾಳಿಂಗ ಸರ್ಪವು ಮತ್ಯಾವ ಬೇಟೆ ಬಂದೀತು ಎಂದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತದೆ. ಏಡಿಯ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಜಿಗಿದು ಹಾವು ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಏಡಿ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕಾಗೆಗೆ ಬಿಡು ಎಂದು ಹಾವು ಹೇಳಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ರಂಗರಾಯಸಲ್‌ನಿಗೆ ಕಡಿದ ವಿಷ ಹೊರತೆಗೆ ಎಂದಾಗ ಕಾಳಿಂಗ ಸರ್ಪವು ರಾಯಸಲ್‌ನಿಗೆ ಕಡಿದ ಜಾಗದಿಂದ ವಿಷ ಹೊರತೆಗೆಯುತ್ತದೆ. ಇಬ್ಬರು ಮತ್ತೆ ಸಂಬಳಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದೇವಲಿ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಗೆ ಮದುವೆ ಆಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಭಟಾವು :

ಈತ ರಾಠೋಡ ರಾಮಾವತಗೋತ್ರದ ಚೌತಾದೇವಿ ಭಾಮಲಾ ದಂಪತಿಗಳ ಉದರದಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು. ಕಟ್ಟುಮಸ್ತಾದ ದೇಹ, ಎತ್ತರದ ನಿಲುವು, ಕೆಂಪಾದ ಮುಖಚರ್ಯವುಳ್ಳ ಈತನಿಗೆ ಬೇಟೆ ಆಡುವುದೆಂದರೆ

ಪಂಚಪ್ರಾಣ. ಏಳು ಗೇಣಿನ ಬಿಳಿ ಕುದುರೆ ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಈತ ಹುಟ್ಟಿದ ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ತಂದೆ ತೀರಿ ಹೋದನು. ತಾಯಿ ಚವತಾದೇವಿಯ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದನು. ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ “ನಾನು ಈ ದೇಶ ಸುತ್ತಾಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ ಆಗಿದೆ” ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ತಾಯಿ “ಸುತ್ತಾಡಿ ಬಾ ಯಾರು ಬೇಡವೆಂದರು? ಆದರೆ ಅಬುದಾ” ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಕೂಡದು. ಬೇಕೆಂದರೆ ಉಗಮಣ, ಆತ್ಮಣ, ದಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ ಬರಬಹುದು. ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. “ಅಬುದಾದಿಕ್ಕಿಗೆ ಏಕೆ ಹೋಗಬಾರದು? ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದರೇನಾಗುತ್ತದೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ. “ಮಗನೆ ಅದೇನು ಹೇಳಲಿ ನನ್ನ ದುಃಖ? ಪ್ರತಿಸಲ ಆತ್ಮಣ, ಉಗಮಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದರೆ ನಾಲ್ಕೈದು ದಿವಸಕ್ಕಾದರೂ ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಮರಳಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಬುದಾ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇರುವ ಅಬುದಾ ನಗರದ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಹೋದಾಗ ಮರಳಿ ಬಂದದ್ದು ಅವರ ಸಾವಿನ ಸುದ್ದಿ. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಹೆಣನೂ ಇಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೋ ಎಂಬುದೇ ಇಂದಿಗೂ ಯಕ್ಷ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಕಂಬನಿ ಗರದಳು. “ಅಬುದಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ವಿರೋಧಿಗಳಿದ್ದರೇನಪ್ಪ” “ಹಾಗೇನು ಇರಲಿಲ್ಲ” ಹಾಂ..! ಒಂದಂತೂ ಸತ್ಯ. ಜನ ಮಾತಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅಬುದಾನಗರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾಕೆ ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿ ಇದ್ದಾಳಂತೆ. ತನ್ನ ನಗರಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೊಸಬರು ಬರುತ್ತಾರೋ ಅಂಥವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ತನ್ನ ಅಂಗ ರಕ್ಷಕರನ್ನು ಕರೆದು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅರಮನೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರಂತೆ. ಬಳಿಕ ಅವರನ್ನು ಸಾಯಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾಳಂತೆ.” ಅವಳ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ಸ್ವರ್ಗಸೇರಿದ್ದಾರೆ ಮಗಾ ಎಂದು ದುಃಖ ತುಂಬಿದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು” “ಅವ್ವಾ ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ನನ್ನ ತಲೆ ಮೇಲೆ ಇದೆ. ನಾನಂತು ಈಗಲೇ ಅಬುದಾ ದಿಕ್ಕಿಗಿರುವ ಅಬುದಾ ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಅಬುದಾನಗರದಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಬುದಾ ನಗರ ತಲುಪಿ ಇಡೀ ನಗರವನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿಯ ಅರಮನೆಗೆ ಭಿಕ್ಷೆಗೆಂದು ಹೋದನು. ಮನೆ ಮುಂದೆ ನಿಂತು (ಕಾಲೇನ ಆಯೋಚು ಗೋರಿ. ಕಾಲೇರೊ ಹೀಂಡನ ಭೀಕ ಮಾಂಗರೋಚು. ದಸೇಕ ಜಾರ ರತೋ ಫಾಲ) “ನಿನ್ನೆಯೇ ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಯಾರಾದರೂ ಒಂದು ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಅಕ್ಕಿನೋ ಜೋಳನೋ ಭಿಕ್ಷೆ ಹಾಕಬಾರದೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ರಾಣಿ ಅಂತಃಪುರದಿಂದಿಳಿದು ಹೊರ ಬಂದು (ಕಾಲ ವಸೋಜಿಂವು ಆಜ್ ಭೀ ಎತ್ತ ವಸಜೋ ಮತೋ ಫಾಲು ಚು ಮುಟಿ ಮುಟಿ ಜಾರ ಚಾವಳ)” ನಿನ್ನ ಬಂದು ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಇವತ್ತೊಂದು ದಿವಸ ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಬಿಡು. ನಾನು ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಜೋಳ, ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಅಕ್ಕಿ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು. “ಅದಕ್ಕೇನಂತೆ ಇವತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ವಸತಿಗೆ ನಿಂತನು. ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಸೂರ್ಯ ತಾಯಿ ಗರ್ಭ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅರಮನೆಯ ವರಾಂಡಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಒಳಗಿನಿಂದ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ತಂದು ಕುಡಿಯಲು ಕೊಟ್ಟಳು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕುಡಿದ. ಆದರೆ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ವಿಷ ಬೆರಸಿದ್ದಾಳೇನೋ? ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಸಾಯಿ ಹೊಡೆದಂತೆ ನನ್ನ ಸಾಯಿಸಿ ಹೊಡೆದು ಬಿಡುತ್ತಾಳೇನೋ ಎಂದು ಸಂಶಯದಿಂದಲೇ ಕುಡಿದ. ನಂತರ ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದು ಇದು ಮಾತಾಡಿದಳು. ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು, ಊಟಮಾಡಿ ಎಂದು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಳು. ಆ ಭೋಜನ ಎಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಳೆಂದರೆ

“ದಬ್ ದಬ್ ಚಾರ್ ಪೋಳಿರೇ ಫಂತಿಯಾ
ಉಪರ ರಂದಾವುಂಚು ಹರಿಯಾ ಮೂಂಗ”
ಚೇರ ಉಪ್ಪರ ಫಾಲೂಚು ತರೋ ಫೀ”

“ಪಟಪಟನೆ ನಾಲ್ಕು ರೊಟ್ಟಿ ಬಡಿದಳು. ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಕಾಳಿನ ಪಲ್ಲೆ ಹಚ್ಚಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ತುಪ್ಪ” ಹಾಕಿದಳು. ನನಗೆ ಊಟ ಬಡಿಸಿ ತಾನೂ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಊಟ ಮಾಡಿದಳು. ಊಟ ಮುಗಿದೊಡನೆ ತಾಂಬೂಲ ಮೆಲ್ಲುತ್ತಾ ಮಾತನಾಡುತ್ತ (ಕಾಯಿ ಚಿಕಣಿಚಿ ಗೋರಿ ಕಾಯಿ ಸುಂದರ ದಿಕಾರಿಚಿ ಫೋರಿ ತೋನ ದೇಕನ್ ಮಾರೋ ಜೇವ ಲಲಚ್ಯಾರೋಚ) ರಾಣಿ ನೀನೆಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಏನೇನೋ ಆಸೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ. “ರಾತ್ರಿ ಬಹಳಾಯ್ತು. ಏಳಿ ಮಲಗಿ” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಳು. ಆ ರಾತ್ರಿ ರಾಣಿಯ ಜೊತೆ ದೈಹಿಕ ಸಂಭೋಗ ನಡೆಸಿ ಮುಂಜಾನೆದ್ದು ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಆದ ಅನ್ಯಾಯ ಸರಿಪಡಿಸಿದಂತಾಯ್ತು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಭಟಾವುನ ತಂದೆ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ವಸತಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಹೇಗೆ ಸತ್ತು

ಹೋದ. ಮಗ ಭಟಾವು ಹೇಗೆ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಮರಳಿದ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ರೂಪದ ಕಥೆ ಹೀಗಿದೆ:

ಅಬುದಾ ದಿಕ್ಕಿಗಿರುವ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಬಂದ ಭಟಾವುನ ತಂದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಅಬುದಾ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ರಾಣಿಯ ಅಂಗರಕ್ಷಕರಿಗೆ ಈತ ಅತಿಥಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಣಿ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಈ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿನ್ನ ರುಂಡ ಚೆಂಡಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಆತ ಈಕೆಗೆ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಹೋದರಾಯ್ತು. ಅದಕ್ಕೇನೆಂದು ಇವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಮಾಡಿದನು.

ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಗಂಡಸರ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರಾರೂ ಈಕೆಯ ದೇಹ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೊಂದು ಭಯಾನಕವಾದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿ ವಿಷಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಮದುವೆಯ ಮೊದಲ ರಾತ್ರಿಯಂದು ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಕಾಮಕೇಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಮಕೇಳಿಗೆ ಆತುರಪಟ್ಟು ಆಕೆಯ ದೇಹ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವೆದು ತುಟಿಗೆ ತುಟಿ ಬೆರೆಸಿ ಚುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ. ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ನಾಗರ ಹಾವುಗಳು ನಾಲಿಗೆ ಹೊರ ಚಾಚುತ್ತ ಬಂದು ಚುಂಬಿಸುತ್ತಿರುವವನ ಮೂಗಿಗೆ ಕಚ್ಚಿ ಮತ್ತೆ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಇದು ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಗಂಡರು ತೀರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರೇಗೆ ಸತ್ತರು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಕಾಮ ನೆತ್ತಿಗೆ ಸತ್ತು ಹೋದ ದೇಹದ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಮ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದು ಫಲಕಾರಿಯಾಗದೆ ವಿಚಿತ್ರ ರೋಧನ ಮಾಡುತ್ತ ಬೆತ್ತಲೆಯೇ ಆ ಹೆಣಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಧ್ರೆಗೆ ಜಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆಯೇ ಅಬುದಾ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಭಟಾವುನ ಅಪ್ಪ ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಲು ಹೋಗಿ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದ. ಇಂತಹ ವಿಷಕನ್ಯೆಯ ದೇಹ ಸಂಗ ಮಾಡಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಮರಳಿದಕ್ಕೆ ಭಟಾವು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿದ್ದ.

ಈಕೆಯ ಸಂಗಕ್ಕೆ ಹೋದವರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತು ಹೋದರೆ ಭಟಾವು ಹೇಗೆ ಬದುಕುಳಿದನೆಂಬುವುದು ವಿಚಾರಿಸೋಣ ಬನ್ನಿ. ರಾತ್ರಿ ಊಟವಾದ ಬಳಿಕ ಭಟಾವು ಸುಖದ ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದನು. ನಿಧ್ರೆ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಮಲಗಿದ. ರಾತ್ರಿ ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಭಟಾವುನ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದಳು. ಭಟಾವುನ ತುಟಿಯು

ಮೇಲೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೈ ಸವರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಭಟಾವು ನಿಧ್ರೆಗೆ ಹೋದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಬಳಿಕ ಎಚ್ಚರಾದಂತೆ 'ಏನ ರಾಣಿ ಸಮಾಚಾರ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ನನ್ನನ್ನು ಭೋಗಿಸು ಎಂದು ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆನಂತೆ ಆಯ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ ತಡ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿದಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದರು. ಭಟಾವು ೨೨-೨೩ರ ಪ್ರಾಯದ ಕಟ್ಟಮಸ್ತಾದ ಕೆಂಪಾದ ಚಹರೆಯ ಹುಡುಗ ನೋಡಲು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದ. ರಾಣಿಯ ದೇಹದ ಒಂದೊಂದು ಇಂಚು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡದೆ ಚುಂಬಿಸಿದ. ಆಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಮ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ರಾಣಿಯ ತುಟಿಗೆ ತುಟಿ ಬೆರಸಬೇಕೆಂದು ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಖ ಒಯ್ದನು. ಕಾಮದ ಭರಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಚುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಾಗಮಣಿಗಳು ನಾಲಿಗೆ ಚಾಚುತ್ತ ಹೊರ ಬಂದವು. ಮೆಲ್ಲನೆ ತನ್ನ ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಕತ್ತರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ನಾಗರ ಮಣಿಗಳ ಹಡಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಜೊತೆ ರಾತ್ರಿ ಪೂರ್ತಿ ದೇಹಸೌಖ್ಯಹೊಂದಿ ಆಕೆಗೆ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದ. ನಂತರ ಕೆಲ ಘಳಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಬಿಗಿ ಅಪ್ಪುಗೆಯಲ್ಲೇ ಮಲಗಿದರು. ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಕೂಗಹತ್ತಿದವು. ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ದರ್ಗಾದಿಂದ "ಅಲ್ಲಾ ಹೋ ಅಕ್ಬರ್.." ಎಂಬ ನಮಾಜಿನ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾಯಿತೆಂದು ಚಂಗನೆ ಏಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಟಾವುನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕಾಮದಾಹ ತೀರಿಸು ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಳು. ಮತ್ತೆ ಆಕೆಯ ದೇಹ ದಣಿವಾಗುವವರೆಗೆ ಸಾಂಗತ್ಯ ಹೊಂದಿದ. ಆಗ ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣಿ ನನಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ನಾಲ್ಕು ಗಂಡರ ಜೊತೆ ಮದುವೆ ಆಗಿದೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಮೊದಲ ರಾತ್ರಿಯೆಂದೇ ಸತ್ತು ಹೋದರು. ನಿನ್ನ ತಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿ ಇನ್ನೇನು ಸಂಭೋಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಅವನೂ ಸತ್ತು ಹೋದ. ನೀನೊಬ್ಬನೆ ನಿಜವಾದ ಗಂಡಸು. ನನ್ನ ಆತ್ಮ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದವನು. ನೀನು ಕೇವಲ ಶಕ್ತಿವಂತನಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹ ಪೀಡಿತ ಚಾಣಕ್ಯ ಪುರುಷನೆಂದು; ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಾಗ ಬರುತ್ತಿರು. ನಿನ್ನ ಬರುವಿಕೆಯ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಾ ಇರುವೆ. ನಿನಗಾಗಿ ಈ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ಸದಾ ತೆರೆದಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನಂಥ ವೀರ ಮರಿಯು ನನ್ನ ಬಸಿರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಲಿ ಎಂದು ಹರಸುತ್ತಾ ಬೀಳ್ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ರಾಣಿ ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಂದೆ ನಗುವಾಗಿ ನಿಂತು ತನ್ನ ದೇಹದ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿದು ಹೋದ ರಾಜನ ನೆನಪನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೆನೆಯುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೂಗಿನಿಂದ ರಕ್ತ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಗಮನಿಸಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ

ಹಾಸಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ನಾಗಮಣಿಗಳ ಹೆಡಿಗಳು ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಬಿದ್ದಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಇವೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಗಂಡಸರ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮುಂಜಾನೆ ಆಕಳು ಕರುಗಳು ಒದರುತ್ತಿದ್ದವು. ದನಗಾಹಿಗಳು ಹೆಂಡಿಕಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಚಿಲಿಪಿಲಿ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನೆಯ ಅಂಗಳ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿ, ಚಳೆ ಹಾಕಿ, ರಂಗೋಲಿ ಬಿಡಿಸಿ ಏಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ರಾಣಿಯ ಅತ್ತೆ ಈಕೆಯ ದೇಹದ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಎತ್ತತ್ತಲೊ ಬಿಚ್ಚಿದ ಜಡೆ, ಹರಿದ ಕುಪ್ಪಸ, ಲಂಗ ನೋಡಿ “ನಿನ್ನೆಯೇ ಹೊಲಿಸಿದ ಈ ಲಂಗ(ಫೇಟಿಯಾ) ಹೇಗೆ ಹರಿಯಿತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು “ನಿನ್ನ ಮನೆಯ ಹೋರಿ ಕರು ತನ್ನ ಕೋಡಿನಿಂದ ಹರಿದಿದೆ” (ತಾರೋ ಘರೇಮ ಬಂದೊ ಡೋಳಿಯಾ¹) ಕೆಲ್ಹಾ ವಕಡ್ ಮಾರದಿನೋ ಸಿಂಗ್ ಜನಾ ಮಾರ ಫೇಟಿಯಾ ಫಾಟಗೊ) ಎಂದಳು. ಹಾಗಾದರೆ ಲಂಗ ಹೇಗೆ ಹರಿಯಿತು” “ಅತ್ತೆಮ್ಮಾ ಅದೇ ಹೋರಿಕರು ತನ್ನ ಕೋಡಿನಿಂದ ಇರಿದು ಬಿಟ್ಟಿತು ಅದಕ್ಕೆ ಹರಿಯಿತು” ಎಂದಳು. ಅತ್ತೆಯು ಎಂದೂ ಇರಿಯದ ಹೋರಿ ಕರು ಇವತ್ತೇಗೆ ಇರಿಯಿತು ಎಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. (ಕನ್ನಾಯಿ ಮಾರೇನಿ ಜಕೊ ಡೋಳಿಯಾ²) ಕೆಲ್ಹಾ ಆಜ್ ಮಾರೋ ಬೋಡಿ) ಅತ್ತೆಮ್ಮಾ (ಈ ಡೋಳಿಯಾ ಕೆಲ್ಹಾರ ಗೋಳಿ ಗುಟಾಂವುಚು. ಎರ ರಾಸಡಿ ಪಕಡೇನ ಬಲಾಂವುದು ಚಾರ ದಿಂಗೇನ) ಈ ಹೋರಿಯ ತಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಿಸಿನಿ ನಾಲ್ಕು ಜನರನ್ನಕರೆಸಿ. ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದಳು. ಆಗ ಹೋರಿಯು ನನ್ನ ತಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಿಸಬೇಡಿ. ನನ್ನ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಸಹ ಎಂದು ವಿನಂತಿಸಿತು. ಸೂಳೆ ಪಾಪ ಸನ್ಯಾಸಿಗಂಬಂತೆ ಏನೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡದ ಹೋರಿ ಕರು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಣಿಯ ಕುಪ್ಪಸ ಲಂಗ ಹರಿದು ಹಾಕಿದವನೇ ರಾಮಾವತಗೋತ್ರದ ಚೌವತಾಬಾಯಿ ಭಾಮಲಾರ ಧೀರ ಮಗ ಭಟಾವು ಎಂಬ ವಯಸ್ಸಿನ ಹೋರಿ” ಭಟಾವು ಕೆಲ್ಹಾ ಕಚ್ ಮತ್ತ ಭಂದಾವೋ ಮಾರ ರಾಸಡಿ ಮತ್ ಬಲಾವೊ ಚಾರದಿಂಗನ ಮತ್ ಕಾಟೋ ಮಾರೋ ಸಿಂಗೇನ ಏ ಮೊಯಿನಾದಿ ರಾಣೀ ಫೇಟಿಯಾ ಫಾಡೆಜಕೋಜ ರಾಮಾವತೇರ ಪಾಡಾರ ಚೌತಾಬಾಯಿ ಭಾಮಲಾರ ಬೇಟಾ ಭಟಾವು ಕರನ್ ಕೇ³

ದಾಸುಖೋಲಾ :

ಈ ದಾಸುಖೋಲಾ ಭುಕ್ಯಾಪಾಡಾದ ಖೋಲಾ ಮನೆತನದವನು. ಯುದ್ಧ ವೀರನೂ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಗಿ

ಬೀಳುವವನಾಗಿದ್ದನು. ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ಆಂಧ್ರದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾದಶಹನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಹದ್ದಿನೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ತಾಂಡಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೆಲೆ ನಿಂತನು. ಏಳು ಪಾಡಾದ ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯರು ನೀರು ತರಲು ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ವರತೆ ಹಡ್ಡಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಬಾದಷಾನ ಕಾಮುಕದೃಷ್ಟಿ ಈ ಬಂಜಾರಿ ಕನ್ಯೆಯರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಈ ಕನ್ಯೆಯರು ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ. ಇಂಥಹ ಸುಂದರ ಹುಡುಗಿಯರು ನಮ್ಮ ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು ಅಪರೂಪ. ಎಂದು ಏನಾದರು ಮಸಲತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇವರನ್ನು ಕಬಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು.

“ವೇರ ಕಿದೆ ಖೇರಕಿದೆ

ವೇರೇರ ಕಿದೆರ ಹೊಂಸ

ದಾಸು ಖೋಲಾ ಭುಕ್ಯಾ

ಕಾಡೋ ಸತಾಯಿಸೇರ ಮೂಚ್”

ಈ ಸುದ್ದಿ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಬಹು ಬೇಗನೆ ಹರಡಿತು. ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಬಾದಷ್ಯಾ ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನೆಂದು ಅವರವರ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಬಹು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದರು. ಏನಾಡಬೇಕು? ಬಾದಷ್ಯಾನ ಚೊತೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕೋ? ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಕೈಕೈ ಹಿಸುಕುತ್ತ ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ತಾಂಡಾದ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ತಾಂಡಾದ ವೀರ ನಾಯಕನಾದ ದಾಸುಖೋಲಾನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ದಾಸುಖೋಲಾಗೆ ಬಾದಷಾ ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಕಬಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಹೇಳಿದರು (ನಾಯಕ್ ದಾಸು ಹಮಾರಿ ಸಾತ್ ಪಾಡಾರಿ ಸಾತ ಛೋರಿವೊನ್ ಬಾಷಾ ಪಕಡಲೇಗೋಚ ಹಮ್ ಕಿಂವು ಓರೆ ಧಾಯಿತಿ ಛೋಡಾವಣು ಕರನ ಪೂಚೇನ ಆಯೇಚಾ) ಈ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದು ದಾಸು ಖೋಲಾ ತನ್ನ ಕುದುರೆ ಏರಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಬಾದಷಾನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಬಂಜಾರಿ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರಂತಲ್ಲಾ ಏಕೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಬಾಷಾ “ನಿಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯಂಥವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಈ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ನನ್ನ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿರುವ ಏಳು ಜನ ವೀರರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದಾಸು ಖೋಲಾನು “ನಿಮ್ಮ ವೀರರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಮದುವೆ ಆಗಬೇಕು. ನಾವು ಮದುವೆಗನ ಮನೆ

ಮುಂದೆಯೇ ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಕುರಿ ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಹಂದಿ ಕಡಿಯುತ್ತೇವೆ. ಆ ಹಂದಿ ಮಾಂಸವನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗುವವನು ತಿನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಬಾಷಾ ನಾವು ಹಂದಿ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ಆಗ ದಾಸು ಖೋಲಾ “ನಮ್ಮ ಬೇಡಿಕೆ ಈಡೇರಿಸದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ವಾಪಸ ಕಳಿಸಿ ಬಿಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಮರಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ಬಾದಷಾನಿಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಮಸ್ಯೆ ಏನು? ಬಲಿಕೊಡುವದು ಮರಿಕೊಯ್ಯುವದು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಹೊಸದೇನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಂದಿ ಸಾಕುವದಿಲ್ಲ. ಹಂದಿ ಮಾಂಸ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ. ಹಂದಿ ತಿನ್ನುವದು ಆಗದೇ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಮರಳಿ ಕಳಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಗೆಯಲಿಲ್ಲ ಅನ್ನುವದು ಅಷ್ಟೆ ಸತ್ಯ. ಮುಸ್ಲಿಂರು ಏನನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸಿಯಾರು. ಆದರೆ ಹಂದಿ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವದು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದ ನಾಯಕ ದಾಸುಖೋಲಾ ಮುಸ್ಲಿಂರು ಎಂದು ಹಂದಿ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ ಅನ್ನುವದು ಆತನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದೇ ಈ ರೀತಿಯ ಜಾಣತನ ತೋರಿಸಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.²²

ರಾಮದಾಸ ವಡತ್ಯಾ-ದಾಸುಖೋಲಾ (೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನ)

ರಾಮದಾಸ ವಡತ್ಯಾ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವನು ಮತ್ತು ಅವರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದ ವೀರ. ಈತನಿಗೂ ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾಗೋತ್ರದ ಖೋಲಾ ಮನೆತನದ ವೀರನಾದ ‘ದಾಸು’ವಿನ ಜೊತೆ ಕೋಮಟಿ ಕೋಲಾರದ ಘಾಟದ ಹತ್ತಿರ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಳಗ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದ ಹದಿನೈದನೂರು ವೀರರನ್ನು ಕೊಂದು ಪರಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಯುದ್ಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೀಗಿದೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ‘ಬಾಷಾ’ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಧನ ಕನಕಗಳನ್ನು ಹುಗಿದಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಈ ಹಣವೆಲ್ಲ ರಾಮದಾಸ ವಡತ್ಯಾನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಈ ವಿಚಾರ ಬಾಷಾನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ರಾಮದಾಸ ಲೂಟಿ ಹೊಡೆದದ್ದು ದಾಸು ಖೋಲಾನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವನೇ ಬಾಷಾನಿಗೆ ಹೇಳಿರಬೇಕೆಂದು ಇವರ ಹಿಂಬಾಲಕರನ್ನು ಅಟ್ಟಾಡಿಸಿ ಕೊಂದಿದ್ದ. ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಳಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಹುದುಃಖದಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳದ ಬಾದ್ದರ ಬಂಡೆ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸಿದರು. ಈ ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ರಾಮದಾಸ ವಡತ್ಯಾ ಬಂದೇ

ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೇಬೇಕೆಂದು ಕಾತುರದಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವರು. ವಡತ್ಯಾ ಮಾತ್ರ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದು ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಝರಪ್ಲಾ ಗೋತ್ರದವನಿಗೆ ದಂಡ ಕಟ್ಟಿದರು. ಅಂದು ಹೋಳಿಕಾಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಹೋಗುವಾಗ ಝರಪ್ಲಾ ದಾಸುನ ಮನೆಯಿಂದ ಜೋಳ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಂದು ಜೋಳ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದು ‘ತೇರದಿಂಡಾ’ದಷ್ಟು ಅಂದಿನಿಂದ ‘ತೇರದಿಂಡ ಜೋಳ್’ಎಂಬ ಪದಬಳಕೆಗೆ ಬಂತು. ‘ತೇರದಿಂಡ’ ಎಂಬುದು ಜಂಗಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ‘ತೇರೆವಾಳ್’ಎಂದು ಕರೆದರು. ಮುಂದೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗೋತ್ರದ ಭಂಗಿ ಮನೆತನದ ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣಾದ ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದಳಂತೆ. ಆ ಮಗುವಿನ ನಾಳ ಕತ್ತರಿಸಿದಾಗ ದಾರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಹೋಳಿಯ ಸುತ್ತ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುತ್ತಾರಂತೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗೋತ್ರದ ಭಂಗಿ ಮನೆತನದವನಿಗೆ ಬೇಡಿ ತೊಡಿಸಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಜಂಗಿ ಮನೆತನದವರು ೧-೨೫ ಪೈಸೆ ಕೊಟ್ಟು ತಲೆ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸವಾಲಾಕ್ ರಪಿಯಾ ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಗೋಪಿಚಂದ:

ಈತ ರಾತೋಡ ಗೋತ್ರದವನು. ಬಹುಸುಂದರ ಕಟ್ಟುಮಸ್ತಾದ ಕಾಯದವನು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೆ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅನಾಥನಾಗಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ತಾಯಿ ತಂಗಿ ಅಂದರೆ(ಮಾಸಿ) ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನ ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದನು. ಗೋಪಿ ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯ ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ಐದು ಗಂಟೆಗೆ ಎದ್ದು ಸ್ನಾನ ಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದು ದಿನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಊಟಮಾಡಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಏಳು ಅಂತ್ಸನ ಮಹಡಿ ಮೇಲೆ ಆತನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ದುಃಖಿಸಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣೀರು ಹನಿ ಗೋಪಿಯ ಕೈಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಆ ಕಣ್ಣೀರು ಕಂಬನಿಯನ್ನು ಗೋಪಿಯು ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ನೆಕ್ಕಿದನು. ಅದರ ರುಚಿ ಹೇಗಿತ್ತೆಂದು.

“ಮೇವಾರಿ ಆಂಕಿರ ಪಾಣಿ ಮೀಟಲಾಗ
ನೇಣಾರ ಬೂಂದ ಖಾರಿ ಲಾಗಚ”

ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಗೋಪಿ ತನ್ನ ನಿಂತ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮೌಸಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. “ಏನಾಯ್ತು ಮೌಸಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದ. “ನಮ್ಮ

ಗಡದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟರೇನು? ಇಷ್ಟೇಕೆ ದುಃಖಿಸಿ ಅಳುತ್ತಿರುವೆ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಆಗ ಮೌಸಿಯು “ಒಂದು ಮಾತು ನಡೆಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಅಂದರೆ ನಾನೇಕೆ ಅಳುತ್ತಿರುವೆ ಎಂಬ ಕಾರಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. “ಆಯ್ತು ಮೌಸಿ ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಡೆಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಭಾಷೆಕೊಟ್ಟನು. “ಈಗ ಹೇಳು ನಿನ್ನ ಅಳುವಿನ ಕಾರಣ ಏನು” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಮೌಸಿ “ದೂರದಿಂದ ನಿನ್ನ ದೇಹದ ಸೌಂದರ್ಯ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ದೇಹ ನನ್ನದಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಏಳು ಜನ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಸೋಳ ಕನ್ಯೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ; ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಜನ ರಾಣಿಯರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಗೋಪಿ “ನೀನು ನನಗೆ ತಾಯಿ ಎಂದ ಮೇಲೆ ನನಗೇನು ಮಲ ತಾಯಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ನಾನೆಂದಿಗೂ ಇಂತಹ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಇದು ಜನತೆಗೆ ಗೊತ್ತಾದರೆ ಜನ ಏನಂದಾರು? ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನೆಗ್ಗಿನ ಮುಳ್ಳು ಮುರಿದಂತಾಗಿದೆ. ಎಂಥ ಕೆಟ್ಟ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ ಮೌಸಿ. ಅಂಥದರಲ್ಲಿ ಮಾತು ಬೇರೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ. ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ ವಿನಃ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ರಾಣಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರೆ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ನಡೆದನೆಂದರೆ ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮುಖ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬದುಕಲಿ” ಎಂದು ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಶರಣಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸೊನಾಯಿರಾಜ :

ಈತ ಸೋನಿಗಡದ ರಾಜ; ದರ್ಪಿಷ್ಠ, ಕೋಪಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ, ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ ಹೃದಯವಂತ. ಈತನಿಗೆ ‘ಸಮಣ ಕೊ ಸಮಣ’ ಎಂಬ ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದಳು. ಈ ರಾಣಿಗೆ ಒಂದು ಕನಸಾಗಿ “ರಾಜರೇ ನನಗೆ ಕಾಗೆ, ನರಿ ಒದರಿದಂತೆ ಕನಸು ಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಮರ್ಮ ಏನಿರಬಹುದು? ಎಂದು ಗಂಡನಿಗೆ ಕೇಳಿದಳು. ಹೆಂಡತಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕನಸನ್ನು ನಗರದ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯರ ಮುಂದೆ ಅರುಹಿದಾಗ ಕೆಲವು ಅನುಭವಸ್ಥರು “ರಾಜನು ತೀರಿ ಹೋಗಬಹುದು ಇಲ್ಲ; ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬೀಳಬಹುದೆಂದು” ಹೇಳಿದರು. ಹಿರಿಯರ ಈ ಮಾತನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಮುಂಜಾನೆ ತನ್ನ ಉದ್ಯಾನವನದ ಕಡೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ‘ವಚ್ಚಾ-ದಚ್ಚಾ’ ಎಂಬ ಸಹೋದರಿಯರು ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಶೃಂಗಾರಗೊಂಡು ಆ ವನದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ರಾಜರು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ‘ನಾನು ರಾಜನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ವಚ್ಚಾ; ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ದಚ್ಚಾ’ ಜಗಳವಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಜಗಳಾಡುತ್ತಿರುವುದು ರಾಜರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ರಾಜರೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ

ನಿಂತು, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ರಾಣಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಮನೆಗೆ ಬಂದನು.

ವಚ್ಚಾನ ದಚ್ಚಾನ ದೋಯಿ ಭಿನಡೆ

ಏ ರಾಣಿ ಕೂಣಸಿನ ಲಾಂವು

ಮಾರೆ ಸಾತಯೇ ಎಲ್ಯಾಭಿಲಾ

ಸೊನಾಯಿರಾಜ ಭೋಡ ಜಾಮಾ ಪರದೇಸರ ಎಲ್ಯಾಭಿಲ್ಯಾ||

ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಏ ರಾಣಿ ವಚ್ಚಾ-ದಚ್ಚಾ ಎನ್ನುವ ಇಬ್ಬರು ಸುಂದರ ಹುಡುಗಿಯರು ಶೃಂಗಾರಗೊಂಡು “ನಾನು ನಿನ್ನ ಜೊತೆ ಬರುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲಿ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ಬಂದಿರುವೆ”. ಎಂದಾಗ ರಾಣಿಯು “ರಾಜರೇ ಮೊದಲೇ ನಮಗೆ ಕಾಗೆ-ನರಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ನಮಗೆ ವಯಸ್ಸಿದೆ ದುಡಿದು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ವಚ್ಚಾಗೆ ಬಾ ಎಂದು ಹೇಳಿ. ನಮಗೆ ವಯಸ್ಸಾದಾಗ ‘ದಚ್ಚಾ’ ಬರಲಿ. ಆಗ ಆಕೆ ದುಡಿದು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ” ಎಂದು ವಚ್ಚಾಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ ಎಂದಳು”. ರಾಜರು ಮರಳಿ ತನ್ನ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ‘ವಚ್ಚಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು’ ಎಂದು ರಾಣಿಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದಾಗ ವಚ್ಚಾ ರಾಜನ ಜೊತೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಬಳಿಕ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿರುವ ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹೂವು ಮಿಡಿ ಕಾಯಿಗಳು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೆ ಒಣಗಿ ಉದರತೊಡಗಿದವು. ಗಿಡ ಮರಗಳು ಬರಲಾಗಿ ನಿಂತವು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಧನ ಕನಕ-ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮಣ್ಣು ಕಲ್ಲಾಗಿದ್ದವು. ರಾಜರ ಊಟಕ್ಕಿಂದು ‘ಮಾದಲಿ’ಯ ಎರಡು ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ಹೆಂಡತಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಳು. ಅವುಗಳು ಸಹ ಗುಂಡುಕಲ್ಲಿನಂತಾಗಿದ್ದವು. ರಾಣಿ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಗಾರದ ಒಡವೆಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾದವು. ಇದರಿಂದ ರಾಜ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾಲಯದ ಕಳಸಗಳು ಬಾಗಿ ನಿಂತವು. ರಾಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕನಸು ನಿಜವಾಗತೊಡಗಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದ ಬೆಸ್ತರು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮೀನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ನಾವು ಮೂರು ದಿನದಿಂದ ಉಪವಾಸವಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೊಂದು ಬಲೆಹಾಕಿರಿ ಎಂದಾಗ ಬೆಸ್ತರು ತಮ್ಮ ರಾಜರು ಕೇಳಿದರೆಂದು ಅವರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಲೆ ಹಾಕಿದರು ಒಂದೂ ಮೀನು ಬಲೆಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ತಮಗಿಂತ ಹೇಳಿದಾಗ ಬಿದ್ದ ಎರಡು ಮೀನುಗಳು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ತಿನ್ನಿರೆಂದು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಇವರು ಅದನ್ನು

ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಹೋದರೆ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡ ಮೀನುಗಳು ಜೀವ ಪಡೆದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾರಿಬಿದ್ದವು.

“ಮಾರ ನಂಗರೇರ ಏಡಿಯಾರೇ ಕಾಯಿ ಮಾರೆ
ನಂಗರೇರಾ ಮಾರ ನಾಮೇರಿ ಫಾಲೋ ಜಾಳರ ಎಲ್ಯಾ ಭೆಲ್ಯಾ
ಸೋನಾಯಿರಾಜ ಭೋಡ ಜಾಮಾ ಪರದೇಸ ದೇಸರ ಎಲ್ಲಭೆಲ್ಯಾ”

ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನ ಬಿಟ್ಟು ಪರದೇಶಿಗಳಾಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗಾರರು ಬೇಟೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಣಿಯು ಒಂದು ನವಿಲು ಬೇಟೆ ಆಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕೊಡಿ ಎಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಬೇಟೆಗಾರರು ಒಂದು ನವಿಲನ್ನು ಬೇಟೆ ಆಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ನದಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ರಾಜರು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನವಿಲು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ನವಿಲು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಇಲ್ಲಿದ್ದ ನವಿಲು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯ್ತು’ ಎಂದು ರಾಣಿಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ರಾಣಿಯು ‘ತುಂಬಾ ಹಸಿವಾಗಿತ್ತು. ಹುರಿದು ತಿಂದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಮೂರು ದಿನದಿಂದ ಉಪವಾಸದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ ರಾಜ ರಾಣಿಯರು ನಳರಾಜನ ಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಳರಾಜರ ಕುದುರೆ ಕಾಯುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ೧೨ ವರ್ಷ ಕಳೆದಿದ್ದವು. ರಾಣಿಯು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ತನ್ನ ಗಡದ ಕಡೆ ಹಣೆ ಮೇಲೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಗಡದ ಮೇಲೆ ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲು ಆಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಆಗ ರಾಜರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

“ಖವಿ ಖವಾಯಿ ವಿಜಳರೆ ಕಾಯಿ ಖವ ಹಮಾರ
ದೇಶ ಪರದೇಶ ಎಲ್ಯಾ ಸೋನಾಯಿ ರಾಜ
ಭೋಡ ಜಾಮಾ ಪರದೇಸರ ಎಲ್ಯಾಬೆಲ್ಯಾ”

ದೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ದುಃಖಿಸಿ ಅತ್ತಿದ್ದು ನಳರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. “ಏನಾಯ್ತು ತಾಯಿ? ಏಕಳುತ್ತಿರುವೆ? ಯಾರಾದರೂ ಬೈದರೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ನಳರಾಜನ ಹೆಂಡತಿ ಸುವಾಲಿಯು ಸೋನಾಯಿ ರಾಜರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. “ನಮ್ಮ ಗಡಕ್ಕೆ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಾಗ ನಿನ್ನ ಗಡದಲ್ಲಿ ಜೀತದಾಳಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದೇವೆ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ‘ನೀವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗಲೇ ನಮಗೇಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಜೀತದಾಳಾಗಿ ದುಡಿಸಿದ್ದೇವಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಪಾಪಪುಣ್ಯ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ’ ಎಂದನು. ನಳರಾಜರು ‘ಸೋನಾಯಿರಾಜರಿಗೆ ನಮ್ಮ ರಾಣಿಯರು ಈಗ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ನಿನಗೆ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ನನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ನನಗೆ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರೆ

ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಪೆಲೋತಿರ ಸಗಾಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ಸೋನಾಯಿ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ನವಿಲು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸೋನಾಯಿರಾಜರು “ನವಿಲು ಸುಟ್ಟು ತಿಂದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಆ ನವಿಲು ಇದಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಣಿಯು “ಪ್ರಭುಗಳೇ ನಾನು ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಬರುವುದರೊಳಗೆ ನವಿಲು ಹಾರಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇವತ್ತಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಬರಗಾಲ ಕಳೆದಿದೆ. ವಜ್ರಾ ಹೋದಳು (ಅಂದರೆ ಕೆಟ್ಟಕಾಲ ಹೋಯಿತು) ಈಗ ದಜ್ರಾ ಬಂದಳು ಎಂದು (ಅಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯಕಾಲ ಬಂದಿದೆ ಎಂದರ್ಥ) ಮಾತಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಟ್ಟ ಮೀನು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮೀನು ಮತ್ತು ನವಿಲು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸೋನಿಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಧನಕನಕಗಳು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತಾಗಿದ್ದವು. ಊಟಕ್ಕಿಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಮಾದಲಿ ಉಂಡೆ ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವದು ಕಂಡಿತು. ಉದ್ಯಾನವನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಚ್ಚಹಸರಾಗಿ ನಳನಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹರ್ಷದಿಂದ ರಾಜಭಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಕೊಸಮಣ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದಳು. ಆ ಮಗನಿಗೆ ಡೋಲಾ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಮಗು ಮುದ್ದುಮುದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಬಿದಿಗೆ ಚಂದ್ರಮನಂತೆ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದನು. ಒಂದು ದಿನ ರಾಜ-ರಾಣಿಯರು ತೀರಿಹೋದರು. ಡೋಲಾ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು ದೇವಲಿ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆ ಆದನು. ಇತ್ತ ನಳರಾಜನಿಗೂ ಮಾರವಾಣಿ ಎಂಬ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಳು. ಮಗಳು ತಂದೆಗೆ (ತೀಜ ಬುರಾಣು ಬಾ) ತೀಜ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ತೀಜ ಹಾಕಿಸಿದ್ದರು. ಮಾರವಾಣಿ ಗೆಳತಿಯರ ಜೊತೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅತ್ತಿಗೆಗೆ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಉಂಟಾಗಿ ಅತ್ತಿಗೆಯು

ಜೋರೆ ಸಾಜನಿಯಾ ಜೇರದೋರ ವಸಯೋ ನಣದ
ಬಾಯಿ ಜೇನಚಾವ ಸಣಗಾರ ಎಲ್ಯಾ ಭೆಲ್ಯಾ ಸೋನಾಯಿ
ಡೋಲ್ಯಾ ಫೋಡೊ ಬೇಟೊ ಪರದೇಶ ಎಲ್ಯಾ ಭೆಲ್ಯಾ’

ತನ್ನ ನಾದಿನಿಗೆ “ನನ್ನ ಗಂಡ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ?” ನೋಡು. ನಿನಗೇಕೆ ಅದರ ಅರಿವು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಬೈದಳು. ಸಿಟ್ಟಾದ ಮಾರವಾಣಿ ನಾದಿನಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದಳು. ಮಗಳು ಬೇಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿರುವದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಅಪ್ಪ “ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರು ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೀನೇಕೆ ಮಲಗಿದ್ದಿಯಾ? ಡೋಲಾ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದರೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಿಟ್ಟಿನ ಪಿತ್ತ

ನೆತ್ತಗೆರೆ ನದಿ ದಂಡೆಗೆ ಬಂದು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಅಲೆದಾಡಹತ್ತಿದಳು. ನದಿಯ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿರುವ 'ಕರುಂಜಣ' ಎಂಬ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒಂದು ಚೀಟಿ ಬರೆದು ಡೋಲಾನ ಗಡದ ಮೇಲೆ ಒಗೆ ಎಂದು ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಸಿದಳು. ಕರುಂಜಣ ಪಕ್ಷಿ ಹಾರುತ್ತ ಡೋಲಾನ ಗಡದ ಮೇಲೆ 'ಟಿರಿಟಿರಿ' ಎಂದು ಒದರತೊಡಗಿತು. ಬಳಿಕ ಕರುಂಜಣ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮಾನವನಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ "ಡೋಲಾ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿ ಮಾರವಾಣಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಆಕೆ ವಿರಹ ವೇದನೆಯಿಂದ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನೇ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದು ಡೋಲಾನಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಡೋಲಾನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದು ಈ "ಕರುಂಜಣ ಪಕ್ಷಿ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಒದರುತ್ತಿದೆ. ಡೋಲಾ ಅದನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ಹಾಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ ತಡ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಕರುಂಜಣ ಪಕ್ಷಿ ಪಟಪಟನೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಬಳಿಕ ಮಾರವಾಣಿ ಠಾಡಿಗಳಿಗೆ ಕರೆಸಿದಳು. ಅವರಿಗೆ ಹೋಗು ಬರುವ ಖರ್ಚುಕೊಟ್ಟು ಡೋಲಾನ ಗಡಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದಳು. ಠಾಡಿ ಸಾರಂಗಿ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಡೋಲಾನ ಗಡಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಾರವಾಣಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ಹಾಡುತ್ತಾ ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದನು. ಬಳಿಕ ಡೋಲಾ ಮಾರವಾಣಿಗೆ ಮದುವೆ ಆಗಲು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿ ಆಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲ ಹೆಂಡತಿ ದೇವಲಿಯು ಡೋಲಾನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಡಿ ಎಂದು ತಾಕೀತು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈತ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದ. ಇತ್ತ 'ಮಾರವಾಣಿ' ನೃತ್ಯಮಾಡಲು ತನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಉಡುಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಈ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆ "ನನ್ನ ಈ ಬಟ್ಟೆ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾಯಿತೆಂದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ತದಿಂದಲೇ ತೊಳೆಯುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ತಾಕೀತು ಮಾಡಿದಳು. ಅತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಗರುಡ ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಹಾರಿ ಬಂದು ಮಾರವಾಣಿಯ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ 'ಕಕ್ಕಸ' ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಮಾರವಾಣಿ ಅಣ್ಣ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾರವಾಣಿಯ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತಂಗಿಯನ್ನು ಖಡ್ಗದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾದ ಆಕೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಆಕೆಯ ಅತ್ತಿಗೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತಂತೆ. ಡೋಲಾ ಠಾಡಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಳರಾಜರ ಗಡಕ್ಕೆ ಮಾರವಾಣಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗಲು ಬರುವಾಗ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗಿ ಅಣ್ಣ ಕತ್ತರಿಸಿದ ನೀರಿನ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿಯಲೆಂದು ಹೋದ. ಆ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಮಾರವಾಣಿಯ ಸೀರೆ ಕಮಲದ ಹೂವಾಗಿ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತಿತ್ತು. ಠಾಡಿಯು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಹೋಗುವಾಗ ಈ ಹಾಡು

ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಠಾಡಿ ಹೂವು ಎಂದು ಎತ್ತಿದರೆ ಮಾರವಾಣಳ ತಲೆ ಕೈಗೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಶಿರವನ್ನು ಆಕೆಯ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಾಗ ಆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಜೀವ ಬಂದು 'ಸತ್ಯವತಿ' ಮಾರವಾಣಿ ಆದಳು. ಬಳಿಕ ಡೋಲಾ ಮಾರವಾಣಿಯರ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಬಂಜಾರ ಠಾಡಿ ಭಾಟರು ತಮ್ಮ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.^{೨೨}

ಕೊನೆ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಬೆಟಗೆರೆ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ : ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಜೀವನ-, ಪುಟ-೧೦೮.
೨. ಬೆಟಗೆರೆ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ : ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಜೀವನ-, ಪುಟ-೧೦೮
೩. ಸಂ. ಕೆ.ವಿ.ಪುಟ್ಟಪ್ಪ : ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಪುಟ-೨೦೩
೪. ಅದೇ,
೫. ಅದೇ, ಪುಟ-೨೦೪
೬. ಬೆಟಗೆರೆ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ : ಚಾರಣ ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಪುಟ -೧೦೯
೭. ಸಂ. ಕೆ.ವಿ.ಪುಟ್ಟಪ್ಪ : ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಪುಟ-೪೫೨ ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ.
೮. ಬಿ.ಟಿ.ಲಲಿತಾ ನಾಯಕರು: 'ರಖಿಬಗಂಜ್' ಹತ್ತಿರದ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೆಂದು 'ಬಂಜಾರ ಹೆಜ್ಜೆ'ಗಳು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಪತ್ರಗಾರ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು)
೯. ಈ ಹೆಸರಿನ ಊರುಗಳು ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಇವೆ. 'ತಾಂಡಾ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ದಾಡಾ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ 'ಡೇರಾ' ಎಂದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಲುಭಾನಾ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಜಾತಿ. ಇವರು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸಾಮಾನು-ಸರಂಜಾಮು ಕಳುಹಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ-ಕುದುರೆ ಮತ್ತು-ಬಂಡಿ ಆನೆಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು "ಧೂಮಗಡ" ಲುಭನಾಗಳು ಕುಸ್ತಿ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ್ದವರಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಗುಜರಾತದಲ್ಲಿ ತಾಂಡಾದ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಇವು ಯಾವವು ಮಖ್ವಿನಶಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಊರಾಗಿರದೆ ರೈಲಂ ಬಳಿಯ 'ತಾಂಡಾ'ದವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.
೧೦. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಸಂಪುಟ ಎರಡು-ಪುಟ-೩೦೧. (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು)
೧೧. ಭಾರತದ ಕಥೆ, ಪುಟ-೩೪೬. ವಿಶ್ವಕೋಶ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಷತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು.

೧೨. ಡಾ. ಆಹುಜಾ : ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಾನಪದ, ಪುಟ-೫೩, ೫೪. ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ ನವದೆಹಲಿ.
೧೩. ಡಾ. ಆಹುಜಾ : ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಾನಪದ, ಪುಟ -೫೫, ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ ನವದೆಹಲಿ.
೧೪. ಡಾ. ಆಹುಜಾ : ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಾನಪದ, ಜಾತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಬ್ಬಗಳು, (ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಾನಪದ) ಪುಟ-೯೮
೧೫. ಡಾ. ಆಹುಜಾ : ರಾಜಸ್ಥಾನ ಜಾನಪದ, ಜಾತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಬ್ಬಗಳು, ಪುಟ-೯೮
೧೬. ಸಂ. ಕೆ.ವಿ.ಪುಟ್ಟಪ್ಪ : ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಪುಟ-೨೦೨ ಸಾಹಿತ್ಯಭಾರತಿ ಮೈ.ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಕಟಣೆ
೧೭. ಫತೆಮಲ್ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತವಾದನು ಎಂಬುದು ಚಾರಣಗೀತೆ ಮತ್ತು ಬಂಜಾರ ಥಾಡಿ ಭಾಟರು, ಗಾಯಕರು ಹಾಡುವ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.
೧೮. ಕೆ. ಶಿವಣ್ಣ : ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ ಪುಟ-೨೯೭
೧೯. ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ ಪುಟ-೨೯೮ ಜನರಲ್ ಟಾಡ್‌ರವರು ಮೇವಾರ ರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉದಯಸಿಂಗ್‌ನ ಹೆಸರು ಸೇರಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.
೨೦. ಇದಕ್ಕೆ ಬಂಜಾರರು 'ಟೆಟೋಡಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಟೆಟೋಡಿ ಗೂಬೆ ಒದರಿತೆಂದರೆ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಯಾವುದೂ ಅಪಶಕುನವಾಗುವದಿದೆ ಎಂದು ತಾಂಡಾದ ಡಾವ ಸಾಣರು ಸೇರಿ ಒಂದು ಸಭೆಮಾಡಿ ಕುರೀ, ಮೇಕೆ ಅಥವಾ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. 'ಟೆಟೋಡಿ' ಒದರಿದರೆ ಕೆಟ್ಟ ಶಕುನವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.
೨೧. ಹನ್ನೆರಡು ರೀತಿಯ ವಿದ್ಯೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡವನಿಗೆ (ಬಾರಾಬಂಡಿ ವಿದ್ಯಾಧರಿ) ಬಾರಾಬಂಡಿ ವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.
೨೨. ಅಬದಾದಿಕ್ಕು ಅಂದರೆ ಆಗ್ನೇಯದಿಕ್ಕು
೨೩. ಉಗಮಣ - ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು
೨೪. ಆತ್ಮಣ - ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕು
೨೫. ಡೋಳಿಯಾ ಕೆಲ್ಟಾ - ಹೋರಿಕರು
೨೬. ೧). ಪದ್ಮನಾಯಕ ಕಂಬಳೂರು. ೨). ಭಾನಾನಾಯ್ಕ, ಕೋಲಾರ ತಾಂಡಾ ೩). ಪಾಂಡಪ್ಪ ಲಮಾಣಿ ಡೋಣಿ. ೪). ಚಿಮ್ಮಾನಾಯ್ಕ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮುಂತಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿದಾಗ ತಿಳಿದು ಬಂದ ವಿಷಯ.
೨೭. ಥಾಡಿ ಫಕೀರ ಬಾವಾ ಶಿವಮೊಗ್ಗ
೨೮. ಪಾಂಡಪ್ಪ ಲಮಾಣಿ, ನಾಗಾವಿ. ಶಂಕರನಾಯ್ಕ ಡೋಣಿ, ಕಸ್ತೂರಿ ನಾಯಕ-ತಾಂಬಾ. ಥಾಡಿ ಫಕೀರ ಬಾವಾ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮುಂತಾದವರ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದ ಸಂಗತಿ.

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು

ಬಂಜಾರರ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಪೀಠಿಕೆ :

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಪಂಚಾಯತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಚರ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಭಾರತೀಯ ಜನಪದ ಪಂಚಾಯತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆ ರೂಪ, ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತಾ ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದೇ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. "ವಿಶ್ವದ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಯೂ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಯಾ ದೇಶದ ಧಾರ್ಮಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತುಕೊಂಡೆ ಬಂದಿದೆ. ಗ್ರೀಕ್, ರೋಮ್, ಇಸ್ಲಾಂ ಮುಂತಾದ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಗಳಂತೆ ಹಿಂದೂ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಡನೆ ಮಿಶ್ರವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ನ್ಯಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು ಈಗಾಗಲೇ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ".^೧

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಧರ್ಮಾಧ್ಯಯನ (ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ)ದ ವಿಶೇಷ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು, ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರೂ ಆಗಿದ್ದ ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲು ಹತ್ತು ಜನ ಸದಸ್ಯರಿರುವ ಪರಿಷತ್ತು (ಲೀಗಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ) ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ನ್ಯಾಯಧರ್ಮದ ಒಂದು ಅಂಗವೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು

ಅರ್ಥವಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ನಿಯಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರದೆ ಆಚರಣ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಒಂದೇ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಚೀನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೂ ವ್ಯವಹಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಚೌಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ನ್ಯಾಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂದು ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದರ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಲಕ್ಷಣವು ವಿದಿತವಾಗುವುದು. ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಧರ್ಮವೇ ವೇದಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿದೆ.^೩ ಸಾಮಾನ್ಯಾಚಾರಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು, ಸ್ಮೃತಿಕಾರರು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.^೪ ಧರ್ಮವು ದೈವ ಪ್ರೇರಿತವಾದುದು. ಮಹಾಸಾವ್ರಾಟರಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವು (ಜಸ್ಪಿಸ್) ಅಶಕ್ತರನ್ನು ಸಶಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲದು ಎಂದು ಶ್ರುತಿಗಳು ಧರ್ಮದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರಿವೆ.^೫

ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಚನಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತವು ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ, ಸಮರ್ಪಕವಾದ, ನ್ಯಾಯಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಈ ನ್ಯಾಯಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿವಿಷಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಹಿತಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುವೆಂದು ಪ್ರೊ. ಬುಹ್ಲರ್, ವೆಸ್ಟ್ ಮುಂತಾದವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^೬ ಹಾಗೆಯೇ ಕುಲ, ಶ್ರೇಣಿ, ಪೂಗ, ಸಭೆ, ಮಹಾಜನ, ಅಂತಪಾಲದುರ್ಗ, ಸಂಗ್ರಹಣ, ದೋಣಮುಖ ಸ್ಥಾನೀಯ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ, ಮುದ್ರಿತ ಮತ್ತು ರಾಜಾಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.^೭ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಸುಧಾರಕರಿದ್ದರೆಂದು ಈ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ಹತ್ತಿರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದವರು ಇಂದಿಗೂ, ತಮ್ಮ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿದರ್ಶನಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಇಲ್ಲ. ದಂಡನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕರು, ನಾರದರು, ಕಾತ್ಯಾಯನರು ತೋರಿದ ಉದಾರ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಮಕ್ಕಳ, ನಿರ್ಗತಿಕರ ಹಾಗೂ ದುರ್ಬಲರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಸ್ಮೃತಿಕಾರರು ತೋರಿದ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಮೃತಿಕಾರರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಗತಿಪರ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ನ್ಯಾಯ ಸುಧಾರಕರಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.^೮ ಹೀಗೆ

ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಹಿಂದೂ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೂಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. “ಋಗ್ವೇದೋತ್ತರ ಕಾಲವೇ ಸಭೆಯ (ನ್ಯಾಯ ಸಭೆಯ) ಕಾಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಥವಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವೊಂದು ಅರ್ಥವೇ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.”^೯ ‘ಸಭೆ’ ಎಂಬ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಭೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ವಿಜಯಿಗಳಾಗಿ ಹೊರಬಂದ ಆನಂದ ನಿರಾಳತೆಗಳ ವಿಚಾರ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ^{೧೦} ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಕಕ್ಷಿದಾರನಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಳವೇ ಸಭೆ ಎಂದು ಶುಕ್ಲ ಯಜುರ್ವೇದದ ಪುರುಷವೇದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.^{೧೧}

ಹಾಗೆಯೇ ಪಾರಸ್ಕರ ಗ್ರಹ್ಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಭೆಯ ವಾತಾವರಣ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.^{೧೨} ಸಾರವತ್ತಾದ ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವಂತ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ನ್ಯಾಯ ನೀಡಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಭೆ ಸಾಧುವಾದ ಜಯಘೋಷಗಳಿಂದ ಮಾರ್ಮೊಳುಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಜಯರಾಮನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಭೆಯು ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದು ಜಾತಕಗಳು ವರ್ಣಿಸಿವೆ. ಜಾತಕಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಭೆ ಸಭೆಯೇ ಅಲ್ಲ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದ ಜನರು ಉದಾತ್ತ ಜನರೇ ಅಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಉದ್ಘೋಷಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.^{೧೩} ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಗಳ ಇರುವಿನ ಮಹತ್ವವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಾರದರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.^{೧೪} ಹಿಂದೂ ನ್ಯಾಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕುಲ ಗಣಗಳ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.^{೧೫} ಕುಲಗುರು ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮಂತರು ಕುಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.^{೧೬} ಕುಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗಣ ನ್ಯಾಯಾಲಯದವರೆಗೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ.^{೧೭} ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಅಪರಾಧಿ ಸಂಬಂಧಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದದ್ದು ಕುಲದ ಹಿರಿಯರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.^{೧೮} ಕುಲದ ಹಿರಿಯರು ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊಬ್ಬನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.^{೧೯} ಇಲ್ಲಿಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಅರ್ಹತೆಗಳಿರಬೇಕು. ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿ

ಆತ್ಮ ಸಂಯಮಿಯು, ಉತ್ತಮ ಕುಲದವನು, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಯು, ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು, ದೈವ ಭಯವುಳ್ಳವನು, ಉದಾತ್ತ ಗುಣಶೀಲಗಳನ್ನು ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸತ್ಯಸಂಧನು, ಭಾವೋದ್ವೇಗಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದವನಾಗಿರಬೇಕು.^{೨೦} ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಗಣ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಗ್ರೀಕ್ ಲೇಖಕರು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತವು ಅವರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿವೆ.^{೨೧} ಗಣಗಳ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಾರದರು ಸಮಯಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ.^{೨೨} ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಸ್ಮೃತಿಚಂದ್ರಿಕಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಯವೆಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಗುವ ಸಾಮೂಹಿಕ ನಿರ್ಣಯವೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವರ್ಣವೇದ^{೨೩} ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೆ ನಂತರದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಜನಪದರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಊರಿನ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸುಗಮವಾಗಿರಲೆಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಹಿತಕರ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆಯಬಾರದೆಂದು ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. 'ಪಂಚಾಯತ್' ಅಂದರೆ, ಪಂಚ ಜನರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಕೂಟ. ಊರಿನ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತನು-ಮನ-ಧನದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನೇ ತಾವು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತವರನ್ನು 'ಪಂಚರು' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಈ ಪಂಚರು ಊರನ್ನೇ 'ಆಯತ್' ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಶಿಷ್ಟರು 'ಪಂಚಾಯತ್', ಜನಪದರು 'ಪಂಚಾಯ್ತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಂಚಾಯತಿ ಎಂಬ ಉರ್ದು ಪದ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಊರನ್ನು ಮೇಲ್ತರಗತಿಗೆ ತರಬೇಕಾದರೆ ಪಂಚಾಯತದ ಪಂಚರಿಗೆ ಕಸಬುದಾರರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಆಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಂಬಾರರು, ಕಮ್ಮಾರರು, ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ, ಅಗಸರು, ನಾವಿಂದರು, ಚರ್ಮಕಾರರು, ದರ್ಜಿಗಳು, ಭಂಗಿಗಳು (ಊರನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವವರು) ಇವರ ಸೇವೆ ಊರಿನ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವಾಯಿತು. ಒಂದೊಂದು ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಉಪಕಸಬು ಮಾಡುವವರು ಒಂದೆಡೆ ವಾಸವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಕೇರಿಗಳನ್ನು, ದೈವ-ದೇವರುಗಳ, ಗುಡಿ-ಗುಂಡಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯ ಪಂಚಾಯತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರೆಂಬುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಈ ಪಂಚಾಯತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳು ಇಂತಿವೆ:

'ಲಿಪ್‌ಮನ್' ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾದಿಯೊಬ್ಬನು "ಜನಪದರ ಪಂಚರ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯು ಸಾಧ್ಯ. ಕೆಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದರು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ಓರೆಕೋರೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡವರು ತೋಳ್ಬಲ, ಹಣಬಲ ಉಳ್ಳವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಠೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಸಮಾಜದ ಓರೆ-ಕೋರೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡವನು 'ಧನಬಲದ ದರ್ಪಿಷ್ಟರಿಗೆ ತನ್ನ ಮತ ಕೊಟ್ಟು ಜೈ' ಎಂದದ್ದುಂಟು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿವುಳ್ಳ ಗರಡಿ ದಾಸಪ್ಪನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಅವಕೃಪೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗುತ್ತಾನೆ. ತೋಳ್ಬಲದವನ ಕಾಲ್ಕೆಳಗಿನ ಧೂಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥವರನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೇ 'ದಿ ಗ್ರಾಮರ್ ಆಫ್ ಪೊಲಿಟಿಕ್ಸ್' ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವಾದ 'ಪ್ರೊ. ಹೆರಾಲ್ಡ್ ಲಾಸ್ಕಿ'ಯವರು, "ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 'ಹರ್‌ಮನ್ ಫೈನರ್' ಎಂಬ ಇನ್ನೋರ್ವ ವಿದ್ವಾಂಸರು "ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ನೂರಕ್ಕೆ ೭೫ ಜನರು ಮತಚಲಾಯಿಸುವ ದನಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ.

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ 'ಬರ್ನಾಡ್ ಷಾರ್'ವರು "ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬುದೊಂದು ಕಳ್ಳ ಸಬೂಬು; ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಎಂಬುದೊಂದು ಬೂಟಾಟಿಕೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ದೇಶದ ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು ಮತ ಹಾಕಲು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ತುತ್ತು ಅನ್ನಕ್ಕೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲದವರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹಸಿವಿನ ದಾಹ ತೀರದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ತೋಳ್ಬಲ, ಧನಬಲವುಳ್ಳವರು ಚುನಾಯಿತರಾದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲಿನ ಯಾರೋ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಒಕ್ಕಣೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಗೈದವರು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಮಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಔದ್ಯೋಗಿಕ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಜನಸ್ತೋಮದ ಮುಂದೆ ಬುರುಡೆ ಪುರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. "ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬೊಗಳೆ ಬಿಟ್ಟವರೇ ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ, ಕಡು ಬಡತನವುಳ್ಳವರಿಗೆ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ, ದಲಿತರಿಗೆ, ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ದೇಶ ಸುತ್ತಲು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಬಂದ ವಿದೇಶಿ ಬರಹಗಾರರು ತಮ್ಮ ದಿನಚರಿಗಳಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ

ಭಾರತ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಗಳ ಕುರಿತು ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯದಿಂದ ಚುನಾವಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾಯಕ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿದವನು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಬಡಬಗ್ಗರನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಂತಹ ವಿದೋಹಿಗಳನ್ನು, ಕುಹಕಿಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯೆ ಬಲ್ಲವರು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರೂ ಸಹ ಅವರನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತ 'ಜೀ ಹುಜೂರು' ಎನ್ನುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನ 'ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂರವರು' "ದಿ ಡಿಸ್ಕವರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಯು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯವರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು; ಕೀಳುಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಯಾವ ಅವಕಾಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ಜಾತಿಗಳು ಅಲ್ಲ ಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಭಾವ ಎಲ್ಲ ಇದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆದರೆ ಜಾತಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾನವರನ್ನು ಕೀಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಅವರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಯಾವ ಅವಕಾಶವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವವರ ಮಧ್ಯೆ ಘರ್ಷಣೆಗಳು ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಗದವರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಬಲ್ಲರು"^{೨೪} ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪೀಠಿಕಾ ಮಾತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದು.

ತಾಂಡಾ ಗೋಲ್ ಪಂಚಾಯತ್ :

ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಕುಲ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಆ ಕುಲ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯನ್ನು 'ಕಹಾವತ್'^{೨೫} ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

**ಪಂಚ್ ಪಂಚ್ಯಾತ್
ರಾಜಾ ಭೋಜೇರೀ^{೨೬} ಸಭಾ,**

**ಸಕಳ ಕಛೇರಿ ರಾಮೇರೀ.
ಪಚಾರೇ ತೋ ಲಾಖ್
ಅಣಪಚಾರೆ ಸವಾ ಲಾಖ್**

ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವರು. 'ಪಂಚ' ಎಂದರೆ ನಾಯಕ್, ಕಾರಭಾರಿ, ಧಾವ, ಸಾಣ, ಭೋಳೊ, ತಾಳೊ ಇವರೇ ಪಂಚರು. 'ಪಂಚ್ಯಾತ್' ಎಂದರೆ ಇಡೀ ತಾಂಡಾದ ಜನತೆ. ಈ ಜನಸೋಮದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನ್ಯಾಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ 'ರಾಜಾ ಭೋಜನ್' ಸಭೆ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರಾಜಾ ಭೋಜನ ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಕಛೇರಿಯೇ ಸಭೆ. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದು (ಪಚಾರಿ ಜಗತ್) 'ಪಚಾರಿ ಲಾಖ್' ಅಂದರೆ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿ ಕುಳಿತಿರುವ, ನಿಂತಿರುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷದ ಮರ್ಯಾದಿ, ಅನಪಚಾರಿ ಲಾಖ್ ಅಂದರೆ ಈ ಸಭೆಗೆ ಬಾರದವರಿಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರದಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದಿ ಇದೆ ಎಂದರ್ಥ. 'ಸಗನ್ ಭಾಯಿ' ಸೇ ಕಸಳ್ ಕಾಯಿ ಭಾ" ಅಂದರೆ ನಗರದ ಎಲ್ಲ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರೇ ತಾವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿದ್ದೀರೇನು? ಎಂದು ಕೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಐಕ್ಯತೆಗಾಗಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ-ಕಲಹ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಉಗಮಿಸಿರಬಹುದಾದ ಆಯಾ ಸಮುದಾಯದ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವೈಖರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರತವಾದಂತೆ ಬಂಜಾರಿ ಸಮುದಾಯದ 'ಗೋಲ್' ಪಂಚಾಯತಗಳು ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಇತಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿವೆ. ಈ ತಾಂಡಾದ ಪಂಚಾಯತಗಳಿಗೆ ತಾಂಡದ ನಾಯಕನೇ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ (ಹೆಡ್ ಮ್ಯಾನ್). ಈತನ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕಾರಭಾರಿ (ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ), ಧಾವೋ(ಹಿರಿಯ ಅನುಭವಿ), ತಾಂಡಾದ ಐವರು ಪ್ರಮುಖರು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೋತ್ರದ ಜನ ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕರಾಗಿರುವರು. ಈ ನಾಯಕನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಧಾಡಿ, ಧಾಲ್ಯಾ, ನಾವಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಸಮಾಜದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರರು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಪಂಚಾಯತಿಯನ್ನು ಮೂರು ವಿಧದಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

೧. ನಸಾಬ್
೨. ಮಳಾವೋ ಪಂಚಾಯ್ತಿ (ಹಸಾಬ್)
೩. ಮೇಘಾಮಳಾವೋ

೧. ನಸಾಬ್ :

ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ತಂಟೆ, ತಕರಾರು, ವ್ಯಾಜ್ಯ, ಜಗಳಗಳನ್ನು ತೀರಿಸುವುದನ್ನು 'ನಸಾಬ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಇರುತ್ತದೆ. ನಾಯೇಕ್, ಥಾವೋ, ಕಾರಭಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಫಿರ್ಯಾದಿದಾರನು ನಾಯ್ಕರಿಗೆ ತನ್ನ ಅಹವಾಲನ್ನು, ಕುಕ್ಕುತ್ಯ ನಡೆದ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾಯಕನಾದವನು ಸಮಯ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿ ಕಾರಭಾರಿಯ ಮೂಲಕ ಅಪರಾಧಿಗೂ ಮತ್ತು ತಾಂಡಾದ ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿಗದಿತ ದಿನ ಮತ್ತು ನಿಗದಿತ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನಿಗದಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಆದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. 'ನಸಾಬ್'ದಲ್ಲಿ ವಾದಿ, ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಅಪರಾಧ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದರೆ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದ ಅಪರಾಧಿಗೆ ದಂಡ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ವಿಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ಅಪರಾಧಿ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಸಾಬ್‌ಗಳು ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದವು. ಈ ನಸಾಬ್‌ವು ತಾಂಡಾ ನಾಯಕನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಆಗಿದೆ. ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದವನು ಜಾಣ, ಕುಶಾಗ್ರಮತಿ, ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯವಂತನಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಖ ನೋಡಿ ಮೊಳ ಹಾಕುವಂತಿರಬಾರದು, ಮುಸರಿಗೆ ಆಸೆ ಪಡಬಾರದು. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನ ಪಟ್ಟ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನ ಮುಂದೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ವಿಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಫಿರ್ಯಾದಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ನಿಂತ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ಹೇಗೆ ಆತ ನಿರ್ಣಯ ನೀಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಆತ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಸಲ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಒಮ್ಮೆಯೇ ಬಂದು ದಾಖಲಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಮೂರೂ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ನಾಯಕ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ.

ಫಿರ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕರಣ ಒಂದು :

ಬೊಡಾವತ್ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ತುತ್ತಿಗೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ಬಡವನಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ೧೦೦ ರೂ. ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾಗಿ ತಾಂಡಾದ ಸ್ಥಿತಿವಂತರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ೧೦೦ ರೂ. ಸಾಲ ಕೇಳಿದ. ತಾಂಡಾದವರು ಯಾರೂ ಆತನಿಗೆ ಹಣ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆತನು ಊರಿನ ಒಬ್ಬ ಸಾಹುಕಾರನ

ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ೧೦೦ರೂ. ಸಾಲ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಾಹುಕಾರನು ಎರಡು ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ. ಆ ಷರತ್ತುಗಳೆಂದರೆ "ನಾ ಕೊಟ್ಟ ಈ ೧೦೦ ರೂ. ೮ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೮ನೆಯ ದಿನದ ಸಾಯಂಕಾಲ ೬ ಗಂಟೆಯ ಒಳಗಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ನಾನ್ವೇಳಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಣ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ದೇಹದಿಂದ ೧೦೦ ರೂ. ತೂಕದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ತಾಕೀತು ಮಾಡಿ, ೧೦೦ರೂ. ಸಾಲ ನೀಡಿದನು. ಬಡವ ಆ ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಬಂಡಿಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಬದುಕಿದನು. ಅಷ್ಟು ಮಾಡುವುದರೊಳಗೆ ಎಂಟನೆಯ ದಿನ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಎಂಟನೆಯ ದಿನ ಸಾಹುಕಾರ ಕೊಟ್ಟ ೧೦೦ರೂ. ಹಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಕೊಡಲು ಹೊರಟನು. ಅಂದು ಭಯಂಕರವಾದ ಮಳೆ, ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ ಹಳ್ಳ-ಕೊಳ್ಳುಗಳು ತುಂಬಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದವು. ಪ್ರವಾಹೋಪಾದಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಸಾಹುಕಾರನ ಬಳಿಗೆ ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ ೮ನೆಯ ದಿವಸದ ಸಾಯಂಕಾಲ ೬ ಗಂಟೆ ಮುಗಿದು ರಾತ್ರಿ ೧೦ಗಂಟೆ ಆಗಿತ್ತು. ಸಾಹುಕಾರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ "ಸಾಹುಕಾರರೇ ನಿಮ್ಮ ಹಣ ತಂದಿರುವೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ" ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಹುಕಾರ "ನಾ ಕೊಟ್ಟ ಅವಧಿ ಮುಗಿದಿದೆ. ೧೦೦ ರೂ. ತೂಕದ ನಿನ್ನ ದೇಹದಿಂದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೊಯ್ಯಬೇಕು. ಮುಂಜಾನೆ ಬಾ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿ ಕಳಿಸಿದನು. ಸಾಹುಕಾರನ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ೧೦೦ರೂ. ಹಣವನ್ನು ಆತನ ಪಡಸಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಓಡುತ್ತ ಊರ ಮುಂದೆ ಇರುವ ತೋಟದ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದ ಬಡವ ಆ ತೋಟದ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ನೀರು ಕುಡಿದನು. ಆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಂಗಡಿ ಹಣ್ಣನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ಹಣ್ಣನ್ನು ಹರಿದು ತಿನ್ನತೊಡಗಿದನು. ಅದೇ ಹಾದಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಪತಿಗಳು ಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ನೂರಾರು ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ತೀರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರ ಬಡವನು ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿಯು ಆತ ತಿನ್ನುವ ಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಕೊಡಿಸಿ ಎಂದು ಗಂಡನಿಗೆ ಕೇಳಿದಳು. ಹೆಂಡತಿ ಬಯಸಿದಳೆಂದು ಬಂಜಾರರ ಬಡವ ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವ ಹಣ್ಣಿನಿಂದ ಅರ್ಧ ಹಣ್ಣು ಪಡೆದು ತಿನಿಸಿದನು. ಕಾಕತಾಳೀಯವೆಂಬಂತೆ ಆತ ಕೊಟ್ಟ ಹಣ್ಣು ತಿಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿ ಗರ್ಭಧರಿಸಿದಳೆಂದು ಬೇಸತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬಂಜಾರ ಬಡವನ ಮೇಲೆ ತಾಂಡಾ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಫಿರಿಯಾದಿ ಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ಬಂಜಾರರ ಬಡವನು ನನ್ನ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆ ಹರಾಜಾಯಿತು ಎಂದು ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಹೊಂದಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕಾಡಿನೆಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ

ಒಡ್ಡ ದಂಪತಿಗಳು ಭಾವಿ ತೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ತುಂಬಾ ಆಳವಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಇನ್ನಷ್ಟು ಭಾವಿ ತೋಡಿದರೆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಆಗದೆಂದು ಭಾವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಳ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ತ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದವನು ಇದರಲ್ಲಿ ನೀರು ಇರಬಹುದೆಂದು ಮೇಲಿಂದ ಹಾರಿದರೆ ಒಳಗೆ ಭಾವಿ ಹಡ್ಡುತ್ತ ನಿಂತ ಒಡ್ಡನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಆಕೆ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಹೋದಳು. ಒಡ್ಡನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕೋಪಿತನಾಗಿ ಬಂಜಾರನಿಗೆ ಅಟ್ಟಾಡಿಸಿ ಬಡಿದು ತಾಂಡಾದ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ಒಯ್ದು ಫಿರಿಯಾದಿ ದಾಖಲಿಸಿದ. ಈ ಮೂರು ಫಿಯಾದಿಯನ್ನು ನಾಯಕ ಹೇಗೆ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನಾಯಕನ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ :

ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನು ಥಾವ, ಕಾರಭಾರಿ, ಥಾಲ್ಯ, ಥಾಡಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವರಿಂದ ಬಂಗಾರ ತೂಗುವ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ತರಿಸಿದ. ಅದರ ಜೊತೆ ಒಳ್ಳೆ ಹರಿತವಾದ, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತರಿಸಿದ. ಸಾಹುಕಾರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಒಡ್ಡ ಈ ಮೂವರನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ನಾಯಕನು ಮೊದಲಿಗೆ ಸಾಹುಕಾರನ ಫಿಯಾದಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಕರೆದು ಬಡವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಾಲದ ಹಣ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಹಾಗೆ ಕೈಗೆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ನಾಯಕನು ಊರ ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ “ಸಾಹುಕಾರರೇ ನೀವು ನಮ್ಮ ಬಂಜಾರನಿಗೆ ೧೦೦ರೂ. ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ ನಿಜ. ಆತ ನೀವು ಹಾಕಿದ ಷರತ್ತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯಿದೆ. ೧೦೦ರೂ. ತೂಕದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ೧೦೦ ರೂ. ತೂಕಕ್ಕಿಂತ ಜಾಸ್ತಿ ಆಗದ ಹಾಗೆ ಕೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳಿ. ೧೦೦ರೂ. ತೂಕಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಂಸ ಕೊಯ್ದರೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ದೇಹದಿಂದ ೧೦೦ ರೂ. ತೂಕದ ಮಾಂಸ ಕೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಹುಕಾರನು ನಾಯಕನ ಮಾತಿಗೆ ವಿಚಲಿತನಾಗಿ ೧೦೦ರೂ. ತೂಕದ ಮಾಂಸ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೇಗೆ ಕೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ೧೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾಂಸ ಕಡಿದೆನೆಂದರೆ ನನ್ನ ಗತಿ ಏನೆಂದು. “ನಾಯಕರೇ ಇದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ನಾನು ಹಾಗೆ ಷರತ್ತು ಹಾಕಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು” ತಾನು ಹಾಕಿದ ಫಿಯಾದಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ತಾಂಡಾದ ಪಂಚರಿಗೆ ಮತ್ತು ನಾಯಕನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಸಾವಕಾಶ ಸಾವಕಾಶ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಊರ ಕಡೆ ನಡೆದನು.

ಎರಡನೆಯ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ:

ಎರಡನೆಯ ಸರದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕರೆಸಿ ನಾಯಕರು “ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಇನ್ನು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ನಮ್ಮ ಬಡವನ ಹತ್ತಿರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ. ಮೂರು ತಿಂಗಳಾದ ಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ” ಎಂದು ನಾಯಕ ಹೇಳಿದಾಗ “ನಾಯಕರೆ, ೧೨ ವರ್ಷ ಮಕ್ಕಳಾಗದಿದ್ದಾಗ ೧೦೧ ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ್ದಾಳೆ ವಿನಃ ಕಲ್ಲಂಗಡಿ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬಡವ ಕೊಟ್ಟ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದ ಬಳಿಕ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು, ನಾನು ಫಿಯಾದಿ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯ್ತು” ಎಂದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ತಾಂಡಾ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಅಂತಿಮ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ:

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಒಡ್ಡನ ಸರದಿ ಬಂತು. ಒಡ್ಡನನ್ನು ಕರೆಸಿದ ನಾಯಕನು “ರೀ ವಡ್ಡರೇ, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂಜಾರ ಹಾರಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತಳೆಂದು, ನನಗೊಂದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಫಿಯಾದಿ ಮಾಡಿದ್ದೀರಾ? ಸರಿ. ಒಡ್ಡರೇ ನೀವೊಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ. ನೀವು ಭಾವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿ. ನಮ್ಮ ಬಂಜಾರಾ ಬಡವ ಬಂದು ಮೇಲಿಂದ ಹಾರಿ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ನೀವು ಸಾಯದಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡನು “ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತು ಹೋದಳೇನೋ ಸರಿ. ಮತ್ತೆ ನಾನು ಬಗ್ಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು, ಬಡವ ಹಾರಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು, ನಾನು ಸಾಯದೆ ಇರುವುದು, ಬಳಿಕ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಈ ಎಲ್ಲ ಕಿರಿ ಕಿರಿ ಬೇಡಪ್ಪ” ಎಂದು ಈ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯ ಉಸಾಬರಿಯೇ ಬೇಡವೆಂದು ತನ್ನ ಫಿಯಾದಿಯನ್ನು ವಾಪಸು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾಗಲಿ, ಪಂಚಾಯ್ತಿದಾರರಾಗಲಿ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನ ನೀಡುವ ನಾಯಕನಾಗಲಿ, ಪಂಚಾಯ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಬಹಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನಾಯಕರು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

೨. ಮಳಾವೊ ಪಂಚಾಯತಿ (ಹಸಾಬ್) :

ತಾಂಡಾದ ಪಂಚರಿಂದ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನವಾಗದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಂಡಾಗಳಿಂದ 'ನಸಾಬಿ' ಮಾತುಗಾರ, ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯುಳ್ಳವರನ್ನು ಕುಶಾಗ್ರಮತಿ, ಜಾಣ, ಚಾಣಕ್ಯರಂತಹ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತಿ ಮಾಡಿಸಿ ತೀರ್ಪು ನೀಡುವ ಸಭೆಗೆ "ಮಳಾವೊ" ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈ ಮಳಾವೊ ಪಂಚಾಯತಿ (ಹಸಾಬ್)ಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಉದಾಹರಣೆ ಮೂಲಕ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಬಂಜಾರರು ಲದೇಣಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಆಕಳು ಕರುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ನೀರು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಠಿಕಾಣಿ ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ಠಿಕಾಣಿ ಹೂಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಆಂಧ್ರದ ಕೋಡಪಲ್ಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ತಾಂಡೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಂತರು. ತಾಂಡದ ಹಿರಿ, ಕಿರಿಯರು, ಕನ್ಯೆಯರು ಹುಣಸೆ, ಸೌತೆ, ಕರಂದ್ಲಾ, ಗೆಣಸು ಹರಿದುಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತ ಕೋಡಪಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಆ ಕೋಡಪಲ್ಲಿ ಊರ ಮುಂದೆಯೇ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆ ಇತ್ತು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಬಂಜಾರ ಹುಡುಗಿಯರು ಕಾಡಿನಿಂದ ತಂದ ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಬಂಜಾರಿ ಕನ್ಯೆಯರು ನೋಡಲು ಬಹು ಚೆಲುವೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾಕೆ 'ಹೂನ್ರಿ' ಎಂಬ ಹುಡುಗಿಯ ಮೇಲೆ 'ಖುನಿಯಾ' ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಣ್ಣು ಬಿದ್ದು ಆಕೆಯನ್ನು ಪಳಗಿಸಿ ದೈಹಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದನು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಆ ಕನ್ಯೆ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿದಳು. ಈ ವಿಚಾರ ಬಹು ಬೇಗನೆ ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ಹುಡುಗಿಯು ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಗರ್ಭ ಯಾರಿಂದ ಧರಿಸಿದಳೆಂದು ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿಯು ಹೂನ್ರಿಯನ್ನು ಏಕಾಂತಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಆ ಹುಡುಗಿಯು ಮುದುಕಿಯ ಮುಂದೆ "ಊರ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಮನೆಯ ಖೂನಿಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿರುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯು ಒಂದು ಗಂಡುಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಡಿದಳು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಂಡದ ನಾಯಕ, ಕಾರಭಾರಿಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿತು. ಆಗ ಭಂಗಿ ಭುಕ್ಯಾ, ದೇಸಾನ ಮಗ ಕಸ್ವಾ, ಭೀಲು ಕಾರಭಾರಿ, ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ, ಈ ಎಲ್ಲ ನಾಯಕರು ಬಂದು ಜಮಾಯಿಸಿ

ಘೇರನ್ ಭಂದೋ ಧೇವಳ್
ನಾಯೇಕ್, ಧೇವಳ್ ಕತೊ,
ಪಂಚ್ ಪಂಚಾಯತ್
ರಾಜಾ ಭೋಜೇರಿ ಸಭಾ,
ಸಕಳ್ ಕಛೇರಿ, ರಾಮೇರಿ ನಾಯಕ."

ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ ಎಂಬುದು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರು 'ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನ' ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳೆಲ್ಲ ಶ್ರೀರಾಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಲದ ಮರದ ಒಂದು ಪಠಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ಬಳಿಕ ಭಂಗಿ ನಾಯಕನು "ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವನ್ನು ಈ ಸಭೆಗೆ ಎತ್ತಿ ತನ್ನಿರೆಂದು" ಆದೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದು ಸಭೆಯ ನಾಯಕನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಹುಡುಗನ ವಾರಸುದಾರರಾರೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಡೆರ (ಆಲದ) ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಕಾಗೆ ಕಾ ಕಾ ಎಂದು ಒದರಿತು. ಆಗ ಸಭೆಯ ಜನರು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮೌನವಾಗಿ ಈ ಹುಡುಗನ ವಾರಸುದಾರ ಈಗ ತಾನೆ ಒದರಿದ ಕಾಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ಕಾಗೆ ಕುಳಿತ ಸಭಾವರ ಮೇಲಿಂದ ಪಟ ಪಟನೆ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಕಾಗೆ ಹಾಗೆ ಹಾರುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಒಡತಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ "ಕಾಗಲಾನಾಯಿ ಒಡೊ ಒಡೊ ಜಾರೊಜನಾ ಒಡತಾ ಕಚ" ಆ ಹುಡುಗನ ಹೆಸರನ್ನು 'ವಡತಾ'^೨ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆ ಅವತ್ತಿನ ಪಂಚಾಯಿಯಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡ ಗೋತ್ರದವರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕತನ ಇತ್ತಂತೆ. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡರು ಯಾರು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಆತನ ಹೆಸರಿಗೆ ಒಂದು ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊರೆ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪೇಠಾ ಸುತ್ತಿ ಹೂಂಕಾರ ತುಂಬಿದರಂತೆ. ಹೀಗೆ ಒಡೆರ ಆಲದ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು ನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ವಡತಿಯಾ ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಅಂದಿನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಯಾರ ಪಾತ್ರ ಹೇಗಿತ್ತು? ಅದನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಿದ ವಿವರವನ್ನು ಡಾಡಿ ಭಾಟರ ಈ ಕಹಾವತೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

"ಝಗಡೋ ಝರಪಲಾರೊ
ವೇಡೋ ಬಾಣ್ಣೋತೇರೊ

ಮತರೂ ಮೂಡೇರೂ
ವಾತ್ ವಿಸಳಾವತೇರೂ
ಸೋಟ್ ಜಾಟೋತೇರೂ
ಗಾವಣೊ ಕೇಳುತೇರೂ
ಫೂಂದಾ ಪಾಲತಿಯಾರೂ
ಫೋ ಫೋ ಕೇಳುತೇರೂ
ಹೂಂ ಭುಕ್ಯಾರೂ ಏನ ಸೇ
ಮೂಲ ಒಡತಿಯಾರೂ
ರೂಪ ಗೋರಾಮ ಪವಾರೇರೂ
ಓ ಒಡೇರ ರ್ಫಾಡೇರ ಹೇಟ್ ಬೇಟೆತೆ
ಜೇರ ಕಾರಣ ವಡತಿಯಾ ನಾಮ ಪಾಡೇಚ್”

ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಜಗಳ ಮಾಡಿದ್ದು (ಝರಪಲಾ) ಪವಾರ ಗೋತ್ರದವರು. ಈ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆ ಆಡಿದ್ದು 'ಬಾಣೋತ್' ಗೋತ್ರದವರು. ಈ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದವರು 'ಮೂಡ್' ಗೋತ್ರದವರು. ಹಾಗೆ ಜಗಳ ತೆಗೆಯಲು ಕಿವಿ ತುಂಬಿದವರೆ 'ವಿಸಳಾವತ್' ಗೋತ್ರದವರು. ಅದಕ್ಕೆ ನೀರೆರೆದವರು 'ಜಾಟೋತ' ಗೋತ್ರದವರು, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸುದ್ದಿ ಮಾಡಿದವರು 'ಕೇಳೂತ' ಗೋತ್ರದವರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದವರು 'ಪಾಲತಿಯಾ' ಗೋತ್ರದವರು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮೂಲ ಕಾರಣಕರ್ತರೆಂದರೆ ಒಡತಿಯಾ ಗೋತ್ರದವರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣವಾಗಿ ಆಲದ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು ನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿ ನಾಯಕರು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪೋ ಒಂದು ಗೋತ್ರವಾಗಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿತು. ಈ ಸಭೆಗೆ ಮಳಾವೊ 'ಹಸಾಬಿ ಮಳಾವೊ' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕ, ಕಾರಭಾರಿ, ಠಾವ-ಸಾಣರಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗೋತ್ರದವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿದ್ದರು ಎಂದು ಈ ಮೇಲಿನ 'ಕಹಾವತೆ' ಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮೇಘಾಮಳಾವೊ :

ಇದು ಮೇಘಾನಾಯಕನ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪಂಚಾಯತಿ ಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಮೇಘಾ ಮಳಾವೊ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಒಂದು ತಾಂಡಾದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ

ಸಮುದಾಯದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು, ನಿಯಮ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದ ಹೇಯ ಕೃತ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿರಬಹುದು. ಯಾವ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಕುಕೃತ್ಯ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಆ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕ ಒಂದು ಸರಿಯಾದ ದಿನ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ವಕೀಲರಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಇಬ್ಬರು ಸೋಜಾ (ದೂತರು)ಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಇಬ್ಬರು ಸೋಜಾಗಳು ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಾಯ್ಕರುಗಳಿಗೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಯಾ ತಾಂಡಾದ ನಾಯ್ಕರು ಅಹ್ವಾನಿಸಿದ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿ ನಡೆಯುವ ಪಂಚಾಯತದ ಸಭೆಗೆ ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಆರಿಸಿದವನ ವರ್ಚಸ್ಸು, ಗಾಂಭೀರ್ಯ ತುಂಬಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಸಿರಿ ತುಂಬಿದ ಮುಖಭಾವ, ಹುರಿ ಹಾಕಿದ ಮೀಸೆ, ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಹಳದಿ ಪಟಕಾ ಸುತ್ತಿದ ರೀವಿ, ಆತ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೋಲುವಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತ ರಾಜನೀತಿಯ ಗಂಧ ಅರಿತವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನನ್ನು 'ವಿನಯಧರ, ಮೇಘಾನಾಯಕ್, 'ಸೋನಾಸರಿಕ ಪಾಗಡಿವಾಳೋ' ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇವನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ ನಂತರ 'ನಸಾಬ್ ಘೋಳನ' ಒಂದು ಹಂತಕ್ಕೆ ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾದ ಪಂಚರೆಂಬ ವಿನಯಧರರು ಸೇರಿ ಗೌಪ್ಯವಾಗಿ ಪುನಃ ಚರ್ಚಿಸಿ ಒಂದು ಸರಿಯಾದ ತೀರ್ಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪು ಎಲ್ಲರ ಗಮನ ಸೆಳೆದು ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನೇ 'ಭೂಯಾಸತ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತೀರ್ಪನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವವರಿಗೆ 'ಘಣಯ' ಎಂದು ಕರೆದರು. ತಪ್ಪಿತಸ್ಥ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.^{೧೮}

ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಪಂಚಾಯತಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತಿಯು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿದೆ. ರಾವು ರಾರೋಡನ ಕಿರಿಯ ಮಗ ಚೀನಾ ರಾರೋಡನಿಗೆ ಸಂತಾನವಾಗದಿದ್ದ ಕಾರಣ ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಬಾಲಣ್ಣನ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನೆಂದು, ಈ ಮಗನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನೇ ಬಾಣೋತ್ (ಪಾಡಾ) ಉಪಗೋತ್ರವಾಯಿತು ಎಂದು ಠಾಡಿಭಾಟರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ (ಐ.ಎ.ಎಸ್.) ಇವರು ಮೇಘಾವತ್ ರಾರೋಡನ ಮಗಳನ್ನು ಚೀನಾ ರಾರೋಡನ ದತ್ತುಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದರಂತೆ.

ಮೇಗಾವತ್‌ನ ಮಗಳು ದೇವಲಿಗೆ, ಕೊಡಾವತ್‌ನ ಮಗ ದೇಗುವಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನನ್ನು ಯಾವ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಚರ್ಚೆ ನಡೆದು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಡಾವ-ಸಾಣರು, ನಾಯಕ, ಕಾರಭಾರಿಗಳು ಸೇರಿ 'ಭೂಯಾಸತ್'ಗೆ (ನ್ಯಾಯಪಂಚಾಯ್ತಿ) ವಿನಯಧರ (ಪಾಗಡಿವಾಳೋ) ಮೇಘಾನಾಯಕನನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದರು. ದಾಲ್ಹಿ ಮಾತಕರಣ್, ಮೋರೆ ವಿಂಜ್ರಾವತ್ ಭೂಯಾಸತ್‌ನ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ರೀವಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಈ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಜೋಹರಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೂರ್ತದಾಂಡಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ರೂಪ್ಲಾನಾಯಕರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯು ಒಂದೆ ಗೋತ್ರದ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವು ಯಾವ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ನಡೆಯಿತು. ರಾವು ರಾಠೋಡನ ಕಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಿದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ಬಾಲಣ್ಣನ ಮಗ ಬಾಲುವಿಗೆ ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ಮಗು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಾಗ ರಾಠೋಡ ಸ್ವಗೋತ್ರದ ಭೀಕಾನ ಮಗಳಾದ 'ದೇವಲಿ' ಎಂಬ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸಿ ಮದುವೆಯಾದನು. ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿತು. ಈ ವಿಚಾರ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಬಂಜಾರರಿಗೆ "ಬಾಲಾನ-ಭೀಕಾ ಮಾಯಿಜ್ ಮಾಯಿ ಸಗಪಣಕಿದೆ ಭಾಯಿ ಭಾಯಿ" ಎಂದು ಸುದ್ದಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಹರಡಿತು. ಜಾತ ಗೋತ್ರದವರು, ರಾಠೋಡ ಗೋತ್ರದವರು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಂತಹ ನೀಚತನಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಬೇಸರಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ತಿರುಗಾಡದಂತಾದರು. ಅತ್ತ ಜಾತ ಗೋತ್ರದವರು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ರಾಠೋಡ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕನ್ಯೆ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ರಾಠೋಡ ಗೋತ್ರದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕನ್ಯೆ ಸಿಗದಂತಾಗಿ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಗೆ ಈಡಾದರು. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ನಡೆದ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ 'ಭೂಯಾಸತ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭೂಯಾಸತ್ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ಜಾತ-ಭುಕ್ಯಾ ಗೋತ್ರಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ಈ ಕುರಿತು ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಸ್ವಗೋತ್ರ ಭುಕ್ಯಾದವರೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಗುವನ್ನು ಭುಕ್ಯಾ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಾದ ಮಂಡಿಸಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾತ ಗೋತ್ರದವರು ನಿರಾಯಾಸದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ರಜಪೂತ ರಾಠೋಡ ಗೋತ್ರದ ಶ್ರೀಮಂತ ಖಮದರಲಾಲರು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನನ್ನು ತಮ್ಮ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿರೋಧಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಗಳು ನಡೆದು ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ತಾರಕಕ್ಕೇರಿದಾಗ ಕೆಲ ಡಾವ-ಸಾಣರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಚವಾಣ ಗೋತ್ರದ ಹರ್ಜಿಸಿಂಗರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಂದು ಸಭೆ ನಡೆಸಿ, ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತು ವಾದ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆ ವಾದ ಹೀಗಿದೆ: ದೇಶ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದು ತಾಂಡಾ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಮಾಡುವ ನಾಯಕರ ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಾನೊಂದು ವಾದ ಮಂಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ನಾಯಕರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದನು. ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರೆತ ಬಳಿಕ ಹರ್ಜಿಸಿಂಗರು ಆ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಈ ಕೂಸಿಗೆ 'ಬಾಣೋತ್ ಗೋತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಾದ ಮಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹರ್ಜಿಸಿಂಗರ ಈ ವಾದಕ್ಕೆ ನೆರೆದ ಜನಸ್ತೋಮ ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟಿ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನ್ಯಾಯಸ್ಥನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮೇಘಾನಾಯಕರು ಕೂಡಾ ಹರ್ಜಿಸಿಂಗರ ಚವಾಣರ ವಾದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿ, ಈ ಮಗುವಿಗೆ "ಬಾಣೋತ್" ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿದರು.

ಈ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ದೂರ ದೂರದಿಂದ ಆಗಮಿಸಿ ಹರ್ಜಿಸಿಂಗರ ವಾದವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕರಿನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಮ್ಯಾಪೇಟದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಾಯಕ ಬಾಣೋತ್, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಂಚಾವರಂ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಖಂಡುಬಾಯಿ ಬಾಣೋತ್, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುದಗಲ್ಲ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಕೆಂಚನಗುಡ್ಡ ತಾಂಡಾದ ಭೀಮಾಜಿ ನಾಯಕ, ಆಸ್ಸಾಂ ರಾಜ್ಯದ ಭಾವನಗರ ರಾಮೋಚಲಿಯಾ ನಸಾಬಿ ದೋಳಿಯಾ ಮುಂಗಿ, ಅಹ್ಮದಾಬಾದಿನ ಅಮರವಾಡಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಶತಾಯುಷಿ ದೂದಾರಾಮ ಬಾವ, ಕೊಪ್ಪಳದ ಪೀರಬಾವ, ದಿಬ್ರೂಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೇವನಗರ ತಾಂಡಾದ ಲಲಿವರ್ಷದ ಭಾಪು ಗೋನಾನಾಯಕ, ಭಗತ ದೇನಾಸಂಗ, ಗುಜರಾತ ರಾಜ್ಯದ ಭಾವನಗರದ ಕಸ್ನಾನಾಯಕ, ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಚಿಡಿಯಾ ಮೂಡ, ಮುಚ್ಚಾಳೊಬುರಾಡೆ ಮತ್ತು ಕಾಳಿಘಾಟದ ಸುರ್ಜೆ ಬುರಾಡೆ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಚಂಬಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಾದೈನಗರದ ಹೇಮಾಬಾಯಾಜಿ ಮುಂತಾದವರು ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಈ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದರೆಂದು ಕೆ.ಬಾಲನಾಯಕರು "ಬಂಜಾರಾ ಧರ್ಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ" ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಹುಶಃ ಈ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತ ಕೇವಲ ನಸಾಬ, ಹಸಾಬ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಅಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಮೇಘಾ ಮಳಾವೊ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮೇಘಾ ಮಳಾವೊ ಎಂದರೆ ಮೇಘಾವತ್ ಪಾಡಾದ ಮೇಘಾನಾಯಕರೇ ಈ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯ ಜಡ್ಡನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ಮೇಘಾ ಪಂಚಾಯತಿ, ಮೇಘಾ ಮಳಾವೊ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಪಂಚಾಯ್ತಿ ನಡೆದ ನೆಲೆಗಳು :

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಪಂಚಾಯತಿ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದರೆ ಅಂದಿನ 'ಪುನಾರೊಕ್ಕ' ಇಂದಿನ ಪುಣೆ, ಅಂದಿನ 'ಸುರತೇರಿದಾಂಡಿ, ಇಂದಿನ ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಅಂದಿನ 'ಬೂದಿರಹಲ್' ಇಂದಿನ ಗುಜರಾತ, 'ಬಾರನಪುರೇರೊ ಚೌಕ್' ಇಂದಿನ ಆಗ್ರಾ ಮತ್ತು 'ಡೆಲ್ಲಿರೊ ಗೋಹೇರೊ ಖೇಡೊ' ಇಂದಿನ ದೆಹಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯಿಗಳು ನಡೆದುದರ ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಜನಮನ್ನಣೆ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾಯ್ಕರುಗಳೆಂದರೆ ಆಗ್ರಾದ ಖಾಂಗ್ರೂ ವಿಂಜ್ರಾವತ್, ಮಾಖೇಮ ಭೀ ಮತ್ತು ಸೋದಿ ಭುಕಿಯಾ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಠಾಖರ ಮತ್ತು ಮೋತಿ, ತೆಲಂಗಾಣದ ಭಂಗಿ-ಜಂಗಿಗಳು, ಮಂಗೂರು ಗಡದ ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ, ಮದ್ರಾಸದ ಬೋಡಾವತ್ ಮುಂತಾದವರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿದ ಗೋರ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ರೂಪ್ಲಾ ನಾಯಕರು 'ಧಾರಾ'ಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.^{೨೯} ನ್ಯಾಯಪಂಚಾಯತಕ್ಕಾಗಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಂತಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ "ಧಾರಾ"ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳು ಇಂತಿವೆ.

೧. ಡೆಲ್ಲಿಚೌಕ ಘಡಧಾರಾ ಗೋರಪಂಚಾಯತ್

೨. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಜಧಾರಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್

೩. ಖಾಧರಧಾರಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್

೪. ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಗಡಧಾರಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್

೫. ಮಾರುಧಾರಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್

೬.. ಸಬರಮತಿ ಧಾರಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್.

೭.. ಗುಜರಾತಧಾರಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್

೮. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಖಾನ ದೇಶ ಮತ್ತು ನಿಮಾಡಾ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು.

೯. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಖೇರಾಳಿ, ತೆಲಂಗಾಣಾ

೧೦. ಬಾವನ್‌ಬರಾಡ್ ಧಾರಾ ಗೋರಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು.^{೩೦}

ಹೀಗೆ ಇವು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈಗ ಇವು ಯಾವವೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಧಾರಾ ಮಾದರಿಯ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳಂತೆಯೇ ಇಂದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತಾಂಡಾ ಪಂಚಾಯತ್ ಮತ್ತು ಫಿಯಾದಿಗಳು :

ಈ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಹು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಫಿಯಾದಿಗಳು ವೈವಾಹಿಕ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಾರಾ-ಮಾರಿಗಳು ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಏನಾಗಿದ್ದವೆಂದರೆ: ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತ ಇರುವ ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾವ ಗೋತ್ರದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಜಗಳಗಳಾಗಿ ಫಿಯಾದಿ ರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಪರಿಹಾರ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಮನ್ನಭದಾರರಾದ ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ ನಾಯಕರು ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನೇ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅದರನ್ವಯ ತನ್ನದೇ ಸಮುದಾಯದ ಸ್ವಗೋತ್ರದ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಅಪರಾಧವೆಂದು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಅಪರಾಧಿಯನ್ನು ಆ ತಾಂಡಾದಿಂದ ಹೊರಹಾಕುವುದು.^{೩೧} ಇದನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸ್ವ ಗೋತ್ರದವರನ್ನು ಭ್ರಾತೃಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ತಾಂಡಾದ ಪಂಚಾಯತ್ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಆಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್‌ವು ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಸದಸ್ಯರು ಸೇರಿ ಅವನನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೊಳಪಡಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಮೊದಲು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನೆರೆದ 'ಪಚಾರಿ ಲಾಖರ' ಮುಂದೆ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪನ್ನು ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಒತ್ತಾಯಗಳಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಹಲವಾರು ಸಲ ಪಂಚಾಯತ್ ಮುಂದೆಯೇ ಕಾದಾಟಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಇಂತಹ ಕಾದಾಟಗಳನ್ನು ನೆರೆದ ಜನಸ್ತೋಮದವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಶಮನ ಮಾಡಿದ ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಪೇಶಾವನ್ನು ತಲೆ ಮೇಲಿಂದ ತೆಗೆದು, ಬೀಸಿ ಒಗೆದಾಗ ಎರಡು ಕಡೆಯವರು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇವರ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.^{೩೧}

ಪಂಚಾಯ್ತಿ ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷೆಗಳು :

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ನ್ಯಾಯಪಂಚಾಯ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಾದ-ವಿವಾದ, ತೀರ್ಪಿನ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ಹೇಗಿರುತ್ತಿತ್ತೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಪರಾಧ ಎಂದು ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನವಾದಲ್ಲಿ ಆ ಅಪರಾಧಿಗೆ ತಾಂಡಾದಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿ ಹೊರಗಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರೂ ಅವನ ಜೊತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪರಾಧಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಸತ್ತರೆ, ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆ, ಮುಂಜಿವೆಗಳಿದ್ದರೆ ಯಾರೂ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಕೂಡಾ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ನನ್ನ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಬೇಡವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರೂರ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದವನು ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ಪಂಚಾಯತ್‌ದಲ್ಲಿ ಠರಾವು ಆದರೆ ಅಪರಾಧಿ ಧರಿಸಿದ ಚಪ್ಪಲಿಯಿಂದಲೇ ನಾಲ್ಕು ಸಾರಿ ಬಡಿದು ತಾಂಡಾದಿಂದ ಹೊರಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥವನ ಜೊತೆ ಯಾರಾದರೂ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಮಾತಾಡಿಸಿದವನಿಗೂ ದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಣ್ಣ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ೧೧ ಪೈಸೆಯಿಂದ ೧.ರೂ ದಂಡ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬಹಳ ಸೊಕ್ಕಿನವನಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ೨೫ ಪೈಸೆ ದಂಡ ಕಟ್ಟಿ, ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿ ಕತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ದಂಡದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಹಣವನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಾಂಡಾಗಳಿಂದ ಬಂದ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ಭಾಂಗ, ಸೇಂದಿ, ದಾರುಗಳಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಮರಣದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಅಪರೂಪ. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಯಾರಾದರೂ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೊಲೆಗಳು ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ನೀಡುವವರು ಅವನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಮೂರೇ ದಿನದ ಒಳಗಾಗಿ ಕೊಲೆಯಾದವನ ಸಂಬಂಧಿಕರು, ಸ್ನೇಹಿತರು ಸೇರಿ ಮರಣದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತೀಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶಗಳಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.^೫ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳ ಕುರಿತು ಈ ಎರಡು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಚಾಡಿಕೋರನಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ೬೦ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಚಾಡಿರ್‌ಸಾಕ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

೨. 'ಮಾಲೇರ ಮೋಲ'ದ ಶಿಕ್ಷೆ ಅಂದರೆ ಕಳ್ಳನಿಗೆ ತಾನು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಬೆಲೆ, ೨೫ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ "ಮಾಲೇರ ಮೋಲ ಶಿಕ್ಷೆ" ಎಂದು ಇಂದಿಗೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ.

೩. 'ಹೋಕಾರ ಸಾಕ್'ದ ಶಿಕ್ಷೆ ಸೇರುವ ಹೋಕಾ ಕಳ್ಳನಿಗೆ ೬೦ರೂ. ದಂಡ ವಿಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ 'ಹೋಕಾರ ಸಾಕ್'ದ ಶಿಕ್ಷೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

೪. 'ಪಾಟೇರ ಸಾಕ್'ದ ದಂಡ : ಕುರಿ ಅಥವಾ ಆಡುಮರಿಯನ್ನು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ಸಿಕ್ಕವನಿಗೆ ೬೧ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಪಾಟೇರ್ ಎಕ್ಕೇ ಪರ್ ಸಾತ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದವನಿಗೆ ಭವಾನಿ, ಕಂಕಾಳಿ, ಮೀಟು ಭುಕ್ಯಾ, ನಾನುಸಾದ, ಮತ್ತು ಸೇವಾಲಾಲರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಣೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಬೇವಿನ ತಪ್ಪಲ ಮುಟ್ಟಿಸುವುದು ಮಾಡಿ ಆತ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧ ನಿಜನೋ ಸುಳ್ಳೋ ಎಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೫. ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ, ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಅಪರಾಧಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ದೇಹ ದಂಡನೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡುವ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಿದ್ದರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಬೇವಿನ ಟೊಂಗೆ ಮುರಿದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕಿ ಅದರ ಚಿಬಕಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಜಗಳಗಳಿದ್ದರೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಧಾವ-ಸಾಣರುಸೇರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಜಗಳವನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಬೇರೆ ಬುಡಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಕೊನೆ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

- ೧. ಕಂಠೀರಾವ್ : ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ, ಪುಟ-೯-೧೦
- ೨. 'ಮನುಭಾಷ್ಯ' ೧

೨. “ಧರ್ಮಶಬ್ದಾಃ ಕರ್ತವ್ಯತಾ ವಚನಾಃ-ಮೇಧಾತಿಥಿಃ ಆಚಾರ ಸಂಭವೋಃ
ಧರ್ಮೋ ಧರ್ಮೇ ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ”
೪. “ತಃ ಸಾಮಯಾಚಾರಿಕಾನ್ ಧರ್ಮಾನ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಸಾಮ್ಯಃ”
೫. ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
೬. ಕಂಠೀರಾವ್ : ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ, ಪುಟ-೯-೧೦
೭. ಕಂಠೀರಾವ್ : ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ, ಅದೇ ಪುಟ-೨೦
೮. ಕಂಠೀರಾವ್ : ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿ, ಅದೇ ಪುಟ-೨೨
೯. ಯುಗಯುಕ್ತಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುಟ-೨೨೨-೨೨೩.
೧೦. XXX-6 -ಉದ್ಧರಿತ
೧೧. III.13 -ಉದ್ಧರಿತ
೧೨. ಯುಗಯುಕ್ತಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುಟ-೫೦೯.
೧೩. III.೧೮, ನೋಡಿ ಮಹಾಭಾರತ, ಸಂಪುಟ.೩೮-೫೮
೧೪. ಯುಗಯುಗಾತ್ರಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪುಟ-೩೬೦. -೧೮೬
೧೫. ಬೃ. ಸ್ಮೃತಿ. ೯೪ (Gos, P-೧೬)
೧೬. ನಾ.ಪು. ಪೀಠಿಕೆ, ೨. ಎಸ್.ಬಿ F XXXIII, P.67: ಮನು VII-2
೧೭. XII. 107, 6-32.
೧೮. ನಾ. ಪು. Introd , I,7 (S.B.E, XXXIII, P. 61)
೧೯. XII, 107., ಉದ್ಧರಿತ.
೨೦. X .1-2 , ಉದ್ಧರಿತ.
೨೧. II. Pp , 222-223.
೨೨. ಮಿತಾಕ್ಷರ, ಉದ್ಯತ, 1-6
೨೩. viii. 10.5, ಉದ್ಯತ
೨೪. ಡಿಸ್ಕವರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಅಧ್ಯಾಯ-VI. ಪುಟ-೨೩೪.
೨೫. ಗುಜರಾತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಪುಟ-೬೭೪.
೨೬. ಈ ರಾಜಾಭೀಜ ಯಾರು ಎಂದು ತಮಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಕಾಡಬಹುದು.
ಈ ಹೆಸರಿನ ಅರಸರು ವಿವಿಧ ಭೋಜರಾಜನೋ? ಧಾರಾನಗರದ ಭೋಜನೋ
(೧೦೫೦) ಮಹಮ್ಮದ ಫಜನಿಯು ಕಾಲಿಂಜರ ಪುರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದಾಗ
ಭೋಜರಾಜರು ಸೇರಿ ಅವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರಾರು
ಭೋಜರು ಆಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬಂಜಾರರ ಕಹಾವತೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗುವ
ಭೋಜನು ರಾತೋಡರ ರಾಜರತ್ನಸಿಂಗನ ಪುತ್ರಿ (ರಾವದುರಾಜಿಯ) ಮಗಳಾದ

ಮೀರಾಬಾಯಿ ಗಂಡ ಭೋಜರಾಜನೇ ಬಂಜಾರರ ಸಭೆಯ ನ್ಯಾಯವಾದಿ
ಆಗಿರಬೇಕು. ಈತ ಚಿತ್ತೋಡವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರಾಣಾಸಂಗನ ಮಗ ಭೋಜರಾಜ.ಈತ
೧೫೧೭ರಲ್ಲಿ ವಿಧಿವಶವಾದನು. ಈತನೇ ಬಂಜಾರರ ಕಹಾವತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ
ರಾಜಾ ಭೋಜನೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈತ ಬಂಜಾರರ ‘ಪವಾರ’ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ
ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೨೭. ಒಡೆರ ರುಠಾಡೆರ ಹೇಟ ಸಭೆಗೆ ಕುಳಿತಿರುವರು. ಒಡತ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಕಾಗೆ ಹಾರಿ
ಹೋದದ್ದಕ್ಕೆ ಒಡತಿಯಾ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಇದು ಸದ್ಯ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ
ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ದಂತಕಥೆ. ಬರತಿಯಾ, ಒಡತಿಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ೧೪-೧೫
ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಚವ್ವಣರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ
ಕಾಣಬಹುದು.
೨೮. ಕೆ. ಬಾಲಾನಾಯಕ. ಪುಟ , ೧೩ ೧೪.
೨೯. ರೂಪ್ಲಾ ನಾಯಕ : ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಂಜಾರರು, ಪುಟ-೧೯೧-೧೯೨.
೩೦. ಬ್ರಿಗ್ಸ್ : ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ಓರಿಜಿನ, ಪುಟ ೧೭೯
೩೧. ಬ್ರಿಗ್ಸ್ : ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ಓರಿಜಿನ, ಪುಟ-೧೮೦.
೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ-೧೮೧.

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ಬಂಜಾರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ

ಬಂಜಾರರು ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ರೂಢಿ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂದಿ-ಕುಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶಿಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದು ಕೊಟ್ಟು ಬದುಕಿಸಿದೆ. ಕೆಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಶಿಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಲೇ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಅನನ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲ. ವಸ್ತು ಸ್ವೀಕಾರವೆನ್ನುವುದು ಮುಕ್ತ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಶಿಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನುಕರಣೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅತಿರೇಕದ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಶಿಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಸೊರಗುತ್ತಿದೆ; ಕೊರಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಶೋಷಿಸಿದೆ; ಇದರ ಮೂಲಕವೇ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಭಾವನೆಗಳು ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ತುಂಬಿ ಅವರ ಚಿಂತನಾ ಗತಿ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಗಾನ, ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಬಂಜಾರರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಿಂತ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಹಾಡುವಂತಹ ಸೃಜನಶೀಲರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕವಿಯಿತ್ರಿ 'ಆವಂತಿಸುಂದರಿ'ಯ ನಿರ್ದರ್ಶನ ಕೊಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆವಂತಿಸುಂದರಿ :

ಚೌಹಾಣ ವಂಶದ ಕುಲತೀಲಕಳಾದ ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯು ಕವಿ ರಾಜಶೇಖರನ ಪ್ರೇಯಸಿ. ರಾಜಶೇಖರನ ತಂದೆ ದುರ್ದಕ(ಮಹಿ)ನು ಚೇದಿರಾಜನ ಮುಖ್ಯ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ರಘುಕುಲತೀಲಕ ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನೇ ಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕವಿ ರಾಜಶೇಖರ. ಈತನಿಗೆ 'ರಾಜನೀ ವಲ್ಲಭ ಶಿಖಂಡ'^೧ ಎಂಬ ಬಿರುದಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯ ಪ್ರೇಯಸಿಯೇ ಚಾಹುಮಾನ ಕುಲದ ಆವಂತಿಸುಂದರಿ.

**ಚಾಹುಮಾನ ಕುಲ ಮೌಳಿಮಾಲಿಕಾ
ರಾಜಶೇಖರ ಕವೀಂದ್ರ ಗೇಹಿನಿ
ಭರ್ತುಃಕೃತಿಮವಂತಿ ಸುಂದರೀ
ಸಾ ಪ್ರಯೋಜಯತು ಮೇತದಿಚ್ಛತಿ||^೨**

ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯು ಕವಿಯಿತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಶ್ರೀ ಸುಶೀಲಕುಮಾರ ಥೇರೆಯವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.^೩ ಕವಿರಾಜನಾದ ರಾಜಶೇಖರನು ತನ್ನ 'ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಡೆ ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.^೪ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯು ಯಾವುದೋ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಳೆಂದು, ಅದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯು ಚಾಹುಮಾನ ಕುಲದವಳೆಂದೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲ ಸಂಜಾತಳೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ ದೋರ್ದಂಡ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ 'ಹಮ್ಮಿರ' ಮತ್ತು 'ಪೃಥ್ವಿರಾಜ' ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಚೌಹಾಣ ಕುಲದವರೆಂದೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವರೆಂದು ಕೆಲವರು. 'ಮಾಧವಿಯ ಶಂಕರ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಜಶೇಖರನೇ ಇವನೆಂದೂ ನಾಟಕತ್ರಯಕರ್ತನೆಂದೂ ಇವನು ಚೌಹಾಣ (ಚಾಹುಮಾನ)ಕುಲದ ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನೆಂದು ಕೆಲವರು. ಈ ರಾಜಶೇಖರನು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನೆಂದೂ, ಗುರುವೆಂದೂ, ಕರ್ಪೂರಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ರಾಜಶೇಖರನನ್ನು ರಾಜಗುರುವೆಂದೂ, ಜ್ಞಾನಬೋಧಕನೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ

ರಾಜಶೇಖರನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ರಾಜ ರಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದು, 'ಗುರುವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ."^೫ ಚೌಹಾಣ ರಾಜವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷನು ಸಾಮಂತದೇವನು. "ಬಿಜೋಲಿಯ" ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ವತ್ಸಗೋತ್ರದವನೆಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದೂ ಅಹಿಚ್ಛತ್ರವೆಂಬ ಸ್ಥಳದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ."^೬ ಇದರಿಂದ ಚಾಹುಮಾನ ಕುಲದ ಪೂರ್ವಿಕರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ, ಸಾಂಗ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಿಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೇವಾರದ ಗೋಹಿಲೋಟ ವಂಶೀಯರು ಮೊದಲು ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದು, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ದೇಶರಕ್ಷಣೆ, ದೇಹರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮ ಅವಲಂಬಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜಶೇಖರನು ಚಾಹುಮಾನ ಕುಲದವರು ಶ್ರೋತ್ರಿಯರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕದಂಬರು, ಪಲ್ಲವರು ಮೊದಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದು, ತದನಂತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದವರೆಂದು ಡಾ. ಭಂಡಾರಕರ್‌ರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.^೭ ಹೀಗೆಯೇ ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನಳಾದ ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಮೆಚ್ಚಿ ರಾಜಶೇಖರನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಗೋಹಿಲೋಟರದು ರಾತೋಡರ ಅರಸು ಮನೆತನ. ಈ ಅರಸು ಮನೆತನದವರು ಮೊದಮೊದಲಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿರಬೇಕು. ಆವಂತಿಸುಂದರಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಳಾಗಿ ನಂತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯ 'ಚಾಹುಮಾನ' ಅಥವಾ ಚೌಹಾಣ ಕುಲದವಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇಬ್ಬರು ಮದುವೆ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಿತ್ರಿ, ರಾತೋಡ ಮತ್ತು ಚೌಹಾಣ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಗಮನ ಸೆಳೆದಳು. ಹಾಗೆಯೇ 'ರಾಜತರಂಗಿಣಿ' ಬರೆದ ಕಲ್ಪಣನು ಚಂದಬರ್ದಾಯಿ ಗೋತ್ರದವನೆಂದು 'ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ'ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಜಗನಾಯಕ:

ಚೇದಿಯ ಪರಮಾಧೀನ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನದ ಕವಿ 'ಜಗನಾಯಕ'ನು ಚಾರಣ ಕವಿಯೂ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಕವಿ ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ.

ಚಾಂದಬರ್ಧಾಯಿ ರಚಿಸಿದ 'ಪೃಥ್ವಿರಾಜರಾಸೋ' ಹಿಂದಿಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸನಾದ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಯಶೋಗಾಥೆಯನ್ನು ರಂಜನೀಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಗನಾಯಕನು ಧರ್ಮನೀಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ "ಅಲ್ಪಾ ಮತ್ತು ಊದಲ ವೀರರ ಕಥೆ 'ಅಲ್ಪಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದ್ದು, ಈ ಕೃತಿಯು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಚನೆಯನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹೆ ಇದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಾದಾಗಿನಿಂದ ಇವತ್ತಿನವರೆಗೂ ರಾಜಪುಟಾಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವೀರಗೀತೆಯನ್ನು ವಾದ್ಯ ಮೇಳದೊಂದಿಗೆ ಹಾಡದ ಮನೆಯಿಲ್ಲ, ಗ್ರಾಮವಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ೧೧೫ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಫರೂಕಾಬಾದನ ಕಲೆಕ್ಟರಾಗಿದ್ದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಈಲಿಯೆಟ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು"^೪. ಅದನ್ನೆ ಇಂದು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪಾಠಾಂತರಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರು ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.^೫

ಈ ಜಗನಾಯಕನಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಬಂಜಾರರ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚಾರಣ ಕವಿ, ಆಶುಕವಿಯೆಂದರೆ ಅಕ್ಷರನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ತಾನಸೇನನ ಗೆಳೆಯ 'ತೇಜು ಗವಾಯಿ (ಬಂಜಾರ). ಈತನಿಗೆ ತೇಜುಗವಾಯಿ, ತೇಜು ಗಾವಣ್ಯಾ (ಗವಾಯಿ) ಎಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಅಕ್ಷರನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ 'ನಿರಕ್ಷರಿದೊರೆ'ಯಾದ ಅಕ್ಷರನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ತಾನೆ ಸ್ವತಃ ಹಾಡಿ ನೆರೆದ ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.^೬ ಹೀಗೆಯೇ 'ಪೃಥ್ವಿರಾಜರಾಸೋ' ದಲ್ಲಿ ಚಂದಬರ್ಧಾಯಿ ಕವಿಯೂ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನಿಗೂ ಜಯಚಂದ್ರನಿಗೂ ಉಂಟಾದ ರಾಜದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಜಯಚಂದ್ರರಾಜನ ನರ್ತಕಿ 'ಚಕೋರಿ'ಯನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಚಕೋರಿಯು ಗೂಢಚಾರಿಯಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ತನಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಜಯಚಂದ್ರನದು. ಇವಳು ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಾರುವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನರ್ತನ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಸುಕಿನ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿ ತನ್ನ ದೇಹದ ಅಂಗಾಂಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಗುರುತಿಸಲು ಆಗದಂತೆ ಗೌಪ್ಯವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಚಾಂದಬರ್ಧಾಯಿ ತನ್ನ 'ರಾಸೋ'ದಲ್ಲಿ ಈಕೆಯನ್ನು

ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಳಿಕ ನರ್ತಕಿ ಸಿಕ್ಕು ಶರಣಾಗುವುದು, ಮುಂದೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುವುದೆಂದರೆ ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕವಿಗಳೇ ನಮಗೆ ನಿದರ್ಶನ. ಮುಂದೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ವೀರಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಅಂತ್ಯ ಹಾಡಿದರು. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಒಡೆದು ಹೋಗಿದ್ದ, ಅನೈಕ್ಯತೆ, ಪರಸ್ಪರ ಸಂದೇಹ, ದುರಾಸೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ರಾಜರನ್ನು ಮೊಘಲರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸೋಲಿನ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕವಿಗಳಿಂದ ವೀರಗಾಥೆಗಳ ರಚನೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ರಚನೆ ಆದರೂ ಓದಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಪಡೆವ ಜನ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಸೋತು ಹೋಗಿದ್ದ ಜನತೆ ದೈವವನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು 'ದೇವರೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡು ಎಂದು' ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಣದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಮೊರೆ ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. ವೀರರು ತಮ್ಮ ತೋಳಬಲ ಸೋತಾಗ, ಮರೆತಾಗ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ.

ಮೀರಾಬಾಯಿ:

'ಮೀರಾಬಾಯಿ' ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನ ಕವಿಯಿತ್ತಿ, ರಾಜ ಪುಟಾಣದ ಭಾರತದ ಮೇರಾಪ್ರಾಂತದ ದೊರೆಯಾದ ರಾಠೋಡರ ರಾಜದುರಾಜಿಯ ಪುತ್ರಿ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೦೦ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಚಿತ್ತೋಡಿನ ಪವಾರ ಗೋತ್ರದ ರಾಣಾಸಂಗನ ಮಗನಾದ ಭೋಜರಾಜನನ್ನು^೭ ವಿವಾಹವಾದಳು. ಇವರ ಪ್ರೇಮಭರಿತ ದಾಂಪತ್ಯ ಆ ದೇವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಉಂಟು ಮಾಡಿತೇನೋ? ೧೫೧೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ನಲ್ಲ ರಾಜಭೋಜನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಧಿವಶವಾದನು. ಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಮೈದುನ ವಿಕ್ರಮನು ಚಿತ್ತೋಡಿನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ವೈಷ್ಣವ ಭಕ್ತನು ಇವಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದನು. ಪತಿವಿಯೋಗದ ನಂತರ ಮೀರಾ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಮರೆತು ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾದಳು. ಸ್ವತಃ ರಚಿಸಿದ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ತನ್ಮಯಳಾದಳು. ಇದು ಮೈದುನನಿಗೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೀರಾಳನ್ನು ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದನು. ಈ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ತನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಮೀರಾಬಾಯಿ ಮುಂದುವರೆಸಿದಳು. ಅವಳ ಈ ನಡತೆ ರಾಜಪುತ್ರ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳಂಕ ತರುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದರ್ಶಿಷ್ಠ ವಿಕ್ರಮನು

ಅವಳ ಕೊಲೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಆಕೆ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿದಳು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೋಡಿಗೆ ಅನೇಕ ಗಂಡಾಂತರಗಳು ಒದಗಿ ಬಂದವು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮೀರಾ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿದ್ದೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಆರೋಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಮೈದುನ ರಾಣಾವಿಕ್ರಮನೇ ಮೀರಾಳನ್ನು ಮರಳಿ ಚಿತ್ತೋಡಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೀರಾ ಸಹಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ನೀವು ಚಿತ್ತೋಡಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದಾಗ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಐಕ್ಯಳಾದಳೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ.

ಗುಜರಾತ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಮಥುರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರೂ ಈಚೆಗೆ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೀರಾ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯೆಂದೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವಳು ಬಂಜಾರರ ಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಪವಾರ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಳೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು, ಕವಿಯೆತ್ತಿಯರು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ಸಂತೋಧನೆ ಕೈಕೊಂಡು ಖಚಿತ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೀರ್ತಿ ಬಂಜಾರರ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾದ ಥಾಡಿ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಬಂಜಾರರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದ ಥಾಡಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಚರ್ಚಿಸೋಣ.

ಬಂಜಾರರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಥಾಡಿಯು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಸಂದೇಶಕಾರ, ಇವರದು ಪರಂಪರೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬೇರೆ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ವೈವಾಹಿಕ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಈತನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಗಿನಂತೆ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಶದ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸಲು ಅಲೆಯುತ್ತ ಹೋದ ಬಂಜಾರರು ಬೇಗ ಬೇಗ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೂಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಜಾರರು 'ಥಾಡಿ'ಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಮದುವೆಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ಮಕ್ಕಳ ವೈವಾಹಿಕ ನೆಂಟಸ್ತಿಕೆ ಕುದುರಿಸುವುದು, ಅವರ ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು, ಅವರ ಅಕ್ಷತೆ ಆಗುವವರೆಗೆ ಒಂದು ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಬಂಜಾರರ 'ದೂತನಾಗಿ' ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ಊರಿಂದ ಊರಿಗೆ ಅಲೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಬಂಜಾರ ತಾಂಡಾಗಳೆಲ್ಲ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಮಾಡುವುದು; ಅಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಬಂಜಾರರ ಪೂರ್ವದ ಅರಸರ, ವೀರರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸಾರಂಗಿಯ ಮೂಲಕ ಹಾಡಿ ರಂಜಿಸುವುದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮುಂಬೈ, ಪೂನಾದ ಕಡೆ ಹೋದ ಬಂಜಾರ ಜನರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಅವರ ಮುಂದೆ ಹಾಡಿ ತಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯವರು ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಅವನ ಖರ್ಚಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈತನು ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈತನ ವಾಸ್ತವ್ಯ ತಾಂಡಾದ ಸೇವಾಭಾಯಾನ ಕಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಮಾರಿದೇವತೆಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

'ಥಾಡಿ' ಬಂಜಾರರ ಮತ್ತು ಬಂಜಾರ ಗಾಯಕರ ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ನಂಬಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಬಂಜಾರರ ಜನಪದದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಏನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಇದು 'ಹಿಡಿದರೆ ಹಿಡಿ ತುಂಬ ಬಿಟ್ಟರೆ ಜಗತುಂಬ' ಎಂಬ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯೇ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಇದರ ವಿವರಣೆ ಕೊಡುವುದು ತೀರ ಕಠಿಣ.

ಭಾಷೆ :

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ತಾವು ಮಾತಾಡುವ ಭಾಷೆಗೆ 'ಲಮಾಣಿ' ಭಾಷೆ, 'ಲಂಬಾಡಿ, ಭಾಷೆ' ಬಣಜಾರ, ಬಂಜಾರ, ಗೋರಬೋಲಿ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಯು ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಬಳಸುವ ಪದಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಪದಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಭಾಷಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಹಿಂದಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾಗದಿಂದ ಅಂದರೆ ಧೋಲಪುರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವಲಸೆ

ಬಂದಾಗಿನಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾರವಾಡಿ, ನಿಮ್ರಾನ್, ಮಾಲವಿಯ, ಪಂಜಾಬಿ, ಭಾಷೆಗಳು ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಲೇ ಬಂದವು.

ಇವರ ಭಾಷೆಗೆ ಮೂಲ 'ಗೋರಬೋಲಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳು ಮಾರವಾಡಿ, ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ಅರಬ್ಬೀ, ಪಾರ್ಸಿ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಕುರಿತು ವಿದೇಶಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಎಂಥೋವನ್ ಮತ್ತು ಥರ್ಸ್ಟನ್‌ರು. " In the District of the North Karnataka, the Lamani have still retained their dialect but it contains many Marwari, Urdu, Gujrati and Bhilhi and few Marati and Kannada words"²² ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್‌ರು ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆ ತನ್ನ ಮೌಲಿಕ ರೂಪ ಬಿಡಲಾರದೇ ತನ್ನತನ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. 'As for their language, in many or the country they have lost their dialect and use the local language of the Non-Lamani majority population in their concentration the Lamani have successfully retained their language Banjari'²³.

ಹಾಗೆಯೇ ಕೆ.ಎಸ್.ಸಿಂಗ್ ಅವರು "They speak a dialect of marwari at home"²⁴ ಈ ಮಾರವಾರಿ ಭಾಷೆಯು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಉಪಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದು ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಳು ಬಂಜಾರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸೈಯದ್ ಸಿರಾಜ್ ಉಲ್ ಹಸನ್ ಅವರು Their home tongue is Gujrathi But they speak Marathi and Hindustani"²⁵ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದಾಗ ಮರಾಠಿ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬಳಸಿರಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆರ್. ವಿ. ಜಾಂಟ್ಲಿಹನ್‌ರವರು "Their home tongue which is a corrupt Gujrati"²⁶ ಎಂದು ಈ ಭಾಷೆಯು ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಜಿ.ಎ. ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್‌ರವರು "An Examination of the Specimens will Show that the Language Cloely agrees with ordinary collegial Gujrati"²⁷ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್‌ರವರು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಉಪಭಾಷೆಗಳ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾಗುವ ಹೆಸರೇ ರಾಜಸ್ಥಾನಿ. ಇದರ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್ ಈ ರೀತಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ರಾಜಸ್ಥಾನಿ (ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದಂತೆ) ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಹಿಂದಿಯ ಜನರ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಬುಂದೇಲಿ ಉಪಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದಿದೆ. ಅದರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಬುಂದೇಲಿ, ಮರಾಠಿ, ಭೀಲಿ, ಖಾಂದೇಶಿ ಹಾಗೂ ಗುಜರಾತಿಗಳಿವೆ. ಭೀಲಿಯನ್ನು ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ (ಮಧ್ಯ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಹಾಗೂ ಅರಾವಳಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು) ಕೂಡ ಮಾತನಾಡುವರು. ಅದರ ಪಶ್ಚಿಮ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವದತ್ತ ಲಖಂಡ, ಪಂಜಾಬಿ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಹಿಂದಿಯ ಬಗ್ರಿ ಉಪಭಾಷೆಯಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ, ಮರಾಠಿ, ಸಿಂಧಿ ಮತ್ತು ಲಖಂಡ ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಹೊರವಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ"²⁸

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಗಡಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿರಬಹುದಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಗೆ ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಹಾಗೂ ತನ್ನದೆಯಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಇತಿಹಾಸ ಇಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತದ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು. ಇದೊಂದು ಮಿಶ್ರಭಾಷೆಯಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಂಜಾರರು ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಭಾಷೆಯೂ ಯಾವ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ನಿಖರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಯು ಆರ್ಯಪರಿವಾರದ ಹಿಂದಿಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳಾದ ಮಾರವಾಡಿ, ಕೈರವಾಡಿ, ಕಾತ್ಯವಾಡಿ (ಜಾಲವಾಡಿ) ಲಮಾಣಿ, ಚಾರೋಟರಿ, ಜಮಪುರಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಮಾಲವಿ ಭಾಷೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಭಾಷೆಯು ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಭಾಷೆ, ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಧ್ವನಿಮಾ, ಆಕೃತಿಮಾಗಳ ಭಾವಗಳನ್ನು ಅತೀ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಹರಿದಾ ಶಿಕಾರಿ, ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಜಪೂತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೂ ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆ ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ. ಈ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಗುರುತಿಸಲು ಹೇಗೆ ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇವರ ಭಾಷೆಯೂ ಕೂಡ.

ಬಂಜಾರರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನಿಸಿದ ಮಗುವಿಗೆ ಕಲಿಕೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಕುಟುಂಬ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಬಂಜಾರಿ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಮ್ಯತೆ ಹೊಂದಿವೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದು. ಲಂಬಾಣಿ ತಾಟಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಾಟೋ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ತಾಟಿ, ತಾಟೋ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ಕನ್ನಡದ ಗಂಗಾಳವಾಗಿದೆ. ಬಂಜಾರ ತಾಟಿ ಸ್ತ್ರೀ ವಾಚಕವಾಗಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರೆ, ಮಾರವಾಡಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ವಾಚಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗಾವಡಿ, ಗಾಯ ಬಂಜಾರ ಗಾವಡಿ ಪದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಕಳಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾರವಾಡಿಗಳು ಗಾಯ, ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬಂಜಾರ ಮತ್ತು ಮಾರವಾಡಿಗಳು ಕನ್ನಡದ ಉಪ್ಪಿಗೆ ಲೂಣ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲೋಯಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಬಂಜಾರರು ಮತ್ತು ಮಾರವಾಡಿಗಳು ಲೋಯಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಗೂ ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಗೂ ಶೇಕಡಾ ೯೦ರಷ್ಟು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೋಲಿಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಪದಗಳನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬಂಜಾರ ಪದಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಪಶು-ಪ್ರಾಣಿಗಳು		ಅವಯವಗಳು	
ಬಂಜಾರಿ	ಕನ್ನಡ	ಬಂಜಾರಿ	ಕನ್ನಡ
ಕೂಕಡಿ	ಕೋಳಿ		
ಗಾವಡಿ	ಆಕಳು	ಹಾತ	ಕೈ
ಭೇಸಿ	ಎಮ್ಮೆ	ಭಾತಿ	ಎದೆ
ಬಳದ	ಎತ್ತು	ಆಂಕಿ	ಕಣ್ಣು
ವಾಗ	ಹುಲಿ	ದಾಡಿ	ಗಡ್ಡೆ
ಸಿಂಹ	ಸಿಂಹ	ನಾಕ್	
ಮೂಗು			
ಭೇಳಿ	ಮೇಕೆ	ಹಡಕಾ	
ಎಲಬು			
ಮಿಂಡಿ	ಕುರಿ	ಪಗ್	ಕಾಲು
ಮಿಂಡಾ	ಗಂಡುಕುರಿ	ಜಾಂಗ	ತೊಡೆ

ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆ, ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಯಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಬಂಜಾರು ಬಳಸುವ ಪದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಪದಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ:

ಕಾವ್ಲಾ - ಕಾಲುವೆ	ದಸ್ - ಹತ್ತು
ಪಾನ - ಎಲೆ	ಪಾಂಚ್ - ಐದು
ಝಾಡ - ಮರ	ತೀಸ್ - ಮೂವತ್ತು
ಭೇಸಾ - ಕೋಣ	ಲವೋ - ಕಬ್ಬಿಣ
ಕುತ್ತಾ - ನಾಯಿ	ಲೋಯಿ - ರಕ್ತ
ಮಾಳ್ಳಿ - ಮೀನು	ಅಂಕಿ - ಕಣ್ಣು
ಮಾಚಳಿ - ಮೀನು (ಮಾಸಳಿ)	ಟಾಂಗ - ಕಾಲು
ಹೋಟ್ - ತುಟಿ	ಮುಂಡೊ - ಬಾಯಿ
ಭೇನ - ತಂಗಿ	ಪೀ - ಕುಡಿ
ದಾದಾ - ಅಜ್ಜ	ಗಣ್ - ಎಣಿಸು
ಡೋಕರಾ - ಅಜ್ಜ ಮುದುಕಾ	ಸೋ - ಮಲಗು (ನೂರು)

ಕಾಳು-ಕಡಿಗಳು: ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವೀಕರಣ ಪದಗಳು

ಬಂಜಾರ- ಕನ್ನಡ	ಬಂಜಾರ- ಕನ್ನಡ
ಮುಟಕಿ - ಮಡಕಿಕಾಳು	ತಾಕ್ಕಿ - ತಕ್ಕಡಿ (ತಾ-ತ) ದ್ವೀಪ್ಪ
ಬೀಜಾ - ಬೀಜ	ವ್ಯಾಪರ - ವ್ಯಾಪಾರ
ಗಳ್ಳಾ - ಗಳ್ಳೇವು	ಸೇರ - ಸೇರು (ರ-ರು)
ಕುಡಾ - ಕುಡ	ಸಾಲಾ - ಸಾಲ (ಲಾ-ಲ)
ಪೂಜಾ - ಪೂಜೆ	ಬಡ್ಡಿ - ಬಡ್ಡಿ
ನವಣಕರ - ನಮಸ್ಕರಿಸು	
ಸನಕಿ - ಸಲಿಕೆ	ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪದಗಳು:
ಕೋದಾಳಿ - ಗುದ್ದಿ	ಸಿಕ - ಕಲಿ (ಸಿಕೋಣಿ)
ದಾಳ್ಯ - ಮುರಪಿ	ಪಾಟಿ - ಪಾಟಿ
ಹಾರಾ - ಹಾರಿ	ಗುಣಾಕಾರ - ಗುಣಿಸು
ಸುಗ್ಗಿ - ಸುಗ್ಗಿ	ಪೂಜೆ - ಸೊನ್ನೆ
ಗಾಡಿ - ಬಂಡಿ	ಓದ - ಓದು
ಮೀಣಿ - ಮೀಣಿ	ಫಾಸ್ - ಪಾಸ್
ಬಾರ್ಕೋಲ - ಬಾರ್ಕೋಲ	ನಪಾಸ - ನಫಾಸ್
ಉಳಿ - ಉಳಿ	ಲೇಕೋಕರ - ಲೆಕ್ಕಮಾಡು
ಬಾಚಿ - ಬಾಚಿ	ಏಕಲಕ್ - ಒಂದುಬರೆ
ಅಡಕೋತ್ತಾ - ಅಡಕೋತ್ತ	
ಕೊಯಿತಾ - ಕೋಯಿತ್	
ಚಂಚಿ - ಸಂಚಿ	

ಬಂಜಾರ ಜನರು ಕನ್ನಡದ ಸಂಚಿಗೆ ಚಂಚಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಪದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ್-ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತಗೊಂಡಿವೆ. ಈಗ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಾಗಿಯೇ ಪರಿಗಣಿಸಿವೆ. ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳು ಹೊಸ ದಾರಿ ತೋರಿವೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅವರ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮ ತೋರಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ಆಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಅವರ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗಿ ಪದಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆ ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿದೆ. ಇವರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಲಂಬಾಣಿ, ಹರಿಣ ಶಿಕಾರಿ, ಮತ್ತು ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯ

ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ಬಂಜಾರ (ಲಂಬಾಣಿ)ರು, ಹರಿಣ ಶಿಕಾರಿಗಳು, ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ೧೩೩೫-೧೪೮೦ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ತೊರೆದು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ತಾವು ನೆಲೆನಿಂತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸತೊಡಗಿದರು. ನೆಲೆನಿಂತ ಸ್ಥಾನಿಕ ಭಾಷೆಗಳು ಇವರ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಾಲು ಭಾಗದಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಿಕ ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದಗಳು ಇವರ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮನೆಮಾತಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಆಂತರಿಕ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮೂಲಭಾಷೆಯನ್ನು ತಲೆ ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪರಿಕ್ರಮಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಲಿಪಿ ಯಾವುದೆಂಬುದು ಮರೆತಿದ್ದರೂ ಇವರ ಭಾಷೆ ಗುಜರಾತಿ, ಮಾರವಾಡಿ (ರಾಜಸ್ಥಾನಿ)ಯೇ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ರಾಜಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬಂಜಾರರು ಸ್ವಧರ್ಮ, ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ನಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಗುಜರಾತನ್ನು ತೊರೆದು ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊಗಲದೊರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ “ಜಿಜಿಯಾ ಕರ”ವನ್ನು ಹೇರಿದನು. ಈ ಕರವನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪದವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಮತಾಂತರ ಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ಕುಲಕಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೆಲವರನ್ನು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಅವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಉಗುಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಂದ ಈ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಸೋಮವಂಶೀಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಠೋಡ, ಪವಾರ, ಚವ್ವಾಣ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಬಂಜಾರರಲ್ಲಿ ರಾಠೋಡ, ಚವ್ವಾಣ, ಪವಾರ, ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು, ಹರಿಣಶಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿವೆ. ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೂಲ ಒಂದೇ. ಇವರ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ನೆಲೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ. ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಾಮ್ಯತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ 'ಪಟೇಗಾರ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ರಾಜಸ್ಥಾನದಿಂದ ಈ ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿರುವ 'ಮಹಾಜನರು' ಅಗರವಾಲಾರು ಸಿಕ್ಕಲಿಗರೂ ಒಂದೇ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂಬ ವಿಚಾರ ನಾನು ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ತಿಳಿಯಿತು.

ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮೂಲವೃತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ಹರಿಣಶಿಕಾರಿಗಳು ಬೇಟೆಗಾರರು, ಚಿಗರಿಯ ಮಾಂಸ ಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಚಿಗರಿಯನ್ನೆ ಬೇಟೆ ಆಡುವುದು ಇವರ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಕಸುಬೇ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಅನ್ವರ್ಥಕ ನಾಮವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಬಂಜಾರರು ಮೂಲತಃ ಕೃಷಿಕಾಯಕದವರು. ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು, ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ವೀರಪರಂಪರೆಯ ಜನಾಂಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. 'ಸಾಣಿ'ಗೆ ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ 'ಚೀಕಲಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವರಿಗೆ ಚೀಕಲಿಗಾರರೆಂದು ಕರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಬಂಜಾರ, ಹರಿಣಶಿಕಾರಿ, ಸೋಮವಂಶ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ದೈಹಿಕ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳು :

ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಮುದಾಯದ ದೈಹಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿರುವುದು. ಇವರದು ಎತ್ತರದ ನಿಲವು, ಅಜಾನುಬಾಹು, ಮುಖತುಂಬ ಗಡ್ಡೆ, ತುಂಬಿದ ಗಲ್ಲ, ನಿಡಿದಾದ ಚೂಪಾದ ಮೂಗು, ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣಿಯಾದರೆ ಉಳಿದ ಸಮುದಾಯದವರು ದೇಹ ಗೌರವ ವರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡಗಳ ಮನೆ ದೇವತೆ 'ಅಂಬಾಭವಾನಿ'ಯೇ ಎಂಬುದು ಬಹುಮುಖ್ಯ.

ಭಾಷಾ ಸಾಮ್ಯ :

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಸಮುದಾಯದವರು ಆಡುವ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಇಂದಿನ ಗುಜರಾತಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನಿ, ಮಾಲವಿಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ

ಇರುವ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಈ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಕನ್ನಡ ಕತೆಯನ್ನು ಐದು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದಾಗ ಬರುವ ಸಾಮ್ಯ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಕಥೆ :

೧. ಒಂದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನರಿ ಇತ್ತು.
೨. ಅದಕ್ಕೆ ಹಸಿವೆ ಆಯಿತು.
೩. ಆಹಾರ ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು.
೪. ಅದು ದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಹಣ್ಣಿನ ಗಿಡ ನೋಡಿತು.
೫. ಆ ಹಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಯುತ್ತಿತ್ತು.
೬. ಹಣ್ಣು ನಿಲುಕಲಿಲ್ಲ.
೭. ಹಣ್ಣುಗಳು ಸಿಗದಿದ್ದರಿಂದ ನಿರಾಸೆ ಹೊಂದಿ ಆ ಹಣ್ಣು ಹುಳಿ ಎಂದಿತು.
೮. ಅವು ಬೇಡವೆಂದು ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು.

ಕನ್ನಡದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದಾಗ

೧. ಎಕ ಜಂಗಲಮಾ ಎಕ ಸಿಯಾಳ ಹತ್ತು.
೨. ತೆನೆ ಭೂಕ ಲಾಗಿ.
೩. ಫರಾಕನಿ ಶೋಧಮಾ ಜಂಗಲಮಾ ಫರತ್ತು ಹೊತ್ತು.
೪. ತೇ ದ್ರಾಕ್ಷನಾ ಝಾಡನೆ ಜೊಯಲ.
೫. ತ್ಯಾ ದ್ರಾಕ್ಷನಾ ಘಂಖಾಹತಾ ತೇ ದ್ರಾಕ್ಷನಾ ಘಂಕನೆ ಪ್ಲಂಚಾವಾ.
೬. ಗಣಾ ಉಂಚಾಕುಂದ ಕಾಮಾಸ್ಯಾ ಫತಾ ಪೋಚ್ಯೊ ಸಕ್ಕ ನಹಿ.
೭. ಫಳನ ಮಳವಾಲೆ ತೆ ನಿರಾಸ ಥೂ ದ್ರಾಕ್ಷನು ಫಳ ಖಾಟುಫಿ.
೮. ಎಂ. ಕೆಹಿತು ತ್ಯಾಹತಿ ಚಾಲುಗಯು.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಸೋಮವಂಶೀಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ (ಪಟೇಗಾರ) ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದಾಗ

೧. ಎಕ ಜಂಗಲಮ ಎಕಂ ನರಿ ಹೊತ್ತು.
೨. ತಿನಿ ಭುಕಲಾಗಿ.
೩. ಜೀನಿಸು ಧುಂಡತು ಜಂಗಲಮ ಧುಂಡತೆ ಫೀರತುತು.
೪. ತೈ ದ್ರಾಕ್ಷ್ಯನು ಛಾಡ ದೇಕಿ ಥಾ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಫಲ್ ಹೊತಾ

- ೫. ತೇ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಫಲ ಲೇವಾನು ಕರತಾ ಉಪ್ಪರ ವುಡೇ.
- ೬. ಮಾರಾಲಾಗ್ಯು ಕೆಟ್ಟು ಉಪ್ಪರ ಜಿಗ್ಯಾತರ ಭೀ ಫಲ್ ನೈಮಿಳಿ .
- ೭. ಫಲ್ ನೈ ಮಿಳಾತಾ ಪೈನಿರಾಶ ಹೀಕನ್.
- ೮. ದ್ರಾಕ್ಷಿನಾ ಫಳ ಖಿಟ್ಟಾ ಛ.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹರಿಣ ಶಿಕಾರಿಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದಾಗ

- ೧. ಎಕ್ ಉಗಡಾಮ ಎಕ್ ನೋರಿ ಹತ್ತೋ.
- ೨. ಇನ ಭೂಕ ಲಾಗಿರಿಧಿ.
- ೩. ಖಿವಾನೋ ದುಂಡತೋ ಛಾಯೇ.
- ೪. ಉಗಡಾಮ ಖಾವಾನೋ ದುಂಡತೋ ಯಗಳೋ ಜೋಯೋ.
- ೫. ಯೇವಿಕ ದ್ರಾಕ್ಷಿನು ರುಾಡ ಜೋಯು ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಹತ್ತು.
- ೬. ಯೇ ದ್ರಾಕ್ಷೀ ಲೇವಾಲ ಜೋಯೋ

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದಾಗ

- ೧. ಏಕ ಡುಂಗರ ಖೋಳಾಮ ಏಕ್ ಲೂಕಡಿವತ್ತಿ.
- ೨. ಓನ್ ಭೂಕ ಲಾಗಿರಿಧಿ.
- ೩. ಖಾಯೇರ ವಾಸ ಧುಂಡತಿ ದಡಿಯಾಮ ಫತ್ತಿತಿ.
- ೪. ಏಕ ದ್ರಾಕ್ಷೀರ ರುಾಡ ದೇಕ್ಷಿದಿ.
- ೫. ದ್ರಾಕ್ಷಿನ ತೋಡವಾಸ ಉಪ್ಪರ ಕೂದೇಲಾಗಿ.
- ೬. ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಳಿಕೊನಿ ಜನಾ ಈ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಖಾಟ್ ಕರನ ಛೋಡದೀನಿ.

ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಕಥೆಯಿಂದ ಉಳಿದ ಸಮುದಾಯದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ: ಮೂರು ಸಮುದಾಯದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿ ಮತ್ತು ಮಾರವಾಡಿ (ರಾಜಸ್ಥಾನಿ) ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತಿದೆ. ಅದರೂ ಕೆಲ ಶಬ್ದಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಭಾಷೆಗಳ ಪದಗಣ ಮತ್ತು ಪದಸಮುಚ್ಚಯಗಳ ಪೃಥಕ್ಕರಣದಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಷಿಕ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡು ಬರುವವು.

೧. ವರ್ಣಗಳು : ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪೃಥಕ್ಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವರ್ಣ ಸಾಮ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಂದು

ಶಬ್ದಗಳು ದೇವಭಾಷೆಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೃಸ್ವ 'ಎ' ಕಾರವು ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ದೀರ್ಘ 'ಏ' ಕಾರದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ಉದಾ: ಹರಿಣಶಿಕಾರಿ, ಸೋಮವಂಶೀಯರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ 'ಎಕ' ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಏಕ'ವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು.

೨. ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ : ಇಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಪಟ್ಟೇಗಾರ, ಲಂಬಾಣಿ, ಹರಿಣಶಿಕಾರಿಗಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ನರಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಗುಜರಾತಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಿಯಾಳ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿದೆ. ಗುಜರಾತಿಯ "ಸಿಯಾಳ್" ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಶೃಗಾಲದ ತದ್ಭವವಾಗಿದೆ.

೩. ಪದರಚನೆ : ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದಂತೆ ಅಡವಿ+ಅಲ್ಲಿ=ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಟವಿ+ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯ ಇದರ ಬದಲು ಪಂಗಡಗಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಮೇ, ಮಾ, ಮ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಗುಜರಾತಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜಂಗಲಮಾ, ಪಟ್ಟೇಗಾರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜಂಗಲಮ, ಹರಿಣಶಿಕಾರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಗದೌ, ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದಡಿಯಾಮಾ-ಡೂಂಗರ, ಖೋಳಾ ಮಾ

೪. ವಾಕ್ಯ ರಚನೆ : ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ ಮೊದಲು ಕ್ರಿಯಾಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, ಸಕರ್ಮಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ, ಕ್ರಿಯಾಪದ ವಾಕ್ಯರಚನೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಉದಾ :

- ೧. ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ದ್ರಾಕ್ಷಿ ನಾ ರುಾಡನೆ ಜೋಮು"
- ೨. ಪಟ್ಟೇಗಾರರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ತೈ ದ್ರಾಕ್ಷಯ ರುಾಡ ದೀಖಿ"
- ೩. ಹರಿಣ ಶಿಕಾರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ಯೇ ದ್ರಾಕ್ಷಿನು ರುಾಡ ದೀಕಿ."
- ೪. ಬಂಜಾರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ವೂ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ರುಾಡ ದೇಕ್ಷಿದಿ"
- ೫. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಂ ಅಪಶ್ಯತ್ ಸಂ. ದೃಶ್(ಪಶ್ಯ-ನೋಡು) ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಕೃತದ 'ದೀಖಿ' ರೂಪವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಏಕ್ ದೋ ಗರಾಮ. ನರಿಹೊತಿ, 'ಏಕ ಅಟವಿ ಮಧ್ಯ ಏಕ ಶೃಗಾಲ' 'ಹೋತ' ಮುಂತಾದ ರೂಪಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಆದರೆ ಗುಜರಾತಿ, ಪಟ್ಟೇಗಾರ, ಹರಿಣಶಿಕಾರಿ, ಬಂಜಾರ ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ

ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳ ಭಾಷೆಗಳು ಒಂದೇ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ರೋಮಾ ಜಿಪ್ಸೀಸ್ ಮತ್ತು ಬಂಜಾರರ ಭಾಷೆ

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜಿಪ್ಸೀಸ್ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರು. ಮಿಸ್ಟರ್ ವ್ಯಾಲಿ ಇನ್ಸ್ಟಾನ್ಸೆಂಟ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ನಂತರ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಜನಾಂಗೀಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದವರು ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಭಿಕ್ಷು ಚಮನ್‌ಲಾಲರು. ಚಮನ್‌ಲಾಲರು ತಾವು ಬರೆದ 'ಜಿಪ್ಸೀಸ್ ಫರ್ ಗಾಟನ್ ಚಿಲ್ಡ್ರನ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಜಿಪ್ಸಿಗಳು' ಮಧ್ಯ ಯೂರೋಪ್ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕಾಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಬಂಜಾರರಿಗೂ ಮತ್ತು ರೋಮಾ ಬಂಜಾರಿಗಳಿಗೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧ ಹೋಲಿಕೆಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾರ್ಜ್ ಬರೋರವರು ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಭಾಷೆಯೂ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಹೋಲುತ್ತದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು ಭಾರತದ ಮೂಲ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್. ಎಮ್. ಈ. ಗ್ರೆಲ್ಮನ್(೧೮೮೦) ಎ.ಜಿ ಪಾಸ್‌ಪತಿ ಇವರು ರೋಮ್ ಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರ 'ರಾಮ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಕೊಪರ್ನಿಕಸ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಮತ್ತು ರೂಮೆನಿಯನ್ನರದು ಒಂದೇ ರಕ್ತ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಜನಾಂಗದಿಂದ ಬಂದವರೆಂದೂ, ಅವರ ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಭಾರತೀಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲೇ ಇದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಬಂಜಾರರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಂತೆ ರುಮೆನಿಯನ್ನರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಮತ್ತು ಮಹಮ್ಮದ ಫಜ್ಜಿಯು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಮರಳಿ ಹೋಗುವಾಗ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋದಬಳಿಕ ಇವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾಲ ಕ್ರಮೇಣ ಇವರಿಗೆ ಗುಲಾಮಗಿರಿಗೆ ತಳ್ಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಭಾರತದಿಂದ ವಲಸೆ ಹೋದ ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಜಿಪ್ಸಿಗಳನ್ನಾಗಿ; ರುಮೆನಿಯನ್ನರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಇವರು ಜಿಪ್ಸಿಗಳಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಡಾ. ರೆಡ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಹಿಟ್ಟರನು ಸುಮಾರು ೨೮

ಸಾವಿರ ಬಂಜಾರರನ್ನು ವಿಷಾನಿಲ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಸಾಯಿಸಿದನು. ನಂತರ ಇವರು ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನಾಂಗವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಹಿಟ್ಟರ್ ಉಳಿದ ಬಂಜಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಳಿಸಿದನೆಂದು ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಚಮನ್‌ಲಾಲರು ಜವಹರಲಾಲ ನೆಹರು ಅವರ ಸದಾಶಯವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಂಡರು. ಆಗ ಇವರು ೩೦,೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಿಪ್ಸಿಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಇವರು ಭಾರತೀಯ ಬಂಜಾರರೇ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವುದೇ ನಿಖರ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಬೃಹತ್ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶದ ಜಿಪ್ಸಿಗಳೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸಹೋದರರು. ನಾವು ಮರೆತ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರ ಭಾಷೆ ಭಾರತೀಯವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ "ತೂ ಮ ಏಕ ರಕ್ತ" ಎಂಬಂಥ ಶಬ್ದಗಳು ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಚಮನ್‌ಲಾಲರು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಈ ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಐರೋಪ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಜಿಪ್ಸಿಗಳು ಬಂಜಾರರು ಅಥವಾ ಲಂಬಾಡಾಗಳೇ ಆಗಿರುವರು. ಮಿಲಿಯನ್ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಂಜಾರರು ಸ್ಪೇನ್ ರುಕೊಸ್ಲೋವಿಯಾ, ಹಂಗೇರಿಯಾ, ಯುಗೋಸ್ಲೋವಿಯಾ, ಮಧ್ಯ ಏಷಿಯಾ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೂಲ ನೆಲೆ ಭಾರತವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ ಸಿ.ಪಿ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರರು ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಜಾರೀ ಭಾಷೆಗೂ, ರೋಮಾನೀ ಭಾಷೆಗೂ ಹೋಲಿಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದು.

ಇಂಗ್ಲೀಷ್	ಜಿಪ್ಸಿ	ಬಂಜಾರಿ
Knife	ಚೂರಿ	ಛೂರಿ
Eye	ಅಂಕೆ	ಆಂಕೆ
Ear	ಕಾನ	ಕಾನ್
Nose	ನಾಕ್	ನಾಕ
Blood	ರಕ್ತ	ಲೋಯಿ
Milk	ತೂಡ್	ದೂಡ್
Water	ಪಾನಿ	ಪಾಣಿ

ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರರು ಮತ್ತು ಜಿಪ್ಸಿಗಳು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಇಬ್ಬರು ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಇವರ ಭಾಷೆಗೆ ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ “ಜಿಪ್ಸಿಗಳೆಂದರೆ ಮರೆತು ಹೋದ ಭಾರತೀಯ ಬಂಜಾರ ಸಹೋದರರು” ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ತಲಸ್ವರ್ತಿಯಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಕೈ ಮಾಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. ರಜನೀ ವಲ್ಲಭಚಂದ್ರ ಶಿಖಂಡ ಶೇಖರೋ ಯಸ್ಯ ಇತಿತದರ್ಥ:
೨. ಚಾಹುಮಾನ ಕುಲ ಚೌಹಣ ಇತಿಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಂ|| ಉದ್ಧರಿತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಚರಿತೆ, ಪುಟ-೬೦೪.
೩. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಚರಿತೆ, ಸಂಪುಟ-೨, ೬೦೪.
೪. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಚರಿತೆ, ಸಂಪುಟ-೨, ಕರ್ಪೂರ ಮಂಜರಿ, ಪುಟ-೧೦.
೫. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಚರಿತೆ, ಸಂಪುಟ-೨, ಪುಟ-೬೦೪.
೬. ಅದೇ, ಪುಟ-೬೦೪.
೭. Indian Antiquary January 1911 P-26-(See Porgin Elements in the Hindu Population)
೮. ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪುಟ-೪೫೬.
೯. ಅದೇ ಪುಟ-೪೫೬.
೧೦. ಫೈಜಿಯ : ಅಕ್ಬರ್‌ನಾಮಾದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತುಜಕ್-ಇ-ಜಹಂಗೀರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.
೧೧. ಈ ರಾಜಾ ಭೋಜನ ಹೆಸರಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಜಾರು ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು.
೧೨. ಹಾ.ಮಾ.ನಾ.: ಸುವರ್ಣ ಸಂಚಯ.
೧೩. ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ: ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಪುಟ-೨೨೮
೧೪. ದುರ್ಗಾಭಾಗವತ್ : ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪುಟ-೫೧. ಉದ್ಧರಿತ-ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಪುಟ-೫೧.
೧೫. ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಚರಿತ್ರಕಾರ ಕ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಕೋಶಿ ಮೂಲ ಫಿರ್ದೋಶಿಯ ಸಹ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ

- ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೆ. ಬಾಲನಾಯಕ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪು. ೫೭
೧೬. ಅದೇ, ಪುಟ-೫೭.
೧೭. ಮೆಕ್ಲೆಡಿಕೊಹ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕ್ಲೆಮೆಂಟ್ ಈ ಕೋಡಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಯತ, ಕೆ.ಬಾಲನಾಯಕ, ಪುಟ-೫೮.
೧೮. ಪಾಂಡಪ್ಪ ಲಮಾಣಿ, ಡೋಣಿ. ಶಂಕರ ನಾಯಕ ಗದಗ. ಕಸ್ನಾ ನಾಯಕ ಬಿಜಾಪೂರ, ಪದ್ಮಾ ನಾಯಕ ಕುಂಬ್ಳೂರ ಇವರು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳು.
೧೯. ಪೌರಾಗಡದ ದೂದಾರಾಮ ಪವಾರ, ಸೊಲ್ಲಾಪೂರದ ಭೀಮಸಿಂಗ ಆಡೆಯವರಿಗೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದು ಬಂದ ಸಂಗತಿ.
೨೦. ದುರ್ಗಾಭಾಗವತ್: ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪುಟ-೫೧
೨೧. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖಿಮದರ ತಾಂಡೆಯ ಸೋಮಿ ನಾಯಕರ ಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ.
೨೨. ಎಂಥೋವನ್ ಮತ್ತು ಥರ್ಸ್ಟನ್ : ೧೯೮೨-೩೩೪, ೧೯೦೯-೨೦೮ Caste and Tribes of southern India Vol-IV Bombay, Govt.
೨೩. A ಗ್ರಿಯರ್‌ಸನ್ Linguistic Survey of India. Vol-IX, Motilal Banaras Das Repr India-Irgan Family central Group Delhi-1968.
೨೪. ಕೆ.ಎಸ್. ಸಿಂಗ : ಪುಟ-೧೮೯.
೨೫. ಶೇರಿಂಗ್ ಎಂ.ಎ.: ೧೯೭೪-೩೩೯.
೨೬. ಆರ್. ವಿ. ಎಂಟ್ಲಿಹನ್ : ೧೯೯೦-೩.
೨೭. ಜಿ.ಜಿ.ಎ. : ೧೯೬೮-೪೫೩.
೨೮. ರಾಜಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆ, ಉಪಭಾಷೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ-ಪುಟ-೧೦೫.

*

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ಸಮಾರೋಪ

ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸ ಮರೆತವರಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕತ್ತಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಂಜಾರರೆಂದರೆ ಯಾರು? ಇವರು ಆರ್ಯ ಮೂಲದವರೋ? ದ್ರಾವಿಡ ಮೂಲದವರೋ? ಇವರು ತಮ್ಮ ಬಾಳ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದರು? ಎಂಬಂಥ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ತಿಳಿಯದ ಹೊರತು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಗತದ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಗತದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿಯುವುದು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ವರ್ತಮಾನ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಮಾರ್ಗ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಥನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದ ಈ ಗತದ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ರೂಪಿಸಿದ ಆಶಯಗಳ ಕುರಿತು, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಕುರಿತು, ಅವರು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟಗಳ ಕುರಿತು, ಅವರು ಸಾಧಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಕುರಿತು, ಅವರು ಎದುರಿಸಿದ ಅನುಕೂಲ, ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕುರಿತು, ಅವರು ಕೈಕೊಂಡ ಹೋರಾಟಗಳು, ಪರ್ಯಾವಸಾನ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಕುರಿತು, ಗತದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ತಲೆದೋರಿದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ತಿರುವುಗಳಂಥ ಕನಿಷ್ಠ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯುವುದಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಆದರೆ ಬಂಜಾರರ ಇತಿಹಾಸ ಅತೀ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಸಂಕೀರ್ಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಇತಿಹಾಸದ ಹಿಂದಿರುವ

ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ "ಬಂಜಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಥನ ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಸಮುದಾಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವು ಒಂದು. ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ಬರಹಗಾರನಿಗೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಲೋಕದ ಒಳಿತು-ಕೆಡುಕುಗಳ ಅರಿವು ಇದ್ದಾಗ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ-ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನು. ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ವಾಸ್ತವಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೊಂದಿದ ಬರಹಗಾರನು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಬೇಕು. ಈ ಮಾತು ಏಕೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ೯೦ ರಿಂದ ೨೦೧೩ ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಯಾಂತ್ರಿಕರಣ, ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಯಾಂತ್ರಿಕರಣ ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣದಿಂದ ಹಲವಾರು ದೇಶಗಳು ಮೇಲುಸ್ಥರಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ ನಿಜ. ಈ ಧೀಡರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಬೆರಗು ಚಕ್ಷುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಯಾರು ಪಾಲಾಗಿದೆ? ಎಂಥವರ ಪಾಲಾಗಿದೆ? ಯಾರ ಕುತ್ತಿಗೆಗಳಿಗೆ ಹಗ್ಗವಾಗಿದೆ? ಎಂಬುದರ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಚಿಂತನೆಗಳು ಏಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇವತ್ತಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಾಡಿಸಿದರೆ ಸಾಕು ತಿಳಿಯುತ್ತೆ.

ಸಮಾಜ ನಿತ್ಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಆಗಬೇಕು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಹರಿಹಾಯ್ತಿದ್ದರೆ, ೮೦ ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ತೀರ ಸರಳವಾಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಈಗಿನಂತೆ ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಸಮಾಜ, ಸಮುದಾಯ, ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಕರಾಳ ಛಾಯೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ನೂತನ ನಿಯಮಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ.

ಹಳೆಯ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯ-ನಂಬಿಕೆಗಳು ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ತಲೆದೋರಿವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ತೀವ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ, ಬದಲಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತದಾಗದೆ, ಬಹುತೇಕ ಸಮಾಜಗಳ ಜನರು ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯು ಏರುಪೇರಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ವಿಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಾತಿ-ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಲೋಕ-ರೂಢಿ, ನೈತಿಕ ನಿಯಮ, ಧಾರ್ಮಿಕತೆ, ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡೇ 'ಆರ್ಗಬನ್' ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ: ೧. ಭೌತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ೨. ಅಭೌತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ.

ಭೌತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾದಂತೆ ಅಭೌತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಭೌತಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, ಅಭೌತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಿದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರರು ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಜಾರರಿಗೆ ಕಾಡಿದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ರೈಲ್ವೆ ಆರಂಭವಾದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರೇ ಈ ಬಂಜಾರರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಾವು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ನಂಬಿಕೊಂಡ ಬದುಕು ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರೈಲ್ವೆ ಆರಂಭವಾದ ಬಳಿಕ ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿರಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದೊದಗಿತು. ಹಾಗಂತ ರೈಲ್ವೆ ಆರಂಭವಾಗಬಾರದೆಂದೇನು ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಹೋಗಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಅಹಾರ ಪೂರೈಸಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ರೈಲ್ವೆ ಆರಂಭವಾದ ಬಳಿಕ ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಪರದಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯವು ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿ, ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿ ತಿರು ತಿರುಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆನಿಂತ ಮೇಲೆ ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಆವಿಷ್ಕಾರವೂ ಆಗಿ, ಇವರ ಪಾರಂಪರಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ ವೃತ್ತಿಯೂ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿ ಇವರು ಇಂದು ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಮೂಲಭೂತ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಆಹಾರ, ವಸತಿ, ಬಟ್ಟೆ ಇಂತಹ ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂದು ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೂಲತಃ ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾದ ಬಂಜಾರ ಸಮುದಾಯದವರು ನೆಲನಿಂತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ವಾಸಿಸಲು ವಸತಿ

ಸೌಕರ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಜೋಪಡಿಗಳಂತಹ ಗುಡಿಸಲುಗಳಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಕೋಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇಕ್ಕಾಟವಾದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಗಾಳಿ, ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲೇ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಜನರು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸಾಲಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ವಾಸಕ್ಕೆ, ಉತ್ತಮವಾದ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು “ಕನಸಾಗಬಹುದೇ ಹೊರತು ದೊರೆತನದ ನನಸಾಗದು”.

ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬಂಜಾರರು ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗಾಳಿ, ಬೆಳಕು ಪಡೆಯದೆ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಸೇಂದಿ- ಸರಾಯಿಗಳಂಥ ಕಳ್ಳ ಭಟ್ಟಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಜೀವಿಸಬೇಕೆನ್ನುವರಿಗಂತು ಪೋಲೀಸರ ಕಿರಿಕಿರಿ ತಪ್ಪದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೊತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೂ ಚಿಂತೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂಬ ಹಠ ನನ್ನದಲ್ಲ. ಸೇಂದಿ ಸರಾಯಿಗಳಂಥ ಮಾದಕ ಪೇಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಇವರಿಗೆ ಸರಕಾರ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾದಕ ಪೇಯದಂಥ ಕಳ್ಳ ಭಟ್ಟಿ ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ವಯಸ್ಸಾದ ಅಜ್ಜ-ಅಜ್ಜಿ, ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಮಕ್ಕಳ ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರು ಹೊಸದಾಗಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಸಾರಿಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಒಂದೆ ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗಿ ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬಗಳು ವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬಗಳಾಗಿ ಒಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ಇಂದಿನ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ವಾಸದ ಮನೆ ಎಂದರೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಒಂದು ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಟುಂಬಗಳು ವಾಸಿಸುವ ಕಟ್ಟಡ ಎಂದರ್ಥ. ಕುಟುಂಬವೆಂದರೆ : ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ‘ಒಬ್ಬನು ಅಥವಾ ಒಬ್ಬನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಒಂದೇ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಅಡುಗೆಯನ್ನು ಊಟ ಮಾಡುವ ಜನಸಮುದಾಯ ಎಂದರ್ಥ’. ಇಂಥ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಗಣಸಮುದಾಯದ ಬದುಕನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತ್ವರಿತಗತಿಯ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ವಾಹಿನಿಯಿಂದ ಅತೀ ದೂರ ಉಳಿದಿರುವ ತಾಂಡಾ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ತಾಂಡಾ ನ್ಯಾಯ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿದ್ದು, ಸದ್ಯ ಚಾಲನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸರ್ಕಾರ ತಕ್ಷಣವೇ ರೂಪಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವರು ಇನ್ನೂ

ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ವಾಯುಗುಣ, ಹವಾಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬದುಕು ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದವರೇ ‘ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜಪೂತ ಬಂಜಾರರು’ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸ ಸಾರಿಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ದೇಶದ ನಾನಾ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಮಗದೊಂದು ಲಾಭದಾಯಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕೂಲಿಯಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವವರೆ ಹೆಚ್ಚು ಇಂದಿಗೂ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಪಾದನೆ ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರೂ ಒಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಆದಾಯ ಕಡಿಮೆ. ಆ ಭೂಮಿ ಇವರದಾಗಿಲ್ಲ. ಉಳ್ಳವರು ಮತ್ತು ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಆದಾಯ ಬರುತ್ತಾದರೂ ಉಳ್ಳವರ ಸೇವೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ದುಡಿದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇವರು ಅದರ ಜೊತೆ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಳ್ಳಬಟ್ಟೆ ಸರಾಯಿ, ಹುಲ್ಲು ಮಾರುವುದು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವುದು, ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಸಿರಿಗೆ ಸೋಂಕು ತಾಗದಂತೆ ಹೋರಾಡಿದವರು. ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ವಾಸಿಯಾದ ಈ ಜನರಿಗೆ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ದೇಶದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಮೌಢ್ಯ ದೂರಾಗಿ ಈ ಸಮಾಜದವರನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತಂದ ಕೀರ್ತಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಯಾವ ತರಬೇತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕಲಿತಿರುವ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಲೆ ಇವರಲ್ಲಿದೆ. ಅದನ್ನು ಉರ್ಜಿತಗೊಳಿಸ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಬಹುದು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಚಸ್ತಾ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡದೆ ಒಳ ಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ ಇವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಅನೂಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಸಮುದಾಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ದಲಿತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬಂಜಾರರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತ ಸಾಗಿದಾಗ ಆಳರಸರ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜಕೀಯ ದುರ್ನೀತಿಯ ದುರ್ವಿಪಾಕವೇ ಈ ಸಮುದಾಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮಚಿತ್ರ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ

ಆವಿಷ್ಕಾರಗೊಂಡುದಾಗಿದೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದ ಇವರ ಬದುಕು ಸಮಕಾಲೀನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಆಂದೋಲನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇ ಆದರೆ ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇವರದೇ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

*

ಅನುಬಂಧ

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

*

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಎನ್. ಅನಂತಾಚಾರ-ವಿಷಯಾ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳು
ಪ್ರ. ಮಿಂಚಿನಬಳ್ಳಿ, ಧಾರವಾಡ- ೧೯೪೮.
೨. ರಾ. ಯ. ಧಾರವಾಡಕರ-ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ.ವಿ.ವಿ. ಧಾರವಾಡ-
೧೯೭೮.
೩. ಜಯತೀರ್ಥ ರಾಜ ಪುರೋಹಿತ-ಕನ್ನಡ ತೀರ್ಪುಗಳು- ಪ್ರ. ಮೈಸೂರು
ವಿ.ವಿ-೧೯೭೬
೪. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ-ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ,
ಧಾರವಾಡ-೧೯೭೬
೫. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಂಪರೆ ಸಂಪುಟ-೧-೨-ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ-
೧೯೭೦.
೬. ತೈತ್ತಿರಿಯೋಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಐತರಿಯೋಪನಿಷತ್ತು (ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ
ಉಪನಿಷತ್ತಜ್ಞಕಾರ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೫೮)
೭. ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ-ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ-ಸಂಪುಟ-೧, ೨, ೩,
೪, ೫, ೬, ೭, ೮ ಪ್ರ.ಮೈ. ವಿ.ವಿ.ಸ.೧೯೬೬
೮. ಎಸ್. ಈ. ಘಟಪಣ್ಣಿ-ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು- ಕ.ವಿ.ವಿ.
ಧಾರವಾಡ-೧೯೭೦
೯. ಬಿ.ಎಸ್. ಶ್ರೀಧರ-ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಮನುವಿನ ಕೊಡುಗೆ
ಕ.ವಿ.ವಿ. ಧಾರವಾಡ-೧೯೭೦
೧೦. ಬಿ.ಆರ್. ಮೋದಕ-ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ-ಮನುಸ್ಮೃತಿ - ಕ.ವಿ.ವಿ.
ಧಾರವಾಡ-೧೯೭೦
೧೧. ಈಶ್ವರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ-ಕನ್ನಡ ತರೋಕ್ತಿ-ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಧಾರವಾಡ-
೧೯೬೭.
೧೨. ಆರ್. ರಂಗಯ್ಯ-ವಿವಾಹ ವಯೋಮಿತಿ-ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರೀ
ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು-೧೯೭೪
೧೩. ಕಂಠೀರವ-ಭಾರತೀಯ ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿ- ಕ.ಅ.ಸಂ. ಮೈ. ವಿ.ವಿ.೧೯೮೫
೧೪. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ-ಪರಿಕಲ್ಪನೆ (ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು)
೧೫. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ-ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಫಿಯತ್ತು (ಹಂಪಿ. ವಿ.ವಿ., ೧೯೯೯)

೧೬. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ-ಸುವರ್ಣ ಸಂಚಯ (ಮೈಸೂರು).
 ೧೭. ಪಂಡಿತ ಕವಲಿ-ಭಾರತೀಯ ಹಬ್ಬಗಳು- ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ.
 ೧೮. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಚರಿತೆ (ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಕಟಣೆ).
 ೧೯. ಸಂ. ಕುವೆಂಪು-ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತೆ-ಮೈ.ವಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು.
 ೨೦. ಪಿ.ವಿ. ಕಾಣೆ-ಹಿಪ್ಪರಿ ಆಫ್ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂ-೨.
 ೨೧. ಯುಗಯಾತ್ರಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಂಪುಟ-೧-೨,೩
 ೨೨. ಬುರ್ಲಿ ಬಿಂಧು ಮಾಧವ, 'ಮದುವೆ' ಮಿಂಚಿನ ಬಳ್ಳಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ
 ೨೩. ಕೃಷ್ಣ ಕೊಲ್ಲಾರಕುಲಕರ್ಣಿ-ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ-ಬಿಜಾಪುರ.೩
 ೨೪. ಬಿ.ಜಿ. ಬ್ರೋನ್-ಮನುಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾಲಕ (ಬೆಂಗಳೂರು ವಿ.ವಿ).
 ೨೫. ಸಂಕ್ಷೃತ ಕವಿಚರಿತೆ, ಕರ್ಪೂರ ಮಂಜರಿ ಮೈ.ವಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು.
 ೨೬. ಜನಾಂಗ ಜನಪದ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ . ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ.
 ೨೭. ಜನಾಂಗ ಜನಪದ ರಾಜ್ಯ (ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಕಟಣೆ).
 ೨೮. ಯಾವುದು? ಈ ಚರಿತೆ (ದ್ರಾವಿಡ ವಿ.ವಿ ಕುಪ್ಪಂ).
 ೨೯. ಜಾತಿ ಭಾಸ್ಕರ ಹಿಂದಿ ಕೃತಿ.
 ೩೦. ಚೌಂಡರಸ-ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರಚರಿತೆ, ಮೈ.ವಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು.
 ೩೧. ಬಿ.ಎಸ್.ಶೇರೆ-ಕರ್ನಾಟಕದ ಸತಿ ಪದ್ಧತಿ (ನಾಗನೂರು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಮಠ, ಬೆಳಗಾವಿ).
 ೩೨. ಅಂಕಮನಾಳ-ಮಂಟಿಸ್ವಾಮಿ ಸಂಘರ್ಷ (ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಮೈಸೂರು).
 ೩೩. ಗುರುಪಾದ ಘಿವಾರಿ-ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ.
 ೩೪. ಬೇ. ಬ. ಹಿರೇಮಠ-ಶಂಖಗಳು ಸಾಲಿಗ್ರಾಮಗಳು-೧೯೯೪.
 ೩೫. ಬಾರಕೇರ-ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಪಣ, ೧೯೬೬ (ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ).
 ೩೬. ವಿದ್ಯಾನಂದ ಶೆಣೈ-ಭಾರತದರ್ಶನ (ರಾಷ್ಟ್ರೋತ್ಥಾನ ಪ. ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೦೪).
 ೩೭. ಪಂಡರಿನಾಥಾಚಾರ್ಯ ಗಲಗಲಿ-ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣ ಸಂ.೫ -(ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಶಾಂತಿಕಾಲ).
 ೩೮. ಮರುಳ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ-ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಕಾರ್ಯದ ಬೇರುಗಳು (ಪ.ಶಿ.ಮಠ. ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾಋಷಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತೆ ರಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀ. ಮೋಹನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು-೧೯೯೪).
 ೩೯. ಜೆ.ಆರ್. ಬಸವರಾಜ-ಶ್ರೀ ತೀರ್ಥರಾಮೇಶ್ವರ ಕ್ಷೇತ್ರ- ಇತಿಹಾಸ-೧೯೯೫.
 ೪೦. ಶಂಬಾ ಜೋಶಿ-ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆ ಮಾನವಧರ್ಮ. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಧಾರವಾಡ
 ೪೧. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಸ್. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ,ಮೈ.ವಿ.ವಿ

೪೨. ಡಾ. ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪ.ಕೆ-ಭಾರತೀಯ ಜನಪದ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.ವಿ.ವಿ
 ೪೩. ಪಂಚಮುಖಿ ಆರ್.ಎಸ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು - ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಧಾರವಾಡ.
 ೪೪. ರಂಗು ರಂಗಿನ ಲಂಬಾಣಿಗಳು-ರೂಪ್ಲಾ ನಾಯಕ ಐ.ಎ.ಎಸ್.
 ೪೫. ಕೆ. ಬಾಲಾನಾಯಕ್ -ಬಂಜಾರ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ.
 ೪೬. ಮತಧರ್ಮ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯ (ಬೆಂ. ವಿ.ವಿ. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ).
 ೪೭. ಎಂ.ಎಂ. ಪಡಶೆಟ್ಟಿ-ತಿಂಥಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ (ಲಿಂಗಾಯತ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ತೋಂಟದಾರ್ಯಮಠ, ಗದಗ).
 ೪೮. ಸಂ. ಅನ.ಕೃ-ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನ.
 ೪೯. ಕೆ. ಸದಾಶಿವ-ಮಧ್ಯಯುಗಿನ ಭಾರತ.
 ೫೦. ಶಂಬಾ ಜೋಶಿ-ಹಾಲುಮತ ದರ್ಶನ (ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ).
 ೫೧. ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ-ಕೋಟೆ ಕಾಳಗ (ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ).
 ೫೨. ಎಸ್.ಸಿ. ನಂದೀಮಠ-ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಚರಿತೆ.
 ೫೩. ಎಂ. ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣ-ಬಖೈರುಗಳು (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ೧೯೭೧).
 ೫೪. ಸಣ್ಣರಾಮ-ಲಂಬಾಣಿ ಒಗಟು ಮತ್ತು ಗಾದೆಗಳು, (ಕ.ಸಾ.ಪ ಬೆಂ).
 ೫೫. ಎಚ್. ಕೆ. ಪವಾರ ಮತ್ತು ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ.ರಾಠೋಡ-ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬ (ಶಶಿ*** ಪ್ರಕಾಶನ ಧಾರವಾಡ)
 ೫೬. ಪಿ. ಕೆ. ರಾಠೋಡ-ಜಾನಪದ ತರಂಗ. (ಬಿಜಾಪುರ).
 ೫೭. ಸಕ್ಕಾನಾಯಕ-ಗೋರ ಕಿಂವು ಆಯೇ. (ದಾವಣಗೆರೆ).
 ೫೮. ಪದ್ಮಾ ನಾಯಕ-'ಬಂಜಾರರ ಐತಿಹ್ಯಗಳು'.(ಕುಂಬಳೂರ ತಾಂಡಾ, ನಾಗಾನಾಯಕ ಪ್ರಕಾಶನ).
 ೫೯. ಬುದ್ಧಿವಂತಪ್ಪ ಪವಾರ-ದಾದಾಮೋಲ.
 ೬೦. ಕೃಷ್ಣಾ ನಾಯಕ-ಲದೇಣಿಯ ಕಥಾ ಸಂಕಲನ, (ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ ಬಳ್ಳಾರಿ).
 ೬೧. ಆರ್. ಐ. ಕುರಿಗಾರ-ನೀಲಾಭಗತ (ಬಾಗಲಕೋಟೆ).
 ೬೨. ಚಿನಿಯಾ ನಾಯಕ-ಬಂಜಾರ ಚರಿತ್ರಂ (ತೆಲುಗು).
 ೬೩. ಸಣ್ಣರಾಮ-ದಾದಾ ಮೋಲ್ ಚರಿತೆ (ಸಾಕ್ಷರತಾ ಮಿಷನ್, ಬೆಂ).
 ೬೪. ಶಾಂತನಾಯಕ - ಲಂಬಾಣಿ ಕಾದಂಬರಿ (ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ).
 ೬೫. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಹಿರೇಮಠ-ಹವನ ಕಾದಂಬರಿ (ದ್ವಿಮು ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ).

೬೬. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕೆ. ಬೆಂಗಳೂರು.
 ೬೭. ಶೃಂಗೇರಿಮಠದ ಕಡತಗಳಲ್ಲಿಯ ಜಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು. ಎ.ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿ.
 ಪತ್ರಾಗಾರ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩
 ೬೮. ಎಚ್. ಎಂ. ಮರುಳಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೆಲವು ಪಾಠಗಳು (ಆಕಳವಾಡಿ
 ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಧಾರವಾಡ, ೧೯೬೯).

ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳು

೧. ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕೋಶ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
 ೨. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-೧, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೩.
 ೩. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-೨, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೧.
 ೪. ಕಿರಿಯರ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-೩, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಂದಿರ,
 ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೩.
 ೫. ಕಿರಿಯರ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟ-೨, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
 ೬. ಭಾರತದ ಕಥೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
 ೭. ಕಿಟಲ್ ಕೋಶ ಮಂಗಳೂರು ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಬುಕ್ ಡೆಪೋ (ಲಂಡನ್).

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳು

1. Bilgrami, Syed Hassan and C. Willmott. Historical and Descriptive Sketches of his Highness the Nizam's Dominions. Bombay: The Times of India Steam Press, 1883,
2. Blunt, E.A.H. The Caste System of Northern India: with special reference to the United Provinces of Agra and London: Oxford University Press, 1931
3. Briggs, Henry George. The Nizam: His History and Relations with the British Government. repr. of rig. ed. 1861, 2 vols. Delhi: Manas Publications, 1985
4. John Briggs. 'Account of the Origin, History, and Manners of Men Called Bunjaras', Transactions of the Literary Society of Bombay. vol-1, 170-197, London: Printed for Longman, Hurts, Rees Orme, and Brown, 1819. ---- 'Origin, History and Manners of the Race of men called Bunjaras', The quarterly Oriental Magazine Review and

Register. vol-1, 288-31. Calcutta: Published by messrs Thacker & co. and St. Andrew's Library, March-June 1824.

5. Buchanan, M. D. Francis. Journey from Madras through the Countries of Mysore, Canara, and Malabar. 3 vols. London: Printed by Fort Cadell and W. Davies, and Black Parry and Kingsbury, 1807.
6. Burton, Reginald George. A History of Superintendent of Government Printing, 1905.
7. Campbell, A.C. Glimpses of the Nizam's Dominions, London: William Watson and Co., 1898.
8. Cooke. T.G. Finger Prints, Secret Service, Crime Detection. Chicago: Finger Print Publishing Association, 1934.
9. Crooke, William, ed. The Tribes and Castes of the North Western Provinces and Oudh. 4 vols. Calcutta: Superintendent of Government Printing, 1896. --- An Introduction to the Popular Religion of Northern India, Allahabad.
10. Government Press, North-Western Provinces and Oudh, 1899.
11. Edwards, C. M. The Criminal Tribes in India. London: The Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts, 1922.
12. Elliot, H. M. Memories of the History, Folk-lore and Distribution of the Races of the North-Western Provinces of India, ed. John Beames, vol-1, London: Trubner and Co., 1896.
13. Fraser, Hastings. Our Faithful Ally the Nizam: An historical Sketch of Events, Showing the Value of the Nizam's Alliance to the British Government and His Services During the Mutinies. London: Smith, Elder and Co., 1865.
14. Gayer, G. W. Some Criminal Tribes of India and Religious Mendicants, Saugor: Central Provinces, Dept. of State and Public Institution, Central Province, 1907
15. Gribble, J. D. E. History of the Deccan. vol-1, repr New Delhi: Mittal Publication, 1990.
16. Grierson, George Abraham. Linguistic Survey of India. Gipsy Languages, vol-9, Calcutta: Superintendent of Government Printing, 1922.

17. Hassan, ul. S. S. ed. The Castes and Tribes of H.E.H the Nizam's Dominions. Bombay: The Times ress, 1920.
18. Hastings, James Encyclopaedia of Religion and Ethics. vol-2, Edinburgh: T&T Clark, 1909.
19. Iyengar, S. Kesava. Studies in Indian Rural Eco-nomics. London: P. S. King & Sons Ltd. 1927.
20. Iyer L. K. A and M. V. Nanjundayya, eds. Them ysore Tribes and Castes.2-vols. Mysore: Mysore University, 1928.
21. Lee-Warner, William. The Protected Princes of India. London: Macmillan and co., 1894.
22. Malcolm, John, A Memoir of Central India, Including Malwa, and Adjoining Provinces, with the history, and copious illustrations, of the past and present condition of that country, 2vols, New Delhi: Sagar Publication, 1970.
23. Alleson, G. B. An Historical Sketches of the Native States of India: In Subsidiary Alliance with the British Government. London: Longmans, Green, and co., 1875.
24. Mullay, Frederick S. notes on Criminal classes of the Madras Presidency. Madras: Superintendent Government Press, 1892.
25. Radha and Mola: A Drama in Banjara Life, Hyderabad-Dn: Government Press, 1950
26. Risley, Hebert. The People of India. London: W. Thacker & co. 1915.
27. Rousselet, Louis. India & Its Native Princes, 2 nd English ed. London: Bickers and Son, 1882.
28. Russell, R. V.& R. B. Hiralal, eds, The Tribes and Castes of the Central Provinces of India, 4vols. London: Macmillan, 1916
29. Saheb, Hussein Mir Vilayat. Kitab-e-Halaat: Iqwan Jirayam-Pesha Mulk Sarkar-e-Ale (Urdu: Contemporary Book on Criminal Communities in Hyderabad). Hyderabad-Dn: Government Pres 1917.
30. Sherring, M. A. The Tribes and Castes of Rajasthan, repr. of orig. ed. 1881.
31. Tavernier, Jan Baptiste. Travels in India, e.d. William Crooke, Vol-1, London: Oxford University Press, 1925.
32. Thurston, Edgar. Ethnographic Notes in Southern India. Madars: Superintendent Govt. Press, 1906.
33. EdgarThurston and K. R. Chary, eds. Castes and Tribe of Southern India. 7vols repr. New Delhi: Asian Educational Service, 1987.
34. Todd, James. Annals and Antiquities of Rajasthan Ed. William Crooke, 3 vols.
35. The Travels of Peter Mundy in Europe and Asia, 1608-1667, ed. Richard Carnac Temple, 5vols. Lodon: Cambridge University Press, 1914.
36. Wilks, Mark. Historical Sketches of the South of India, repr. of orig. ed. 1800.
37. -----'Race, caste and tribe in Central India: The early origins of Indian antropometry', in The Concept of Race in South Asia, ed. P. Robb, 219-59. New Delhi: Oxford University Press, 1995.
38. Habib, Irfan. 'Merchant Communities in Precolonial India', in The Rise of Merchant Empires: Long-Distance Trade in the Early Modern World, 1350-1750, ed. James D. Tracy, 371-99. Cambridge University Press, 1990.
39. Kosambi, D. D. An Introduction to the study of Indian History. Bombay: Popular Book Depot, 1956.
40. -----Peasant History in South India. Delhi: Oxford University Press, 1989.
41. Marashall. P. J. ed. The Eighteenth Century in Indian History: Evolution and Revolution. Delhi: Oxford University Press, 2003.
42. Naik, D. B. The Art and Literature of Banjara Lambanis: A Socio-cultural Study. New Delhi: Abhinav Publication, 2000.
೪೩. ಜಯಚಂದ ಆಫ್ ಕನೋಜ್ ದೆಹಲಿ(ಹಿಂದಿ ಪುಸ್ತಕ)
೪೪. ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಗೆಜೆಟಿಯರ್ - ಬ್ರಿಟಿಷ್
೪೫. ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಆಲ್ಮೋರಾ
೪೬. ಬಿ.ಡಿ. ಪಾಂಡೆ ೧೯೯೩ ಆಲ್ಮೋರಾ ಇಂಡಿಯಾ ಶ್ಯಾಮ ಪ್ರಕಾಶನ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ಸ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಉತ್ತರಖಂಡ ಕುಮಾನ್ ಆಂಡ್ ಗಹರವಾಲ್ ಡೂರಿಂಗ್ ದಿ ರೂಲ್ ಆಫ್ ದಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ೧೮೧೫-೧೮೫೭ ಅಜಯ ಅರೋರಾ ಪ್ರಕಾಶ ಇನ್ವೆಸ್ಟಮೆಂಟ್ ಬುಕ್ ಲಿಂಕ್ಸ್.

೪೭. ಹುಕುಂಸಿಂಗ್ ಭಾಟಿ (೧೯೯೦) ಮೆಕ್ಯಾ ರಾಧುರಾಮ್ ಕಾ ಮೂಲ ಇತಿಹಾಸ. ರಾವಲ್ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಕೆ. ವಂಶಜ. ಮೆಕ್ಯಾಬರಾಮೇರಾ ಪ್ರೊಖಾನ್ ಕೂತಾರಿಯಾ ಅವುರ್ ಖಾವರಿಯಾ ರಾಥೂರೊಂಕಾ ಶೋಧ ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಕಾಶನ್, ರತನ್ ಪ್ರಕಾಶನ್; ಜೋಧಪುರ.
೪೮. ಖುನೇ ಎಂ.ಆ.ಇ (ರುದ್ರಕವಿ) ದಿ ಗ್ರೇಡ್ ಪೊರುವಲ್ ಆಫ್ ದಿ ಡೈನಾಸ್ತಿ ಆಫ್ ರಾಷ್ಟ್ರರುದ್ರ ಲಿಯೆಡನ್ ಇಎ ಬ್ರೀಲ್, ೧೯೬೮
೪೯. ಡಾ. ಮಹೇಂದ್ರಸಿಂಗ್ ದಿ ಜಿನಿಯಾಲಜಿ ಸರ್ವೆ ರಾಯಲ್ ಹೌಸ್ ಆಫ್ ಮಾರವಾರ ಆಂಡ ಅದರ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ್: ಮಹಾರಾಜಮಾನ್ಸಿಂಗ್ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ್ ಜೋಧಪುರ.೨೦೦೪
೫೦. ದಲಾಲ ಜೆ. ಎ. ಬಂಜಾರಾಸ್ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾನ ಸಂಪುಟ-೧೮, ಬರೋಡಾ ಭಾಗ-೧ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಬಾಂಬೆ ೧೯೦೧- ೧೯೦೨.
೫೧. ದತ್ತಾ-ಜೆ.ಎನ್. ಬಂಜಾರಾ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸಂಪುಟ-೨೦, ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಭಾಗ-೧ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆಂಡ ಟೇಬಲ್ಸ್, ೧೯೨೧-೧೨೨೨.
೫೨. ಕಂಬರಲೆಜ್ ಎಚ್. ಆರ್. ಸಮ್. ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ದಿ ಬಂಜಾರಾ ಕ್ಲಾಸ್ (ಬಾಂಬೆ ಎಜ್ಯುಕೇಷನ್ ಸೊಸೈಟಿ ಪ್ರೆಸ್ - ೧೮೮೨)
೫೩. ಬ್ಲಾಂಟ್ ಈ. ಎ ಎಚ್ ಬಂಜಾರಾ ದಿ ಕಾಸ್ಪ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಆಫ್ ನಾರ್ಥ ಇಂಡಿಯಾ ಲಂಕನ್, ೧೯೩೧.
೫೪. John Briggs: Account of the origin history Criminal tribes act enquiry committee,1999. (ಜಾನ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ದಿ ಓರಿಜನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಟ್ರಿಬ್ಸ್ ಆಕ್ಟ್ ಎನ್‌ಕ್ವಯರಿ ಕಮಿಟಿ ೧೯೪೯).
೫೫. A.Ayyangar-Banjaras report of the criminal tribes act enquiry committee 1999. (ಎ.ಅಯ್ಯಂಗಾರ್-ಬಂಜಾರಾಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ದಿ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಟ್ರಿಬ್ಸ್ ಆಕ್ಟ್ ಎನ್‌ಕ್ವಯರಿ ಕಮಿಟಿ ೧೯೪೯).
೫೬. ಅನಾನಿಮಸ್ ದಿ ಬಂಜಾರಾ ಆಫ್ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಬುಲೆಟಿನ್ ಆಫ್ ದಿ ಟ್ರೈಬಲ್ ಕಲ್ಚರಲ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಆಂಡ ಟ್ರಿನಿಂಗ್ ಇನ್‌ಟ್ಯೂಟ್, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್.
೫೭. ಎಚ್. ಎಂ. ಈಲಿಯಟ್ ಬಂಜಾರಾ - ದಿ ರೇಸ್ ಆಫ್ ದಿ ನಾರ್ಥವೆಸ್ಟ್ ಪ್ರಾವೆನ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸಂಪುಟ-೧, ಲಂಡನ್, ೧೮೬೯.
೫೮. ಹಸನ್ ಎಸ್. ಎಸ್. ಬಂಜಾರ - ದಿ ಕಾಸ್ಪ್ ಆಂಡ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಆಫ್ ಎಚ್.ಇ. ಎಚ್. ದಿ ನಿಜಾಮಾಸ್ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸಂಪುಟ-೧, ಬಾಂಬೆ-೧೯೨೦.

ತಿಳವಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟವರು

೧. ಭಗನು ರಾತೋಡ್ -೮೦ ತಾಂಡಾದ ಡಾವ-ಸಮಣ ಹಾಕುವವ-ನಾಟಿ ಔಷಧಿಕಾರ ತಾಂಬಾ ತಾಂಡಾ-ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕ ಗಿರಿ-೯-೨೦೦೬.
೨. ಭಂಗಿ ಭೀಮಾ-೬೦ ಬುಗಟಗೇರ ತಾಂಡಾ, ಗಿರಿ-೯-೨೦೦೬.
೩. ದೇವಜಿ ರಾತೋಡ್-೭೫ ಬುಗಟಗೇರ ತಾಂಡಾ, ಗಿರಿ-೯-೨೦೦೬.
೪. ಭೀಮ್ಯಾ ನಾಯಕ-ಮುನಾಸಾದ್ ತಾಂಡಾ, ಕೆಸರಾಳ, ೧೬-೯-೨೦೦೬.
೫. ಧನಾ ನಾಯಕ, ಮೂಡ್ ತಾಂಡೆ, ೧೬-೯-೨೦೦೬.
೬. ಡೋಮಾಸಾದ್, ಕೆಸರಾಳ, ೧೬-೯-೨೦೦೬.
೭. ಭೀಮಾ ಧನಕೂಟ್-ಬುಗಟಗೇರ ತಾಂಡಾ, ೧೬-೯-೨೦೦೬.
೮. ಲಾಲ್ಯಾ ನಾಯಕ-ಬುಗಟಗೇರ ತಾಂಡಾ, ೧೬-೯-೨೦೦೬.
೯. ಕಸ್ನಾ ನಾಯಕ ತಾಂಬಾ, ೨೦-೯-೨೦೦೬.
೧೦. ಆದೇವ ರಾತೋಡ್, ತಾಂಬಾ, ೨೦-೯-೨೦೦೬.
೧೧. ತುಕಾರಾಮ ತಾಂಬಾ, ೨೦-೯-೨೦೦೬.
೧೨. ಶಂಕರ ನಾಯ್ಕ (ಜಗದಂಬೆ ಪಾತ್ರಧಾರಿ) ಹಿಟ್ಟಳ್ಳಿ ತಾಂಡಾ, ೨೦-೧೦-೨೦೦೬ (ಸಿಂಧಗಿ).
೧೩. ಚಂದು ಡಾಲ್ಯ (ಜಗದಂಬೆ ಪಾತ್ರಧಾರಿ), ೨೦-೧೦-೨೦೦೬.
೧೪. ಫೂಲಸಿಂಗ್ ಚವ್ವಾಣ, ೨೦-೧೦-೨೦೦೬.
೧೫. ನಾನ್ಯಾ ನಾಯಕ, ಸೀತಿಮನಿ ತಾಂಡಾ, ೧೦-೧೦-೨೦೦೬.
೧೬. ನೀಲಾಭಗತ- ಹಾನಪೂರ ತಾಂಡಾ, ಬಾಗಲಕೋಟ, ೧೦-೧೦-೨೦೦೬.
೧೭. ಪಾಂಡು ಚವ್ವಾಣ, ಲಚ್ಯಾಣ ತಾಂಡಾ, ೧೯-೧೧-೨೦೦೬.
೧೮. ಮೇಗಿ ಬಾಯಿ ಪಾಪನಾಶಿ ತಾಂಡೆ, ಗದಗ, ೧೩-೩-೨೦೦೮.
೧೯. ಶಂಕರ ಭಜನಿ ನಾಯಕ, ಡೋಣಿ, ಗದಗ, ೨೦-೩-೨೦೦೮.
೨೦. ಪಾಂಡಪ್ಪ ದೇವಲಪ್ಪ ನಾಗಾವಿ, ಗದಗ, ೨೫-೪-೨೦೦೮.
೨೧. ಪುಟ್ಟೇಶ (ರೂಪಸಿಂಗ್‌೦೦೦) ನಾಗಾವಿ, ಗದಗ, ೨೫-೪-೨೦೦೮.
೨೨. ವೆಂಕು ಭಗತ, ನಾಗಾವಿ, ಗದಗ, ೨೫-೪-೨೦೦೮ ೨೩. ಸುರೇಶ ಮಹಾರಾಜ, ಕಳಸಾಪೂರ, ಗದಗ, ೨೯-೪-೨೦೦೮.
೨೪. ಈಶ್ವರ ತೋಟದ ಬೆಳದಡಿ, ೨೯-೪-೨೦೦೮.
೨೫. ಪವಾರ ಪಿ.ಎಸ್.ಐ ನಾಗಾವಿ, ೨೫-೯-೨೦೦೯.
೨೬. ಧನಜಾ, ಪಾಪನಾಶಿ, ೨೫-೯-೨೦೦೯.

೨೭. ಬುದ್ಧಿವಂತಪ್ಪ ಪವಾರ, ಗಜೇಂದ್ರಗಡ, ೨೨-೧೦-೨೦೦೯.
 ೨೮. ಚಂದ್ರಾನಾಯ್ಕ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೩-೧೧-೨೦೦೯.
 ೨೯. ಖಮದರ್ ನಾಯ್ಕ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೩-೧೧-೨೦೦೯.
 ೩೦. ಚತ್ರಾ ನಾಯ್ಕ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೩-೧೧-೨೦೦೯.
 ೩೧. ಖಂಡೂ ಬಾಣೋತ, ಸುರಪುರ ತಾಂಡೆ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆ ೨೫-೧೧-೨೦೦೯.
 ೩೨. ಅರ್ಜುನ ಚವ್ವಣ (ಭಗತ್) (ಭೀಮಾ ಪ್ರೊಜೆಕ್ಟ್ ತಾಂಡಾ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆ, ೨೫-೧೧-೨೦೦೯.
 ೩೩. ವೆಂಕಟೇಶ ಕಾರಬಾರಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ ತಾಂಡಾ, ೨೯-೧೨-೨೦೦೯.
 ೩೪. ಬಾಬುರಾವ್ ರಾಠೋಡ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೯-೧೨-೨೦೦೯.
 ೩೫. ಸಾಂಗಾ ನಾಯ್ಕ, ಘಂಟಿಯಾಪೂರ, ಚೆನ್ನಗಿರಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೨೦-೫-೨೦೧೦.
 ೩೬. ಪದ್ಮನಾಯಕ, ಡಾವಣಗೆರೆ, ೨೨-೫-೨೦೧೦.
 ೩೭. ಶಂಕರ ನಾಯ್ಕ, ಕವಳಿ ತಾಂಡೆ, ಡಾವಣಗೆರೆ, ೧೮-೫-೨೦೧೦.
 ೩೮. ಉದಯರಾಮ, ಪಾವಗಡ, ೧೯-೩-೨೦೦೬.
 ೩೯. ಜೇಮಲಾ ಚವ್ವಣ, ಸಾವಳಸಂಗ, ಕಥೆ ಹೇಳಿದವರು.
 ೪೦. ಪ್ರೇಮಸಿಂಗ ರಾಠೋಡ, ಬಗ್ಗಲ್ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ.
 ೪೧. ಹಾಜಿರಾಮ ರಾಠೋಡ ಪಾಲತ್ಯಾ ತಾಂಡೊ, ಚಿಂಚೊಳ್ಳಿ (ಮೋಲಾದಾದಾ ಕಥೆ), ೨೦-೧೦-೨೦೧೧.
 ೪೨. ಹೇಮಾ ಚವ್ವಣ 'ಗಂಗಾವತಿ' ಗೀತೆ ಹಾಡು, ೨೩-೧೦-೨೦೧೧.
 ೪೩. ಚಂದ್ರಾಮ ಗುರೂಜಿ, ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ, ೧೮-೫-೨೦೦೯.
 ೪೪. ಭೀಮ್ಲಾ ರಾಠೋಡ, ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ೧೮-೫-೨೦೦೯.
 ೪೫. ಹರ್ಜಿಸಿಂಗ ರಾಠೋಡ, ಕೊಲ್ಲಾರ, ೨೩-೨-೨೦೧೦.
 ೪೬. ಪವಾರ ಪೋಲೀಸ, ನಾಗಾವಿ.
 ೪೭. ಸಕ್ರಾನಾಯಕ ಅರೆಹಳ್ಳಿ.
 ೪೮. ದಿ. ಸೀತಾರಾಮ್ ನಾಯ್ಕ, ಕವಳಿ ತಾಂಡಾ, ಡಾವಣಗೆರೆ.
 ೪೯. ಧನ್ಯಾ ನಾಯಕ, ಕವಳಿ ತಾಂಡಾ, ಡಾವಣಗೆರೆ.
 ೫೦. ಜಯಾ ನಾಯಕ, ಕವಳಿ ತಾಂಡಾ, ಡಾವಣಗೆರೆ.
 ೫೧. ಶ್ರೀಮತಿ ಮಮತಾ ನಾಯಕ, ಕುಂಬ್ಳೂರು.
 ೫೨. ಫಕೀರ ಥಾಡಿ-ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಥಾಡಿ-ಕೊಪ್ಪಳ.

*

ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು

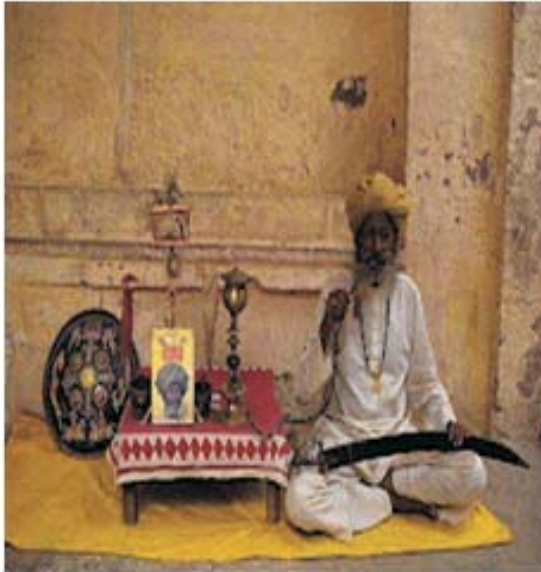

(anonymous, c.1860)
From the collection of the British Library

Veer Durgadas Rathore – A Loyal and Courageous Warrior

Maldeo Rathore (r.1532 - November 7, 1562)

Pabuji Ki Phad

